

FORSVARSAKADEMIET

NICCOLÒ
MACHIARELLI

KRIGS- KUNSTEN

L'arte della guerra

UFORKORTET OVERSÆTTELSE
FRA ITALIENSK VED FRITZ WOLDER

NICCOLÒ MACHIAVELLI

KRIGSKUNSTEN

(L'arte della guerra)

UFORKORTET OVERSÆTTELSE FRA ITALIENSK

FRITZ WOLDER

2012

© Forsvarsakademiet

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller uddrag af den, er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Omslag: Danske soldater i Afghanistan. FKO

Originaltitel: L'arte della guerra, Firenze 1521

Synopsis, indledning, oversættelse, noter og register: Fritz Wolder

1. udgave, 1. oplag (København, september, 2012)

ISBN: 978-87-7147-005-5

Tryk: Forsvarets trykkeri, Korsør

Oplag: 300

Forlag: Forsvarsakademiets forlag

Internet: www.fak.dk

Indholdsfortegnelse

<i>Forbemærkning til den danske oversættelse</i>	4
<i>Synopsis</i>	13
Fortale	18
Første bog om <i>Krigskunsten</i>	20
Anden bog.....	45
Tredje bog	71
Fjerde bog	90
Femte bog.....	102
Sjette bog	115
Syvende bog.....	135
Niccolò Machiavelli, florentinsk borger og sekretær, til læserne	155
Figurer.....	157
<i>Noter</i>	164
<i>Bibliografi</i>	172
<i>Navneregister</i>	174

Forbemærkning til den danske oversættelse

Machiavelli betragtes sædvanligvis som den store politiske realist, der – som det hedder i *Fyrsten* – stiller sig det mål at skildre *verden, ikke som den bør være, men som den er*.

I *Krigskunsten* skildres imidlertid lige omvendt en verden, ikke som den er og heller aldrig har været, hverken på forfatterens egen tid eller i den beundrede romerske fortid, men som den burde være eller rettere bør blive. Det er en verden af perfekt orden, en model eller et ideal, hvor hær og militærvæsen fremstilles som både forudsætning og forbillede for den velordnede stat og ledelsen af den.

I *Fyrsten* og *Drøftelserne* beskæftiger Machiavelli sig indgående med militære anliggender, men overvejende negativt som en kritik af de italienske staters måde at føre krig på. I *Krigskunsten* derimod fremlægger han en række positive forslag til reformer, der, om de blev realiseret, efter hans overbevisning atter ville bringe de italienske stater på fode, sætte dem i stand til at fordrive de fremmede fra Italien og genvinde noget af den storhed, der havde givet det gamle Rom verdensherredømmet.

For Machiavelli handler forholdet mellem stater om en overlevelseskamp. Eftersom stater fødes, lever og dør som alle andre levende organismer, står de i et konstant vekslende indbyrdes magtforhold. Krig er naturlig og nødvendig, og den stat, der kan skaffe sig den stærkeste militærmagt, vil ekspandere og komme til at dominere over de andre. Ingen anden stat har forstået dette bedre end det gamle Rom, som derfor er den absolutte model. Machiavelli begrundet gang på gang rigtigheden af sine teser med henvisninger til, hvordan romerne bar sig ad. Således er værket en udlægning af det romerske ”system” med hensyn til rekruttering, mandstugt, udrustning, våbenøvelser, eksercits, straffe og belønninger, opstilling af de militære enheder og føringen af dem, fæstningsværker osv. Hans kilder er først og fremmest de antikke militære skribenter Vegetius og Frontinus og historikerne Livius og Polybius.

I alle sine politisk-militære værker understreger Machiavelli sammenhængen mellem de politiske og de militære institutioner. F.eks. skriver han i *Fyrsten*: ”*En fyrste skal ikke have andet mål, ej heller anden tanke, ej heller vælge noget andet for at øve sin kunst end krigen og dennes regler og disciplin; thi det er den eneste kunst, der tilkommer den, som befaler*”. I *Drøftelserne* hedder det: ”*Grundlaget for enhver stat er en god militær orden*”. Statskunst og krigskunst er to sider af samme sag, hvilket Machiavelli er den første til at forstå til fulde og drage konsekvenserne af. Det politiske lederskab står dog altid over det militære i en velordnet stat. I *Krigskunsten*, der overvejende er et militært-teknisk værk om taktik, betones i særlig

grad vigtigheden af disciplin, funktionalitet og hensigtsmæssighed ved indretningen af institutionerne.

Hæren skal være en helt igennem rationel mekanisme med et klart defineret formål: at besejre fjenden på slagmarken. Dens organisation er i et og alt rettet mod dette mål, og det gælder i højere grad end noget sted om at gøre denne organisation perfekt, for ”... *det er mange gange muligt at rette op på de fejl, man begår på andre områder end krigens, men dem, man begår her, kan man ikke udbedre, eftersom straffen falder øjeblikkeligt*”. Slaget indtager på denne baggrund en central position i fremstillingen, det er mod dét, hele det store arbejde med at skabe et effektivt militærvæsen sigter.

En hær skal opbygges som et hierarki, hvori alle får tildelt en klart defineret funktion og til punkt og prikke forstår deres pligter og rettigheder. Ligesom staten skal ledes af en fyrste, eller – hvis det er en republik – af en repræsentant for den lovgivende forsamling, skal myndigheden i hæren samles hos én og samme person, således at der kan træffes hurtige beslutninger. Nøjagtigt som i staten skal lederen omkring sig have erfarne og kloge mænd til at rådgive sig, og under sig skal han have officerer – ministre og embedsmænd – der kan føre hans befalinger ud i livet.

Grundstammen er som i det gamle Rom fodfolket, dvs. borgersoldater, der skal udskrives blandt landets egen befolkning, ikke hvervede lejesoldater, som det var praksis i den ”fordærvede” samtid. De tre vigtigste operationer, en hær skal lære at udføre, er at marchere, kæmpe og slå lejr, og bliver dette gjort ”*på ordnet og kompetent vis, så har hærføreren ære deraf, også selv om slaget ikke skulle falde ud til hans fordel*”. Heraf følger, at soldaterne skal gennemgå konstante våbenøvelser, eksercits og træning, der ikke blot skal gøre dem kampduelige, men også fylde dem med kampgejst og offervilje. Sådanne soldater er pr. definition gode borgere, for de har lært at sætte helheden over private, egoistiske interesser og lidenskaber, de er dermed også gode patrioter, de er statens fundament. Et veldisciplineret fodfolk vil altid være rytteriet overlegent; dette er ”*mere nyttigt til at forfølge fjenden, når han er slået, end til at foretage sig noget som helst andet under et sådant slag, og det står langt under fodfolket, hvad angår slagkraft*”.

Soldaternes udrustning følger ligeledes det antikke forbillede, her dog med den variant, at den græske eller rettere makedonske lanse skal kombineres med romernes korte sværd og skjold. En hærenhed kommer på denne måde først og fremmest til at bestå af pikenérer og skjoldmænd, og hvordan de bedst opstilles og sammensættes i legion-efterlignende march- og kampformationer udgør en væsentlig del af udredningerne i *Krigskunsten*.

”Moderne” ildvåben – hagebøsser og forskellige former for artilleri – spiller en sekundær rolle, men det fremgår tydeligt af teksten, at forfatteren tillægger dem

en ikke uvæsentlig betydning, især i forbindelse med belejringer. Dog har deres indførelse under ingen omstændigheder ændret krigsførelsen så meget, at de har overflødiggjort de gamles slagordener og disciplin.

Machiavellis praktiske militære erfaringer var begrænsede, og han fremhæver udtrykkeligt selv, at de militære anliggender ikke er hans profession. Den tyske militærhistoriker Hans Delbrück har sammenlignet ham med Polybios, idet de begge ”forenede en høj intelligens og en fremragende iagttagelsessevne med en stærk tilbøjelighed til teori”. Han har fået sin viden tre steder fra. For det første fra læsningen af de klassiske tekster, for det andet fra sin praktiske erfaring med at organisere den florentinske borgermilitans under republikken 1498-1512 og for det tredje gennem sine samtaler med nogle af tidens hærførere – Cesare Borgia, Giovanni delle Bande Nere – og overværelsen af deres aktioner.

At den forhenværende florentinske sekretær tog sit udgangspunkt i antikke skrifter er der intet mærkeligt i. Renæssancen var en genopdagelse af den gloriøse romerske fortid, og romernes bedrifter blev beundret og forsøgt efterlignet overalt. Karl V af Habsburg studerede Cæsars *Gallerkrigen* nøje og fyldte sit eksemplar med randbemærkninger. Men ikke nok med det: på hans foranledning sendtes der en videnskabelig kommission til Frankrig for at tegne planer af Cæsars lejrindretninger. Da Frans I af Frankrig reorganiserede sit fodfolk i 1534 skete det ved at følge gamle romerske forskrifter, og der blev opstillet syv ”legioner” med 6.000 mand i hver – tallet er taget direkte fra de antikke kilder – udskrevet blandt landets egen befolkning. Troen på muligheden for at skabe en perfekt syntese mellem det antikke og det moderne var tidens inderste credo, og en forfatter til et værk om krigsanliggender, der ville have ignoreret den romerske fortid, ville være blevet anset for både uvidende og udannet. *Krigskunsten* blev således overordentligt godt modtaget i samtiden, den blev genoptrykt flere gange og oversat til flere fremmede sprog – den blev ganske enkelt epokens autoritative militære grundtraktat.

Men ét er, hvad man kendte til eller troede at kende til antikkens krigsførelse, noget andet er, hvordan krigsførelsen var på Machiavellis egen tid. Man har talt om en ”militær revolution” i 1500-tallet. Hvori bestod denne revolution, og hvad var Machiavellis forhold til den?

Det første store gennembrud blev introduceret af schweizerne. De førte deres frihedskrige mod de østrigske og burgundiske fyrster med hære, der var bondeopbud med fast tilknytning til de enkelte kantonen. Kampformationen var hoben eller *Gevierthaufen*, dvs. tæt sluttede fodfolksformationer, i reglen opstillet i tre hobe – fortrop, hovedstyrke og bagtrop – der kunne tælle op til 10.000 mand. Det mest karakteristiske våben var piken, et ca. seks meter langt spyd, som man bevæbnede de yderste folk i hoben med. Herved opnåede man, at flere geledder kunne deltage

samtidig i forsvaret mod et fremstormende rytteri, og i de fleste tilfælde viste det sig umuligt for rytterne at forcere en sådan ”skov” af pikespidser. Desuden havde pikenéerne stor stødkraft, når de tørnede sammen med andre fodfolk, og her afhang kampens udfald af sammenholdet og disciplinen i de enkelte hobe. Da pikerne var ubrugelige som nærkampsvåben, udrustedes folkene i formationens midte med hel-lebarder og sværd og undertiden også med skjolde.

Schweizernes sejr vakte stor opsigt i hele Europa, og Machiavelli siger om dem – og en større ros kunne han ikke give – at de er ”*de eneste, som har bevaret et vist levn af antikkens krigsvæsen*”. Efterhånden som man kom til at kende til deres kampformationer og bevæbning, blev det almindeligt blandt de intellektuelle i Italien at sammenligne deres *Gevierthaufen* med de makedonske falankser, ja, man mente ligefrem, at deres krigsvæsens indretning var et resultat af deres studier af de antikke skrifter!

Fattigdom og eventyrlyst fik mange schweizere til at lade sig hverve som lejesoldater af især italienske og franske fyrster. De var som de tyske landsknægte – knægte fra landet i modsætning til schweizerne, knægte fra bjergene – kendt for deres tapperhed og dygtighed, men var i civilbefolkningerne også frygtet for deres råhed og mangel på loyalitet over for deres krigsherre.

Den første del af den militære revolution var således fodfolkets dominans på slagmarken og den omfattende brug af lejetropper, en praksis der holdt sig igennem de følgende århundreder.

Den anden del var fremkomsten af det moderne artilleri og det første rigtige håndskydevåben, hagebøssen (arquebus). Dennes træfsikkerhed var ringe blandt andet på grund af røgen fra den brændende lunte, og i regnvejr var det næsten umuligt at holde krudtet tørt. Til gengæld havde hagebøssen betydelig gennemslagskraft, og den var billigere og lettere at betjene end den traditionelle armbrøst.

Artilleriet var meget vigtigt. Da Karl VIII af Frankrig faldt ind i Italien i 1494 med en hær, havde han et mobilt feltartilleri med sig. Med dets ildkraft kunne modstandernes rækker decimeres, og vejen banes for kavaleriet og det tunge infanteri. Belejringer af byer og fæstninger lettedes og kunne gøres mere kortvarige, en vigtig fordel også set fra et finansielt synspunkt. Det var dette skyts, som var hovedårsagen til, at de italienske byer overgav sig på striben og til, at franskmændenes felttog udviklede sig til en art ”lynkrig”.

Det var imidlertid det spanske fodfolk, der blev toneangivende i de næste godt hundrede år. Spanierne under ledelse af Consalvo di Cordova led i 1490’erne en række nederlag til franskmændene i Syditalien. Disse nederlag tvang Cordova til en gennemgribende reform af det spanske fodfolk, der som det schweiziske var bygget op omkring en kerne af indfødte tropper. Den afgørende fornyelse var den

udstrakte brug af hagebøssen, samtidig med at antallet af pikenérer reduceredes, og flere blev udrustet med skjold og sværd, så de kunne bekæmpe fjenden på nært hold. En anden fornyelse var anvendelsen af skyttegrave på åben mark som et forsvar mod kavaleriet og artilleriet. Med denne nye krigskunst indledte spanierne europæernes storstilede erobring af størstedelen af den ikke-europæiske verden.

Gennemgår man nu nogle af tidens militære slag, som Machiavelli har kendt til og hørt og læst beretninger om, vil man kunne finde eksempler, der både be- og afkræfter hans centrale teser.

Det disciplinerede, masseformerede fodfolks overlegenhed i forhold til den traditionelle ridderhær blev som nævnt demonstreret under de schweiziske frihedskrige, første gang mod hertug Leopold af Østrig ved Morgarten i 1315. Schweiziske bondehære sejrede desuden ved Laupen 1339 og ved Sempach 1386, ligesom de slog Karl den Dristige af Burgund ved Granson og Murten i 1476 og ved Nancy i 1477, skønt Karl selv rådede over både et stærkt fodfolk og et artilleri.

Den største sejr for et schweizisk fodfolk under de italienske krige var mod franskmændene ved Novara 1513. Schweizerne rev det franske kavaleri op, men hovedkampen stod mellem dem og de tyske landsknægte i den franske hær, og her var schweizerne de stærkeste. Den florentinske historiker Guicciardini skriver: *”Schweizerne vendte samme dag triumferende tilbage til Novara, og så stort var deres ry overalt, at mange, i betragtning af deres storartede beslutning, deres helt åbenlyse dødsforagt, deres tapperhed under kampen og dennes lykkelige udfald, dristede sig til at stille denne begivenhed højere end næsten alle de mindeværdige slag, man læser om hos romerne og grækerne”*.

Novara blev den sidste store sejr vundet af masseformerede pikenérer. De fortsatte dog med at udgøre et betydeligt element i de europæiske hære indtil slutningen af 1600-tallet, da man fandt på at forsyne stenlåsgeværet med den såkaldte döllebajonet, som gjorde det muligt at skyde med påsat bajonet, samtidig med at man havde et stikvåben i angrebet.

I de spanske hære spillede fodfolket ligeledes en dominerende rolle, idet hagebøssen som nævnt blev den vigtigste del af bevæbningen, hvad der er i modstrid med Machiavellis anbefalinger om at lægge hovedvægten på blankvåben. Hagebøssens effektivitet blev første gang demonstreret i slaget ved Cerignola i Syditalien i 1503, hvor de pansrede franske rytteres og pikenérernes angreb på de spanske forskansninger blev fuldstændigt slået tilbage af ilden fra hagebøsseskytter. Feltmarskal Montgomery perspektiverer dette taktiske gennembrud på følgende måde:

”Cerignola var et slag, som kun havde ringe politisk betydning, og kun relativt små hære havde deltaget; men i krigsførelsens historie blev det et hovedvendepunkt. Consalvo di Cordova havde ophøjet infanteristen bevæbnet med et håndskydevåben

til den mest betydningsfulde soldat på slagmarken – en status han skulle komme til at beholde i over 400 år”.

Heller ikke tesen om rytteriets underordnede betydning kan konfirmeres af de faktiske begivenheder. I det blodige slag ved Ravenna 1512 beskød franskmændene først spanierne med artilleri, hvad der dog tilføjede det spanske infanteri ringe skade, eftersom det havde gravet sig ned. Til gengæld blev det spanske kavaleri alvorligt ramt, og det blev fuldstændigt slået og fordrevet, da det angreb det franske kavaleri. Franskmændene sendte derpå deres infanteri mod fjendens stillinger, men blev slået tilbage med frygtelige tab på begge sider. Det var først, da de franske ryttere gik uden om de spanske stillinger og angreb det fjendtlige fodfolk i ryggen, at franskmændene sikrede sig sejren.

Både kavaleri og artilleri beviste deres effektivitet ved todages slaget ved Marignano i 1515. De schweiziske pikenérkolonner angreb i flere omgange den franske hær, men blev først bragt til standsning og derefter kastet tilbage af skiftevis salver fra feltkanoner og kavaleriangreb. Indtil Marignano havde schweizerne været anset for uovervindelige, og da de havde været i undertal og formåede at trække sig tilbage i god orden, bevarede de foreløbig deres ry.

Der kunne anføres mange flere eksempler på, at krigsførelsen på Machiavellis tid adskiller sig endog meget væsentligt fra hans teorier. Også hans anbefaling om at erstatte lejetropper med udskrevne soldater fra landenes egne befolkninger forblev ude af trit med den militære praksis i lang tid fremover. Det er en reform, der først for alvor slår igennem med den franske revolution, uden at det har noget med Machiavelli at gøre, om end dens gennemførelse i manges øjne fik ham til at fremstå som en usædvanlig fremsynet militærteoretiker.

Nutidens vurderinger af *Krigskunsten* blandt fagfolk er på denne baggrund forståeligt nok temmelig forskellige. F.eks. kalder den anerkendte britiske militærhistoriker John Keegan det ”et revolutionerende skrift”, mens hans israelske kollega Martin van Creveld betegner det som ”en gåde”, at det har opnået det ry, det har. Begge bedømmelser kan være rigtige, det afhænger af, hvordan man læser værket.

Mener man, at forfatteren forsøger at give en realistisk skildring af krigsførelsen på sin egen tid og samtidig tror at levere opskriften på, hvordan krige vil kunne føres mere effektivt i fremtiden, må man give van Creveld ret. Men vælger man at se værket som et teoretisk megaspring, der anviser en helt ny vej i studiet af krig, så er det ingen overdrivelse at kalde det et revolutionerende skrift. Flere af dem, der i 1600- og 1700-tallet fulgte i Machiavellis fodspor, formåede vel nok at skabe en større overensstemmelse mellem krigens teori og praksis, men måden, det skete på, var ændret for altid.

Krigsførelsen blev fra nu af kædet sammen med kunsten at regere, og studierne af krigens fænomener blev mere og mere systematiske og eksakte. Krig var ikke længere et håndværk, som udøvedes på basis af erfaring og praktisk kunnen. Der var opstået en erkendelse af, at der kunne formuleres principper for krigsførelsen, der ikke blot var gyldige for f.eks. romere eller grækere – sådan som krig og militærvæsen var blevet behandlet i de klassiske tekster – men som gjaldt for krigsførelse i det hele taget. Trods alle fejl og misforståelser havde Machiavelli vist, at krigen kunne gøres til genstand for teoretiske overvejelser og analyser.

Som Machiavelli skriver i fortalen, er *Krigskunsten* blevet til under hans påtvungne lediggang, i en periode, hvor han endnu ikke var blevet taget helt til nåde af Medici'erne, og mens han frekventerede en kreds af unge, aristokratiske florentinere i haverne *Orti Oricellari* i Firenze – ikke langt fra den nuværende banegård. Denne kreds og dette sted danner rammen om værket, som er skrevet i dialogform. Dialogens gennemgående skikkelse er en af tidens kondottierer, Fabrizio Colonna, der optræder som militærekspert og Machiavellis talerør. Igennem i alt syv bøger eller kapitler besvarer Fabrizio alle de spørgsmål, den videbegærlige og meget velvilligt indstillede kreds stiller ham, hvad der resulterer i en systematisk, formelt helstøbt og teknisk præget fremstilling af krigskunsten, sådan som Machiavelli forstod den og mente, at den burde forstås.

I centrum står romernes krigskunst, som han har studeret hos især Frontinus og Vegetius, og hele afsnit i *Krigskunsten* er direkte afskrivninger efter disse to romerske militærskribenters værker, dog uden at nogen af dem nævnes ved navn.

Sextus Julius Frontinus (ca. 40-103) var en romersk aristokrat, general, konsul og statholder i Britannien. Han er kendt for en traktat om Roms akvædukter – som han i en periode var tilsynsførende for – og især for sit militære værk *Strategemata*, en samling af eksempler på krigslist eller ”strategemer” i fire bøger, hentet fra den græske og romerske historie og til brug for hærførere. Disse strategemer inddeler Frontinus i forskellige typer, og som eksempler kan nævnes strategemerne i første bog:

- Hvordan man holder sine planer hemmelige
- Hvordan man finder ud af fjendens planer
- Hvordan man bestemmer krigens karakter
- Hvordan man fører en hær igennem et område, der er hærget af fjenden
- Hvordan man slipper ud af vanskelige situationer
- Hvordan man under march lægger og møder baghold
- Hvordan man skjuler manglen på ting, man behøver, eller skaffer erstatning for dem

- Hvordan man afleder fjendens opmærksomhed
- Hvordan man undertrykker et oprør blandt soldaterne
- Hvordan man afviser et krav om slag på et ugunstigt tidspunkt
- Hvordan man gør en hær kamplysten
- Hvordan man bortvejrer frygt hos soldaterne, når de er blevet skræmt af dårlige varsler

Machiavelli nærer en tydelig beundring for Frontinus, og mange af de former for krigslist, den romerske forfatter anviser, lader han uden videre gælde for det politiske lederskab, blot skal den politiske leder altid sørge for at fremstå som from, retfærdig, ordholdende osv., mens tapperhed er den vigtigste egenskab for en hærfører.

Publius Flavius Vegetius Renatus levede i anden halvdel af 300-tallet, altså i den sene kejsertid. Man ved så godt som intet om hans liv, kun at han er forfatter til *Epitoma rei militaris*, dvs. ”Oversigt over krigsvæsenet”, den eneste samlede fremstilling af det romerske militærvæsen, som er blevet overleveret. Værket er på i alt fire bøger og er en beskrivelse af romernes militære praksis – skønt Rom førte et utal af krige, fostrede det i modsætning til det gamle Kina aldrig en militærteoretiker. Forfatteren præsenterer sit værk således i fortalen:

”Den første bog opstiller forskrifterne for udskrivningen, hvilke lokaliteter soldaterne skal udvælges fra, hvilke egenskaber de skal have, og med hvilken slags våbenøvelser de skal oplæres. Den anden bog er tilegnet den gamle militære praksis, hvorefter en hær bestående af fodfolk kan oplæres. Den tredje bog fremlægger teknikker af enhver art, som man mener nødvendige for slaget på landjorden. Den fjerde bog opregner alle de krigsmaskiner, man bruger til at angribe og forsvare byer med; heri er også indeholdt reglerne for krigsførelsen til søs”.

Værket blev brugt som en militær håndbog langt op i middelalderen, og som det ses af *Krigskunsten*, blev det også læst og studeret længe efter ildvåbnenes indførelse. Vegetius’ betoning af disciplin og rationel organisation er sider af krigskunsten, Machiavelli helhjertet har kunnet tilslutte sig, og som han ligeledes overfører til at gælde i det civile og politiske liv.

Andre antikke kilder er især den græske historieskriver Polybius (ca. 200 - ca. 118), der skrev en verdenshistorie på 40 bøger, hvoraf de fem første er helt bevarede ligesom en del af sjette bog, der omhandler romernes statsforfatning og krigsvæsen og derfor er særligt flittigt citeret. Dertil kommer den romerske historiker Titus Livius (59 f. Kr.–17 e. Kr.), som Machiavelli beskæftiger sig indgående med i sine *Drøftelser*, og i mindre omfang inddrager han også Cæsar, den jødiske historieskriver Josefus Flavius, Plutarch, Xenofon og andre.

Uagtet det er den romerske fortid, der har Machiavellis hovedinteresse, og selv om forfatteren har ”en stærk tilbøjelighed til teori”, så indeholder værket dog også mange detaljerede beskrivelser af krigsførelsen på hans egen tid, og her viser han sig som en grundig og ofte skarpsindig iagttager.

Krigskunsten udkom i 1521, og det er det eneste af Machiavellis store værker, som blev trykt, mens han endnu levede. Tiden var ellers ikke til lærde studier. Samme år tørnede Karl V af Habsburg sammen med Frans I af Frankrig i en kamp om det strategisk betydningsfulde Milano. Karl besejrede Frans ved Bicocca i 1522 og igen ved Pavia i 1525. Begge slag demonstrerede endnu engang, hvor anakronistisk Machiavellis anbefaling om at gå tilbage til den romerske bevæbning var. Ved Bicocca blev det schweiziske fodfolk mejet ned af spaniernes hagebøsser og artilleri, og ved Pavia var det igen hagebøsseskytterne, som havde hovedæren for den knusende sejr over de franske styrker.

Machiavellis sidste år blev overskygget af de tragiske hændelser under de genoptagne og stadig mere voldsomme krige i Italien. Kulminationen var Roms plyndring i 1527, samme år som han døde. Trods de krigeriske begivenheder, eller måske netop derfor, var interessen for *Krigskunsten* stor, og den genoptryktes adskillige gange i løbet af 1500-tallet. Der var i den efterfølgende tid heller ingen, der kunne konkurrere med Machiavelli som militærteoretiker, og offentliggørelsen af *Drøftelserne*, *Fyrsten* og *Firenzes historie* i 1531-1532 bestyrkede yderligere hans ry og gjorde ham både berømt og berygtet langt ud over Italiens grænser.

Bemærk: Den danske oversættelse er foretaget på grundlag af den nye *Edizione nazionale* af Machiavellis værker fra 2001 og forsynet med dennes nummersystem, hvilket letter en sammenligning mellem oversættelsen og den italienske tekst.

F i firkantet parentes [] henviser til de nummererede afsnit i den danske udgave af *Fyrsten*, Forlaget HELIKON 1998 og senere, mens **D** i firkantet parentes henviser til de nummererede afsnit i *Drøftelser af Titus Livius*, Forlaget HELIKON 2004.

Bagest i bogen er reproduceret de i alt syv figurer af bataljonopstillinger og lejrorganisation fra den originale udgave.

De, der ønsker et udførligt referat af indholdet i *Krigskunsten*, henvises til *Synopsis* side 13-17.

FW, Hasselager 2012.

Synopsis

Fortale

Forholdet mellem det militære og civile liv i antikken og i samtiden – Tilegnelse til Lorenzo di Filippo Strozzi.

Første bog

Cosimo Rucellai mindes – Fabrizio Colonna (Machiavelli) i Cosimos haver – Man skal efterligne de gamle, især romerne, i styrke og strength, ikke i forfinelse og blødagtighed – Lejesoldater og fremmede tropper, der har krigen som deres levebrød, er til fare for staterne: italienske kondottierer og *compagnie* – En velordnet stat (republik eller fyrstendømme) tillader ikke, at krigstjenesten gøres til en privat profession: således var det i Rom indtil Gracchierne, derefter blev hærene et instrument for tyranniske herskere – Prætorianerhærene afsatte og udnævnte kejsere efter behag og blev årsag til Romerrigets undergang – Soldaterne skal efter krigen vende tilbage til deres sædvanlige beskæftigelse – Økonomiske og politiske ulemper ved at holde en stående hær i fredstid – Målet i krig er at kunne møde fjenden i felten og vinde det afgørende slag – Udskrivningen af soldater skal ske blandt et lands egne borgere, fodfolket skal komme fra oplandet, rytterfolket fra byerne – Forsvar af den florentinske borgermilits – Venezianerne og kongen af Frankrig har ikke brugt egne folk i krig, heraf deres svaghed – Kriterier for udskrivningen: alder, bestilling, fysiske og moralske egenskaber – En mands egnethed bedømmes enten ud fra erfaring eller skøn – Hvordan udskrivningen foregik hos romerne – En talstærk milits er bedre end en lille – Hvad man skal gøre, for at den ikke skaber uorden i landet – Udskrivningen af rytteriet.

Anden bog

Romernes og grækernes udrustning – Schweizernes og tyskernes udrustning – Den gamle romerske udrustning var bedre end den nye schweiziske – Romerne kunne besejre såvel et fodfolk som et rytteri, schweizerne kun et rytteri – Eksempler på at det schweiziske fodfolk har lidt nederlag til et andet fodfolk – De bedste romerske våben skal kombineres med de bedste tyske – Det moderne rytteri er bedre end det antikke, men fodfolket er det primære fundament i en hær - Eksempel: Tigranes' tungt bevæbnede ryttere (katafrakter) blev slået af det romerske fodfolk – Parthernes rytteri – Machiavelli diskuterer kun krigskunsten inden for Europas grænser – Grunde til at fodfolket er rytteriet overlegent – De militære øvelser består af tre dele: hærdning af kroppen, oplæring i våbenbrug, indordning i række og geled – De gamle trænede deres soldater i hurtighed, adræthed og styrke – Øvelserne med sværd, spyd, bue

og slynge – Deres øvelsesvåben var tungere end de virkelige – Øvelser foreslået af Machiavelli: armbrøst, bue, hagebøsse og svømning – Træning af rytterne hos de gamle – De militære øvelser hos schweizerne og tyskerne – Hærens hovedenhed, regimentet, består af 6.000 mand fodfolk fordelt på ti bataljoner – Halvdelen er skjoldmænd, halvdelen soldater med piker og andre våben – Oberst, bataljonschefer, kenturioner og dekurioner, fane og musikinstrumenter – Øvelser kan foretages med den enkelte bataljon og med hele regimentet – En hær er tapper, når den er velordnet og veldisciplineret – Det er absolut nødvendigt, at soldaterne kan marchere og kæmpe i række og geled – Tre grundlæggende opstillinger af en bataljon i slagorden: kvadratisk, med horn i front, med åbent rum i midten – To måder at formere den kvadratiske bataljon på – Samlingstegn og faste pladser er nødvendige for hurtigt at kunne genoprette en brudt orden – Soldaterne skal under march kunne gøre flanker og ryg til front og front til flanker og ryg – Formation af en bataljon med to horn og ændringen af denne til en bataljon med åbent rum i midten – Træningen af de ekstraordinære pikener og veliter – Bataljonens oppakning – Mange befalingsmænd, faner og musikinstrumenter skaber orden – Musikformer i antikkens hære – Europa har haft mange fremragende hærførere, Asien og Afrika kun få – Hvorfor de militære øvelser forsømmes i Italien, men ikke i Schweiz og Tyskland – Udrustning og indretning af bataljonens lette og tunge rytteri.

Tredje bog

Opstillingen af en hær i slagorden – Den største fejl, man begår i dag, er at have én bred front med ringe dybde – Romerne havde tre slaglinjer, der kunne opfange hinanden – Den græske falanks var som ét samlet legeme – Schweizernes regiment er i ét og alt en efterligning af falanksen – Den græske falanks og den romerske legions våben og kamporden kombineres – Opstillingen af en romersk konsulær hær, dens størrelse og sammensætning – Opstillingen af Machiavellis slagorden – Beskrivelse af et slag – Brug af artilleri i feltslag – Det sikreste middel mod fjendens artilleri er at erobre det, før det kommer i brug – Hagebøsser og små artilleristykker er til større nytte end det tunge artilleri, der er upræcist, langsomt at lade og vanskeligt at flytte – Artilleriet bør ikke forhindre, at man indfører de gamles slagordener eller udviser deres tapperhed – Andre ulemper ved artilleriet – Hvorfor den første slaglinje skal være mere solid og dyb end den anden og den anden mere end den tredje og ikke omvendt – Bataljonernes første øvelse er at lære at tage hurtig opstilling – Hertil kræves nummer og tegn på de enkelte bataljonsfaner og et officershierarki for hele hæren – Anden øvelse er at lære at holde række og geled under march – Tredje øvelse er gennem skinangreb at lære at manøvrere som under et slag – Fjerde øvelse er ved

hjælp af instrumentlyde og faner at lære at forstå hærførerens befalinger – Hvilke instrumenter de gamle brugte – Hvorfor man skal indlede et angreb under larm og derefter kæmpe i tavshed.

Fjerde bog

Ændringer i hærens opstilling efter fjendens antal og terrænet – Hvilke stillinger man skal vælge, og hvilke man skal undgå – Hvorfor fremragende hærførere har opstillet den stærkeste del af deres hær over for fjendens svageste og omvendt – Eksempel: Scipio mod Hasdrubal – Hvordan man omringer fjenden, når man har en større hær – Hvordan man sikrer sit tilbagetog – Hvordan man angriber fjenden i flankerne – Hannibals og Scipios slagordener ved Zama – Scipio lod vejen være åben for Hannibals krigselefanter – Asiaternes stridsvogne med krumknive – Måder at forskrække og forvirre en fjende på under et slag – Hvordan man kan forhindre, at ens egne soldater gribes af frygt – Hvordan man kan standse en hær på flugt – Hvad man skal gøre efter et slag, når man enten har sejret eller lidt nederlag – Nogle har opstillet deres hær i kileform – En hærfører skal aldrig levere et slag, hvis han ikke har fordel, eller hvis nødvendigheden ikke tvinger ham – Han skal omkring sig have krigserfarne og kloge mænd til at rådgive sig – Man kan ikke undgå et slag, hvis fjenden er fast besluttet på at kæmpe – Undertiden er det nødvendigt at dæmpe soldaternes kamplyst, undertiden at opildne dem – En hærfører skal kunne tale til soldaterne – Betydningen af religion og edsaflæggelse – Andre måder at styrke soldaternes kampvilje på: selvtillid, kærlighed til hærføreren og fædrelandet, nødvendigheden af enten at sejre eller dø.

Femte bog

Hvordan en hær skal marchere gennem et fjendtligt eller usikkert land – Romerne marcherede i kvadratisk form og kunne forsvare sig til alle sider – Deres fremgangsmåde er værd at efterligne – Machiavellis marchorden – Hvordan man skal forsvare sig mod tilfældige og tumultagtige angreb – Der skal sendes folk i forvejen for at fjerne forhindringer – Hvordan bataljonerne skal flyttes, hvis hæren angribes i front, i ryg, i højre eller venstre flanke eller fra flere sider på én gang – Soldaterne skal trænes i at holde marchordenen og i at omdanne den til kamporden – Kommandoerne skal være klare og tydelige – Vejrydderne skal tages blandt soldaterne – Provianteringen i de antikke og moderne hære – Bytter og skatter – Romernes fremgangsmåde – Baghold og hvordan man undgår dem – Hærføreren skal have kort over landet og indhente informationer om det – Spejdere – Andre forholdsregler – Hvordan man kan undslippe en forfølger – Eksempler: Hanno, Nabis, Q. Lutatius, Cæsar – Regler for hvordan man kender et vadested – Hvordan man kan undslippe en fjende, hvis

man bliver lukket inde mellem to bjerge – Eksempel: L. Minicius – M. Antonius' krigslist mod partherne.

Sjette bog

Den græske og romerske lejr – Den romerske lejr er forbilledet – Beskrivelse af Machiavellis lejr – Hvorfor lejrens gader og rum skal have bestemte dimensioner – Hvordan rummene skal udnyttes – Lejrens bygmestre – Man skal ikke bruge det romerske palisadeværk, men grav og vold – Hvordan man skal anlægge en lejr tæt på fjenden – Romernes overvejelser ved valg af lejrplads: den skal være sund og vanskelig at belejre – Vagter – Kontrol med hvem der går ud og ind af lejren – Straffe og belønninger hos romerne – Det var soldaterne selv, der udførte straffen – Eds-aflæggelse og religion er nødvendige for den militære disciplin – Romerne forbød kvinder og spil i lejren – Hvordan man bevarer soldaternes sundhed – Provianten – Hvordan man anlægger lejren, når man har flere eller færre soldater – Hæren skal ikke overstige 50.000 mand – Hvordan man kan udmanøvrere upålidelige byer og forrædere – Man skal holde sine bevægelser og planer hemmelige – Hvordan man kan skaffe sig underretning om fjendens planer – Hvornår det er nødvendigt at foretage afledningsmanøvrer – Hvordan man kan holde fjenden hen og undslippe ham – Hvordan man kan splitte fjendens styrker – Hvordan man skal nedkæmpe et mytteri og forhindre splid blandt sine soldater – Betydningen af hærførerens anseelse – Den baserer sig først og fremmest på hans tapperhed – De gamle måtte forstå at udlægge dårlige varsler – Forskellig brug af list til at narre og besejre en fjende – Hvordan en hærfører kan sikre sig upålidelige byer og vinde folkets gunst – Vinterfelttog er yderst farlige og bør undgås.

Syvende bog

Byer og fæstninger er svære at indtage enten på grund af naturen eller menneskenes arbejde – Hvordan man bygger mure og laver grave – Hvor man skal anbringe kasematter og artilleri – Man skal ikke bygge bastioner uden for bymuren – Indre skanser i fæstninger er skadelige – Grevinde Caterina og erobringen af fæstningen i Forlì – Bastioner, raveliner, faldanordninger, murtakker, skydeskår og bombarder – Tyske og franske faldgitre – Franske artillerivogne med skrå hjuleger er stærkere end vogne med lige hjuleger – Fransk anordning til forsvar af vindebroer – Der skal være bart land i mindst en mils afstand fra bymuren – Proviant og ammunition – Forholdsregler til at modgå tumulter og forvirring blandt de belejrede – De gamles maskiner til forsvar og angreb er i dag erstattet af artilleriet – Hvordan man skal undgå at blive udsultet og taget i et stormangreb – Man skal tage sig i agt for fjendens list og bedrag – Eksempler fra antikken – Der skal være vagter med hunde på

murene – Måder at overbringe meddelelser på – Man skal under et angreb lave indre grave, hvis disse mangler; således reddede pisanerne sig – Brug af underjordiske gange – Risiko for angreb i hvilepauser – Den belejrede skal fordele sine styrker, belejrerens kan angribe samlet – Eksempler på at belejrede styrker har gjort udfald – De belejredes standhaftighed kan fratage fjenden modet – Nogle generelle regler for krigsførelsen – Krigsførelsen til søs behandles ikke – Hvad man skal gøre, hvis man vil have et stort rytteri – En god hærfører skal frem for alt være opfindsom – Der findes to slags rosværdige hærførere: de, der har udrettet store bedrifter med en allerede eksisterende hær, og de, som dertil selv har skabt en hær – I Italien kan kun de store stater opstille en ny hær, men befolkningerne er fordærvede – De schweiziske og spanske soldater er bedre end de italienske, men ikke perfekte som antikkens soldater – Italienernes militære svaghed skyldes fyrsterne, ikke folket – Det er nødvendigt at skabe nationale hære efter de her fremlagte principper – Den hersker, der først gør det, vil kunne gøre sig til herre over hele Italien – Opfordring til ungdommen om at arbejde for Italiens genfødsel.

Fortale

*af Niccolò Machiavelli,
florentinsk borger og sekretær,
til bogen om Krigskunsten,
til Lorenzo di Filippo Strozzi,
florentinsk patricier*

[1] Mange har ment, Lorenzo, og mener stadig, at intet er mindre foreneligt eller i større modsætning til hinanden end det civile og militære liv. [2] Derfor ser man hyppigt, at hvis nogen beslutter sig for at gøre militær karriere, så skifter han ikke blot straks klæder, men han fjerner sig også i sine sæder og manerer, i sin tale og optræden fra alt, hvad der gælder som skik og brug i det civile liv. For han mener, at han ikke kan gå i civilt antræk, når han skal være rask i sine bevægelser og parat til enhver form for voldshandling. Han kan heller ikke have civile sæder og manerer, eftersom han opfatter sæderne som kvindagtige og manererne som en hindring for sin gerning. Og han regner det ikke for hensigtsmæssigt at gebærde sig og tale normalt, i betragtning af at han med sit skæg og sine eder ønsker at jage skræk i andre mennesker. Som sagerne står i dag, anses dette for den højeste visdom.

[3] Men ser man på antikkens indretninger, så finder man intet mere forenet, mere indbyrdes overensstemmende og derfor nødvendigvis mere inderligt forbundet end disse ting, for alle de næringsveje, man indfører i et samfund til menneskenes fælles bedste, og alle de indretninger, man her har, for at de kan leve i frygt for lovene og for Gud [F 83ff, D 43ff], ville være til ingen nytte, dersom man ikke havde forberedt et forsvar for dem, thi et velordnet forsvar bevarer disse indretninger, også når de selv ikke er velordnede. [4] Omvendt nedbrydes de gode indretninger, når de er uden militær hjælp, ligesom salene i et overdådigt kongepalads nedbrydes af regnen, når de er uden tag til at beskytte sig, og det uanset om de er udsmykket med guld og ædelstene. [5] Og hvis man i enhver anden del af republikkerne og kongerigerne udviste den største omhu for at gøre menneske trofaste, fredelige og gudfrygtige, så gjaldt det dobbelt i hæren; for hvem skulle fædrelandet også forlange mere troskab af end af den, der har aflagt løfte om at ville dø for det? [6] Og hvem kan sætte freden højere end den, som kun kan skades af krigen? [7] Og hvem kan vel være mere gudfrygtig end den, der hver dag udsætter sig selv for tusinde farer og derfor har mere brug for Hans hjælp? [8] Denne nødvendighed, rigtigt forstået både af dem, der gav staterne deres love, og af dem, der havde kommandoen over

hærene, betød, at soldaternes måde at leve på rostes af de andre mennesker og blev fulgt og efterlignet på det nøjeste. [9] Men da de militære ordener i dag er aldeles fordærvede og fuldstændigt adskiller sig fra, hvad der var skik og brug i antikken, er der opstået den triste mening, at man bør hade den militære profession og undgå enhver omgang med dem, der udøver den. [10] På baggrund af det, jeg har oplevet og læst, er jeg imidlertid af den opfattelse, at det ikke vil være umuligt at føre vort krigsvæsen tilbage til antikkens grundformer og forlene det med nogle af dets dyder. For i min nuværende lediggang at udrette noget har jeg derfor besluttet – til glæde for dem, der beundrer antikkens bedrifter – at skrive om krigskunsten, sådan som jeg forstår den. [11] Og skønt det er voveligt at give sig i kast med et emne, der falder uden for ens egen profession, tror jeg dog alligevel, at det ikke vil være en fejl at bestride en rang med ord, som så mange andre med større indbildskhed har bestredet i gerning. Thi de fejl, jeg måtte begå ved at skrive, kan rettes uden at tilføje nogen skade, men de fejl, som andre begår i deres gerninger, kan først erkendes med undergangen af dette eller hint rige.

[12] Se derfor på, Lorenzo, hvad godt der er kommet ud af mine anstrengelser, og lad det vederfares den dadel eller den ros, som I synes, at det har fortjent. [13] Jeg sender Jer mit arbejde dels for at vise min taknemmelighed, selv om det ikke ligger i min magt at udligne de velgerninger, jeg har modtaget fra Jer, dels fordi det er skik og brug med sådanne værker at ære dem, som stråler i byrd, rigdom, ånd og gavmildhed, og med hensyn til rigdom og byrd kender jeg ikke mange, der er Jeres lige, hvad angår ånd, kun få, og i gavmildhed, slet ingen.

Første bog om *Krigskunsten*

*af Niccolò Machiavelli,
florentinsk borger og sekretær,
til Lorenzo di Filippo Strozzi,
florentinsk patricier*

[1] Da jeg er af den overbevisning, at vi kan rose ethvert menneske efter hans død uden at udsætte os selv for bebrejdelser, eftersom vi ikke længere har grund til eller kan mistænkes for smiger, vil jeg ikke tøve med at rose vor egen Cosimo Rucellai. Jeg mindes aldrig hans navn uden tårer i mine øjne, for i ham har jeg kendt alle de dyder, som en ven kan ønske sig af en ven, og fædrelandet af en borger. [2] Thi jeg ved ikke, hvad han satte så højt – og hans liv var ingen undtagelse – at han ikke med glæde ville have skænket det til sine venner; og jeg ved ikke, hvilket forehavende der ville have afskrækket ham, hvis han havde indset, at det var til fædrelandets bedste. [3] Og jeg tilstår åbent, at jeg blandt de mange mænd, jeg har kendt og haft omgang med, aldrig har mødt nogen, hvis ånd brændte mere for alt, hvad der er stort og prægtigt. [4] Da han lå for døden, var den eneste klage, hans venner hørte fra ham, den, at han kun var blevet født for at dø ung hjemme hos sig selv, uden at have indlagt sig nogen fortjeneste og uden at have kunnet være andre til gavn, sådan som hans natur bød det; for han vidste, at man ikke ville kunne sige andet om ham, end at her var en god ven gået bort. [5] Det betyder dog ikke, at vi, og enhver anden, der som vi har kendt ham, ikke kan bevidne hans prisværdige egenskaber (for de vises ikke af hans gerninger). [6] Dog var lykken ham heller ikke så fjendtligt stemt, at han slet ikke har efterladt sig noget minde om sin forfinede ånd, således som nogle af hans skrifter og kærlighedsdigte beviser. Dem øvede han sig på i sin ungdom, skønt han ikke selv havde oplevet kærligheden, for ikke at øde tiden bort, indtil skæbnen førte ham frem til højere tanker. Disse værker viser tydeligt, hvor vellykket han ville have kunnet udtrykke sine ideer, og hvilken berømmelse han ville have opnået i digterkunsten, såfremt han havde hengivet sig til den som sit egentlige mål.

[7] Når det nu er faldet i vor lod at have mistet en så dyrebar ven, synes det mig, at vor eneste trøst må bestå i at glæde os så meget som muligt ved mindet om ham samt genkalde os det skarpsind, der kom frem i hans ytringer, og den visdom, han lagde for dagen i sine diskussioner. [8] Herpå gives der ikke noget mere frisk eksempel end de samtaler, han for nylig havde med Signor Fabrizio Colonna i sine haver, da denne udførligt drøftede krigens anliggender, for en stor del foranlediget

hertil af Cosimos såvel indsigtfulde som forstandige spørgsmål. Eftersom jeg selv var til stede sammen med nogle af vore fælles venner, finder jeg det rigtigt at bevare disse samtaler for eftertiden, således at Cosimos venner, der samledes her, under læsningen på ny vil kunne mindes hans fortrin, og alle andre både beklage, at de ikke var til stede, og samtidig lære mange ting, der er nyttige ikke blot for det militære, men også for det civile liv, og som blev drøftet med klogskab af et så fortræffeligt menneske.

[9] Det forholdt sig altså således, at Fabrizio Colonna på sin tilbagerejse fra Lombardiet, hvor han havde indlagt sig stor militær ære ved i længere tid at have kæmpet for Ferdinand den Katolske, kom gennem Firenze og her besluttede at hvile ud nogle dage for at gøre Hans Excellence Hertugen [Lorenzo II de' Medici, hertug af Urbino 1516] sin opvartning, samt gense nogle ædle herrer, han tidligere havde stået på fortrolig fod med. [10] Det faldt Cosimo naturligt at indbyde ham til sine haver, mindre for at give ham et bevis på sin gæstfrihed end for at få anledning til en længere samtale med ham og lære forskellige ting, sådan som man kan håbe på at gøre i selskab med en så betydningsfuld mand. Det syntes ham nemlig, at der her bød sig en gunstig lejlighed til en hel dag igennem at drøfte de emner, der i særlig grad optog ham. [11] Altså indfandt Fabrizio sig, som Cosimo ville, og blev modtaget af denne samt af nogle af hans mest trofaste venner, heriblandt Zanobi Buondelmonti, Batista della Palla og Luigi Alamanni, alle unge mænd, han satte højt, og som med brændende interesse hengav sig til de samme studier. Dog skal jeg undlade at opregne alle deres fortrinlige egenskaber, eftersom de selv hver dag og hvert øjeblik aflægger bevis herpå.

[12] Som tiden og stedet bød, blev Fabrizio modtaget med alle tænkelige æresbevisninger. Men måltidet var snart indtaget, bordene blevet ryddede, og man overstod hurtigt alle den slags selskabelige fornøjelser, som betydningsfulde mænd, hvis tanker er optaget af højere ting, kun ofrer ringe tid på. Eftersom dagen endnu var ung, og varmen trykkende, mente Cosimo, for bedre at få sit ønske opfyldt, at man gjorde vel i at undslippe heden ved at forsamle sig i den mest afsides liggende og skyggefulde del af haverne. [13] Her slog nogle sig ned på græsset, der er grøn- nest på dette sted, mens andre tog plads på stole, som man havde stillet i skyggen af nogle meget høje træer. Fabrizio roste stedet, som han fandt indtagende. Især betragtede han opmærksomt træerne, og da der var nogle, han ikke kendte, vakte hans nysgerrighed. [14] Cosimo bemærkede dette og sagde: ”Der er måske en del af disse træer, I ikke kender. Men det bør I ikke undre Jer over, for de fleste af dem skylder mere de gamle i antikken deres berømmelse end den brug, man gør af dem i

dag”. [15] Han fortalte deres navne og om, hvordan hans bedstefader Bernardo med flid havde plejet dem, hvortil Fabrizio svarede: ”Jeg tænkte nok, at det var det, I ville fortælle mig, og stedet her og denne interesse minder mig om nogle ædle herrer i Kongeriget [Napoli], der finder fornøjelse i at dyrke sådanne ældgamle træer”. [16] Da han havde sagt dette, stod han et øjeblik eftertænksomt og tilføjede så: ”Hvis jeg troede, at jeg ville fornærme nogen, ville jeg ikke sige min mening herom, men det tror jeg heller ikke, at jeg gør, eftersom jeg taler med venner for at diskutere tingene og ikke for at nedgøre dem. [17] Men hvor meget bedre havde hine mænd [napolitanerne] dog ikke handlet (dette være sagt i al mindelighed), om de havde søgt at efterligne de gamle i styrke og strenghed, ikke i forfinelse og blødagtighed, altså i det, de gamle udrettede under solen [i krigen], ikke i skyggen [i lediggangen], og overtage de fremgangsmåder, man fulgte i antikken, mens denne var på sit højeste, og ikke dem, man brugte, efter at den var gået i fordærv. Thi da slige ting begyndte at behage mine romere, gik mit fædreland til grunde”. [18] Som svar herpå sagde Cosimo... Men for at undgå kedsommelige gentagelser som ”han sagde” og ”den anden tilføjede”, vil vi kun anføre navnene på den talende, uden at lægge andet til. [19] Altså sagde

[20] *Cosimo*: I har nu lagt op til den diskussion, jeg har ønsket mig, og jeg beder Jer om at udtale Jer frit, for jeg selv vil frit spørge Jer. Og hvis jeg med mine spørgsmål eller svar støtter eller anklager nogen, så er det ikke blot for at støtte eller anklage, men for bedre at forstå sandheden i det, I fortæller.

[21] *Fabrizio*: Jeg vil med største fornøjelse fortælle Jer alt, hvad jeg ved om dét, I har at spørge mig om, og hvorvidt det er sandt eller ej, skal jeg overlade til Jeres egen bedømmelse. [22] Jeg vil være taknemmelig for Jeres spørgsmål, for jeg vil lære noget af Jer, når I spørger mig, lige så vel som I vil lære noget af mig, når jeg svarer, thi ofte lader en klog spørger én tænke over mange ting og erkende mange andre, som han aldrig ville have erkendt, hvis han ikke var blevet spurgt.

[23] *Cosimo*: Jeg vil vende tilbage til det, I sagde for lidt siden, nemlig at min bedstefader og hine andre mænd ville have gjort klogere i at efterligne de gamle i strenghed og ikke i forfinelse. Jeg skal forsvare det, der angår min egen del, og overlade det til Jer at forsvare de andre. [24] Jeg tror ikke, at der på hans tid fandtes en mand, der mere end han afskyede slaphed, eller som mere priste den strenge livsform, I sætter så højt. Dog indså han, at hverken han eller hans børn ville kunne følge den, eftersom han var født i en helt igennem fordærvt tid, da enhver, som ville bryde med almindelig skik og brug, ville bringe sig selv i vanry og udsætte

sig for alles foragt. [25] For hvis nogen midt om sommeren i den værste hede ville vælte sig nøgen rundt i sandet eller i sneen i de koldeste vintermåneder, sådan som Diogenes gjorde det, ville man vittterlig betragte ham som en nar. [26] Eller hvis nogen, som spartanerne, ville opfostre sine børn på landet, lade dem sove under åben himmel, gå rundt med hovedet blottet og i bare fødder, vaske sig i iskoldt vand for at hærde dem mod smerter og få dem til at holde mindre af livet og nære mindre frygt for døden, ville han blive hånet og anset for at være snarere et vildt dyr end et menneske. [27] Hvis man tilmed ville se ham ernære sig af planteføde og foragte guld som Fabricius [Luscinus], ville han kun blive rost af få og ikke fulgt af nogen. [28] Således afskrækket af tidens måde at leve på, lod han de gamle fare og nøjedes med at efterligne antikken i de ting, der vakte mindst opsigt.

[29] *Fabrizio*: I har, hvad Jeres slægtning angår, forsvaret ham bravt, og I har ganske ret i det, I siger. Men jeg talte ikke så meget om en egentlig barsk livsførelse som om andre mere humane måder at leve på, der er i bedre samklang med livet i dag. Og jeg tror ikke, at de mænd, der regnes for de førende i en by, ville have særligt vanskeligt ved at indføre dem. [30] Jeg fjerner mig aldrig i nogen ting fra mine romere. [31] Betragter man deres liv og den grundliggende orden i deres republik, vil man her finde meget, som det ikke er umuligt at indføre i et samfund, hvor der stadig findes noget godt.

[32] *Cosimo*: Hvad er det da fra antikken, som I ville genindføre?

[33] *Fabrizio*: Ære og belønne dueligheden, ikke foragte fattigdommen, agte den militære disciplins regler, tvinge borgerne til at stå last og brast med hinanden og leve uden klikker, lægge mindre vægt på de private fordele og mere på det almene vel og andre lignende ting, som nemt kan forliges med de nuværende forhold. [34] Intet af dette er det svært at få accepteret, når blot man tænker sig godt om og indfører det på en passende måde, for det er så rigtigt, at enhver med selv den mest almindelige begavelse er i stand til at forstå det. Hvem der indretter sig på en sådan måde, planter træer, under hvis skygge man lever lykkeligere og trives bedre end i skyggen af disse her.

[35] *Cosimo*: Jeg vil ikke svare på det, I her har sagt, men overlade det til mine venner selv at dømme om det, hvilket de med lethed vil kunne gøre. I stedet henven-der jeg mig direkte til Jer, som anklager dem, der i de alvorlige og betydningsfulde anliggender ikke efterligner de gamle, for jeg tror, at jeg ad denne vej nemmere kommer til mit mål. [36] Altså vil jeg gerne høre fra Jer, hvorfor I på den ene side

fordømmer dem, som i deres handlinger ikke efterligner de gamle, mens man på den anden side ikke ser, at I i krigskunsten, som er Jeres profession, og hvori I anses for fremragende, har gjort brug af de antikke metoder eller af noget, der ligner dem.

[37] *Fabrizio*: I har netop slået ned på det punkt, jeg regnede med, for mine udtalelser fortjener intet andet spørgsmål, og jeg ønsker mig heller intet andet. [38] Skønt jeg kunne klare frisag med en bekvem undskyldning, vil jeg alligevel gå ind i en længere drøftelse for bedre at tilfredsstille både mig selv og Jer, eftersom tiden jo tillader det. [39] Mænd, der vil udføre en plan, skal først med al tænkelig omhu forberede sig for, når lejligheden opstår, at være parate til på tilfredsstillende vis at udføre det, de har sat sig for at udføre. [40] Thi når man træffer sine forberedelser med forsigtighed, røber man ikke sit forehavende, og ingen kan anklages for nogen forsømmelse, hvis hans plan først afsløres, når lejligheden opstår [og han bringer den til udførelse]. Og handler han ikke, når denne opstår, viser han, at han ikke har forberedt sig tilstrækkeligt, eller at han har overset et eller andet moment. [41] I betragtning af at jeg aldrig har haft lejlighed til at vise, hvilke forberedelser jeg ville have truffet for at føre krigskunsten tilbage til den gamle orden, så kan jeg ikke anklages hverken af Jer eller af nogen anden for ikke at have gjort det. [42] Jeg tror, at denne retfærdiggørelse er tilstrækkeligt svar på Jeres indsigelse.

[43] *Cosimo*: Den ville være tilstrækkelig, hvis jeg var sikker på, at lejligheden aldrig har budt sig.

[44] *Fabrizio*: Jeg forstår altså, at I er i tvivl om, hvorvidt denne lejlighed har foreligget eller ej. Jeg skal derfor udførligt gøre rede for – hvis I har tålmodighed til at høre på mig – hvilke forberedelser, der er nødvendige, før man griber til handling, hvilken lejlighed der kræves, samt hvilken slags vanskeligheder der gør forberedelserne unyttige og forhindrer lejligheden i at opstå, og hvordan dette forehavende på samme tid er yderst vanskeligt og yderst let at udføre, skønt det jo lyder som en selvmodsigelse.

[45] *Cosimo*: I kan ikke foretage Jer noget, der for mig og mine venner er mere velkomment, og bliver I ikke trætte af at tale, bliver vi heller ikke trætte af at lytte. [46] Men eftersom denne diskussion nok bliver langvarig, vil jeg med Jeres tilladelse anmode om mine venners hjælp. Og både de og jeg beder Jer om én ting: at I ikke vil tage det ilde op, hvis vi en gang imellem afbryder Jer med et eller andet mere eller mindre ubejligt spørgsmål.

[47] *Fabrizio*: Det glæder mig kun, at I, Cosimo, sammen med disse andre unge mænd vil stille mig spørgsmål, for jeg tror, at ungdommen er mere ven af militærvæsenet og har lettere ved at tro på det, jeg har at fortælle [F 187]. [48] Andre, hvis hår allerede er blevet hvidt, og hvis blod flyder langsommere i årerne, plejer dels at være fjender af krigen, dels at stritte imod forandringer, idet de tror, at når menneskene lever, som de gør, så er det tiderne og ikke de slette indretninger, der tvinger dem til det. [49] Stil altså roligt og uden frygt Jeres spørgsmål. Det er, hvad jeg ønsker, såvel for at hvile ud et øjeblik som for at få den tilfredsstillelse at bortvejre tvivlen fra Jeres sind.

[50] Jeg vil starte med Jeres egne ord, dér hvor I sagde, at jeg i krigskunsten, som er min profession, ikke har gjort nogen brug af de gamle metoder. [51] Hertil siger jeg, at da dette er en profession, som man ikke uafbrudt kan leve af på ærlig vis, så kan den kun overlades til en republik eller et kongedømme. Og når disse er vel indrettede, vil de aldrig tillade en borger eller en undersåt at udøve den på egen hånd, ligesom ingen hæderlig mand nogen sinde har praktiseret den som sit eget private anliggende. [52] Thi man vil aldrig kunne betragte en mand som hæderlig, hvis han udøver et hverv, der indebærer, at han, for hele tiden at kunne drage nytte af det, skal være rovgrisk, svigagtig, voldelig og besidde mange andre egenskaber, der nødvendigvis må gøre ham uhæderlig. Ej heller kan mænd, der udøver denne profession, fra de højeste til de laveste, blive anderledes, eftersom den ikke giver dem noget levebrød i fredstid. Følgelig bliver de nødt til enten at sørge for, at der ikke er fred, eller også rage så meget til sig i krigstid, at de har nok at leve af i fredstid. [53] Men ingen hæderlig mand er i stand til at tænke på nogen af disse to måder, for når man således vil være sikker på at skaffe sig et permanent underhold, må man nødvendigvis gribe til plyndringer, voldshandlinger og drab, ting, som slige soldater begår mod såvel venner som fjender. Af modviljen mod fred opstår på den anden side de bedrag, som hærførerne begår mod dem, der har dem i deres sold, således at krigen kan trækkes i langdrag. Sluttes der alligevel fred, sker det ofte, at førerne, der nu er uden sold og lever i lovløshed, samler en bande eventyrere og uden barmhjertighed udplyndrer et helt land [F 84ff].

[54] I husker vel fra Jeres egen historie, at der i Italien fandtes masser af soldater uden sold, da krigene var slut, og at de samlede sig i bander, såkaldte "*Compagnie*", som brandbeskattede byerne og udplyndrede landet, uden at nogen kunne stille noget op? [55] Og har I ikke læst om, hvordan de karthagiske soldater efter den første puniske krig gjorde oprør og valgte to førere, Matho og Spendius, under hvis ledelse de førte en krig mod Karthago, der var mere farlig for byen, end krigen mod

romerne havde været? [D 409] [56] På vore fædres tid har vi haft Francesco Sforza, der for at kunne leve på ærefuld vis i fredstid ikke blot bedrog milaneserne, der havde ham i deres sold, men også berøvede dem deres frihed og gjorde sig til hersker over dem [F 45, 87-88, 103 D 273]. [57] Ligesådan har alle andre lejesoldater optrådt i Italien, når de har haft krigen som deres private profession. Og er de ikke gennem deres ugerninger blevet hertuger af Milano, så fortjener de dobbelt dadel, for uden at have indkasseret en så enorm gevinst, så er de alle (hvis man ville undersøge deres liv) ikke mindre skyldige. [58] [Muzio Attendolo] Sforza, fader til Francesco, tvang dronning Giovanna [II af Napoli] til at kaste sig i armene på kongen af Aragonien [Alfonso V], da han med ét vendte hende ryggen og lod hende stå forsvarsløs tilbage midt blandt hendes fjender, blot for at få luft for sin egen ærgerrighed om enten at brandbeskatte hende eller frarøve hende riget. [59] Med samme metoder søgte også Braccio at sætte sig i besiddelse af kongeriget Napoli, og var han ikke blevet slået og dræbt ved L'Aquila, ville det også være lykkedes for ham [F 88]. [60] En sådan uorden skyldes ene og alene, at de var mænd, der brugte deres stilling som lejesoldater til deres private formål. [61] Har I ikke et [toskansk] ordsprog, der bestyrker mine udsagn, og som lyder: "Krigen skaber røvere, og freden hænger dem"? [62] For de, der ikke forstår at leve af noget andet erhverv og ikke finder nogen til at betale sig, eller som ikke besidder så meget mod og mandshjerte, at de formår at slå sig sammen om at begå en eller anden ond, men ærefuld handling [D 90], tvinges af nødvendigheden til at hengive sig til landevejsrøveri, og loven tvinges til at udrydde dem.

[63] *Cosimo*: I har fået mig til at regne soldatens profession for næsten intet, jeg, som havde forestillet mig den som den ypperste og mest ærefulde, man kunne hellige sig. Hvis I derfor ikke forklarer mig det bedre, kan jeg ikke påstå, at jeg vil føle mig tilfreds. Forholder det sig, som I siger, forstår jeg nemlig ikke, hvordan Cæsar, Pompejus, Scipio og Marcellus og alle de andre romerske hærførere har indlagt sig et sådant ry, at folkene ligefrem tilbeder dem som guder.

[64] *Fabrizio*: Jeg er endnu ikke helt færdig med at diskutere alt det, jeg har at sige om de to punkter, jeg nævnte tidligere: det ene, at en hæderlig mand ikke kan have dette hverv som sin private profession, det andet, at en velordnet republik eller et velordnet kongedømme heller aldrig har tilladt, at deres borgere eller undersåtter gjorde det til deres håndværk. [65] Hvad angår det første punkt har jeg sagt det fornødne, tilbage står det andet, og her skal jeg også komme med et svar på Jeres sidste spørgsmål. Jeg siger følgelig, at Pompejus og Cæsar og næsten alle de hærførere, som Rom havde efter den sidste puniske krig, erhvervede sig ry som dygtige, men

ikke hæderlige mænd, og at de, der levede før dem, vandt ære både som dygtige og hæderlige. [66] Det kom af, at de sidste ikke gjorde krigstjenesten til deres private profession, mens de første gjorde det. [67] Så længe republikken var ufordærvet, fandtes der ingen førende borger, der misbrugte sin militære stilling til i fredstid at bryde lovene, plyndre provinserne, tilrane sig magten i fædrelandet og opkaste sig til tyrann og på enhver måde optræde uhæderligt. Der var heller ingen blandt de jævne borgere, som tænkte på at bryde sin ed, gøre fælles sag med enkeltpersoner, ikke frygte senatet eller støtte et tyrannisk anslag for til enhver tid at kunne leve af sit krigshåndværk. [68] Nej, hærførerne var tilfredse med at få deres triumf og glædede sig til at vende tilbage til privatlivet, og de menige soldater nedlagde med større lyst våbnene, end de havde grebet til dem. Alle vendte tilbage til den beskæftigelse, som gav dem deres livsunderhold. Ej heller var der nogen, som gjorde sig forhåbninger om at kunne leve af krigsbytter og af krigshåndværket.

[69] Det kan man, hvad angår de førende borgere, klart se af eksemplet med Regulus Atilius. Da han i spidsen for den romerske hær i Afrika næsten havde besejret karthagerne, anmodede han senatet om tilladelse til at vende hjem for at tage sig af sine marker, der var blevet misrøgtet af hans arbejdere [D 392]. [70] Det er derfor mere end soleklart, at hvis han havde haft krigen som sin profession og opfattet den som et middel til at berige sig ved at udplyndre alle de områder, han havde mulighed for, da havde han ikke bedt om tilladelse til at vende hjem for at passe sin jord, for han havde hver eneste dag kunnet erhverve sig langt mere, end hele hans ejendom var værd. [71] Men da hæderlige mænd, der ikke gør krigen til deres profession, kun forventer, at den skal bringe dem strabadser, farer og ære, så ønsker de, når de har indlagt sig et tilstrækkeligt stort ry, at drage hjem og leve af deres erhverv. [72] Hvad angår de lavere mænd og menige soldater, så opførte de sig på samme måde, hvilket ses af, at de villigt forlod krigstjenesten, og når de ikke gjorde tjeneste, ønskede de heller ikke at gøre det, og når de gjorde det, var de alligevel tilfredse med at blive hjemsendt. [73] Det kan man konstatere på mange måder, i særdeleshed fremgår det af, at et af de første privilegier, som det romerske folk gav en borger, var, at han ikke var tvunget til at gøre tjeneste mod sin egen vilje. [74] Så længe der herskede orden i Rom, og det gjorde der indtil Gracchiernes tid [D 17, 20, 115-116], var der derfor ingen soldat, der havde krigstjenesten som sit erhverv. Følgelig var der kun få, der handlede slet, og disse få fik strenge straffe. [75] Altså skal en velordnet stat sørge for, at krigen i fredstid kun praktiseres som øvelse, og at den, når freden er brudt, praktiseres af nødvendighed og for at vinde ære, ligesom krigsvæsenet helt og aldeles skal underlægges staten, sådan som det var tilfældet i Rom. [76] En hvilken som helst borger, der har et andet formål med

krigshåndværket, er ikke hæderlig, og en hvilken som helst stat, der indretter sig på en anden måde, er ikke velordnet.

[77] *Cosimo*: Jeg er yderst tilfreds med det, I indtil videre har sagt, og især billiger jeg den konklusion, I drager af det. Når talen er om en republik, anser jeg den også for rigtig, men når det drejer sig om et kongedømme, er jeg mere i tvivl, for jeg skulle mene, at en konge gerne vil have mænd omkring sig, der har en sådan beskæftigelse som deres private profession.

[78] *Fabrizio*: Tværtimod, et velordnet kongedømme skal undgå en sådan indretning, for den alene er nok til at bringe en konge i fordærv og bane vejen for et tyranni. [79] Og lad være med som modargument at nævne noget nuværende kongedømme, for jeg benægter, at der i dag findes velordnede kongedømmer. [80] Thi velordnede kongedømmer giver ikke hele magten til deres konge, undtagen når det gælder hæren, eftersom det kun her er nødvendigt at kunne træffe hurtige beslutninger, hvorfor myndigheden må samles hos én og samme person. [81] På alle andre områder kan en konge intet udrette uden rådgivning. Og hans rådgivere må tage sig i agt for, at han i sin nærhed ikke har nogen, der i fredstid ønsker krig, blot fordi han ellers ikke vil have noget levebrød. [82] Men lad os gøre den indrømmelse, at vi ikke har at gøre med et helt igennem sundt kongedømme, men med et, der ligner dem, som findes i dag. Også her må kongerne frygte dem, der har krigen som deres profession, for en hærs nerve [fundament] er uden tvivl fodfolket. [83] Hvis en konge derfor ikke indretter sig på en sådan måde, at hans fodfolk i fredstid er tilfreds med at blive sendt hjem for at leve af sit arbejde, må han nødvendigvis gå til grunde. For der findes intet farligere fodfolk end det, der har krigstjenesten som sin profession, eftersom du er tvunget til enten at føre krig uafbrudt eller til hele tiden at betale det, hvis du ikke vil udsætte dig for den fare, at det fratager dig riget. [84] Men at føre krig uafbrudt er ikke muligt, ligesom man ikke uafbrudt kan betale sold, altså er man nødvendigvis i fare for at miste staten.

[85] Så længe mine romere var kloge og hæderlige, tillod de aldrig, som jeg allerede har sagt det [1. bog 64ff], at deres borgere gjorde krigstjenesten til deres profession, uanset at det til enhver tid ville have været muligt at leve af den, eftersom de altid førte krig. [86] For at undgå den skade, som en uafbrudt militærtjeneste ville kunne påføre dem under de fortsatte krige, sørgede de for at udskifte mændene, idet de beregnede tjenestetiden således, at deres legioner altid blev fornyet over en periode på 15 år. På denne måde brugte de deres mænd i den bedste alder, som er fra det 18. til det 35. år, når ben, hænder og øjne har nået deres fulde styrke. De ventede

heller ikke på, at deres kræfter skulle aftage, og deres onde tilbøjeligheder tiltage, sådan som man senere gjorde det i de fordærvede tider. [87] Thi først Octavian og siden Tiberius, der tænkte mere på deres egen magt end på statens vel, begyndte at afvæbne det romerske folk for lettere at kunne undertrykke det og holdt til stadighed de samme hære ved rigets grænser. [88] Da de yderligere var af den mening, at disse forholdsregler ikke var nok til at betvinge det romerske folk og senat, oprettede de også den såkaldte prætorianergarde, der havde sit kvarter tæt på Roms mure og var som en borg lige op ad byen. [89] Senere tillod de uden videre mændene i denne hær at have krigshåndværket som deres profession, og straks optrådte disse hovmodigt, indgød senatet frygt og blev til fare for kejseren selv. Deres frække tøjlesløshed blev skyld i mange kejseres død, for de afsatte og indsatte dem efter behag, og undertiden skete det, at der på én og samme tid blev valgt flere kejsere af de forskellige hære. [90] Heraf kom først splittelsen af riget og i sidste ende dets undergang.

[91] Følgelig skal kongerne, hvis de vil leve i sikkerhed, sammensætte deres fodfolk af mænd, der af kærlighed til dem villigt drager i krig og, når freden kommer, endnu mere villigt vender hjem til sig selv. [92] Hvilket altid vil ske, når de vælger folk, der er i stand til at ernære sig af et andet erhverv end dette. [93] Således skal de, så snart freden er indtrådt, give deres ledende stormænd befaling til at genoptage administrationen af provinserne, de øvrige adelige til at dyrke deres jorde, og de menige soldater til at tage sig af hvert deres særlige erhverv. De skal sørge for, at hver eneste af dem gerne deltager i krigen for at få fred og ikke forsøger at bryde freden for at få krig.

[94] *Cosimo*: Jeres ræsonnement synes mig helt igennem velbegrundet. Men da det omtrent er det modsatte af, hvad jeg hidtil selv har forestillet mig, kan jeg ikke sige mig frigjort fra enhver tvivl, for man ser jo også i fredstid mange herrer og adelsfolk ernære sig af den militære profession, sådan som I selv og Jeres lige, der aflønnes af fyrster og republikker. [95] Man ser dertil, at næsten alle rytterfolk beholder deres sold, og at mange mand af fodfolket bruges i bevogtningen af byer og fæstninger, således at det forekommer mig, at alle og enhver selv i fredstid kan finde sig en plads.

[96] *Fabrizio*: Jeg tror nu ikke, at det kan være Jeres oprigtige mening, at alle og enhver kan finde sig en plads i fredstid. For om også man ikke kunne anføre anden grund, så måtte alene det ringe antal af dem, der findes på de poster, I nævner, kunne bortvejde Jeres tvivl. Hvad forhold er der mellem det fodfolk, man har behov for i krig, og det, man anvender i fredstid? [97] Fæstninger og byer, der bevogtes

i fredstid, bevogtes jo langt stærkere i krigstid. Hertil kan man så lægge det meget store antal soldater, man har i felten, og som alle hjemsendes i fredstid. [98] Med hensyn til det begrænsede antal, der bevogter staterne, så har pave Julius og I florentinere vist alverden, hvor meget man er nødt til at frygte dem, der ikke vil vide af anden profession end krigens. For på grund af deres arrogance har I frataget dem bevogtningen af Jeres territorier og indsat schweizere, der er fødte og opdragne under loven og valgt af et fællesskab gennem ægte valg. Så sig ikke mere, at der i fredstid er en post til hver eneste soldat. [99] Hvad angår rytterne, så synes et svar på Jeres indvending mere vanskelig, eftersom de alle beholder deres sold i fredstid. Betragter man imidlertid hele sagen nøje, finder man let et svar, for denne praksis at holde et stående rytterfolk er helt igennem fordærvet og dårlig. [100] Grunden hertil er, at det er mænd, der har krigen som deres profession, og de ville hver eneste dag kunne afstedkomme tusinde ulykker i de stater, hvor de opholder sig, hvis de rådede over tilstrækkeligt mange soldater. Men da de er få og ikke alene kan stille en hær, formår de ikke så ofte at forvolde alvorlig skade. [101] Alligevel har de gjort det flere gange, som jeg nævnte det i forbindelse med Francesco Sforza og hans fader og med Braccio fra Perugia [1. bog 56-59]. [102] Jeg bifalder altså ikke denne skik med at holde et stående rytteri, den er fordærvet og kan berede store vanskeligheder.

[103] *Cosimo*: Ville I da være foruden? Eller hvis I ville holde et rytteri, hvordan ville I da bære Jer ad?

[104] *Fabrizio*: Jeg ville opstille det gennem udskrivning. Ikke som den franske konge gør [F 99], for det er en farlig og usikker vej, som vor egen er det, men som de gamle gjorde det. De opstillede et rytteri af egne undersåtter, og i fredstid sendte de dem hjem, så de kunne passe deres arbejde, sådan som jeg skal redegøre mere udførligt for, før denne diskussion er til ende. [105] Hvis rytteriet altså også i fredstid kan leve af krigstjenesten, kommer det af en fordærvet ordning.

[106] Med hensyn til det sold, man giver mig og andre hærførere, siger jeg, at det på samme måde er en yderst fordærvet ordning, for en klog republik skal ikke betale sold, men i krig kun stille sine egne borgere i spidsen for hæren, og i fredstid skal den forlange, at de vender tilbage til deres sædvanlige beskæftigelse. [107] Ligeledes skal en klog konge enten ikke betale nogen, eller hvis han gør det, så kun af særlige grunde, nemlig fordi det enten er en belønning for en fremragende indsats, eller fordi han nærer et ønske om at kunne benytte sig af en bestemt mand såvel i krig som i fred. [108] Da I nu har nævnt min person, vil jeg tage mig selv som eksempel. Jeg kan sige, at jeg aldrig har brugt krigen som profession, for min

profession er at regere mine undersåtter og forsvare dem [som feudalherre], og for at kunne forsvare dem skal jeg elske freden og forstå mig på krig. [109] Når min konge [Ferdinand den Katolske] belønner og værdsætter mig, er det ikke så meget, fordi jeg forstår mig på krig, som fordi jeg forstår mig på at rådgive ham i fredstid. [110] Hvis en konge er viis og vil regere med klogskab, skal han omgive sig med mænd med den samme indstilling. For har han omkring sig for mange, der enten er helt og holdent tilhængere af freden eller omvendt af krigen, vil de begge få ham til at begå fejl. [111] Andet vil jeg ikke sige i denne første del af diskussionen svarende til mine forsætter. Skulle det ikke være Jer nok, må I finde en anden, der kan tilfredsstille Jer bedre. [112] Men I kan formentlig nu begynde at forstå, hvor vanskeligt det er at efterligne de gamles metoder under de nuværende krige, hvilke forberedelser en klog mand er nødt til at træffe, og hvilke lejligheder han kan håbe på skal opstå for at føre dem ud i livet. Men hvis diskussionen ikke trætter Jer, vil I lidt efter lidt forstå disse ting bedre, når vi skal sammenligne hver enkelt del af antikkens indretninger med nutidens måde at gøre tingene på.

[113] *Cosimo*: Hvis vi før gerne ville høre Jer forklare disse ting, så har det, I indtil nu har sagt, så sandelig fordoblet vort ønske. Derfor takker vi Jer for det, vi allerede har hørt, og beder Jer om at fortælle resten.

[114] *Fabrizio*: Da dette altså er Jeres lyst, vil jeg behandle emnet fra begyndelsen for at gøre det mere forståeligt, idet jeg på denne måde kan anskueliggøre det i flere detaljer. [115] Målet for den, der vil føre krig, er at sætte sig i stand til at kæmpe mod en hvilken som helst fjende i felten og vinde et slag. [116] Hertil må man kunne opstille en hær. [117] For at opstille en hær må man finde mænd, udruste, disciplinere og træne dem i små og store formationer, lære dem at slå lejr og siden, enten stående eller på march, præsentere dem for fjenden. [118] Alle bestræbelser går ud på dette, når det gælder krigen i felten, der er den mest nødvendige og ærefulde. [119] Hvem der forstår at stille sin hær op over for fjenden til slag med fordel på sin side, kan gøre alle de fejl, han måtte begå i føringen af krigen, gode igen, men hvem der mangler denne kunnen, vil aldrig være i stand til at gennemføre et felttog med ære, om også han på de andre områder klarer sig særdeles vel. For vinder du et slag, udsletter det enhver fejlagtig handling, du måtte have begået, ligesom et nederlag annullerer alle de rigtige ting, du har gjort forinden [D 163].

[120] Da det altså først er nødvendigt at finde mænd, må man udvælge disse, hvilket de gamle benævnte "*delectus*", og som vi vil kalde "udskrivning". [121] De, der har opstillet regler for krigsførelsen, har ment, at man skal udvælge mænd

fra lande med et tempereret klima, for at de kan være både tapre og kloge. De varme lande skulle nemlig fremavle kloge, men ikke tapre mænd, de kolde tapre, men ikke kloge. [122] Denne regel ville være udmærket for en fyrste, der regerede over hele verden, og som derfor ville have mulighed for at hente mænd fra de områder, der passede ham bedst. [123] Men vil man give en regel, som alle kan bruge, må man nødvendigvis sige, at enhver republik og ethvert kongedømme skal udvælge soldater i deres eget land, om det nu er varmt, koldt eller tempereret. [124] Thi man ser af eksemplerne fra antikken, at man i alle lande gennem træning kan skabe gode soldater. For hvor naturen er mangelfuld, kompenserer ihærdigheden, der i dette tilfælde formår mere end naturen. [125] Udvælger man dem andre steder fra, kan man ikke tale om udskrivning, for udskrivning vil sige at tage de bedste fra et land og have magt til at udvælge såvel dem, der ikke vil gøre krigstjeneste, som dem, der vil. [126] Følgelig kan udskrivningen kun foregå i dit eget land, for i fremmede lande kan du ikke hente dem, du vil, her er du nødt til at nøjes med dem, der melder sig frivilligt.

[127] *Cosimo*: Men af de frivillige kan man tage nogle og lade andre gå, og derfor må man vel også her kunne tale om en udskrivning?

[128] *Fabrizio*: På en vis måde har I ret. Men tænk engang på, hvilke ulemper en sådan udskrivning er behæftet med, og I vil forstå, at der hyppigt ikke er tale om en rigtig udskrivning. [129] For det første er de, der ikke er dine undersåtter, og som frivilligt lader sig hverve, langt fra de bedste, men snarere de sletteste i et land. For findes der nogen, der er kriminelle, arbejdssky, udsvævende, gudløse, oprørske mod den fædrene myndighed, som er spottere, spillere og fra barnsben af vænnede til alle laster, så er det dem, der er parate til at lade sig hverve. Intet kan være mere uforeneligt med en sand og god hær end sådanne sæder. [130] Når den slags mænd tilbyder sig i større tal, end du havde regnet med, så kan du ganske vist vælge blandt dem, men da materialet er slet, kan udskrivningen umuligt blive god. [131] Men ofte sker det, at der ikke er så mange, at de kommer op på det antal, du har behov for, og når du således er tvunget til at tage dem alle, følger heraf, at man ikke kan tale om en udskrivning, men om at tage soldater i sit sold. [132] På denne tilfældige måde opstiller man i dag hærene i Italien og andetsteds, undtagen i Tyskland, for hos os rekrutterer man ikke soldater på fyrstens befaling, men sådan som det passer dem, der vil gøre krigstjeneste. [133] Spørg nu Jer selv, hvilke af de antikke indretninger man ville kunne indføre i en hær, der er stykket sammen på en sådan måde.

[134] *Cosimo*: Hvilken anden vej skulle man da gå?

[135] *Fabrizio*: Den som jeg allerede har nævnt: udvælge dem blandt egne undersåtter og på fyrstens befaling.

[136] *Cosimo*: Ville man blandt de således udvalgte kunne indføre nogle af antikkens former?

[137] *Fabrizio*: Som I selv ved, ja, når den, der har kommandoen over dem i et fyrstendømme, er fyrsten selv eller en anden retmæssig herre, eller hvis det er i en republik, en borger, der samtidig er hærfører. Ellers er det vanskeligt at udrette noget godt.

[138] *Cosimo*: Hvorfor?

[139] *Fabrizio*: Det skal jeg sige Jer, når tiden er inde til det. Indtil videre skal I blot holde fast i dette, at der ikke findes nogen anden rigtig måde at gøre det på.

[140] *Cosimo*: Når man altså skal foretage en udskrivning i sit eget land, mener I da, at det er bedst at tage mændene fra byen eller fra oplandet?

[141] *Fabrizio*: Alle, der har skrevet om disse ting, er enige om, at det er bedst at tage dem fra oplandet, for her kender menneskene til strabadser, da de er opvokset med hårdt arbejde, vant til at opholde sig i solen og undgå skyggen, fortrolige med at bruge redskaber, grave grøfter, bære byrder og dertil hverken udspekulerede eller ondsindede. [142] Men min mening er den, at eftersom der er to slags soldater, fodfolk og rytterfolk, så skal man vælge fodfolket fra oplandet og rytterfolket fra byerne.

[143] *Cosimo*: Hvor gamle skal de være, når de udskrives?

[144] *Fabrizio*: Hvis jeg skulle opstille en ny hær, ville jeg tage dem fra det 17. til det 40. år. Hvis den allerede var opstillet, og jeg skulle forny den, altid fra det 17. år.

[145] *Cosimo*: Jeg forstår ikke meningen med denne sontring.

[146] *Fabrizio*: Så skal jeg forklare Jer den. [147] Hvis jeg skulle oprette en hær fra grunden, ville det være nødvendigt at udskrive alle de mest egnede mænd, når blot de var i den tjenestedygtige alder, for at uddanne dem, sådan som jeg senere skal forklare. Men hvis jeg skulle foretage udskrivningen et sted, hvor en sådan hær

allerede var oprettet, altså for at supplere den, ville jeg vælge dem fra det 17. år, da de øvrige allerede ville være udtagne og indrullerede.

[148] *Cosimo*: Altså ville I skabe en borgermilits i lighed med den, vi har her i landet?

[149] *Fabrizio*: Ganske rigtigt. [150] Dog ville jeg udruste, føre, træne og organiserede den på en måde, som jeg ikke ved, om I har brugt.

[151] *Cosimo*: Altså roser I vor milits?

[152] *Fabrizio*: Hvorfor skulle jeg fordømme den?

[153] *Cosimo*: Fordi mange forstandige mænd altid har dadlet den.

[154] *Fabrizio*: I modsiger Jer selv, når I siger, at en forstandig mand dadler Jeres milits. Han kan meget vel være anset for forstandig uden at være det.

[155] *Cosimo*: Med de ringe resultater, den har opnået, kan vi kun være af samme mening.

[156] *Fabrizio*: Pas vel på, at fejlen ikke ligger hos Jer selv i stedet for hos militsen. Hvilket I ganske sikkert vil blive overbevist om, før denne diskussion er til ende.

[157] *Cosimo*: Det vil vi kun være Jer yderst taknemmelige for. Dog vil jeg først fortælle, hvori deres anklager består, for at I bedre kan dømme os retfærdigt. [158] De siger altså: enten er den til ingen nytte, og sætter vi vor lid til den, risikerer vi at miste staten; eller også er den noget værd, og så kan den, der har kommandoen over den, let berøve os staten. [159] De anfører romerne, som ved at have egne styrker mistede deres frihed. De anfører endvidere venezianerne og kongen af Frankrig, hvoraf de første for ikke at skulle adlyde en af deres egne borgere bruger fremmede tropper, og kongen har afvæbnet sin befolkning for lettere at kunne regere over den. [160] Men deres frygt går langt mere på, at den ikke er til nogen nytte. [161] Hertil angiver de to hovedgrunde: den ene er, at soldaterne er uerfarne, den anden, at de tvinges til at gøre militærtjeneste, for som de siger, så lærer man fra en vis alder ikke tingene, og under tvang udretter man intet godt.

[162] *Fabrizio*: Alle de grunde, I her nævner, stammer fra lidet vidtskuende mænd, hvad jeg nemt kan vise Jer. [163] Først angående manglen på nytte. Her siger jeg, at man ikke kan få en bedre hær end ens egen, og at man ikke kan opstille sin egen hær på anden måde end gennem udskrivning. [164] Da dette er indiskutabelt, vil jeg ikke spilde mere tid på det, for alle eksempler fra antikkens historie giver mig medhold. [165] Når de anfører uerfarenhed og tvang, siger jeg, at det er sandt, at uerfarenhed skaber ringe tapperhed, og tvang utilfredshed. Men tapperhed og erfaring får de, når man udruster, træner og opstiller dem på den rigtige måde, som I vil få at se i løbet af diskussionen. [166] Hvad angår tvangen, må I forstå, at når man indruller mænd i en hær på fyrstens befaling, så sker det hverken under total tvang eller under total frivillighed. For den totale frivillighed har de uheldige konsekvenser, jeg nævnte ovenfor, nemlig at der ikke finder nogen virkelig udskrivning sted, og at kun få melder sig. På samme måde giver den totale tvang dårlige resultater. [167] Derfor må man følge en mellemvej, hvor der hverken er total tvang eller total frivillighed, men hvor de drives af frygten for herskeren, idet de mere frygter hans vrede end de umiddelbare ulemper, de påføres. Det vil altid være nødvendigt med en vis tvang, blandet på en sådan måde med frivillighed, at der ikke opstår utilfredshed, hvad der kun kan have skadelige følger.

[168] Jeg siger ikke, at en sådan hær ikke kan besejres, for de romerske hære blev besejret mange gange, ligesom også Hannibals hær. Derfor må man forstå, at man ikke skal forvente at kunne opstille en hær, som aldrig vil blive slået. [169] Altså kan Jeres kloge hoveder ikke kalde Jeres milits nyttesløs, blot fordi den har tabt én eneste gang [Prato 1512, **D** 283-284], snarere burde de være overbeviste om, at ligesom man kan tabe, således kan man også sejre og eliminere årsagerne til, at man har tabt. [170] Hvis de ville undersøge årsagerne, ville de opdage, at fejlen ikke lå i selve indretningen, men i den ufuldkomne måde, militsen var blevet opstillet på. Og som jeg har sagt det, så burde de råde bod på dette ikke ved at dadle militsen, men ved at forbedre den. Hvordan det skal gøres, vil I snart få at se.

[171] Hvad angår frygten for, at den, der står i spidsen for en sådan hær, skal fratage dig staten, svarer jeg, at når våbnene er i hænderne på ens egne borgere eller undersætter, og når dette er reguleret af lovene og statens grundliggende orden, har de aldrig været til skade, men tværtimod altid til gavn, og stater har holdt sig ufordærvede og frie i længere tid med sådanne styrker end uden. [172] Rom var fri i fire hundrede år og var bevæbnet, Sparta i otte hundrede år [**F** 87]. Mange andre stater har været ubevæbnede og har været frie i mindre end fyrre år. [173] Thi staterne har behov for våben, og når de ikke har deres egne våben, må de hverve fremmede

tropper. Og fremmede tropper kan hurtigere blive til skade for almenvellet end egne, fordi de er lettere at korrumpere, og en borger, der får magt, kan mere uhindret gøre brug af dem, og desuden kan han nemmere undertrykke befolkningen, eftersom den er ubevæbnet. [174] Dertil kommer, at en stat mere må frygte to fjender end én. [175] En stat, der benytter sig af fremmede tropper, må nemlig på én og samme tid frygte såvel de fremmede, den har i sit sold, som sine egne borgere. At denne frygt er begrundet, vil I huske af det, jeg for kort tid siden fortalte om Francesco Sforza. [176] Derimod behøver en stat, der har egne styrker, kun at frygte borgerne. [177] Af alle de grunde, man kan opregne, vil jeg dog fremhæve denne: at der aldrig har været en grundlægger af en republik eller et kongedømme, der ikke var af den mening, at indbyggerne selv skulle forsvare sig med egne våben. [178] Hvis venezianerne havde været lige så kloge på dette område, som de var det med hensyn til alle deres øvrige indretninger, ville de have skabt et nyt verdensrige. [179] De fortjener så meget desto større dadel, som det var blevet bestemt af deres oprindelige lovgivere, at de skulle være bevæbnede. [180] Eftersom de ikke havde besiddelser på fastlandet, rustede de sig til søs, hvor de førte deres krige med stor dygtighed, og med våben i hånd udvidede de fædrelandets grænser. [181] Men så indtraf det øjeblik, da de skulle føre krig på fastlandet for at forsvare Vicenza, og i stedet for at sende en af deres borgere mod fjenden, hvervede de markgreven af Mantova. [182] Det var denne skæbnesvangre beslutning, der slog benene væk under dem i deres forsøg på at nå magtens og ærens tinder og opnå dominans på fastlandet. [183] Hvis de gjorde det i den tro, at de kun forstod at føre krig til søs, men ikke til lands, så var denne mistillid til dem selv ikke klog. Thi en admiral, der er vant til at kæmpe mod vindene, havet og menneskene, kan nemmere gøre fyldest som hærfører til lands, hvor man kun kæmper mod menneskene, end en hærfører kan gøre fyldest som admiral. [184] Dengang mine romere, der forstod at kæmpe til lands, men endnu ikke til søs, kom i krig med de på havet mægtige karthagere, tog de hverken søvante grækere eller spaniere i deres tjeneste, men overlod hvervet til deres egne landtropper, og de sejrede. [185] Hvis venezianerne havde hvervet en fremmed hærfører, for at en af deres borgere ikke skulle opkaste sig til tyrann, så nærede de en indbildt frygt. For ud over de grunde, jeg allerede har anført desangående, forholder det sig således, at hvis en borger ved hjælp af søstridskræfter aldrig har gjort sig til tyrann i en by, der ligger i havet, så ville han have endnu ringere muligheder for at gøre det ved hjælp af landstyrker. [186] Det burde have fået dem til at indse, at ingen borger med våben i hånd ville have kunnet gøre sig til tyrann, og at det i stedet er de slette indretninger i et styre, der fører en stat ud i tyranniet. Og eftersom deres styre var godt, havde de ikke grund til at frygte for deres egen hær. [187] De traf altså en uklog beslutning, hvad der har været årsag til tabet af en stor del af deres

ry og lykke. [188] Med hensyn til den fejl, som kongen af Frankrig begår ved ikke at uddanne sine egne folk til krig, hvilket Jeres kloge hoveder anfører som endnu et eksempel, så er der ingen (når han ser bort fra sine franskvenlige tilbøjeligheder), der ikke mener, at dette er en brist i hint rige, og at denne forsømmelse alene er nok til at gøre det svagt. [189] Men jeg er kommet for langt bort fra emnet, og måske også fra mit formål, dog har jeg gjort det for at svare på Jeres spørgsmål og for at vise Jer, at man ikke kan skabe sig et fundament af andre styrker end af ens egne, og at man kun kan opstille egne styrker gennem udskrivning, ligesom man ikke på anden måde nogetsteds kan indføre nogen form for hær eller militær disciplin. [190] Hvis I har studeret de foranstaltninger, som Roms første konger traf, og især Servius Tullius, vil I forstå, at opdelingen i klasser [censusordningen] ikke var andet end grundlaget for en borgermilits, og at formålet med denne opdeling var på korteste tid at kunne samle en hær til forsvar af byen.

[191] Men lad os vende tilbage til vor egen udskrivning. [192] Jeg siger endnu en gang, at når man skal forny en allerede eksisterende hær, så vil jeg tage dem fra det 17. år, og skal man opstille en helt ny, vil jeg tage alle årgange fra det 17. til det 40. år for straks at kunne gøre brug af dem.

[193] *Cosimo*: Ville I skelne mellem de forskellige bestillinger, I valgte dem fra?

[194] *Fabrizio*: Forfatterne [i antikken] gør det, idet de ikke ønsker at bruge fuglefangere, fiskere, kokke, ruffere og alle, som kun befatter sig med tomt tidsfordriv. De går i stedet ind for, at man ud over bønder vælger smede, beslagsmede, tømrere, slagtere, jægere og lignende. [195] Jeg ville blandt disse bestillinger ikke gøre stor forskel, når det drejer sig om at fastslå en mands egnethed, men se på, hvilke tjenester han kan yde. [196] Af denne grund er bønder, som er vant til at arbejde med jorden, til størst nytte, for af alle slags arbejder i en hær er dette det mest almindelige. [197] Efter dem kommer smedene, tømrerne, beslagsmedene og stenhuggerne. Sådanne folk er det nyttigt at have rigeligt af, da deres håndværk kan bruges i mange situationer, og det er en stor fordel med soldater, der kan gøre dobbelt fyldest.

[198] *Cosimo*: Hvordan finder man ud af, hvem der er egnet og uegnet til at gøre krigstjeneste?

[199] *Fabrizio*: Jeg vil først fortælle, hvordan man foretager en udskrivning,

når man skal skabe en ny hær, for herved kommer jeg samtidig også ind på, hvordan man skal forny en allerede eksisterende.

[200] Jeg siger altså, at når man skal udtage en mand til krigstjeneste, bedømmer man hans egnethed enten ud fra erfaringen, altså ved at han har gjort sig bemærket gennem en eller anden fortrinlig indsats, eller man anlægger et skøn. [201] Noget bevis på duelighed kan man ikke finde hos mænd, man vælger første gang, og som aldrig tidligere har været udtaget. Og mænd, der har været udtaget før, finder man kun få eller ingen af, når en milits opstilles fra grunden. [202] Mangler man erfaring, er det derfor nødvendigt at foretage et skøn, hvilket sker ved at tage mandens alder, næringsvej og fysiske fremtoning i betragtning. [203] De første to ting har vi talt om, hvorfor der kun står mig tilbage at sige noget om den tredje. Her har nogle, deriblandt Pyrrhus, villet, at soldaten var stor. Andre, som Cæsar, lagde alene den kropslige styrke til grund. Den fysiske og mentale styrke skønner man om ved at se på, hvorvidt lemmerne er velproportionerede, og udseendet tiltalende. [204] Derfor siger de, der skriver om disse ting, at soldaten skal have levende og muntre øjne, en stærk hals, et bredt bryst, muskuløse arme, lange fingre, lille mave, runde hofter, slanke ben og fødder. Disse egenskaber plejer altid at betyde, at manden er smidig og stærk, og det er de to ting, man lægger mest vægt på hos en soldat. [205] Men først og sidst skal man se på hans sæder og på, hvorvidt han kender til ærlighed og skamfølelse, ellers får man en mand, der skaber splid og er en kilde til fordærv. Thi ingen tror, at et menneske med en slet opdragelse og dårlige tilbøjeligheder er i besiddelse af egenskaber, der på nogen måde er rosværdige. [206] Det synes mig heller ikke overflødigt, men tværtimod nødvendigt, for at I bedre kan forstå vigtigheden af denne udskrivning, at fortælle Jer om den fremgangsmåde, de romerske konsuler fulgte ved tiltrædelsen af deres embede, når de skulle udtage folk til deres legioner. På grund af de stadige krige var de mænd, de udtog, en blanding af veteraner, som de kunne udvælge ud fra erfaringen, og rekrutter, som de måtte udvælge på basis af et skøn.

[207] Man skal notere sig dette: at man foretager denne udskrivning enten for straks at indsætte de udskrevne eller for straks at træne dem og bruge dem på et senere tidspunkt. [208] Jeg har allerede sagt en del om alt det, man foretager sig, når de skal indsættes senere, og jeg vil komme til at sige mere herom, eftersom jeg har til hensigt at vise Jer, hvordan man kan skabe en hær i et land, hvor der ikke findes en milits, og hvor man følgelig ikke straks kan bruge mændene efter en udskrivning. I et land, hvor det er almindeligt at udskrive en hær på herskerens befaling, kan man derimod indsætte dem med det samme, sådan som det var tilfældet

i Rom, og som man ser det i dag hos schweizerne. [209] For hvis der gennem disse udskrivninger udtages nye folk, så kommer der også mange, som er vant til at gøre krigstjeneste, således at man kan få en samlet og velfungerende enhed ved at blande nye og gamle. Tilmed stillede kejserne, da de begyndte at have stående hære langs grænserne, rekrutterne, som de kaldte *tirones*, under en eksercermester, sådan som det fremgår af kejser Maximinus' levnedsbeskrivelse [F 145]. [210] Så længe Rom var frit, foregik dette ikke i de militære lejre, men inden for byens mure. Og da de unge mænd her blev holdt til krigsøvelser, var de, når de senere skulle i kamp, allerede blevet så rutinerede gennem træningen, at de let kunne anvendes i de rigtige krige. [211] Men da kejserne så afskaffede disse øvelser, blev det nødvendigt at gå over til den praksis, jeg netop har nævnt.

[212] Jeg skal nu fortælle Jer om den romerske udskrivningsmetode. Så snart de romerske konsuler, under hvem krigsførelsen sorterede, havde indtaget deres embede, begyndte de at opstille hærene, og skikken var, at hver af dem under sig havde to legioner af romerske borgere, der var fundamentet i deres hære. Først udnævnte de 24 militærtribuner, seks for hver legion, hvori de havde den samme funktion som vore dages oberster [*conestaboli*]. [213] Derpå samlede de alle våbenføre romerske borgere og opstillede tribunerne for hver enkelt legion, således at de stod skilt fra hinanden. [214] Disse udvalgte så ved lodtrækning de stammer, hvor udskrivningen skulle begynde, og fra den første af disse tog de fire af de bedste mænd. Af disse valgte tribunerne i den første legion én, de i den anden legion én af de tre andre, de i den tredje én af de resterende to, og den sidste tilhørte den fjerde legion. [215] Efter disse fire valgte man endnu fire, hvoraf den første blev valgt af tribunerne i den anden legion, den anden af dem i den tredje, den tredje af dem i den fjerde, den fjerde gik til den første. [216] Derpå udvalgte man igen fire, den tredje legion valgte den første, den fjerde den anden, den første den tredje, den fjerde gik til den anden. Således foregik valget regelmæssigt på omgang, hvorved udvælgelsen blev ligelig, og legionerne lige gode. [217] Som sagt ovenfor, så kunne man straks efter en sådan udskrivning bruge mændene, for en stor del af dem havde kamperfaring, og alle havde gennemgået den militære træning. Følgelig kunne udskrivningen ske på basis af både skøn og erfaring. [218] Men hvor man står over for at skulle opstille en helt ny militærmagt og derfor må vælge folk, der først bliver anvendelige engang i fremtiden, kan man kun foretage udskrivningen på basis af et skøn, som man gør ud fra alder og fysisk fremtoning.

[219] *Cosimo*: Jeg tror på rigtigheden af alt, hvad I har sagt. [220] Men før I går videre, vil jeg spørge Jer om en ting, som I har fået mig til at tænke på, da I sagde,

at når man skal foretage en udskrivning i et land, hvor der ikke findes krigsvante mænd, skal den foregå efter et skøn. Jeg har nemlig hørt vor milits blive dadlet for ikke så få ting, især for dens størrelse, idet mange siger, at man burde udtage nogle færre. Det skulle have den fordel, at man gennem et mere omhyggeligt valg så kun ville få de bedste. Man ville heller ikke falde borgerne så meget til byrde, og det ville blive lettere at aflønne folkene, så de blev mere tilfredse og bedre disciplinerede. [221] Jeg vil gerne høre Jeres mening om dette og om, hvorvidt I ville foretrække at bevæbne et stort antal mænd frem for et lille, og hvordan I ville foretage udvælgelsen i de to tilfælde.

[222] *Fabrizio*: Uden tvivl er et stort antal bedre og mere nødvendigt end et lille, eller rettere sagt, hvor man ikke kan opstille et stort antal, kan man ikke skabe en perfekt milits. Det skal være mig en let sag at tilbagevise alle de indvendinger, I har nævnt.

[223] Jeg siger for det første, at et mindre antal i et folkerigt land, som for eksempel Toscana, ikke bevirker, at I får de bedste folk, eller at udskrivningen bliver mere sikker. [224] For ville man begrænse sig til erfaringen, ville man her kun kunne gøre det med ganske få, dels fordi så få har været i krig, dels fordi der blandt disse få kun er et forsvindende mindretal, som har vist sit værd på en sådan måde, at de fortjener at blive foretrukket frem for andre. Vil man altså foretage en udvælgelse i et sådant land, bliver man nødt til at lade erfaring være erfaring og udtage dem efter et skøn. [225] Og når man er nødt til det, kunne jeg godt lide at vide, hvilke regler jeg skulle følge, hvis jeg blev præsenteret for tyve unge mænd med en god fysik og skulle vælge nogle og kassere andre. Jeg er ikke i tvivl om, at enhver vil være enig med mig i, at man begår en mindre fejl, når man tager dem alle sammen, udruster og træner dem, da man jo ikke kan vide, hvem af dem der er de bedst egnede. En mere sikker udvælgelse må vente, til man i praksis under træningen har konstateret, hvem der besidder mest kraft og mod. [226] Alt taget i betragtning er det i dette tilfælde aldeles fejlagtigt at tro, at man får de bedste ved at begrænse sig til et lille antal.

[227] Med hensyn til at falde landet og borgerne mindre til byrde, siger jeg, at militsen, om den er talrig eller ej, overhovedet ikke er en byrde, for denne ordning holder ikke menneskene væk fra deres gøremål, den binder dem ikke, så de ikke frit kan forrette deres ting, eftersom den kun på hviledage forpligter dem til at samle sig til fælles øvelser. Dette skader hverken landet eller borgerne, tværtimod kunne det give de unge adspredelse, for i stedet for at bruge hviledagene til ørkesløst at drive

omkring uden at foretage sig noget ville de med glæde kunne gå til sådanne øvelser, for håndteringen af våben er jo ikke blot et smukt skue, det er for ungdommen også en fornøjelse.

[228] Hvad endvidere angår muligheden for at betale et mindre antal og derigennem gøre dem mere lydige og tilfredse, svarer jeg, at ligegyldigt hvor få folk en milits består af, kan man ikke til stadighed betale folkene så meget, at de bliver ved med at være tilfredse. [229] Hvis man for eksempel opstillede en milits på 5.000 mand fodfolk, og man skulle give dem en betaling, som man måtte tro ville stille dem tilfredse, måtte man give dem mindst 10.000 dukater om måneden. [230] For det første er et sådant antal fodfolk ikke nok til at udgøre en hær, dertil er betalingen en for stor byrde for en stat, og endelig er den ikke tilstrækkelig til at sikre mændenes tilfredshed og lydighed i en sådan grad, at man kan bruge dem i enhver situation. [231] Ved at handle på denne måde ville man få store udgifter og kun få styrker, og disse få ville ikke være nok til hverken at forsvare dig eller til at gennemføre et felttog. [232] Hvis du gav dem mere eller hvervede flere, ville det blive endnu mere umuligt for dig at betale dem. [233] Betalte du dem mindre, eller hvervede du færre, ville de blive mindre tilfredse, og du ville få endnu mindre gavn af dem. [234] De, der derfor taler om at oprette en milits og betale den, når den er hjemsendt i fredstid, taler om at gøre ting, der enten er umulige eller til ingen nytte. [235] Men det er i høj grad nødvendigt at give dem sold, når man indkalder dem for at sende dem i krig. [236] Selv om denne måde at indrette sig på i fredstid ville kunne udgøre en vis belastning for de indrullerede, hvad jeg i øvrigt ikke ser, bringer den til gengæld alle de fordele, en velordnet milits giver et land, for uden en sådan er der ingen sikkerhed.

[237] Jeg konkluderer, at hvem der kun ønsker et ringe antal enten af hensyn til betalingen eller af nogen som helst af de andre grunde, I har fremført, forstår sig ikke på tingene, og mit synspunkt støttes yderligere af den omstændighed, at ligegyldigt hvilket antal du har, så formindskes det imellem hænderne på dig på grund af de utallige forhindringer, menneskene støder på, således at et lille antal kan svinde ind til intet. [238] I øvrigt, når du har en talstærk milits til rådighed, kan du selv vælge, om du vil bruge få eller mange. [239] Desuden skal den ikke blot tjene dig i krig, den skal også øge din anseelse, og jo større den er, des større anseelse får du. [240] Hertil kan føjes, at når man opstiller en milits for at øve mændene i våbenbrug, og du udskriver et lille antal mænd i et stort land, så bor de udskrevne så langt fra hinanden, at du ikke kan samle dem til øvelser uden at påføre dem meget store ulemper. Og uden øvelser er en milits værdiløs, som det vil blive vist på rette sted.

[241] *Cosimo*: I har hermed svaret udtømmende på mit spørgsmål. Men jeg så gerne, at I befriede mig fra endnu en tvivl. [242] Det hævdes nemlig også, at et stort antal bevæbnede mænd uvægerligt vil skabe forvirring, splid og uorden i et land.

[243] *Fabrizio*: Det er endnu en tom mening, og jeg skal straks forklare Jer hvorfor. [244] Mænd, der er kaldt under våben, kan skabe uorden på to måder: enten i forhold til sig selv eller i forhold til andre. [245] Dette kan man let råde bod på, hvis den herved etablerede orden ikke skulle gøre det af sig selv. Med hensyn til splid i militsen, så nærer denne orden den ikke, men bortskaffer den, for når I opstiller folkene i en milits, giver I dem våben og førere. [246] Er det land, hvor I indfører militsen, så ukrigerisk, at der blandt dets indbyggere ikke findes våben, og så enigt, at der ikke findes partiførere, så gør militsen dem mere tapre over for fremmede, men den gør dem på ingen måde mere splittede, for velorganiserede mænd frygter loven, uanset om de er bevæbnede eller ej. De kan heller aldrig gøre oprør, med mindre de førere, I giver dem, gør oprør (og hvordan man undgår det, skal vi snart få at se). [247] Men hvis I indfører militsen i et land, der er krigerisk og uden enhed, er denne indretning alene nok til, at det kan samles, for i et sådant land har borgerne ganske vist egne våben og egne førere, men våbnene gør ingen gavn i krig, og deres førere giver kun næring til uroligheder. [248] Militsen giver dem derimod våben, der kan bruges i krig, og førere, der kan slå urolighederne ned. For i et sådant land søger den krænkede part altid hjælp hos sin partifører, der for at holde på sin anseelse opildner ham til hævn, ikke til forlig. [249] En fører, som udnævnes af staten, gør det modsatte, således at årsagen til spliden ad denne vej fjernes, og man lægger an til forsoning: de forenede, men våbenløse befolkninger overvinder deres svaghed og bevarer deres enhed, de uenige og splittede samler sig, og deres vilde tapperhed, der før kun fik afløb på en uordnet måde, bliver vendt til gavn for staten.

[250] Hvad endelig angår det, at de bevæbnede ikke skal gøre oprør og undertrykke andre, må man gøre sig klart, at det kun er deres førere, der kan få dem til dette. [251] Vil man, at førerne ikke gør opstand, er det nødvendigt, at de ikke får for stor myndighed over deres mænd. [252] Og I skal betænke, at en sådan myndighed er bestemt enten af naturen eller af omstændighederne. [253] Hvad angår det første punkt, er det nødvendigt at sørge for, at en mand ikke sættes i spidsen for de udskrevne dér, hvor han selv er født, men at han får en kommando på steder, hvor han ikke har naturlige forbindelser. [254] Hvad angår det andet punkt, skal man indrette sig sådan, at førerne hvert år flyttes til en ny post, for den uafbrudte myndighed over de samme mænd skaber et sådant bånd imellem dem, at det nemt kan blive farligt

for staten. [255] Hvor nyttige sådanne forflytninger har været for dem, der har brugt dem, og hvor skadelige de har været for dem, der ikke har, forstår man af eksemplerne med assyrernes kongedømme og det romerske imperium. Assyrerne bevarede deres rige i tusind år uden opstande og borgerkrige, hvilket ene og alene skyldtes de forflytninger, man hvert år foretog af de generaler, der havde kommandoen over de enkelte hærenheder. [256] Omvendt beholdt man i Romerriget, efter at Cæsars slægt var uddød, de forskellige hærførere uafbrudt på de samme poster, og det var hele grunden til, at der udbrød den ene borgerkrig efter den anden, og at de gang på gang dannede sammensværgelser imod kejserne. [257] Hvis nogle af de første kejsere eller nogle af de senere, der fik ry som gode herskere, som Hadrian, Marcus, Severus og andre [F134ff], havde været kløgtige nok til at indføre skikken med at udskifte hærførerne, så ville de uden tvivl have gjort riget mere stabilt og mere varigt. For hærførerne ville ikke så let have fået lejlighed til at gøre oprør, kejserne ville have fået mindre grund til at nære frygt, og senatet ville i de situationer, hvor der manglede en tronfølger, have haft større autoritet i valget af kejser, hvad der ville have gjort det mere velovervejet. [258] Men uanset om menneskene præsenteres for gode eller dårlige eksempler, aflægger de sig ikke deres slette sædvaner, om det nu skal tilskrives deres uvidenhed eller deres dovenskab.

[259] *Cosimo*: Jeg ved ikke, om jeg har ledt Jer på afveje med mine spørgsmål, for fra udskrivningen er vi kommet ind på et helt andet emne. Og havde jeg ikke for et øjeblik siden undskyldt mig, tror jeg, at jeg havde gjort mig fortjent til en vis irettesættelse.

[260] *Fabrizio*: I kan være ganske rolig, for hele denne diskussion har været nødvendig, eftersom vi ville drøfte militsen. Da den er blevet dadlet af mange, måtte jeg forsvare den, hvis jeg ville have, at dens første del – udskrivningen – skulle finde sted. [261] Før jeg går videre til de andre dele, vil jeg dog også omtale udskrivningen af rytterne. [262] De gamle foretog denne blandt de rigeste under hensyn til mændenes alder og kvalifikationer. De valgte 300 for hver legion, således at de romerske ryttere i en konsulær hær ikke oversteg 600.

[263] *Cosimo*: Ville I opstille en ryttermilit for at træne den i fredstid, så den kunne sættes ind på et senere tidspunkt?

[264] *Fabrizio*: Ja, det er simpelt hen nødvendigt, anderledes kan man ikke gøre det, hvis man vil have egne styrker og ikke betjene sig af lejetropper.

[265] *Cosimo*: Hvordan ville I udvælge dem?

[266] *Fabrizio*: Jeg ville efterligne romerne. Jeg ville tage dem blandt de rigeste, give dem førere, som man i dag giver lejetropper førere, udruste og træne dem.

[267] *Cosimo*: Ville det være rigtigt at give dem sold?

[268] *Fabrizio*: Javel, men kun nok til at holde hesten, for påfører du dine undersætter udgifter, kan de finde på at besvære sig over dig. [269] Det vil dog være nødvendigt at betale hesten for dem samt udgifterne til den.

[270] *Cosimo*: Hvor mange ville I have, og hvordan ville I udruste dem?

[271] *Fabrizio*: I kommer nu ind på et nyt emne. [272] Jeg skal fortælle Jer det på rette sted, det vil sige, når jeg først har fortalt om, hvordan man skal udruste fodfolket og forberede det til slag.

Anden bog

[1] *Fabrizio*: Efter at vi nu har fundet mændene, vil vi gå over til at udruste dem. Og med dette for øje er det efter min mening nødvendigt at undersøge, hvilke våben de gamle brugte, og vælge de bedste blandt disse.

[2] Romerne opdelte deres fodfolk i tungt og let bevæbnede. [3] De let bevæbnede kaldte de *velites* [”blænkere”]. [4] Herunder forstod man alle dem, der brugte slynge, armbrøst og kastespyd, og de havde til deres forsvar for det meste hovedet dækket og en slags rundskjold på armen. [5] De kæmpede uden for geledet og på afstand af de tungt bevæbnede. Disse havde en hjelm, der gik helt ned til skulderen, et brystharnisk, hvis tunika nåede knæene; ben og arme var dækket af ben- og armskin-
ner, og de bar et skjold, der var to alen langt og en alen bredt¹. Det var beslået med en jernkant foroven, for at det kunne holde til slagene, og med en anden forneden for ikke at blive ødelagt, når det ramte jorden. [6] Som angrebsvåben havde de et halvanden alen langt sværd på deres venstre side og en daggert på den højre. [7] I hånden bar de et kastespyd, kaldt *pilum*, som de ved åbningen af et slag slyngede mod fjenden. [8] Det var i alt væsentligt med denne udrustning, at romerne erobrede hele verden.

[9] Selv om nogle af de antikke forfattere foruden de allerede nævnte våben også giver dem et spyd eller rettere en lanse i hånden, så kan jeg ikke indse, hvordan man skulle kunne operere med en tung lanse, samtidig med at man holdt et skjold; for fører man den med begge hænder, er skjoldet i vejen, og med én kan man ikke udrette noget, da den er for tung. [10] Desuden er det umuligt at bruge en lanse, når man kæmper i række og geled, undtagen i første geled, hvor man har plads til at manøvrere med den i hele dens længde. Det kan man ikke gøre i geledderne bagved, da det ligger i bataljonernes natur (som jeg senere skal forklare Jer) hele tiden at rykke tættere og tættere sammen. Thi selv om dette er uhensigtsmæssigt, frygter man det alligevel mindre end at sprede sig, hvad der er åbenlyst farligt. [11] Følgelig er ethvert våben på over to alen til ingen nytte, når pladsen er snæver. For har du en lanse og vil føre den med begge hænder, og det under forudsætning af at skjoldet ikke er dig i vejen, vil du ikke kunne ramme en fjende, der er rykket ind på livet af dig. [12] Tager du den med én hånd for også at kunne bruge skjoldet, kan

(1) Machiavelli bruger det gamle florentinske mål *braccio* = ca. 58 cm, som her oversættes med *alen* = ca. 63 cm.

du kun gøre det ved at fatte om den på midten, og så rager den så meget bagud, at de bagved stående forhindrer dig i at manøvrere. [13] Hvis I vil have vished for, at romerne ikke havde sådanne lanser, eller hvis de havde dem, kun brugte dem i ringe omfang, kan I læse om de slag, Titus Livius beskriver i sin historie, og I vil da se, at der her yderst sjældent tales om lanser. Tværtimod siger han, at når de havde slynget deres kastespyd, greb de til sværdet. [14] Jeg skal derfor se bort fra disse lanser, og hvad angår romerne, holde mig til sværdet som angrebsvåben og til skjoldet som forsvarsvåben samt til de øvrige ovennævnte våben.

[15] Grækernes forsvarsvåben var ikke så tunge som romernes. Med hensyn til angrebet lagde de mere vægt på lansen end på sværdet, især i den makedonske falanks, hvor man brugte de godt ti alen lange lanser, som de kaldte *sarissae*. Med disse brød de gennem fjendens linjer og bevarede ordenen i deres egne falankser. [16] Uagtet at der findes nogle forfattere, som hævder, at de også havde skjolde, så ved jeg ikke – af de allerede anførte grunde – hvordan de skulle kunne betjene sig både af disse og af deres lange lanser. [17] I øvrigt erindrer jeg mig ikke, at der i det slag, som Paulus Aemilius udkæmpede med kong Perseus af Makedonien [Pydna, 168 f. Kr.], tales om skjolde, men kun om makedonernes lange lanser og de vanskeligheder, den romerske hær havde med at få bugt med dem. [18] Således må jeg gå ud fra, at en makedonsk falanks i dag svarer til et schweizisk regiment, der har hele sin styrke og slagkraft i sine piker.

[19] Ud over at udstyre fodfolket med våben smykkede romerne det også med hjelmbuske, noget der gør en hær til et stolt syn for vennerne og skrækindjagende for fjenderne. [20] I Roms ældste tid havde rytterfolket et rundskjold, og deres hoveder var tildækkede, mens resten af kroppen var uden rustning. [21] De havde et sværd og en lang og tynd lanse, hvor kun spidsen var af jern. Skjoldet havde ingen fasthed, og lansen knækkede, når blot de bevægede den, og da de dertil ikke var beskyttede, var de dårligt skikkede til kamp [22] Med tiden blev de bevæbnet som fodfolket, men deres skjold var kortere og kvadratisk, lansen blev mere solid og med jernspidser i begge ender, således at hvis den ene knækkede af, kunne de bruge den anden. [23] Med disse våben, såvel til fods som til hest, erobrede mine romere hele verden, og det er tænkeligt, når man ser på deres resultater, at de havde de bedst udrustede hære, der nogen sinde har eksisteret. [24] Det bekræftes af Titus Livius mange steder i hans historie, hvor han i sammenligningen med de fjendtlige hære siger: ”Romerne var dem overlegne med hensyn til tapperhed, typen af våben og krigsdisciplin”. Derfor har jeg også opholdt mig mere detaljeret ved sejrherrenes bevæbning end ved de besejredes.

[25] Jeg vil dog finde det rigtigt at sige noget om nutidens udrustning. [26] Fodfolket har til sit forsvar en brystplade af jern og til angreb en ni alen lang lanse, som kaldes en pike, samt ved siden et sværd, der i enden er mere rundt end spidst. [27] Det er fodfolkets almindelige udrustning i dag, for kun få af dem beskytter ryg og arme, og ingen hovedet. Og disse få bærer i stedet for en pike en hellebard, hvis skaft, som I ved, er tre alen langt, og bladet formet som en økse. [28] Nogle har hagebøsser, der med deres ildkraft udretter det samme, som slyngekasterne og armbrøstskytterne gjorde i antikken. [29] Det er en udrustning, der er blevet udviklet af de tyske folk og især af schweizerne. Da de er fattige og vil leve i frihed, var og er de nødt til at kæmpe mod de tyske fyrsters magtbegær. Disse var rige og kunne derfor holde et rytteri, hvad hine folk på grund af deres fattigdom ikke kunne. Følgelig var de tvunget til som fodfolk, der skulle forsvare sig mod en fjende til hest, at undersøge de gamles krigskunst og finde de våben, som ville sætte dem i stand til at modstå et rytterangrebs heftighed. [30] Stillet i denne tvangssituation enten bevarede eller genopdagede de de gamles slagordener, uden hvilke et fodfolk er aldeles værdiløst, hvad enhver forstandig mand vil bekræfte. [31] Således bevæbnede de sig med piker, der er et særdeles nyttigt våben ikke blot til at holde stand mod rytteriet med, men også til at besejre det. [32] Takket være deres våben og slagordener er tyskerne [schweizerne] blevet så dristige, at 15.000 eller 20.000 af dem er rede til at angribe et hvilket som helst antal ryttere, hvad man i de seneste 25 år har fået mange beviser på. [33] Eksemplerne på deres duelighed har været så overvældende, at alle nationer har efterlignet dem, lige siden kong Karl trængte ned i Italien [1494], og blandt disse har især de spanske hære vundet et umådeligt ry.

[34] *Cosimo*: Hvilken af de to måder at udruste sig på vil I anbefale, den schweiziske eller den gamle romerske?

[35] *Fabrizio*: Den romerske, uden tvivl, og jeg skal fortælle Jer fordelene og ulemperne ved dem begge. [36] De schweiziske infanterister kan med deres udrustning modstå et rytteri og besejre det. De er hurtigere til at marchere og stille sig op i slagorden, da de ikke er tynget af våben. [37] På den anden side har de stor risiko for at blive ramt af fjenden, både fra lang afstand og på nært hold, eftersom de er ubeskyttede. De er værdiløse i angreb på befæstede byer og i ethvert sammenstød, hvor der ydes stærk modstand. [38] Men romerne var lige så gode som schweizerne til at holde stand imod rytteriet og overvinde det; de var dertil i sikkerhed for angreb fra både nær og fjern, eftersom de var beskyttet af deres rustning. Dækket af deres skjolde kunne de bedre foretage fremstød og bedre afværge angreb. De kunne mere effektivt bruge deres sværd i nærkamp, end disse nu kan med deres piker, for selv om

de nok har et sværd, er det til ingen nytte, når de ikke har et skjold. [39] De kunne storme byer i sikkerhed, da de bar hjelme, ligesom de kunne beskytte sig med deres skjolde. [40] De havde således ikke anden ulempe end vægten af deres udrustning og besværet med at bære den, hvilket de overvandt ved at vænne kroppen til strabadser og hærde den, så den kunne klare anstrengelserne. [41] Og som I ved, lider menneskene ikke under ting, de er vant til. [42] I må endvidere forstå, at fodfolket kan komme i kamp med både et andet fodfolk og et rytteri, og at det altid vil være ubrugeligt, hvis det enten ikke kan modstå rytteriet, eller hvis det kan, alligevel må frygte det andet fodfolk, fordi det er bedre bevæbnet og formeret end det selv. [43] Betragter I nu det schweiziske og det romerske fodfolk, vil I se, at det schweiziske besidder evnen til at besejre et rytteri (som det er blevet sagt), men at det er særdeles ugunstigt stillet, når det skal kæmpe mod et fodfolk, der er formeret som det selv og udrustet som det romerske. [44] Altså havde romerne den fordel frem for schweizerne, at de kunne besejre såvel et fodfolk som et rytteri, mens schweizerne kun kan besejre rytteriet.

[45] *Cosimo*: Jeg kunne godt tænke mig, om I ville give os et mere konkret eksempel, så vi nemmere kan forstå det.

[46] *Fabrizio*: Så skal jeg give Jer dette: I vil mange gange i vor historie finde, at det romerske fodfolk har overvundet et meget stort antal ryttere, men I vil aldrig finde, at det er blevet overvundet af et andet fodfolk, fordi det var dårligere udrustet, eller fordi fjenden havde bedre våben. [47] Thi hvis romernes bevæbning havde været mangelfuld, måtte det nødvendigvis have resulteret i én af to ting: enten ville de være stødt på et bedre bevæbnet folk, og så ville de ikke have kunnet fortsætte deres erobringer, eller også ville de have overtaget fjendens fremgangsmåder og forladt deres egne. [48] Eftersom ingen af delene er sket, kan man nemt slutte, at deres udrustning var alle andres overlegen. [49] Det samme kan man ikke sige om det schweiziske fodfolk, for det har man set klare sig dårligt, hver gang det har måttet kæmpe med et fodfolk, der var opstillet som det selv og i besiddelse af den samme hårdnakkethed, hvilket kun kan skyldes, at fjenden havde bedre våben. [50] Da Filippo Visconti, hertug af Milano, blev angrebet af 18.000 schweizere, sendte han imod dem greven af Carmagnola, hans daværende hærfører. [51] Greven angreb med 6.000 ryttere og nogle få fodfolk, men blev slået tilbage med store tab. [52] Som den kloge mand Carmagnola var, forstod han straks, hvori styrken af de fjendtlige våben lå, og hvor overlegne de var i forhold til rytteriet, samt hvor svage hans egne ryttere var over for et således formeret fodfolk. Han samlede derfor atter sine folk og rykkede mod schweizerne, og da han var kommet i nærheden af dem,

lod han rytterne stige af hesten. Ved at kæmpe med dem på denne måde dræbte han dem alle på nær 3.000, der kastede deres våben til jorden og overgav sig, da de så, at de ville blive hugget ned uden mulighed for redning [D 251].

[53] *Cosimo*: Hvad kommer en så stor ulempe af?

[54] *Fabrizio*: Det har jeg netop fortalt Jer, men eftersom I ikke har forstået det, vil jeg forklare det igen. [55] Som det blev sagt for lidt siden, så har det schweiziske fodfolk næsten intet til at forsvare sig med, og til at angribe har det piker og sværd. [56] Med disse våben og i sine slagordener rykker det frem mod fjenden. Men når denne er godt rustet til at forsvare sig, som Carmagnolas ryttere var det, da han lod dem stå af hesten, bryder han med sværdet i hånd ind i deres rækker og angriber dem herinde. Hans eneste vanskelighed består i at komme så tæt ind på dem, at han kan nå dem med sværdet. Når han kan det, kæmper han uden fare, for tysken kan på grund af det lange skaft ikke bruge piken mod en fjende, som er kommet ind på livet af ham, og han er derfor tvunget til at gribe til sværdet, der ikke hjælper ham, da han står over for en modstander, der er fuldt dækket af sin rustning, samtidig med at han selv er uden beskyttelse. [57] Betragter man altså fordele og ulemper hos begge parter, vil man se, at den, som er uden beskyttelse, er redningsløst fortabt. Og det er ikke særligt vanskeligt at overstå det første sammenstød og komme ind i mellemrummene mellem de første piker, hvis angriberen er godt beskyttet af sin rustning, for bataljonerne rykker frem mod hinanden (I vil bedre forstå hvordan, når jeg har forklaret deres slagorden), og idet de gør det, kommer de nødvendigvis så tæt på hinanden, at de tørner sammen, og selv om nogle få dræbes eller kastes til jorden af pikerne, bliver der så mange tilbage, at det er nok til at sikre sejren. [58] Derfor kunne Carmagnola tilføje schweizerne et blodigt nederlag uden selv at lide større tab.

[59] *Cosimo*: Man skal altså hæfte sig ved, at Carmagnolas folk var ryttere, der, til trods for at de var til fods, var helt dækket af jern, og derfor kunne de bevise deres værd på den måde, de gjorde. Følgelig må jeg mene, at et fodfolk skal udrustes, ligesom de var det, om man vil have det til at udrette det samme.

[60] *Fabrizio*: Hvis I ville huske på, hvad jeg fortalte Jer om romernes udrustning, ville I ikke tænke således. For en infanterist, som har hovedet dækket af en hjelm, brystet af et harnisk og et skjold og arme og ben beskyttede, er langt bedre i stand til at forsvare sig mod pikerne og trænge ind imellem dem end en rytter til fods. [61] Det skal jeg give et par moderne eksempler på.

[62] Et spansk infanteri var fra Sicilien blevet landsat i kongeriget Napoli for at forene sig med Consalvo, der blev belejret i Barletta af franskmændene. [63] Herren af Aubigny drog imod spanierne med sine ryttere og cirka 4.000 schweiziske infanterister. [64] Det kom til kamp. [65] Schweizerne åbnede det spanske fodfolk med deres sænkede piker. Men spanierne, der blev hjulpet af deres rundskjolde og fysiske adræthed, trængte ind i schweizernes rækker, således at de kunne ramme dem med deres sværd. Resultatet blev, at næsten alle schweizerne faldt, og at spanierne sejrede. [66] Enhver ved, hvor mange schweiziske infanterister der døde i slaget ved Ravenna, hvad der havde de samme årsager, for de spanske infanterister kom ind på livet af schweizerne, så de kunne bruge deres sværd, og de ville have hugget dem alle ned, hvis ikke det franske rytteri var ilet til hjælp. Trods det trak spanierne sig i sluttet orden tilbage til en sikker position [F 94, 193, D 238]. [67] Altså konkluderer jeg, at et godt fodfolk ikke blot skal kunne holde stand mod ryttere, det skal heller ikke frygte et andet fodfolk, og dette skal, som jeg har sagt det mange gange, komme af dets udrustning og opstilling.

[68] *Cosimo*: Fortæl os så, hvordan I vil udruste det.

[69] *Fabrizio*: Jeg ville bruge nogle af romernes og nogle af tyskerne våben, således at den ene halvdel blev udrustet som romerne, og den anden som tyskerne. [70] Hvis jeg nemlig ud af 6.000 infanterister (jeg skal snart vende tilbage til dette) havde 3.000 med skjolde som romerne og 2.000 piker og 1.000 hagebøsser som tyskerne, ville det være mig tilstrækkeligt. Jeg ville stille pikerne enten i fronten af bataljonen eller dér, hvor jeg måtte frygte rytteriet mest. Og dem med skjolde og sværd ville jeg bruge til at bistå pikerne og til at hjemføre sejren, sådan som jeg skal vise det. [71] Jeg tror, at et således formeret fodfolk ville kunne vinde over et hvilket som helst andet fodfolk.

[72] *Cosimo*: Lad dette være nok med hensyn til fodfolket, men hvad angår rytteriet vil vi gerne vide, hvilken udrustning der efter Jeres mening er den bedste, vor egen eller den antikke.

[73] *Fabrizio*: Jeg er af den opfattelse, at man takket være de sadler og stighbøjler, man bruger nu om dage, og som de gamle ikke kendte, sidder fastere på hesten end dengang. [74] Jeg mener endvidere, at man bevæbner sig mere sikkert, således at en eskadron tungt bevæbnede ryttere vanskeligere kan standses end et rytteri i antikken. [75] Trods alt dette vurderer jeg, at man ikke skal lægge større vægt på rytteriet, end man gjorde dengang. For som det allerede er blevet sagt [2. bog 29-58],

har rytteriet i vor tid mange gange lidt et forsmædeligt nederlag til et fodfolk, og det vil ske igen, når som helst et rytteri møder et fodfolk, der er udrustet og opstillet som nævnt ovenfor. [76] Tigranes, konge af Armenien, stod over for den romerske hær, anført af Lucullus, med 150.000 ryttere, hvoraf mange, de såkaldte katafrakter, var bevæbnet som vort eget tunge rytteri. Romerne havde på deres side mindre end 6.000 ryttere og 25.000 mand fodfolk, således at Tigranes ved synet af fjendens hær udbrød: ”Det er lige ryttere nok til et gesandtskab”. Alligevel blev han besejret, da de kom i kamp. [77] Og den, som skriver om dette slag [Plutarch], spotter katafrakterne og viser, at de var værdiløse, for han siger, at da de havde ansigtet tildækket, var de så godt som ude af stand til at se og ramme fjenden, og tynget som de var af deres rustning, kunne de ikke komme op igen, når de faldt, eller på nogen måde gøre brug af deres våben [D 253]. [78] Derfor siger jeg, at de republikker eller kongedømmer, som sætter rytteriet over fodfolket, altid vil være svage og udsatte for at gå til grunde, sådan som man i vor tid har set det i Italien. Det er blevet udplyndret, hærget og nedtrampet af de fremmede, ene og alene fordi italienerne har begået den fejl at forsømme fodfolket og gøre alle deres soldater til rytterfolk [F 92, D 246-252]. [79] Man skal nok have et rytteri, men det skal være det sekundære og ikke det primære fundament i en hær. Thi det er nødvendigt og yderst nyttigt, når det drejer sig om at rekognoscere, gennemtrevle og plyndre fjendens land, hærge og forstyrre hans hær, tvinge ham til bestandigt at være under våben og afskære hans forsyninger. Men når det drejer sig om at levere et slag i felten, som er hovedsagen i en krig og formålet med at opstille en hær, så er det mere nyttigt til at forfølge fjenden, når han er slået, end til at foretage sig noget som helst andet under et sådant slag, og det står langt under fodfolket, hvad angår slagkraft.

[80] *Cosimo*: Der er to punkter, jeg er i tvivl om. For det første ved jeg, at partherne udelukkende førte krig til hest, og alligevel delte de verden med romerne. For det andet vil jeg gerne høre, hvordan rytteriet kan slås tilbage af fodfolket, samt hvad fodfolkets styrke og rytteriets svaghed skyldes.

[81] *Fabrizio*: Hvis jeg ikke allerede har nævnt det, så siger jeg nu, at det, jeg har at fortælle om krigen, ikke går ud over Europas grænser. [82] Når det forholder sig sådan, forpligter jeg mig heller ikke til at gøre rede for, hvad der er foregået i Asien. [83] Dog kan jeg sige, at parthernes måde at føre krig på var helt modsat romernes, for de kæmpede alle til hest, og under kampen spredte de sig og stødte frem uden at følge nogen orden, hvilket var en løs og aldeles usikker måde at kæmpe på. [84] Romerne derimod var næsten alle til fods, og de kæmpede i sluttede og kompakte formationer. Snart sejrede den ene part, snart den anden, alt efter om terrænet gav

megen plads eller ikke, for på et snævert område var romerne overlegne, mens partherne var det på et åbent. De kunne følgelig opnå store resultater i det land, de skulle forsvare, for sletterne er enorme, kysten ligger 1.000 mil borte, floderne befinder sig to eller tre dagsmarcher fra hinanden, det samme gælder byerne, og indbyggere er der kun få af. Derfor kunne en romersk hær, der bevægede sig langsomt på grund af sin udrustning og marchorden, ikke gennemkrydse landet uden at lide alvorlige tab, eftersom forsvarerne var til hest og bevægede sig så hurtigt, at de den ene dag var på ét sted og den næste 50 mil borte. Det er årsagen til, at partherne kunne klare sig med rytteriet alene, at Crassus' hær led nederlag, og at Marcus Antonius' hær gik fra den ene farefulde situation til den anden [D 249]. [85] Men som sagt vil jeg ikke diskutere krigskunsten uden for Europa, men holde mig til det, romerne og grækerne foreskrev i gammel tid, og til det, tyskerne gør i dag.

[86] Vi kommer nu det andet spørgsmål, I stillede. I ville vide, hvad det er for en orden, eller hvilket naturligt fortrin, der bevirker, at fodfolket er rytteriet overlegent. [87] For det første siger jeg, at rytterne ikke kan komme frem overalt, sådan som fodfolket kan. [88] De er mere sene til at adlyde, når det er nødvendigt at ændre opstillingen, for hvis de enten skal vende om, når de går frem, eller vende om og gå frem, når de går tilbage, eller sætte sig i march, når de står stille, eller gøre holdt, når de er i march, så kan rytterne uden tvivl ikke gøre det så prompte og præcist som fodfolket. [89] Bringes rytterne i forvirring af et angreb, kan de kun vanskeligt genoprette ordenen, også selv om angrebet ophører, hvilket fodfolket derimod kan gøre meget hurtigt. [90] Desuden sker det ofte, at en modig mand sidder på en fej hest, og en fej mand på en modig hest, og denne disharmoni i mod må nødvendigvis medføre, at ordenen bliver brudt [D 247]. [91] Ingen vil heller forundre sig over, at en enhed infanterister kan modstå et hvilket som helst angreb fra et rytteri, for hesten er et klogt dyr, der kender farerne og kun modvilligt udsætter sig for dem. [92] Hvis I tænker over, hvilke kræfter det er, der driver den frem, og hvilke der holder den tilbage, vil I utvivlsomt indse, at de kræfter, der holder den tilbage, er stærkere end dem, som driver den frem. For vel får sporen den til gå frem, men på den anden side holder enten sværdet eller piken den tilbage. [93] Således har både de antikke og moderne erfaringer vist, at en sluttet infanterienhed er fuldstændigt sikker over for et rytteri, ja, nærmest uovervindelig. [94] Måske vil I her indvende, at den voldsomhed, hesten kommer med, gør den ildfuld nok til at løbe enhver over ende, som måtte prøve at standse den, og mindre tilbøjelig til at agte på spyddet end på sporen. Hertil svarer jeg, at hvis en hest på afstand begynder at se, at den vil ramme ind i en skov af spydspidser, så sætter den enten farten ned af sig selv og standser helt, når den mærker, at den bliver stukket af spyddene, eller også drejer den af til

højre eller til venstre, før den når frem til dem. [95] Hvis I ønsker at overbevise Jer om rigtigheden af dette, så prøv at få en hest til at løbe ind i en mur. I vil sjældent opleve, at det lykkes, hvor fyrig den end er. [96] Cæsar måtte i Gallien kæmpe mod helvetierne. Han steg af hesten, lod alle andre gøre det samme og fik hestene fjernet fra kamplinjen som noget, der er mere egnet til at flygte på end til at kæmpe med. [97] Men trods disse naturlige ulemper, som hestene har, skal en hærfører for et infanteri, alligevel vælge ruter, der frembyder flest mulige forhindringer for hestene, og det vil sjældent forekomme, at en mand ikke kan sikre sig på grund af områdets natur. [98] For marcherer man gennem bjerge, beskytter stedet dig mod sådanne angreb. Marcherer man over en slette, er det kun undtagelsesvis, at der ikke findes dyrkede områder eller skove, som kan give dig dækning, for ethvert krat, ethvert nok så svagt dige kan hindre et angreb, og ethvert dyrket område med vinranker eller andre træer spærrer for et rytteri. [99] Og kommer du i kamp, er det ikke anderledes, end når du marcherer, for hesten mister sin fyrighed ved hvilken som helst lille forhindring. [100] Jeg skal heller ikke undlade at fortælle Jer en anden ting, nemlig at romerne satte deres slagorden så højt og stolede så meget på deres våben, at hvis de skulle vælge mellem et sted, der var ufremkommeligt nok til at beskytte dem mod et rytteri, men hvor de ikke kunne brede deres linjer ud, og et andet, hvor de måtte frygte et rytterangreb, men hvor de kunne formere sig, så valgte de altid det sidste og undgik det første.

[101] Da vi nu har udrustet fodfolket både på den antikke og moderne måde, vil vi gå over til træningen og se på de øvelser, romerne lod infanteristerne gennemgå. [102] Før man sender sine infanterister ud i et slag, skal man, uanset hvor omhyggeligt udvalgte og godt bevæbnede de er, træne dem med den største omhu, for uden træning får man aldrig gode soldater. [103] Øvelserne skal bestå af tre dele: den første går ud på at hærde kroppen, så den bliver i stand til at udstå strabadser og gøres hurtigere og mere smidig; den anden består i en oplæring i våbenbrug; i den tredje skal de lære at holde ordenen i hæren, således at enhver kender sin plads på march, under kamp og i lejren. [104] Dette er nemlig de tre vigtigste operationer, en hær udfører, for hvis en hær marcherer, kæmper og slår lejr på ordnet og kompetent vis, så har hærføreren ære deraf, også selv om slaget ikke skulle falde ud til hans fordel. [105] Alle de gamle republikker havde derfor bestemmelser om sådanne øvelser, fastlagte enten gennem sædvane eller ved lov, således at ingen del blev forsømt. [106] De trænede altså deres unge mænd for at gøre dem hurtige i løb, adrætte i spring, stærke i spydkast og i brydning. [107] Disse tre egenskaber er praktisk talt uundværlige for en soldat, for hurtigheden sætter ham i stand til at indtage stillinger før fjenden og komme ind på livet af ham, uden at han forudser

eller forventer det, samt forfølge ham, når han er slået. [108] Adrætheden bevirker, at han kan undvige slag, springe over en grav og forcere et brystværn. [109] Styrken gør, at han kan bære sin udrustning, angribe fjenden og selv modstå et angreb. [110] Og for at træne kroppen til bedre at kunne udholde strabadser vænnede de frem for alt soldaterne til at bære tunge byrder. [111] En sådan tilvænning er nødvendig, for under vanskelige ekspeditioner sker det ofte, at soldaten ud over sin udrustning må medbringe proviant til flere dage. Var han ikke vænnet til et sådant arbejde, ville han ikke kunne bestride det, og derfor ville han ikke kunne undvige farerne eller vinde en ærefuld sejr. [112] Med hensyn til oplæring i våbenbrug trænede man dem på følgende måde. [113] De bestemte, at de unge mænd skulle udrustes med våben, der vejede mere end det dobbelte af de rigtige, og som sværd gav de dem en stok fyldt med bly og derfor meget tungere end et sværd. [114] De lod dem hver især drive en pæl i jorden, således at den stak tre alen op og var så stærk, at den ikke blev ødelagt eller væltet omkuld af slagene. Den unge mand øvede sig med skjold og stok på denne pæl som mod en rigtig fjende, og han stødte, som ville han ramme snart hovedet eller ansigtet, snart hofterne eller benene, snart trak han sig tilbage, snart gik han frem. [115] I disse øvelser skulle de lære at dække sig selv og ramme fjenden, og eftersom deres øvelsesvåben var meget tunge, forekom de rigtige dem senere meget lette. [116] Romerne ville, at deres soldater stødte med spidsen af sværdet, ikke huggede med æggen, dels fordi et sådant stød er mere dødbringende og vanskeligere at forsvare sig imod, dels fordi angriberen blotter sig mindre, og stødet er nemmere at gentage end et hug med æggen. [117] Lad Jer ikke forundre over, at de gamle tænkte på disse ganske små ting, for når man gør sig overvejelser over, hvordan man skal kæmpe mand mod mand, er enhver nok så lille fordel af stor betydning. Jeg minder Jer her blot om, hvad forfatterne har sagt desangående, snarere end at jeg docerer noget selv. [118] De gamle mente, at intet var mere lykkeligt for en stat, end at den rådede over et stort antal våbenduelige mænd. Thi det er ikke glansen fra guld og ædelstene, som får fjenden til at bøje sig for dig, det gør alene frygten for dine våben. [119] Desuden er det mange gange muligt at rette op på de fejl, man begår på andre områder end krigens, men dem, man begår her, kan man ikke udbedre, eftersom straffen falder øjeblikkeligt. [120] Yderligere er det sådan, at når menneskene forstår at kæmpe, gør det dem mere dristige, for ingen frygter at udføre de ting, han overbevist om at have lært til bunds. [121] Derfor ønskede de gamle, at deres borgere dyrkede alle slags krigsidrætter, og de lod dem mod de omtalte pæle kaste med spyd, der var tungere end de rigtige. Ud over at gøre dem bedre til at ramme, gjorde denne øvelse deres arme mere smidige og stærke. [122] De blev også trænet i at skyde med bue og slynge, og til alle disse ting havde de lærere, således at de, når de blev udtaget til krigstjeneste, var soldater af både sind

og skind. [123] Alt hvad der stod dem tilbage at lære var at gå i række og geled og holde deres pladser såvel på march som i kamp, og det gjorde de nemt, idet de blev blandet med mænd, der havde krigserfaring og derfor vidste, hvordan de skulle holde ordenen.

[124] *Cosimo*: Hvilke øvelser ville I bruge i dag?

[125] *Fabrizio*: I høj grad de samme som dem, jeg netop har fortalt om, altså løb og brydning, spring og brug af øvelsesvåben, der er tungere end de virkelige, skydning med armbrøst og bue. Og jeg ville tilføje hagebøssen, et nyt våben, som I ved, og et nødvendigt våben. Jeg ville lade hele min stats ungdom optræne i disse øvelser, men lægge større ihærdighed og energi i træningen af den del af de unge, som jeg ville udskrive til krigstjeneste, og de skulle altid øve sig på fridage. [126] Endvidere ville jeg, at de lærte at svømme, hvad der er meget nyttigt, for der er ikke altid broer over floderne, og der er ikke altid fartøjer til rådighed. Hvis din hær således ikke kan svømme, er du berøvet mange fordele og går glip af mange gunstige lejligheder til at udføre vellykkede aktioner. [127] Af selv samme grund havde romerne bestemt, at deres unge mænd trænede på Marsmarken, for da Tiberen ligger lige i nærheden, kunne de, når de var kørt trætte af øvelserne på landjorden, hvile sig ud i vandet og samtidig lære at svømme. [128] I lighed med de gamle ville jeg også træne dem, som skal gøre tjeneste til hest. Dette er absolut nødvendigt, thi foruden at lære at ride skal de også lære, hvordan man på hesteryg bliver herre over sine bevægelser. [129] Til dette formål opstillede de træheste, som de øvede sig på, idet de uden nogen hjælp sprang op på dem med og uden våben og fra alle sider. Det betød, at rytterne på én gang og ved det mindste vink fra en officer var af hestene, ligesom de ved ét vink var til hest igen. [130] Og ligesom sådanne øvelser, til fods og til hest, var nemme dengang, således ville de heller ikke nu være vanskelige for en republik eller en fyrste at indføre blandt ungdommen, sådan som erfaringerne fra nogle byer i Vesten [Schweiz og Tyskland] viser det. Her holder man lignende øvelser levende på følgende måde. [131] De opdeler alle deres indbyggere i forskellige troppeenheder, og hver enhed giver de navn efter de våben, de bruger i krig. [132] Da de bruger piker, hellebarder, buer og hagebøsser, kalder de dem pikenérer, hellebardister, bueskytter og hagebøsseskytter. [133] Alle indbyggere har pligt til at meddele, hvilken troppeenhed de vil indskrives i. [134] Og eftersom ikke alle, enten på grund af alder eller af anden årsag, er krigsegnede, udvælger de i hver enhed et vist antal mænd, som de kalder de Svorne, og de er på fridage forpligtet til at træne med de våben, de er opkaldt efter. [135] Øvrigheden anviser hertil hver troppeenhed en øvelsesplads. De, der tilhører samme enhed, men ikke er Svorne, bidrager med

penge til dækningen af de nødvendige udgifter. [136] Vi kunne gøre det samme hos os, men vor ringe kløgt tillader os ikke at træffe de rigtige beslutninger. [137] Det var takket være sådanne øvelser, at de gamle havde gode infanterister, og at fodfolket i Vesten i dag er bedre end vort. For de gamle trænede dem enten hjemme, som i republikkerne, eller i hærene, som under kejserne, af de ovenfor nævnte grunde. [138] Men vi vil ikke træne vore hjemme, og ude i felten kan vi ikke, fordi de ikke er vore undersåtter, og fordi vi ikke kan underkaste dem andre øvelser end dem, de selv er villige til at foretage. [139] Det er baggrunden for, at man har forsømt først den militære træning og dernæst skabelsen af en hær, og at kongedømmerne og republikkerne – især de italienske – er blevet så svage.

[140] Men lad os komme tilbage til vort emne og se på de resterende øvelser. For at skabe en god hær er det ikke nok at hærde mændene, gøre dem stærke, hurtige og adrætte. Det er også nødvendigt, at de lærer at holde deres pladser i gelederne og adlyde signaler, musikinstrumenter og råb fra hærføreren samt forstår at bevare ordenen, både når de står stille, trækker sig tilbage, rykker frem, kæmper og marcherer. For der har aldrig eksisteret en god hær, uden at en sådan disciplin er blevet iagttaget og praktiseret med den største omhu. [141] Det forholder sig nemlig uden tvivl sådan, at modige mænd uden nogen orden er meget svagere end frygtsomme mænd med en orden, idet ordenen får mændene til at overvinde frygten, mens den manglende orden får deres mod til at svinde [D 421-423].

[142] For at I bedre kan forstå det, som skal siges senere, skal I vide, at alle folkeslag, når de har opstillet deres mænd til krig, i deres hær eller borgermilits, har haft en hovedenhed. Selv om man har givet den forskellige navne, har antallet af mænd stort set været det samme, idet det altid har ligget på 6-8.000. [143] Denne enhed kaldte romerne en legion, grækerne en falanks, gallerne en *caterva*. [144] I vor tid benævner schweizerne, de eneste som har bevaret et vist levn af antikkens krigsvæsen, den på deres sprog med et ord, der på vort svarer til *battaglione* [i det flg.: regiment]. [145] Alle har videre opdelt denne i forskellige *battaglie* [bataljoner], hver med deres særlige formål. [146] Jeg synes derfor, at vi i vor diskussion skal bruge ordet regiment, som det, vi er mest fortrolige med, og give vor enhed den bedst mulige opstilling, idet vi følger både de antikke og de moderne eksempler. [147] Som romerne inddelte deres legion på 5-6.000 mand i ti kohorter, vil jeg inddele vort regiment i ti bataljoner, til sammen bestående af 6.000 mand fodfolk. Vi giver hver bataljon 450 mand, hvoraf 400 er tungt bevæbnet, og 50 let bevæbnet. [148] Af de tungt bevæbnede skal 300 have skjolde og sværd, og dem kalder vi skjoldmænd, 100 får piker, og dem kalder vi ordinære pikenærer. De 50 let bevæbnede udrustes

med hagebøsser, armbrøster, partisaner [små hellebarder] og et lille rundskjold, og med et udtryk fra antikken kalder vi dem ordinære veliter. [149] Således vil der i de ti bataljoner være 3.000 skjoldmænd, 1.000 ordinære pikenérer og 500 ordinære veliter, altså i alt 4.500 mand fodfolk. [150] Da vi nu vil opstille et regiment på 6.000 mand, er det nødvendigt at tilføje endnu 1.500 mand. Af disse jeg vil udruste de 1.000 med piker, og dem vil jeg kalde ekstraordinære pikenérer, og 500 vil jeg lade være let bevæbnede, og dem vil jeg kalde ekstraordinære veliter. [151] På denne måde vil mit fodfolk, sådan som jeg netop har sagt det, bestå halvt af skjoldmænd og halvt af soldater med piker og andre våben. [152] I spidsen for hver bataljon sætter jeg en bataljonschef, fire kenturioner [kaptajner] og fyrrer dekurioner [korporaler]; endvidere skal de ordinære veliter have en løjtnant og fem dekurioner. [153] Jeg vil give de 1.000 ekstraordinære pikenérer tre bataljonschefer, ti kenturioner og 100 dekurioner, de ekstraordinære veliter to bataljonschefer, fem kenturioner og 50 dekurioner. [154] Jeg vil derpå udnævne en oberst for hele regimentet. [155] Hver bataljonschef skal have sin egen fane og sine egne musikinstrumenter. [156] Et regiment vil dermed bestå af ti bataljoner med 3.000 skjoldmænd, 1.000 ordinære pikenérer, 1.000 ekstraordinære, 500 ordinære veliter og 500 ekstraordinære. Således vil man komme op på 6.000 mand, herunder 600 dekurioner, 15 bataljonschefer med 15 sæt musikinstrumenter og 15 faner, 55 kenturioner, ti løjtnanter for de ordinære veliter og en oberst for hele regimentet med egen fane og egne musikinstrumenter. [157] Jeg har med vilje nævnt denne opstilling for Jer flere gange, for at I ikke blander tingene sammen, når jeg senere skal vise Jer, hvordan man opstiller de enkelte bataljoner og hele hæren.

[158] Følgelig siger jeg, at en konge eller en republik, der vil stille deres undersætter under våben, skal bevæbne og inddele dem som beskrevet og have så mange regimenter, som deres befolkninger er i stand til at levere. [159] Når soldaterne er opstillet på den ovennævnte måde, vil det være nok at træne dem bataljonvis. [160] Selv om antallet af mænd i hver enkelt af disse ikke kan gøre det ud for en rigtig hær, kan ikke desto mindre hver enkelt mand lære at gøre det, som netop han skal gøre, for i enhver hær må der iagttages to ting: den ene, at mændene lærer, hvad de skal gøre i den enkelte bataljon, den anden, at bataljonen lærer, hvad den skal gøre, når den indgår i en hær sammen med de andre bataljoner. [161] Og mænd, der har lært sig det første grundigt, vil også nemt kunne lære sig det andet. Men behersker man ikke det første, kan man aldrig lære det andet. [162] Som jeg har sagt, kan altså hver enkelt bataljon lære at holde sig i række og geled, uanset hvordan den bevæger sig og uanset terrænet; den kan lære at finde sammen i slagorden, adlyde signalerne fra musikinstrumenterne, som man bruger til at kommandere med under et slag, og

herigennem forstå, ligesom roerne gør det gennem fløjt, hvad der bliver befalet, om den skal gøre holdt, rykke frem eller trække sig tilbage, eller i hvilken retning den skal vende ansigt og våben. [163] Når mændene på denne måde til fulde forstår at holde række og geled, således at hverken terrænet eller arten af manøvre bringer dem i uorden, når de opfatter kommandantens ordrer korrekt gennem musikken og har lært straks at vende tilbage til deres pladser, kan hver enkelt bataljon, når den samles med de andre bataljoner til en komplet hær, som sagt let lære at gøre det, regimentet i sin helhed skal kunne gøre. [164] Da sådanne fælles øvelser er af ikke ringe betydning, kunne man i fredstid, en eller to gange om året, samle hele regimentet, give det form af en komplet hær og træne det i nogle dage, som ville man levere et rigtigt slag med front, flanker og reserver anbragte på deres respektive pladser. [165] Eftersom en hærfører indretter sin slagorden enten efter en fjende, han ser, eller efter en fjende, han frygter, men ikke ser, skal han øve sin hær, så den er forberedt på begge disse situationer. Han skal lære den at marchere og, om nødvendigt, kæmpe, samt vise sine soldater, hvordan de skal forholde sig, hvis de bliver angrebet fra den ene eller anden side. [166] Når han lærer dem at kæmpe mod en synlig fjende, skal han vise dem, hvordan de skal indlede slaget, hvor de skal trække sig tilbage til, hvis de bliver trængt, hvem der skal overtage deres pladser, og hvilke signaler, musikinstrumenter og kommandoer de skal lystre; og han skal træne dem i skinfægtninger og fingerede angreb på en sådan måde, at de ønsker at komme i rigtig kamp. [167] Thi en hær er ikke tapper, fordi mændene i den er tapre, men fordi den er velordnet og veldisciplineret. Hvis jeg kæmper i de første gelededer og ved, hvor jeg skal trække mig tilbage til, hvis jeg må vige for modstanderen, og hvem der skal overtage min plads, vil jeg altid kæmpe tappert, fordi jeg ser, at hjælpen er lige ved hånden. [168] Hvis jeg står i geledederne bagved, skræmmer det mig ikke, at de første bliver presset tilbage, for jeg er på forhånd klar over, at det vil kunne ske, og jeg har også ønsket, at det vil ske, så jeg kan være den, der giver min herre sejren, og ikke de andre. [169] Disse øvelser er aldeles nødvendige, når man vil skabe en ny hær. Hvor man allerede har en hær, er de ligeledes nødvendige, hvilket man kan se deraf, at skønt romerne fra barnsben var vant til militær orden og disciplin, blev deres hærførere alligevel ved med at træne dem, lige indtil de skulle sendes ud mod fjenden. [170] Josefus fortæller i sin historie, at de uophørlige øvelser i de romerske hære bevirkede, at endog hele den skare, der holder til ved en militærlejr for vindings skyld, var til nytte under slagene, for alle forstod at marchere og kæmpe i række og geled [Josefus taler om slaverne]. [171] Men en hær af lutter nye mænd, om du nu har samlet den for straks at sende den i kamp, eller om du opstiller en borgermilits til brug på et senere tidspunkt, er intet bevendt uden sådanne øvelser, og det gælder både for de enkelte bataljoner og for hæren som helhed. Da orden og disciplin er en

nødvendighed, må man lægge dobbelt så meget flid og kraft i at oplære de uerfarne som de erfarne. Derfor ser man også, at mange glimrende hærførere ikke har sparet sig nogen anstrengelse for at øve og træne deres folk.

[172] *Cosimo*: Det forekommer mig, at denne drøftelse har bragt Jer lidt på afveje, for I har talt om hæren i sin helhed og om slagene, uden at I endnu har forklaret, hvordan bataljonerne skal trænes.

[173] *Fabrizio*: I har ret, og i virkeligheden skyldes det den hengivenhed, jeg nærer for de militære øvelser og ordener, og den smerte jeg føler, når jeg ser, at disse ting forsømmes. Men I kan være rolige for, at jeg nok skal komme tilbage til emnet.

[174] Som jeg har sagt, er det vigtigste i træningen af bataljonerne at lære dem at holde række og geled. [175] For at gøre dette er det nødvendigt at træne dem i det, man kalder ”snegleformationer”. [176] Da jeg nu har sagt, at en bataljon skal bestå af 400 tungt bevæbnede infanterister, vil jeg blive ved dette tal. [177] Man opstiller altså 80 geledder med fem mand i hvert [figur 1, s. 157]. [178] Hvad enten de marcherer hurtigt eller langsomt, skal de lære at holde kortere og længere afstand, hvad man bedre viser dem i praksis end med ord. [179] Desuden er en forklaring ikke så nødvendig, for enhver med militær erfaring ved, hvordan det gøres, og det tjener ikke andet formål end at vænne soldaterne til at holde gelederne.

[180] Vi vil nu opstille en sådan bataljon i slagorden. [181] Jeg begynder med at fastslå, at der findes tre grundlæggende opstillinger. [182] Den første og den mest nyttige er den, hvor bataljonen gøres tæt og kompakt og formeres i to kvadrater [figur 1, s. 157]. Den anden er et kvadrat med to horn i front. Den tredje er en opstilling med et åbent rum i midten, som man kalder ”pladsen” [begge figur 3, s. 159]. [183] Den første opstilling kan foretages på to måder. [184] Den ene består i at fordoble gelederne: det vil sige, at man lader andet geled træde ind i første, fjerde i tredje, sjette i femte, og så fremdeles. Hvor der således var 80 geledder med fem mand i hvert, bliver der nu 40 geledder med ti i hvert. [185] Derpå kan man fordoble endnu en gang på samme måde, altså ved at det ene geled træder ind i det andet. Således bliver der 20 geledder med 20 mand i hvert. [186] Dette giver to næsten ligesidede kvadrater, for selv om der er lige mange mænd på den ene som på den anden led, så står de i det enkelte geled tæt sammen, skulder ved skulder, mens gelederne må stå mindst to alen fra hinanden, således at kvadratet er længere fra det bageste til det forreste geled end fra flanke til flanke. [187] Da vi i dag flere gange vil komme til

at tale om de forreste og bageste dele samt siderne af disse bataljoner og af hæren som helhed, skal I vide, at når jeg taler om hovedet eller fronten, så mener jeg den forreste del, når jeg taler om ryggen, den bageste del, og flankerne er det samme som siderne. [188] De 50 ordinære veliter i bataljonen blandes ikke med de andre geledder, men når bataljonen er formeret, fordeler de sig på siderne af denne.

[189] Jeg kommer nu til den anden måde at formere bataljonen på, og da den er bedre end den første, vil jeg nøje forklare Jer, hvorledes man gør det. [190] Jeg går ud fra, at I husker, hvor mange mænd og hvilke officerer den består af, samt hvilke våben disse er udrustet med. [191] Som allerede sagt skal bataljonen formeres i 20 geledder med 20 mand i hvert: fem geledder af pikenérer i front og bag dem 15 geledder af skjoldmænd; to kenturioner skal stå foran fronten og to i ryggen, idet de sidste svarer til det, de gamle kaldte *tergiductores*. Bataljonschefen med sin fane og sin musik skal stå mellem de fem geledder af pikenérer og de 15 geledder af skjoldmænd. På siderne af hvert geled skal der stå en dekurion, således at disse hver især har deres mænd ved deres side; de, der står på venstre side, vil have deres mænd på højre side, og de der står på højre, vil have deres mænd på venstre side. [192] De 50 veliter skal stå på flankerne og i ryggen af bataljonen. [193] Når bataljonen nu er på ordinær march, og man vil, at den skal formere sig i slagorden på denne anden måde, sker det således: soldaterne er, som vi sagde det for et øjeblik siden, opstillet i 80 geledder med fem mand i hvert, og vi lader veliterne stå enten i front eller i ryggen, blot de er uden for formationen. Hver kenturion skal bag sig have 20 geledder, de første fem af pikenérer, de øvrige af skjoldmænd. [194] Bataljonschefen skal stå med sin musik og sin fane mellem den anden kenturions pikenérer og skjoldmænd og skal optage tre geledder skjoldmænds plads. [195] Af dekurionerne skal der stå 20 på venstre side af den første kenturions geledder, og 20 skal stå på højre side af den sidste kenturions geledder. [196] I skal forstå, at de dekurioner, der skal føre pikenérerne, selv skal have piker, og de, der skal føre skjoldmændene, selv skal have samme våben som disse. [197] Når bataljonen er opstillet på denne måde, og når man under marchen vil formere den i slagorden, giver du den første kenturion med de første 20 geledder befaling til at gøre holdt. Den anden kenturion fortsætter med at marchere, svinger til højre og går op langs flanken af de stående 20 geledder, og på højde med den første kenturion gør han holdt. Den tredje kenturion skal på samme måde svinge til højre og fortsætte med at marchere langs flanken af de stående geledder, indtil han er på højde med de to første kenturioner. Den fjerde kenturion følger efter med sine geledder, også han svinger til højre og går op langs flanken af de stående geledder, og på højde med de andre kenturioner gør han holdt. To af kenturionerne begiver sig straks fra bataljonens front til dens ryg, og bataljonen vil

da være formeret nøjagtigt på samme måde og i den orden, jeg for et øjeblik siden viste Jer. [198] Veliterne fordeler sig langs flankerne som ved den første opstilling. Den første måde kalder man at fordoble i lige linje, den sidste at fordoble på flanken. [199] Den første måde er nemmere, den sidste er mere velordnet og præcis, og du kan lettere tilpasse den efter dine behov. For efter den første måde lægger du dig fast på et tal, idet du af fem får ti, af ti 20, af 20 40, således at når du fordobler i lige linje, kan du ikke skabe en front på 15, 25, 30 eller 35, men ender på et tal, du ikke selv har bestemt. [200] Og dog sker det den ene gang efter den anden under særlige aktioner, at man har brug for en front på 600 eller 800 mand, og her ville en fordobling i lige linje skabe uorden. [201] Derfor foretrækker jeg den sidste måde, og de ekstra vanskeligheder, der er forbundet hermed, må man overvinde gennem øvelser og træning.

[202] Altså siger jeg, at intet er mere vigtigt end at have soldater, der straks kan finde deres pladser i gelederne. Det er nødvendigt at formere dem i bataljoner og træne dem i at rykke hurtigt både frem og tilbage og gå gennem et vanskeligt terræn uden at bryde ordenen. Soldater, der forstår at gøre disse ting rigtigt, er erfarne, også selv om de aldrig har stået ansigt til ansigt med en fjende, og de kan kaldes veteraner. [203] Omvendt er de, der ikke er i stand til det, altid at betragte som rekrutter, også selv om de har været med i tusind krige.

[204] Så vidt med hensyn til at opstille soldaterne, når de marcherer i korte geledder. [205] Men når de er opstillet, og deres orden brydes af en eller anden årsag, det være sig på grund af terrænet eller fjenden, så består det vigtige og vanskelige i straks at genoprette ordenen. Dertil kræves der megen øvelse og erfaring, og de gamle sparede sig i så henseende ingen anstrengelser. [206] To ting er her nødvendige. For det første skal man i hver bataljon have rigeligt med samlingstegn, for det andet skal hver enkelt soldat altid stå det samme sted. [207] Hvis for eksempel en mand er begyndt med at stå i andet geled, skal han efterfølgende altid stå i samme geled, og ikke blot i samme geled, men også på samme plads, og for at iagttage denne regel, er det som sagt nødvendigt at bruge mange samlingstegn. [208] For det første skal hver enkelt fane være forsynet med sit særlige tegn, så soldaterne kan skelne den fra andre bataljones, når bataljonerne er samlet. [209] For det andet skal bataljonschefen og kenturionerne bære forskellige og genkendelige hjelmbuske, og frem for alt skal dekurionerne kunne skelnes fra hinanden. [210] Det lagde de gamle så stor vægt på, at enhver fik skrevet et nummer på hjelmen, således at de hed den første, anden, tredje, fjerde osv. [211] De gik tilmed videre, idet hver soldat på sit skjold havde skrevet nummeret på sit geled og sin plads i geledet. [212] Når mændene bar

disse mærker og var vænnet til at holde deres bestemte pladser, var det nemt straks at genoprette ordenen, hvis den blev brudt. For når fanen har sin faste plads, kan kenturionerne og dekurionerne på øjemål finde ud af, hvor de skal være, og de, der skal være til venstre for den, tager opstilling til venstre, de, der skal være til højre, gør det til højre med den sædvanlige afstand imellem sig, og de menige soldater kan ved at følge de foreskrevne regler og ved hjælp af de forskellige samlingstegn hurtigt finde deres pladser. På samme måde som du, hvis du skiller en tønde ad og forinden har markeret stavene, med største lethed kan samle den igen, men har du ikke gjort det, er det umuligt. [213] Med den nødvendige flid og øvelse læres disse ting snart, og når de er lært, glemmer man dem ikke. For de nye soldater vejledes af de gamle, og med tiden vil et helt land gennem sådanne øvelser kunne erhverve militær erfaring.

[214] Man skal endvidere lære soldaterne at gøre omkring samtidig, således at de, når der er behov for det, kan gøre deres flanker og ryg til front og deres front til flanker eller ryg. [215] Hvilket er ganske let, for det er tilstrækkeligt, at hver enkelt mand vender sig i den retning, han kommanderes til, og den retning, han vender ansigtet i, bliver til fronten. [216] Det er rigtigt, at når de gør flankerne til front, ændres formationens proportioner, for fra front til ryg bliver der kortere afstand, mens der fra den ene flanke til den anden bliver længere afstand, hvilket er helt omvendt bataljonens normale opstilling. [217] Derfor er det nødvendigt, at soldaterne gennem erfaring og deres sunde fornuft lærer at rette ind. [218] Men dette er en mindre vanskelighed og noget, de selv let råder bod på. [219] Hvad der er mere vigtigt, og hvad der kræver mere øvelse, er at få en hel bataljon til at svinge omkring som ét kompakt legeme. [220] Her er megen erfaring og stor opmærksomhed nødvendig, for hvis man for eksempel vil have bataljonen til at svinge til venstre, skal venstre fløj gøre holdt, og de nærmest denne skal marchere så langsomt, at de på højre fløj ikke bliver nødt til at løbe, for så opstår der fuldstændig forvirring.

[221] Nu sker det altid, når en hær er på march fra et sted til et andet, at de bataljoner, som ikke er i front, skal kunne kæmpe, ikke med deres front, men enten med flankerne eller med ryggen, således at en bataljon i ét nu skal kunne gøre en flanke eller ryggen til front – og hvis bataljonerne i sådanne tilfælde skal indtage den ovenfor viste opstilling, er det nødvendigt, at de har pikenéerne på den flanke, der skal være front, og at dekurionerne, kenturionerne og bataljonschefen befinder sig på deres respektive pladser. For at opnå dette opstiller man bataljonen i en kolonne på 80 geledder med fem mand i hvert på følgende måde [figur 2, s. 158]: pikenéerne udgør de 20 første geledder, fem dekurioner kommer i første geled, de fem andre i

sidste geled. De øvrige 60 geledder bag dem består alle af skjoldmænd og danner tre kenturier. [222] Første og sidste geled i hver kenturie skal bestå af dekurioner. Bataljonschefen med sin fane og sin musik skal stå i midten af den første kenturie af skjoldmænd, og hver kenturion skal stå i spidsen for sin kenturie. [223] Når de er opstillet således, og du vil have pikenéerne på venstre flanke, skal du fordoble kenturierne én for én på disses højre flanke; hvis du vil have dem på højre flanke, skal du fordoble dem på deres venstre. [224] Således kommer bataljonen til at stå med pikenéerne på en af flankerne, dekurionerne i front og ryg, kenturionerne i front og bataljonschefen i midten. [225] Dette er marchordenen, og når fjenden nærmer sig, og øjeblikket er inde til at omdanne flanken til front, behøver man blot at få soldaterne til at vende ansigtet mod den flanke, hvor pikenéerne er, og bataljonen med sine geledder og officerer har dermed samme opstilling som ovenfor. For alle, bortset fra kenturionerne, er på deres pladser, og kenturionerne kommer det hurtigt og uden vanskelighed. [226] Frygter bataljonen under marchen et angreb i ryggen, skal pikenéerne stå i de bageste geledder. For at gøre det behøver man ikke nogen anden orden, bortset fra at man stiller fem geledder af pikenéer bagest i hver kenturie, hvor man almindeligvis har dem forrest, men på alle andre områder følger man den opstilling, jeg netop har gjort rede for.

[227] *Cosimo*: Om jeg husker ret, har I sagt, at disse øvelser har til formål at samle bataljonerne til én hær. [228] Men hvis nu de 450 infanterister skulle kæmpe alene, hvordan ville I da opstille dem?

[229] *Fabrizio*: Kommandanten skal vurdere, hvor det er mest nødvendigt at have pikenéerne og placere dem dér. [230] Hvilket ingenlunde er i modstrid med den ovenfor beskrevne disposition. For selv om det er den opstilling, man iagttagger, når en bataljon skal kæmpe sammen med andre bataljoner, så er det ikke desto mindre en fremgangsmåde, der kan bruges i alle andre tilfælde, du kan komme ud for. [231] Men ved nu at vise Jer de to andre måder at formere bataljonerne på, som jeg nævnte tidligere, vil jeg endnu bedre kunne give et tilfredsstillende svar på Jeres spørgsmål. For enten bruger man dem aldrig, eller også bruger man dem kun, når en bataljon handler alene.

[232] Ser vi først på formationen med to horn [figur 3, s. 159], sker fordelingen af de 80 geledder med fem mand i hvert på følgende måde: forrest stiller man en kenturion og bag ham 25 geledder, bestående af to rækker pikenéer på venstre side og tre rækker skjoldmænd på højre. Efter de første fem geledder skal der i de følgende 20 anbringes 20 dekurioner, alle stående midt mellem pikenéer og skjoldmænd,

undtagen dem, der bærer piker, idet de kan stå ved siden af pikenéerne. [233] Efter disse 25 geledder kommer der endnu en kenturion, som bag sig har 15 geledder af skjoldmænd. [234] Efter disse kommer bataljonschefen med sin musik og fane, og han skal bag sig have yderligere 15 geledder af skjoldmænd. [235] Herefter kommer så den tredje kenturion med 25 geledder bag sig, og i hvert af disse skal der være tre skjoldmænd til venstre og to pikenéer til højre. Efter de fem første geledder stilles der 20 dekurioner mellem pikenéer og skjoldmænd. [236] Til sidst kommer den fjerde kenturion. [237] Når man af de således opstillede geledder vil formere en bataljon med to horn, skal den første kenturion med sine 25 geledder gøre holdt. [238] Den anden kenturion med sine 15 geledder af skjoldmænd marcherer frem, svinger til højre og fortsætter langs de 25 geleders højre flanke, til han har nået det tiende geled, hvor han gør holdt. [239] Derpå sætter bataljonschefen med sine 15 geledder af skjoldmænd sig i bevægelse, svinger ligeledes til højre og går op langs den højre flanke af de 15 geledder af skjoldmænd, og når han kommer til fronten af dem, gør han holdt. [240] Nu sætter den tredje kenturion med sine 25 geledder fulgt af den fjerde kenturion i march, og han skal på samme måde svinge til højre og gå frem langs flanken af de sidst flyttede 15 geledder og først standse, når hans 25 geledder er på højde med de 25 første geledder. [241] Når dette er sket, skal den kenturion, som stod i spidsen for de første 15 geledder af skjoldmænd, forlade sin plads og rykke ned i bageste venstre hjørne. [242] Således vil der være opstillet en bataljon på 15 fulde geledder med 20 mand i hvert geled og med to horn, et på hver side af fronten. Hvert horn vil have ti geledder med fem mand i hvert, og mellem de to horn vil der være en afstand, der svarer til den plads, ti mand optager, når de står skulder ved skulder. [243] Mellem de to horn skal kommandanten stå, og i de yderste hjørner af hvert horn en kenturion. [244] Desuden skal der stå en kenturion bagest i hvert hjørne af bataljonen. [245] Der vil være to rækker af pikenéer og 20 dekurioner på hver side. [246] Meningen med de to horn er, at de i rummet mellem sig skal beskytte vognene samt artilleriet, hvis bataljonen har et sådant. [247] Veliterne fordeler sig langs flankerne af pikenéerne. [248] Vil man nu ændre denne bataljon med horn til én med en åben plads i midten, behøver man ikke at gøre andet end at lade de bageste otte af de 15 geledder med 20 mand i hvert rykke frem foran de to horn, der fra at være horn nu bliver sider i pladsen. [249] På denne plads placerer man vognene, og her står kommandanten og fanen, men ikke artilleriet, som man anbringer enten i front eller langs flankerne. [250] Dette er de måder, man kan opstille en bataljon på, når den er alene og skal passere gennem et usikkert område. [251] Alligevel er den massive bataljon, uden horn og uden plads, bedre [figur 1, s. 157]. [252] Men til beskyttelse af de ubevæbnede er det nødvendigt med horn. [253] Schweizerne har mange andre slagordener, blandt andet en korsformet, hvor de

mellem korsets arme holder deres hagebøsseskytter i dækning mod fjendens første angreb. [254] Men da sådanne opstillinger kun egner sig for den enkelte bataljon, og da det er min hensigt at vise, hvordan flere bataljoner skal kæmpe sammen, vil jeg ikke trætte mig selv med at forklare dem.

[255] *Cosimo*: Jeg synes, at jeg har fået en udmærket forståelse af, hvordan man skal træne mændene i disse bataljoner, men, om jeg husker ret, sagde I [2. bog 150], at I ud over de ti bataljoner ville føje 1.000 ekstraordinære pikenérer og 500 ekstraordinære veliter til regimentet. [256] Skal I ikke også rekruttere og træne dem?

[257] *Fabrizio*: Jovist, og med den yderste omhu. [258] Pikenérerne ville jeg mindst kenturievist lade udføre de samme øvelser. For jeg ville foretrække dem frem for de ordinære pikenérer til alle særlige operationer som eskorteringer, plyndringer og lignende. [259] Men veliterne ville jeg træne hjemme uden at samle dem, for eftersom de skal kæmpe uden for geledderne, behøver de ikke at deltage i de fælles øvelser. Det vil være nok at træne dem grundigt i deres særlige opgaver. [260] Altså skal man, som jeg tidligere har sagt [2. bog 140-141] og ikke bliver træt af at gentage, træne sine mænd i disse bataljoner, således at de lærer at holde geledderne, kender deres pladser og hurtigt indtager dem igen, når enten fjenden eller terrænet har bragt dem i uorden. Kan de det, lærer de nemt, hvilken plads og hvilken opgave deres egen bataljon har i hæren. [261] Når en fyrste eller en republik til stadighed anstrenger sig for omhyggeligt at pleje disse enheder og øvelser, vil de i deres lande altid have gode soldater. De vil da være deres naboer overlegne, og det vil være dem, der giver andre deres love og ikke omvendt. [262] Men som jeg har sagt [1. bog 132, 2. bog 137-139], så bevirker den uorden, vi lever i, at man forsømmer og ikke værdsætter disse ting, og derfor er vore hære ikke gode. Og selv om der skulle være enten officerer eller menige, som af naturen er tapre, så har de ingen mulighed for at bevise det.

[263] *Cosimo*: Hvor meget oppakning skal hver bataljon have?

[264] *Fabrizio*: For det første ønsker jeg, at hverken kenturionerne eller dekurionerne rider til hest, og hvis bataljonschefen vil ride, skal han have et muldyr og ikke en hest. [265] Til gengæld vil jeg bevilge ham to pakvogne, samt én til hver kenturion og to til hver tre dekurioner, for så mange vogne hører der til, når der slås lejr, hvad vi senere skal vende tilbage til. Således vil hver bataljon have 36 pakvogne, og de skal transportere de nødvendige ting som telte, kogegrej, økser og

jernpæle i det omfang, det kræves for at slå lejr, og hvis de kan, også ting til deres egen bekvemmelighed.

[266] *Cosimo*: Selv om jeg tror, at de officerer, I har udpeget i hver bataljon, er nødvendige, er jeg alligevel bange for, at så mange befalingsmænd skaber forvirring.

[267] *Fabrizio*: Det ville også være tilfældet, hvis de ikke alle stod under én persons kommando, men når de gør det, skaber de orden. Ja, i virkeligheden er det umuligt at holde sammen på bataljonen uden dem. For en mur, der truer med at styrte sammen, støttes bedre af mange stivere med kort afstand mellem sig, om end de ikke er så stærke, end af få og kraftige. Thi selv om den enkelte stiver er stærk, er den ikke til nogen nytte for et svagt punkt i muren længere henne. [268] Derfor er det nødvendigt i en hær, at der for hver ti mand er én, der er mere vital, mere modig eller i det mindste mere myndig, og at han med sin gejst, sine ord og sit eksempel får de andre til at stå fast og kæmpe. [269] At de ting, jeg har nævnt, så som officerer, faner og musik, er nødvendige for en hær, ser man ganske enkelt af, at de alle findes i vore egne hære, skønt ingen af dem her tjener deres egentlige formål. [270] Vil man for eksempel, at dekurionerne gør dét, de er sat til at gøre, så er det som sagt nødvendigt, at hver af dem har sine bestemte mænd og slår lejr, gennemfører aktioner og marcherer sammen med dem. For når de er på deres pladser, er de som et dige og en bremse, der er i stand til at holde lige og faste geledder, og det er umuligt, at de bringes i uorden, og hvis det endelig skulle ske, finder de hurtigt tilbage til deres pladser. [271] Men vi bruger dem i dag ikke til andet end til at give dem mere sold end de andre og indsætte dem i særlige tjenester. [272] Det samme gør sig gældende med fanerne, som man mere har for at holde flotte parader end til noget andet militært formål. [273] Men de gamle betragtede dem som kendetegn til at føre og samle soldaterne med. Når fanen nemlig gjorde holdt, vidste enhver, hvor han skulle stå i forhold til den og kunne altid finde sin plads. [274] Han vidste desuden, at når fanen satte sig i bevægelse eller gjorde holdt, så skulle han også sætte i march eller gøre holdt. [275] Derfor skal en hær bestå af mange mindre enheder, og hver enhed skal have sin fane til at føre sig, for har hæren det, har den nødvendigvis mange sjæle og følgelig mere liv. [276] Altså skal fodfolket følge fanens bevægelser, og fanen skal bevæge sig efter musikken. Når musikken bruges på den rette måde, kommanderer den hæren, som ved at marchere i takt til den med lethed holder række og geled. [277] Af den grund havde de gamle fløjter, piber og perfekt afstemte instrumenter, for ligesom den, der danser, ikke træder forkert, når han bevæger sig i takt til musikken, således kommer en hær heller ikke i uorden, når

den gør det samme. [278] De varierede musikken, alt efter om de ville skifte tempo eller opildne eller berolige mændene eller styrke deres mod. [279] Ligesom der var forskellig slags musik, således havde de også forskellige navne til den. [280] Den doriske musik indgød fasthed, den frygiske fremkaldte kampgejst. Man fortæller, at da Alexander sad og spiste, og den frygiske musik lød, blev han så opildnet, at han greb efter sine våben. [281] Alle disse musikformer ville det være nødvendigt at tage op igen, og hvis det skulle være vanskeligt, burde man i hvert fald ikke forsumme dem, der lærer soldaten at adlyde. Enhver kan variere og indrette musikken på sin egen måde, når blot han vænner sine mænds ører til at opfatte betydningen af den. [282] Men i dag høster man stort set ikke anden frugt af musikken, end at den frembringer støj.

[283] *Cosimo*: Jeg vil gerne høre Jeres mening om, hvorfor de militære øvelser i vore dage omfattes af al denne ynkelighed, mangel på orden og ligegyldighed.

[284] *Fabrizio*: Det skal jeg med glæde fortælle Jer. [285] Som I ved, kender historien mange fremragende hærførere i Europa, få i Afrika og endnu færre i Asien. [286] Denne forskel kommer af, at de to sidste verdensdele er blevet regeret af et eller to monarkier og af nogle få republikker, mens Europa har haft adskillige monarkier og et utal af republikker. [287] Menneskene udmærker sig kun og kan kun vise deres duelighed, når de bliver brugt og får embede og myndighed af deres hersker, enten det nu er en republik eller en monark. [288] Derfor forholder det sig nødvendigvis således, at hvor der er mange stater, findes der mange store mænd, og hvor der er få af de første, er der også få af de sidste. [289] I Asien har man Ninus, Kyrus, Artaxerxes og Mithradates og ganske få andre, der kan sidestilles med dem. [290] Ser man bort fra det gamle Egypten, nævnes der i Afrika Massinissa, Jugurtha og de hærførere, der stod i den karthagiske republiks tjeneste. Dette var i sammenligning med Europa meget få. Thi i Europa er antallet af fremragende mænd uendeligt, og det ville være endnu større, hvis man kunne tælle dem med, hvis navne ved tidernes ugunst er sunket ned i glemsel. For verden har været mest handlekraftig, hvor der har været mange stater, som har begunstiget handlekraften enten af nødvendighed eller på grund af en eller anden menneskelig lidenskab. [291] Følgelig fremstod der få betydelige mænd i Asien, eftersom det var underlagt ét enkelt rige, der på grund af sin størrelse for det meste lå i dvale og derfor var ude af stand til at fostre mænd, der kunne udmærke sig i krigs- og regeringskunsten. [292] Med Afrika gik det på samme måde, endskønt der her var flere takket være den karthagiske republik. [293] For de fremragende mænd er mere talrige i republikkerne end i kongedømmerne, eftersom man i de første som oftest værdsætter dygtigheden, mens man i de sidste

frygter den. Heraf kommer det, at der fostres dygtige mænd det ene sted, mens de det andet bliver holdt nede. [294] Ser man altså på Europa, vil man her finde et stort antal republikker og kongedømmer, der på grund af den frygt, de nærede for hinanden, var tvunget til at holde de militære ordener levende og ære de mænd, der udmærkede sig i dem. [295] I Grækenland var der ud over makedonernes kongedømme mange republikker, og i dem alle blev der født fremragende mænd. [296] I Italien var der romerne, samnitterne, etruskerne og de cisalpinske gallere. [297] I Gallien og Germanien var der overalt republikker og fyrstendømmer, og det samme gjaldt for Spanien. [298] Og selv om man i forhold til romerne kun ser omtalt forholdsvis få fremragende mænd, så udspringer det blot af en ond vilje hos forfatterne, der følger lykkens vinde og for det meste nøjes med at hylde sejrherrene [D 185]. [299] Men det er ikke fornuftigt at gå ud fra, at der blandt samnitterne og etruskerne, som kæmpede mod romerne i 150 år, før de blevet besejret, ikke fandtes særdeles mange fremragende mænd. [300] Det samme kan man sige om Gallien og Spanien. [301] Men den handlekraft og duelighed, forfatterne ikke priser de enkelte mænd for, priser de hele folk for, når de roser den hårdnakkethed til skyerne, hvormed disse forsvarede deres frihed [D 193ff.]. [302] Da det altså forholder sig sådan, at hvor der er flere magter, vokser der flere tapre mænd frem, så følger det med nødvendighed, at når disse magter forsvinder, forsvinder efterhånden også handlekraften, idet selve årsagen til, at menneskene bliver handlekraftige, ikke længere eksisterer. [303] Da Romerriget senere ekspanderede og udslettede alle republikker og kongedømmer i Europa og Afrika og de fleste i Asien, blev Rom altså det eneste sted, hvor der kunne fostres handlekraftige mænd. [304] Følgen var, at der efterhånden blev få duelige mænd i Europa ligesom i Asien. Denne duelighed gik derpå i fuldstændigt forfald, for da den til sidst kun fandtes i Rom, og Rom gik i fordærv, gik næsten hele verden i fordærv. Således kunne de skytiske folk invadere og plyndre det rige, der havde udslukt andres handlekraft, men ikke forstået at bevare sin egen. [305] Selv om riget på grund af oversvømmelsen af barbarer splittedes i flere dele, er handlekraften ikke siden vendt tilbage. Én årsag er, at det tager tid at genoprette ordenerne, når de er blevet ødelagt, en anden er, at den måde, man lever på i dag, på grund af den kristne religion ikke gør det lige så nødvendigt for menneskene at forsvare sig, som det var tilfældet i antikken. For dengang blev menneskene, når de var blevet besejret i krig, enten dræbt eller gjort til slaver for resten af deres dage og henslæbte deres liv i elendighed. De erobrede byer blev enten lagt øde, eller man fordrev indbyggerne, berøvede dem deres ejendele og spredte dem for alle vinde, således at de besejrede levede i den yderste nød. [306] I frygt for sådanne udsigter holdt menneskene de militære øvelser levende og ærede de mænd, som viste sig fremragende heri. [307] Men i dag er denne skræk for en stor del forsvundet. De besejrede bliver sjældent

dræbt, og ingen holdes i fangenskab i længere tid, da det er let at købe sig fri. [308] Selv om byer gør oprør den ene gang efter den anden, river man dem ikke ned. Man lader menneskene beholde deres ejendele, hvorfor det største onde, de frygter, er at skulle betale skat. [309] Følgelig vil de ikke underkaste sig den militære disciplin og til stadighed udsætte sig for dens strabadser blot for at undfly en fare, de ikke nærer nogen særlig frygt for. Desuden regeres landene i Europa i dag af ganske få overhoveder sammenlignet med antikken, for hele Frankrig er under én konge, hele Spanien under en anden, og Italien er delt i få stater. Således forsvarer de svage stater sig ved at slutte sig til sejrherren, og de stærke stater frygter af de nævnte grunde ikke et nederlag.

[310] *Cosimo*: Og alligevel har man set mange byer blive plyndret i de sidste 25 år og kongedømmer bukke under. Disse eksempler burde dog belære andre om at genoplive og genindføre nogle af antikkens indretninger.

[311] *Fabrizio*: I har ganske ret, men ser I på, hvilke byer der er blevet plyndret, vil I bemærke, at det ikke er hovedstæderne, men de mindre byer. Således blev Tortona og ikke Milano plyndret [1499], Capua og ikke Napoli [1501], Brescia og ikke Venezia [1512], Ravenna og ikke Rom [1512]. [312] Disse eksempler får ikke de regerende til at ændre indstilling, snarere bestyrkes de i den mening, at de let kan købe sig fri ved at betale skatter. Derfor vil de ikke vide af besværet med at holde militære øvelser, som de dels ikke finder nødvendige, dels betragter som et kompliceret anliggende, de ikke forstår sig på. [313] Hvad angår de underkastede byer, som begivenhederne har belært om noget andet, så har de ikke magt til at udrette noget som helst. De fyrster, der har mistet deres stater, har forpasset tiden, og de, der ikke har, hverken forstår eller vil gøre det fornødne. Det eneste, de ønsker, er at bevare deres magt, uden at det skal koste dem noget, og de sætter deres lid til deres gode lykke og ikke til deres duelighed. Thi de indser, at når det skorter på den sidste, så er alt bestemt af lykken, og derfor vil de, at det er den, der behersker dem og ikke omvendt. [314] Beviset kan I få ved at se på Tyskland. Her er der mange fyrstendømmer og republikker og megen duelighed, således at alt, hvad der i dag findes af godt inden for krigsvæsenet, finder man hos disse folk. Da de alle vogter skinsygt over deres stater, fordi de frygter trældommen (hvad man ikke gør andetsteds), er de alle deres egen herre og nyder stor anseelse. [315] Dette må efter min mening være tilstrækkeligt til at forklare den nuværende elendighed. [316] Jeg ved ikke, om I synes det samme, eller om denne diskussion giver anledning til flere spørgsmål?

[317] *Cosimo*: Nej, intet, tværtimod er jeg fuldkommen overbevist. [318] Men for at komme tilbage til vort hovedtema ønsker jeg blot, at I vil forklare mig, hvordan rytterne skal indgå i bataljonerne, hvor mange der skal være, og hvordan de skal føres og udrustes.

[319] *Fabrizio*: Det forekommer Jer måske, at jeg har sat rytteriet i baggrunden. Hvilket ikke bør forundre Jer af to grunde: den første er, at fodfolket er hærens fundament og vigtigste del, den anden er, at rytteriet er mindre fordærvet end fodfolket. For om det i dag ikke er stærkere, end det var i antikken, så er det dog på samme højde. [320] Desuden har jeg for ikke så længe siden forklaret, hvordan rytterne skal trænes [2. bog 128-129]. [321] Hvad angår udrustningen, vil jeg give dem den samme, som både det let og det tungt bevæbnede rytteri har i dag. [322] Dog vil jeg udruste alle i det lette rytteri med armbrøster, og nogle enkelte med hagebøsser. De sidste er i de fleste militære aktioner af ringe værdi, men de er yderst nyttige, når det gælder om at skræmme de lokale bønder og jage dem bort fra et pas, de har holdt besat, for én hagebøsseskytte gør dem mere bange end 20 andre soldater. [323] Med hensyn til antallet vil jeg bruge den romerske hær som forbillede. Hvert regiment skal således kun have 300 ryttere, og de 150 skal være tungt bevæbnede, de andre 150 let bevæbnede. Hver af disse eskadroner vil jeg give en eskadronchef, 15 dekurioner, eget musikinstrument og egen fane. [324] Hver ti tungt bevæbnede ryttere skal have fem pakvogne, og hver ti let bevæbnede to. De skal, ligesom hos fodfolket, transportere telte, kogegrej, økser og pæle, og hvis der er plads til det, deres øvrige oppakning. [325] Tro ikke, at dette er overdrevet, men når man nu ser, at de tungt bevæbnede ryttere til deres rådighed har fire heste, så er noget sådant vitterlig en uting. I Tyskland har de tungt bevæbnede ryttere nemlig kun én hest, og kun for hver 20 har de en pakvogn til at transportere de nødvendige ting. [326] Hos romerne havde ryttere ligeledes kun én hest; sandt er det, at *triarii* slog lejr i nærheden af rytteriet og havde pligt til at hjælpe med pasningen af hestene. Det kan vi let efterligne, som jeg skal vise det, når lejren skal anlægges. [327] Det, som romerne gjorde, og det, som tyskerne gør i dag, kan vi altså også gøre, ja, gør vi det ikke, begår vi en fejl. [328] Når rytterne er udskrevet og fordelt på regimenterne, kan man en gang imellem indkalde dem sammen med bataljonerne og lade dem foretage nogle skinangreb, hvad man frem for alt gør, for at de kan lære hinanden at kende. [329] Men lad dette være nok. Vi vil nu gå videre til at give hæren en form, så den kan møde fjenden i et slag med håb om at vinde sejr. Thi det er hele formålet med at oprette en krigsmagt og med det store arbejde, man lægger heri.

Tredje bog

[1] *Cosimo*: Da vi nu skal skifte emne, bør vi også skifte spørger, for jeg vil ikke anses for at være anmassende, noget jeg altid har kritiseret hos andre. [2] Derfor nedlægger jeg diktaturet og overdrager embedet til den af mine venner, som vil have det.

[3] *Zanobi*: Det ville passe os fortrinligt, om I ville fortsætte, men da det ikke er tilfældet, så sig i det mindste, hvem af os der skal overtage Jeres plads.

[4] *Cosimo*: Det vil jeg lade Signor Fabrizio om at bestemme.

[5] *Fabrizio*: Det skal jeg med glæde gøre, og jeg ønsker, at vi følger den venezianske skik: at den yngste taler først, for da krigen er et håndværk for de unge, er jeg overbevist om, at de unge er bedst egnede til at ræsonnere om det, ligesom de også er de mest beredvillige til at udøve det.

[6] *Cosimo*: Altså bliver det Jeres tur, Luigi. [7] Og på samme måde som det glæder mig at have en sådan efterfølger, således skal alle I andre også være tilfredse med at få en sådan spørger. [8] Men lad os komme tilbage til emnet uden at spilde mere tid.

[9] *Fabrizio*: Jeg er sikker på, at når man skal forklare ordentligt, hvordan man opstiller en hær til slag, så vil det være nødvendigt at fortælle om, hvordan grækerne og romerne opstillede slaglinjerne i deres hære. [10] Da I imidlertid selv kan læse og studere disse ting hos de antikke forfattere, vil jeg undlade at gå i detaljer og kun anføre det, jeg mener nødvendigt at efterligne, hvis man i vor tid vil give vort krigsvæsen en vis grad af perfektion. [11] Det betyder, at jeg på en og samme tid vil vise Jer, hvordan man opstiller en hær i slagorden, hvordan den skal levere et rigtigt slag, samt hvordan man kan træne den i skinangreb.

[12] Den største fejl, man i dag begår, når man opstiller en hær i slagorden, er, at man kun giver den én enkelt front, således at hele dens lykke står og falder med ét enkelt angreb. [13] Det kommer af, at man har glemt den metode, de gamle anvendte, med at opfange linjerne i hinanden. For uden denne metode kan man hverken hjælpe eller forsvare de forreste eller afløse dem under kampen, noget romerne til fulde forstod betydningen af. [14] De tredelte nemlig deres legioner i *hastati*, *principes* og *triarii* [D 236]. *Hastati* anbragte de i hærens front i sluttet og fast orden. Bag dem stod *principes* i en mindre tætsluttet opstilling. Til sidst kom *triarii*

med tilstrækkeligt store mellemrum til at kunne opfange både *hastati* og *principes*, hvis det blev nødvendigt. [15] Desuden havde de slyngekastere, armbrøstskytter og andre let bevæbnede, som befandt sig uden for linjerne, nemlig forrest i hæren mellem rytterne og fodfolket. [16] De let bevæbnede indledte så slaget. Hvis de vandt, hvilket sjældent skete, rykkede de sejrrigt frem, hvis de blev drevet tilbage, trak de sig ned til de ubevæbnede enten langs hærens flanker eller gennem dertil bestemte mellemrum. [17] Efter deres tilbagetog kom *hastati* i kamp med fjenden. Så de sig overvundet, retirerede de langsomt til de tomme pladser mellem *principes*, og sammen med dem genoptog de angrebet. [18] Hvis nu også de blev presset, trak de sig tilbage til de tomme pladser hos *triarii*, og alle som én masse genoptog de kampen. Tabte de den, var der intet mere at stille op, for mulighederne for at samle sig igen var udtømte. [19] Rytterne stod på hver side af hæren som to vinger på en krop, og snart kæmpede de med fjendens ryttere, snart bistod de fodfolket, alt efter hvad der var mest behov for. [20] Det er næsten umuligt at overvinde en hær, der kan samle sig tre gange på denne måde, for lykken skal svigte den tre gange, og fjenden skal være stærk nok til at kunne besejre den tre gange.

[21] Grækernes falankser kunne ikke forny fronten på samme måde. Selv om de havde mange befalingsmænd og underafdelinger, udgjorde de alligevel ét samlet legeme eller rettere én front. [22] Måden, de bistod hinanden på, var ikke, som hos romerne, at trække den ene linje tilbage i den anden, men den, at den ene mand indtog den andens plads. [23] Det foregik således: deres falanks var opstillet i geledder, lad os antage med 50 mand i hvert. Når de stødte sammen med fjenden, kunne kun de seks første geledder kæmpe, for deres lanser, som de kaldte *sarissae*, var så lange, at lancespidserne fra sjette geled stak ud over første geled. [24] Faldt eller såredes en mand i det første geled, blev hans plads straks overtaget af manden lige bag ham i andet geled, og den tomme plads i andet geled blev overtaget af den, der stod lige bagved i tredje geled, og således udfyldte geledderne bagved øjeblikkeligt hullerne i dem foran. På denne måde var geledderne altid intakte, og ingen plads var ubesat, undtagen i det sidste geled, der efterhånden blev tyndet ud. Altså dækkedes tabene i de forreste geledder af de bageste, mens de forreste altid forblev komplette. Det betød, at man snarere kunne nedslide end nedkæmpe sådanne falankser, da deres massive slagorden gjorde det næsten umuligt at trænge igennem dem. [25] I begyndelsen brugte romerne falankser og trænede deres legioner ligesom disse. [26] Senere forkastede de denne opstilling og indførte kohorter og manipler i deres legioner, for de mente, som jeg sagde for lidt siden [2. bog 275], at en enhed har mere liv, når den har flere sjæle og er sammensat af flere dele, der uafhængigt af hinanden kan klare sig selv.

[27] Schweizernes regimenter i vor tid efterligner i et og alt falanksen, såvel hvad angår den massive opstilling som måden at erstatte deres tab på. De opstiller deres regimenter til slag ved siden af hinanden, og når de stiller det ene bag det andet, kan det første, hvis det trækker sig tilbage, ikke opfanges af det andet. Til at bistå hinanden har de derfor denne fremgangsmåde: når de stiller et regiment op foran, anbringer de det andet bagved ude til højre, således at hvis det første har brug for hjælp, kan det andet rykke frem og undsætte det. [28] Det tredje regiment stiller de op bag de to forreste i et bøsseskuds afstand. [29] Grunden er, at hvis de to forreste bliver kastet tilbage, kan det tredje rykke frem, og både det, der rykker frem, og de, der trækker sig tilbage, har plads nok til, at de ikke støder ind i hinanden. For en stor masse kan ikke opfanges på samme måde som en lille enhed. Derfor inddelte romerne deres legioner i små og klart adskilte enheder, der kunne opfange hinanden og let komme hinanden til undsætning. [30] At den schweiziske opstilling ikke er lige så god som den gamle romerske, demonstreres af de mange tilfælde, hvor romerske legioner var i kamp med græske falankser. De sidste blev altid decimeret af de første, for typen af våben, som jeg nævnte det tidligere [2. bog 24], og måden at forny fronten på var overlegen i forhold til falanksernes kompakte opstilling.

[31] Når jeg tager udgangspunkt i disse eksempler og skal formere en hær, synes det mig rigtigt at beholde en del af de græske falanksers våben og kamporden og en del af de romerske legioners. Derfor har jeg også sagt [2. bog 70], at jeg i mit regiment vil have 2.000 mand med piker, der er den makedonske falanks' våben, og 3.000 mand med skjold og sværd, som er romernes våben. [32] Jeg har inddelt regimentet i ti bataljoner, ligesom romerne inddelte legionen i ti kohorter. [33] Jeg har som dem opstillet veliterne, det vil sige de let bevæbnede, sådan at de kan åbne slaget. [34] Og ligesom våbnene er blandede med nogle fra begge folkeslag, således vil jeg også bruge noget fra begges formationer. Hver bataljon skal derfor have fem geledder af pikenérer i front, og resten skal bestå af skjoldmænd, for at fronten kan modstå stødet fra fjendens rytteri og let bryde ind i hans fodfolks rækker, idet pikenérerne først skal modstå ham, og skjoldmændene derefter besejre ham. [35] Som I ser, er fordelene ved denne opstilling, at de to typer våben løser deres opgaver perfekt. For pikerne er nyttige mod rytterne, og før det kommer til kamp mand mod mand, er de ligeledes velegnede mod det andet fodfolk, men i nærkamp er de ganske unyttige. [36] For at afhjælpe denne vanskelighed anbringer schweizerne efter hver tre geledder af pikenérer et geled af hellebardister for at give plads til pikerne, uden at det dog er tilstrækkeligt. [37] Når vi altså stiller vore pikenérer forrest og skjoldmændene bagved, kan de første holde stand mod rytterne, og når slaget begynder, åbner de fjendens rækker og skaber uorden i dem. I den efterfølgende kamp mand

mod mand bliver pikerne værdiløse, og i deres sted indsættes skjold og sværd, som man kan manøvrere med på en nok så snæver plads.

[38] *Luigi*: Vi venter nu spændt på at høre, hvilken slagorden I vil give en således bevæbnet og opstillet hær.

[39] *Fabrizio*: Og det er lige præcis, hvad jeg skal forklare Jer. [40] I skal vide, at der i en ordinær romersk hær, som de kaldte en konsulær hær, ikke var mere end to legioner af romerske borgere, bestående af 600 ryttere og cirka 11.000 infanterister. [41] Dertil kom det fodfolk og rytteri, som deres venner og forbundsfæller sendte. Man delte hæren i to dele, som man kaldte højre og venstre horn. Antallet af hjælpeinfanterister måtte ikke overstige antallet af infanterister i deres egne legioner, men de havde intet imod, at antallet af ryttere oversteg deres. [42] Med en sådan hær på 22.000 infanterister og cirka 2.000 ryttere kunne en konsul tage kampen op med en hvilken som helst fjende. [43] Kun når man stod over for meget større styrker, slog konsulerne deres hære sammen. [44] I skal endvidere lægge mærke til, at i alle de tre vigtigste operationer, en hær har at udføre, nemlig at marchere, slå lejr og kæmpe, placerede de legionerne i centrum, for de ønskede, at den kampkraft og tapperhed, som de mere end noget andet satte deres lid til, skulle koncentreres mest muligt, hvilket vi vil vende tilbage til i gennemgangen af disse tre operationer. [45] Hjælpetropperne var på grund af den erfaring, de havde fået sammen med legionærene, lige så nyttige som disse, for de havde den samme disciplin og blev derfor opstillet i samme slagorden. [46] Ved man altså, hvordan romerne opstillede en legion i slagorden, ved man også, hvordan de opstillede hele hæren. [47] Da jeg allerede har forklaret Jer [3. bog 14-20], hvordan de inddelte en legion i tre slaglinjer, og hvordan den ene linje opfangede den anden, har jeg følgelig forklaret, hvordan de opstillede en hær til slag. [48] Da jeg vil føre et slag ligesom romerne, der altså havde to legioner, vil jeg have to regimenter, og når de er opstillet, vil man forstå dispositionen for hele hæren, for vil man tilføje flere folk, behøver man blot at gøre slaglinjen længere eller dybere. [49] Jeg tror ikke, at det er nødvendigt at minde Jer om, hvor mange mand fodfolk et regiment har, at det består af ti bataljoner, eller hvilke officerer der er i hver bataljon, hvilke våben de har, eller hvad piker og ordinære og ekstraordinære veliter er. Jeg har for kort tid siden udførligt redegjort herfor, og jeg bad Jer om at gemme disse ting i hukommelsen, for de er absolut nødvendige for at forstå alt det følgende [2. bog 157]. Jeg går altså nu direkte videre til slagordenen uden at gentage noget.

[50] De ti bataljoner i det ene regiment vil jeg anbringe på venstre flanke, og de ti andre i det andet regiment på højre [figur 4, s. 160]. [51] Bataljonerne på venstre flanke formeres på følgende måde: fem bataljoner anbringes i front ved siden af hinanden med en afstand på fire alen mellem sig, hvorved de i bredden vil optage et rum på 141 alen og i dybden et rum på 40. [52] Bag disse fem bataljoner vil jeg stille andre tre i lige linje og i en afstand fra dem foran på 40 alen. To af disse skal stå i lige linje bag de yderste af de fem, og den tredje skal stå midt mellem dem. [53] Således vil de tre såvel i bredden som i dybden optage samme rum som de fem, men hvor de fem mellem sig har en afstand på fire alen, vil disse have en på 33. [54] Bag de tre kommer de to sidste bataljoner, også i lige linje og med en afstand til disse på 40 alen. De skal begge stilles bag de yderste af de tre, således at afstanden mellem dem vil blive på 91 alen. [55] Når alle bataljoner er opstillet således, vil de i bredden være på 141 alen og i dybden på 200. [56] De ekstraordinære pikenérer vil jeg fordele langs bataljonernes venstre flanke i en afstand af 20 alen fra disse, idet de opstilles i 143 geledder med syv mand i hvert, således at de i dybden udgør hele venstre side af de ti således opstillede bataljoner. Når dekurionerne og kenturionerne er fordelt på deres pladser, vil der tilbage være 40 geledder til at beskytte vognene og de ubevæbnede bagest i hæren. De tre bataljonschefer vil jeg stille henholdsvis i front, i midten og i sidste geled som *tergiductor*, hvad der var de gamles betegnelse for den officer, der stod i ryggen af hæren. [57] Vender vi os igen til fronten, vil jeg ved siden af de ekstraordinære pikenérer anbringe de 500 ekstraordinære veliter og give dem et rum på 40 alen. [58] På deres venstre side vil jeg anbringe det tunge rytteri med et rum på 150 alen. [59] Derpå det lette rytteri med samme rum. [60] De ordinære veliter lader jeg blive ved deres respektive bataljoner i mellemrummene mellem disse, som de har til opgave at bistå, med mindre jeg foretrækker at stille dem ved de ekstraordinære pikenérer, hvilket jeg vil afgøre, alt efter hvad der er mest hensigtsmæssigt. [61] Kommandanten for hele regimentet vil jeg anbringe mellem den første og den anden linje af bataljoner eller i front i rummet mellem den femte bataljon og de ekstraordinære pikenérer, som det tjener mit formål bedst. Han skal hos sig have 30-40 udvalgte mænd, der forstår at udføre hans ordrer og er stærke nok til at kunne afværge et angreb. Og han skal igen stå mellem musikken og fanen. [62] Således vil jeg opstille et regiment på venstre side, og det er dermed planen for opstillingen af halvdelen af hæren. Den vil i bredden måle 511 alen, og i dybden det, der er sagt ovenfor, idet vi ikke medregner det rum, som den del af de ekstraordinære pikenérer optager, der dækker de ubevæbnede, hvilket vil være cirka 100 alen. [63] Det andet regiment vil jeg opstille på højre side, på nøjagtig samme måde som jeg har opstillet det på venstre, idet jeg mellem de to regimenter lader være en afstand på 30 alen. Forrest i dette rum placerer jeg nogle artilleristykker

på hjul, og bag disse skal overkommandanten for hele hæren stå. Han skal sammen med musikinstrumenterne og hovedfanen omkring sig have mindst 200 særligt udvalgte mænd, hvoraf hovedparten skal være fodfolk, og ti eller flere af disse skal være i stand til at udføre en hvilken som helst ordre. Han selv skal være til hest og således bevæbnet, at han kan kæmpe både til hest og til fods, sådan som situationen kræver. [64] Med hensyn til hærens artilleri er det nok med ti kanoner til erobring af byer, og vægten af deres ammunition skal ikke overskride 50 pund. I felten vil jeg mere bruge dem til forsvar af lejren end til indsættelse i slag. Det øvrige artilleri skal snarere have ammunition på ti end på 15 pund. [65] Det vil jeg fordele foran hele fronten, med mindre terrænet er sådant, at jeg kan anbringe det på et sikkert sted på flankerne, hvor det ikke kan angribes af fjenden.

[66] Med denne slagorden kan en hær kæmpe både som en falanks og som en romersk legion. For i front er der piker, og alle infanterister er opstillet således, at når de angriber fjenden og modstår ham, kan de forreste geledder som i en falanks fyldes op af dem bagved. [67] Hvis de omvendt udsættes for et sådant angreb, at geledderne brydes, og det er nødvendigt at trække sig tilbage, kan de træde ind i mellemrummene mellem de bagved stående bataljoner og forene sig med dem; og når de atter er blevet samlet til én masse, kan de på ny modstå fjendens stødkraft og tage kampen op med ham. [68] Skulle dette ikke være nok, kan de trække sig tilbage for anden gang og kæmpe for tredje gang. Således kan man med denne slagorden genskabe fronten både efter den græske og den romerske metode. [69] Man kan ikke give en hær en stærkere opstilling, for såvel det ene som det andet horn er rigeligt forsynet med officerer og våben, og der er ikke andre svage afsnit end det bageste, hvor de ubevæbnede står, og deres flanker er dog dækket af de ekstraordinære pikenærer. [70] Fjenden kan ikke angribe en sådan hær fra nogen kant, hvor den er uforberedt. Den bageste del kan ikke angribes, for ingen fjende er så stærk, at han med samme kraft kan angribe dig fra alle sider, og skulle han endelig være det, skal du undgå at møde ham i felten. [71] Om også hans stridskræfter var en tredjedel større end dine, og han var lige så velorganiseret som dig, så ville alligevel alt gå galt for ham, hvis han ville svække sig selv ved at angribe dig i flere punkter, mens du bryder igennem ét sted. [72] Med hensyn til rytterne har du absolut intet at frygte, også selv om han skulle have flere end dig, for rækkerne af piker, som omgiver dig, beskytter dig mod ethvert angreb, også selv om dit eget rytteri skulle blive slået tilbage. [73] Desuden er officererne posteret sådan, at de nemt kan befale og adlyde. [74] Mellemrummene mellem bataljonerne og slaglinjerne tjener ikke blot til, at den ene bataljon kan opfange den anden, men også til at give plads til de kurérer, der sendes frem og tilbage på hærførerens befaling. [75] Som jeg fortalte

Jer før [3. bog 42], havde romerne i hver hær cirka 24.000 mand, og det bør denne også have. Og ligesom hjælpetropperne overtog legionernes kampform og opstilling, således skal de soldater, vi vil føje til vore to regimenter, også have deres form og opstilling. [76] Da vi har givet et eksempel på, hvordan det skal gøres, er det nemt at efterligne, for hvis man øger hæren med endnu to regimenter eller med lige så mange hjælpetropper, som man allerede har soldater, behøver man blot at gøre slaglinjen dobbelt så bred, og hvor man før anbragte ti bataljoner på venstre side, stiller man nu 20, eller man gør formationen dobbelt så dyb, alt efter hvad terrænet og fjenden dikterer dig.

[77] *Luigi*: I sandhed, min herre, jeg forestiller mig denne hær så levende, at jeg allerede ser den for mig, og jeg brænder efter at se den kæmpe. [78] Og for alt i verden ønsker jeg, at I ikke bliver en Fabius Maximus, der kun tænker på at holde sig på afstand af fjenden og undgå slaget, for så vil jeg have flere dårlige ting at sige om Jer, end det romerske folk havde at sige om Fabius.

[79] *Fabrizio*: Det behøver I ikke at være bange for. [80] Hører I ikke artilleriet? [81] Vort har allerede affyret sine skud, men kun tilføjet fjenden ringe skade. De ekstraordinære veliter bryder ud af deres stillinger sammen med det lette rytteri, spreder sig og stormer med så megen fyrighed og med så høje råb som muligt løs på fjenden. Hans artilleri har skudt én gang og sendt sine kugler hen over hovedet på vore infanterister uden at skade dem det mindste. [82] Da det ikke kan skyde anden gang, ser I, at vore veliter og ryttere allerede har erobret det, og at fjenden for at forsvare det rykker frem, således at hverken vort eller fjendens artilleri længere kan bruges. [83] I ser, med hvilken tapperhed og disciplin vore folk kæmper, takket være den erfaring, de har fået gennem deres træning, og den tillid, de har til hæren. I ser hæren marchere ordnet og med faste skridt frem mod fjenden med de tungt bevæbnede ryttere ved sin side. [84] I ser vort artilleri blive trukket tilbage gennem de mellemrum, veliterne er rykket ud fra, for at give fri passage. [85] I ser hærføreren opildne soldaterne og forsikre dem, at sejren er deres. [86] I ser, at veliterne og det lette rytteri har fjernet sig og er vendt tilbage til hærens flanker for at se, om de herfra kan gøre indhug i fjendens flanke. [87] Nu støder hærene sammen. [88] Se med hvilken tapperhed og disciplin vor hær modstår fjendens angreb, og hvorledes hærføreren befaler rytteriet, at det skal holde stand og ikke angribe eller fjerne sig fra fodfolket. [89] Se, hvordan vort lette rytteri har angrebet en afdeling fjendtlige hagebøsseskytter, som ville tage os i flanken, og hvordan de fjendtlige ryttere er ilet dem til hjælp. Men når skytterne således er blevet presset ind mellem det ene rytteri og det andet, kan de ikke bruge deres bøsser og må trække sig tilbage bag

deres bataljoner. [90] I ser, med hvilken gejst vore pikenérer tager kampen op, og hvorledes de to fodfolk nu er så tæt på hinanden, at de ikke længere kan manøvrere med pikerne, og hvordan pikenérene i overensstemmelse med den af os indøvede disciplin lidt efter lidt trækker sig tilbage mellem skjoldmændene. [91] Se, hvordan fjenden med en stor afdeling tungt rytteri i mellemtiden har trængt vort tunge rytteri tilbage i venstre side, og hvordan vore ryttere, følgende deres disciplin, har trukket sig tilbage til de ekstraordinære pikenérer, og efter at de med deres hjælp har genoprettet fronten, har de kastet modstanderne tilbage og dræbt en stor del af dem. [92] Imens har alle de ordinære pikenérer i de første bataljoner søgt dækning bag skjoldmændenes geledder og overladt kampen til disse. Og se med hvilken tapperhed, sikkerhed og lethed de dræber fjenden. [93] Ser I ikke, at geledderne under kampen er kommet så tæt på hinanden, at de kun med møje kan bruge sværdet? [94] Se dog hvor hurtigt fjenderne falder. [95] For deres piker er for lange til at være dem til nogen nytte, og heller ikke sværdet hjælper dem, eftersom de står over for en godt armeret modstander, og de enten såres, dræbes eller flygter. [96] Se dem flygte på højre side; nu flygter de også på venstre: altså er sejren vor. [97] Har vi ikke vundet slaget på glørværdigste vis? [98] Men vor sejr ville være blevet endnu mere fuldkommen, hvis jeg havde fået lov til at føre kampen igennem. [99] For ser I ikke, at det ikke har været nødvendigt at sætte hverken anden eller tredje linje ind, og at vor første front var nok til at sejre? [100] Så vidt har jeg ikke andet at sige Jer, med mindre I har nogle spørgsmål, I gerne vil have afklaret.

[101] *Luigi*: I har vundet dette slag så hurtigt, at jeg i min forbløffelse og overvældelse ikke ved, om jeg kan finde på noget at spørge om. [102] Alligevel vil jeg i tillid til Jeres klogskab og dømmekraft tage mod til mig og sige, hvad jeg tænker. [103] Fortæl mig først: hvorfor lod I kun Jeres artilleri skyde én gang? [104] Og hvorfor trak I det straks tilbage bag hæren uden siden at nævne det? [105] Det synes mig også, at I stillede fjendens artilleri til at skyde så højt, at det mest var til Jeres egen fordel, hvad der selvfølgelig kan forekomme. [106] Dog, når det sker, og jeg tror, at det ofte sker, at fjendens artilleri forvolder store ødelæggelser i linjerne, hvad vil I så stille op? [107] Da jeg nu er begyndt med artilleriet, vil jeg gøre denne del af mine spørgsmål færdig, så vi ikke behøver at drøfte det yderligere. [108] Jeg har hørt mange tale ringeagtende om de antikke hæres våben og formationer og benægte, at de i dag ville kunne udrette stort, ja, at de i det hele taget ville være meget lidt bevendte over for artilleriets ildkraft. For det bryder geledderne op og går igennem rustninger og skjolde, således at det forekommer dem at være vanvid at opstille en slagorden, man ikke kan holde, og slæbe rundt på en udrustning, der ikke giver beskyttelse.

[109] *Fabrizio*: Jeres spørgsmål kræver et længere svar, eftersom der er flere problemer i det. [110] Det er rigtigt, at jeg kun lod artilleriet skyde én gang, og selv med hensyn til denne ene gang var jeg i tvivl. [111] Grunden er, at det er mere vigtigt at undgå selv at blive ramt end at ramme fjenden. [112] I må forstå, at når man vil undgå at blive ramt, er det nødvendigt enten at stå uden for artilleriets rækkevidde eller at gå i dækning bag en mur eller en vold. [113] Andet er der ikke til at beskytte dig, og både mur og vold skal være meget stærke. [114] Hærførere, som vil levere et slag i felten, kan hverken stå bag mure eller volde eller blive på steder, hvor de ikke kan nås af fjendens artilleri. [115] Da de altså ikke kan beskytte sig fuldstændigt, må de gribe til midler, der giver dem så få tab som muligt. Det eneste sikre er at erobre fjendens artilleri, før det kommer i brug. [116] Måden at gøre det på er at bemægtige sig det hurtigt og i spredt orden, ikke langsomt og i masse, for et hurtigt angreb forhindrer, at det kan skyde mere end én gang, og når dine mænd styrter frem i spredt orden, vil kun få af dem blive ramt. [117] En sådan operation kan ikke udføres af en deling soldater i række og geled, for når de løber frem, kommer de i uorden, og kommer de i spredt orden, er det ingen sag for fjenden at rive dem op, for det har de allerede selv gjort. [118] Derfor har jeg opstillet hæren sådan, at den er rede til at foretage den slags operationer. Jeg har nemlig langs dens to horn anbragt 1.000 veliter, og da vort artilleri havde skudt, befalede jeg, at de rykkede ud sammen med det lette rytteri og erobrede fjendens artilleri. [119] Og derfor lod jeg ikke mit eget artilleri skyde mere end én gang for ikke at give det fjendtlige artilleri tid til at lade, for jeg kunne ikke give mig selv mere tid, uden at fjenden også fik mere tid. [120] Af samme grund som jeg ikke lod det skyde anden gang, var jeg på nippet til ikke at lade det skyde første gang, for at fjenden heller ikke skulle kunne nå at skyde første gang. [121] Thi vil man sætte fjendens artilleri ud af spillet, er der ikke andet at gøre end at angribe det. Hvis fjenden nemlig forlader det, erobrer du det, og hvis han vil forsvare det, må han nødvendigvis få det i ryggen, således at det ikke kan skyde, hverken når det er i hænderne på fjender eller venner. [122] Jeg tror, at denne forklaring rækker, uden at jeg behøver at give eksempler, men da jeg har et par fra antikken, vil jeg alligevel gøre det. [123] Da Ventidius havde besluttet at tage et slag med partherne, hvis styrke hovedsagelig lå i deres buer og pile, lod han dem komme næsten helt hen til sin lejr, inden han sendte hæren ud. Og det gjorde han kun for straks at komme ind på livet af dem, så de ikke fik plads til at skyde. [124] Cæsar fortæller, at han under et slag i Gallien blev udsat for et så pludseligt og rasende angreb, at hans mænd ikke fik tid til at kaste deres spyd, sådan som det var romernes skik. [125] Man ser derfor, at når du er i felten og vil forhindre våben i at skade dig fra lang afstand, så er der ingen anden udvej end at sætte sig i besiddelse af dem så hurtigt som muligt. [126] Der var en anden grund

til, at jeg undlod at bruge artilleriet, og som I måske vil more Jer over, men som jeg mener ikke bør undervurderes. [127] Intet skaber større forvirring i en hær, end når den hindres i at se. Mange mægtige hære er blevet besejret, fordi enten støvskyer eller solen har blindet dem. [128] Nu er der ikke noget, der hindrer udsynet mere end krudtrøgen fra et artilleri, når det affyres. Derfor skulle jeg mene, at det er klogere at lade fjenden gøre sig selv blind, end at du gør dig blind, lige før du angriber ham. [129] Hvorfor jeg enten ikke ville lade det skyde, eller (fordi dette ikke ville vinde bifald i betragtning af det store ry, artilleriet nu har) jeg ville anbringe det langs flankerne af hæren, således at dets røg, når det skyder, ikke vil forhindre fronten i at se, hvilken er den vigtigste del af min hær. [130] At det er nyttigt at berøve fjenden synet, har Epaminondas givet os et eksempel på. For at blænde den fjendtlige hær, som han skulle til at indlede et slag med, lod han sit lette rytteri ride frem og tilbage foran fjendens front for at hvirvle støv op og forhindre ham i at se, hvilket også bevirkede, at han vandt slaget.

[131] Hvad angår Jeres mening om, at jeg har givet artilleriets kugler en retning, der passede til mit eget formål ved at lade det skyde hen over hovedet på mit fodfolk, svarer jeg, at de tilfælde, hvor det tunge artilleri ikke rammer fodfolket, uden sammenligning er langt hyppigere end de, hvor det rammer det. For fodfolket står så lavt, og artilleriet er så vanskeligt at indstille, at hvis du blot hæver det en smule, så skyder det hen over hovedet på infanteristerne, og sænker du det, rammer det ned i jorden uden at anrette skade. [132] Fodfolket beskyttes endvidere af terrænets ujævnheder, for den mindste busk eller forhøjning, der er mellem det og artilleriet, forhindrer dets virkning. [133] Med hensyn til rytterne, og især de tungt bevæbnede, der står tættere sammen end de let bevæbnede, så kan de nemmere rammes, fordi de rager højere op, men dem kan man holde bagest i hæren, indtil artilleriet har skudt. [134] Sandt er det, at hagebøsserne og de helt små artilleristykker er meget mere skadelige end det tunge artilleri. Det bedste middel herimod er at komme i kamp med det samme, og hvis der dør nogen i det første angreb, så er der kun at sige, at det gør der altid, og en god hærfører og en god hær skal ikke frygte et tab, der kun rammer enkelte, men ikke alle. Man skal efterligne schweizerne, der aldrig har undgået et slag, fordi de var bange for artilleriet. Tværtimod straffer de dem med døden, som af angst for det forlader geledet eller viser noget tegn på frygt. [135] Jeg lod det efter den første skudsalve trække ind i hæren, for at det kunne give fri passage til bataljonerne. Og jeg nævnte det ikke mere, efter at kampen var begyndt, for da var det uden betydning.

[137] I sagde endvidere, at mange mener, at de antikke våben og formationer er værdiløse i betragtning af artilleriets ildkraft. Og Jeres tale kunne tolkes således, at man i moderne tid har opfundet formationer og våben, der nytter noget mod artilleriet. [138] Hvis I har underretning herom, vil jeg meget gerne, at I belærer mig i så henseende, for indtil videre har jeg ikke selv kunnet få øje på noget sådant, og jeg tror heller ikke, at det findes. [139] Jeg kunne således godt tænke mig, at disse folk ville fortælle mig, hvorfor infanteristerne i vore dage dækker bryst og ryg med jern, og hvorfor rytterne bærer rustning fra isse til fod, for når de fordømmer den antikke armering og kalder den værdiløs over for artilleriet, så burde soldaterne vel ikke bruge disse ting. [140] Jeg kunne også lide at vide, hvorfor schweizerne formerer sig i sluttede regimenter på 6.000 eller 8.000 infanterister i lighed med de antikke ordener, og hvorfor alle og enhver har efterlignet dem, når man med en sådan opstilling udsætter sig for den samme fare fra artilleriet, som mange andre af antikkens formationer ville udsætte én for, hvis man efterlignede dem. [141] Jeg tror, at man vil få svært ved at svare på disse spørgsmål. Men hvis I spørger soldater, der er i besiddelse af en vis dømmekraft, vil de for det første svare, at når de udruster sig således, er det for at beskytte sig mod armbrøster, piker, sværd, sten, og hvad der ellers måtte komme fra fjenden, også selv om det ikke beskytter dem mod artilleriet. [142] De vil endvidere svare, at de marcherer i tæt sluttet formation som schweizerne for lettere at kunne slå modpartens fodfolk tilbage og holde stand mod hans rytteri og for at gøre det sværere for ham at bryde ind i deres egne gelededer. [143] Man ser altså, at soldaterne har mange andre ting at frygte end artilleriet, og mod disse forsvarer de sig med deres våben og formationer. [144] Heraf følger, at jo bedre udrustet en hær er, og jo tættere og stærkere dens formationer er, desto mere sikker er den. [145] Ergo må de, der er af den mening, I her har anført, enten være lidet kløgtige, eller også har de tænkt meget lidt over disse ting. For ser vi bare på den meget begrænsede del af den antikke udrustning, man bruger i dag, nemlig piken, og på den meget begrænsede del af antikkens slagordener, nemlig schweizerne's regimenter, og på hvor meget godt disse ting har betydet for os, og hvor meget stærkere de har gjort vore hære, hvorfor skulle vi så ikke tro, at de andre våben og slagordener, man nu har forsømt, ikke også ville være nyttige? [146] Desuden, hvis artilleriet ikke afskrækker os fra at stille op i sluttede formationer som schweizerne's, hvilke andre slagordener skulle da få os til at frygte det mere end disse? [147] Det er dog vel sådan, at mændene i ingen anden slagorden er mere udsatte for at blive ramt af artilleriet end i den, hvor de står tæt sammen. [148] Hertil kommer, at hvis fjendens artilleri ikke kan skræmme mig fra at belejre en by, hvor det med større sikkerhed kan skade mig (da jeg ikke kan erobre det, fordi det er beskyttet af mure, men kun efter lang tid sætte det ud af spillet med mit eget artilleri, således at det

indtil da kan fortsætte sin beskydning), hvorfor skulle jeg så frygte det i felten, hvor jeg hurtigt kan erobre det? [149] Følgelig konkluderer jeg, at artilleriet efter min mening ikke forhindrer, at man indfører de gamles slagordener eller udviser deres tapperhed. [150] Havde jeg ikke en anden gang talt med Jer om dette våben, ville jeg her have gjort mere ud af emnet, men nu skal jeg nøjes med at henvise til, hvad jeg sagde dengang [D 239ff].

[151] *Luigi*: Vi har udmærket forstået, hvad I har sagt om artilleriet, og *summa summarum* synes det mig, at I har bevist, at det bedste middel, man har mod det, er at erobre det med det samme, når man står i felten og har en hær over for sig. [152] Her rejser der sig dog et tvivlsspørgsmål: for det forekommer mig, at fjenden må kunne anbringe sit artilleri på flankerne af sin hær, hvor det stadig vil kunne ramme Jer, men hvor det er således dækket af hans fodfolk, at det ikke kan erobres. [153] Hvis jeg husker ret, har I, da I opstillede Jeres hær til slag, lavet mellemrum på fire alen mellem bataljonerne, og på 20 mellem bataljonerne og de ekstraordinære pikenérer. [154] Hvis fjenden nu ville opstille sin hær på samme måde som Jeres og anbringe sit artilleri et stykke inde i sine egne mellemrum, tror jeg, at han herfra med største sikkerhed ville kunne ramme Jer, for man ville ikke kunne trænge ind blandt hans styrker og erobre det.

[155] *Fabrizio*: I har stillet et meget skarpsindigt spørgsmål, og jeg skal bestræbe mig på at få bortvejret Jeres tvivl eller foreslå en udvej. [156] Jeg har sagt Jer [2. bog 10], at bataljonerne uophørligt er i bevægelse, enten på march eller i kamp, og at de har en naturlig tendens til at rykke sammen. Hvis I således laver mellemrum, der ikke er særligt brede, og hvor I stiller artilleriet, så bliver de på kort tid så smalle, at det ikke vil kunne udføre sin opgave. Laver I dem brede for at undgå denne fare, løber I ind i en endnu større, da I med sådanne mellemrum ikke alene giver fjenden mulighed for at erobre Jeres artilleri, men også for at bryde gennem Jeres linjer. [157] I skal endvidere forstå, at det er umuligt at have artilleriet mellem bataljonerne, især den del af det der transporteres på vogne, for artilleristykkerne trækkes i én retning og skyder i den anden. Når man således skal trække og skyde samtidig, er det for at skyde nødvendigt først at dreje dem rundt, og hertil kræves der så megen plads, at 50 artillerivogne vil skabe forvirring i en hvilken som helst hær. [158] Derfor er det nødvendigt at holde dem uden for linjerne, og her kan de angribes, sådan som vi netop har vist. [159] Men lad os antage, at man kunne stille dem mellem bataljonerne, og at man kunne finde en mellemdistance, således at når bataljonerne rykker sammen, spærrer de ikke for artilleriet, og på den anden side er mellemrummene ikke så brede, at de tillader modparten at trænge ind. Hertil

siger jeg, at det kan du nemt modgå ved at lave tilsvarende mellemrum i din egen hær, således at fjendens kugler rammer ned i mellemrummene, og dermed er hans ildkraft ingen nytte til. [160] Det kan gøres med den største lethed, for da fjenden ønsker, at hans artilleri skal være i sikkerhed, må han nødvendigvis stille det i den bageste ende af mellemrummene. Og for at dets skud ikke skal ramme hans egne soldater, må de nødvendigvis gå i en lige bane og altid ad den samme, og gør man derfor plads for dem, kan de let undgås. Thi dette er en almindelig regel: at de ting, man ikke kan holde stand mod, skal man give fri bane, som de gamle gjorde med elefanterne og krigsvognene, når de var udrustet med krumknive.

[161] Jeg tror, ja, jeg er mere end sikker på, at I mener, at jeg har tilrettelagt og vundet et slag på den måde, jeg anbefalede. Men hvis det, jeg hidtil har sagt, ikke skulle være nok, gentager jeg: at det er umuligt, at min således opstillede og udrustede hær ikke i første sammenstød skulle kunne overvinde enhver anden hær, som er opstillet på den moderne måde. [162] De moderne hære har nemlig de fleste gange kun én front, de har ikke skjolde og er så slet bevæbnede, at de ikke kan forsvare sig mod en fjende, der kommer ind på livet af dem. Opstilles de med deres bataljoner side om side, har deres hær en ringe dybde. Opstilles de bag hinanden, kan den ene ikke opfange den anden, og der opstår forvirring, og deres hær kan nemt rives op. [163] Selv om de opdeler deres hære i tre afdelinger og giver dem tre navne, fortrop, hovedstyrke og bagtrop, så bruger de det ikke til noget, undtagen når de marcherer, og når de skal fordele pladserne i lejren. Men under slaget sættes de alle ind i det første angreb, således at hele deres lykke afhænger af det.

[164] *Luigi*: I beskrivelsen af Jeres slag bemærkede jeg også, at Jeres rytteri måtte vige for fjendens ryttere, hvorfor det trak sig tilbage til de ekstraordinære pikenérer. Det bevirkede, at det med deres støtte kunne holde stand mod fjenden og igen kaste ham tilbage. [165] Jeg tror, at pikerne, som I siger, kan holde stand mod rytterne i et stort og kompakt regiment som schweizernes. Men I har i Jeres hær i front kun fem geledder af pikenérer og syv på flankerne, og jeg forstår ikke, hvordan de skulle kunne holde stand imod dem.

[166] *Fabrizio*: Selv om jeg har sagt [3. bog 23], at man i de makedonske falankser angreb med seks geledder på én gang, skal I ikke desto mindre være klar over, at man i et schweizisk regiment, om det så bestod af 1.000 geledder, kun kan angribe med fire, eller højst fem, for pikerne er ni alen lange, mellem den ene og den anden hånd er der halvanden alen, således at det første geled kun vil have syv en halv alen af piken fri. [167] Det andet geled bruger, ud over det hænderne lægger

beslag på, halvanden alen til det rum, der er mellem første og andet geled, hvorfor kun seks alen af piken kan være til nogen nytte. [168] Af de samme årsager er der fire og en halv alen tilbage til tredje geled, til det fjerde tre og til det femte halvanden. [169] De andre geledder er uden værdi, når det gælder om at ramme fjenden, men de tjener til, som vi har sagt [3. bog 21-24], at udfylde de fem forreste geledder og fungere som støtte for dem. [170] Hvis altså fem af deres geledder kan holde stand mod rytterne, hvorfor skulle så fem af vore ikke kunne gøre det, når de bag sig har andre geledder, der støtter dem og yder dem samme hjælp, selv om de ikke er udrustet med piker? [171] Og hvis rækkerne af ekstraordinære pikenérer på flankerne skulle synes Jer for tynde, så kan man opstille dem kvadratisk, og anbringe dem på flankerne af de to bataljoner, der udgør den sidste slaglinje i hæren. Herfra vil de nemt kunne understøtte hærens front og ryg og give rytterne hjælp, sådan som situationen kræver det.

[172] *Luigi*: Vil I altid bruge denne slagorden, når I skal levere et slag?

[173] *Fabrizio*: Nej, på ingen måde, for man er nødt til at ændre hærens form efter terrænets beskaffenhed og fjendens art og antal, hvad jeg skal vise med nogle eksempler, før vi afslutter vor diskussion. [174] Jeg har anvist denne form, ikke så meget fordi den er stærkere end de andre, skønt den faktisk er meget stærk, som fordi I ud af denne kan udlede reglerne og forskrifterne for opstillingen de andre slagordener, thi enhver videnskab har sine bestemte grundsætninger, som den for en væsentlig del baserer sig på. [175] Jeg skal blot minde Jer om én enkelt ting: at I aldrig skal opstille en hær sådan, at de, der kæmper foran, ikke kan hjælpes af dem bagved. For begår man denne fejl, gør man størstedelen af sin hær værdiløs, og møder man en duelig modstander, vil man ikke kunne sejre.

[176] *Luigi*: Jeg er i denne forbindelse kommet i tvivl om en ting. [177] I fordelingen af Jeres bataljoner har I en front med fem ved siden af hinanden, i midten har I tre og bagest to. Jeg ville tro, at det var bedre at ordne dem omvendt, for jeg forestiller mig, at man vanskeligere kan bryde en hær op, når angriberen opdager, at modstanden bliver hårdere, jo dybere han trænger ind i den. Og med Jeres opstilling ser det ud til, at den bliver svagere, jo længere man når ind i den.

[178] *Fabrizio*: Hvis I vil huske på, at den tredje slaglinje i de romerske legioner ikke bestod af mere end af 600 *triarii*, vil Jeres tvivl forsvinde. For I ser, at jeg ved at følge dette eksempel har anbragt to bataljoner i den sidste linje, altså 900 infanterister. Hvorved min fejl snarere må være den, når vi nu er gået ud fra den romerske

opstilling, at jeg har indsat for mange og ikke for få mand på dette sted. [179] Selv om det burde være nok at anføre det romerske forbillede, vil jeg alligevel ledsage det med en forklaring. [180] Den lyder som følger: hærens forreste front gøres solid og dyb, fordi den skal kunne modstå fjendens angreb, og den skal ikke opfange nogle af sine våbenfæller. Derfor er det nødvendigt, at den har rigeligt med mænd, da få mænd ville gøre den svag på grund af enten den løsere opstilling eller en for ringe dybde. [181] Men den anden linje, der skal opfange mændene foran, før den selv kommer i kamp med fjenden, må nødvendigvis have store mellemrum. Heraf følger, at den skal have færre mænd end den første, for havde den flere eller lige så mange, måtte man enten sløjfe mellemrummene, hvad der ville skabe uorden, eller man måtte lade dem blive, og så ville den anden slaglinje blive bredere end den første, hvad der ville gøre hærens form uregelmæssig. [182] Det er heller ikke rigtigt, når I siger, at fjenden vil finde regimentet svagere, jo dybere han trænger ind i det, for han vil aldrig komme i kamp med den anden linje, før den første er blevet forenet med den. Således at han vil finde midten af regimentet stærkere og ikke svagere, eftersom han skal kæmpe med både den første og den anden linje. [183] Det samme sker, hvis fjenden skulle nå til tredje linje, for her skal han ikke blot kæmpe med to endnu friske bataljoner, men med hele regimentet. [184] Og da denne sidste del skal opfange flest folk, er det nødvendigt, at mellemrummene er større, og at de, som opfanger de forreste linjer, er færre i antal.

[185] *Luigi*: Jeg er helt tilfreds med det, I har fortalt, men svar mig også på dette: hvis de fem forreste bataljoner trækker sig tilbage til de tre i anden linje, og derpå de otte til de to i tredje linje, så synes det ikke muligt, at de otte i anden linje og endnu mindre de ti i tredje vil kunne være på den samme plads, som de fem har haft.

[186] *Fabrizio*: Mit første svar er, at det kan de heller ikke. For de fem har fire mellemrum mellem sig, som udfyldes, når de trækker sig tilbage mellem de tre eller de to. Der er derpå den plads tilbage, som der er mellem de to regimenter, og den, der er mellem bataljonerne og de ekstraordinære pikenérer, hvad der alt sammen giver plads. [187] Læg hertil, at bataljonerne optager en anden plads, når de står uberørt i deres geledder, end når de antastes, for når de gør det, enten lukker eller åbner de deres rækker. [188] De åbner sig, når de er så bange, at de belaver sig på flugt, og lukker sig, når de i deres frygt forsøger at redde sig ikke ved at flygte, men ved at forsvare sig. Altså vil de i vort tilfælde lukke og ikke åbne sig. [189] Hertil kommer, at når de fem forreste geledder af pikenérer har indledt slaget, skal de trække sig ned i bunden af hæren gennem deres bataljoner for at give plads til skjoldmændene,

så dé kan kæmpe. [190] Og når de er kommet bagest i hæren, kan hærføreren sætte dem ind, hvor det synes ham bedst, mens de foran i kampen mand mod mand ville være værdiløse. [191] Således bliver der plads nok til at kunne rumme resten af mændene. [192] Men skulle den alligevel ikke være tilstrækkelig, så består flankerne af mænd, ikke af mure, og de kan ved at vige og sprede sig, give al den plads, der er nødvendig for at opfange de forreste linjer.

[193] *Luigi*: Når de forreste bataljoner trækker sig tilbage til dem i midten, vil I så, at gelederne af ekstraordinære pikenérer på flankerne skal blive stående som hærens to horn, eller skal de også trække sig tilbage sammen med bataljonerne? [194] Hvis de skal det sidste, kan jeg ikke se, hvordan de skal kunne gøre det, eftersom de bag sig ikke har bataljoner med åbne mellemrum, der kan opfange dem.

[195] *Fabrizio*: Hvis fjenden ikke angriber dem, når han tvinger bataljonerne til at retirere, kan de blive på deres pladser og falde ham i siden, når de forreste bataljoner har trukket sig tilbage. Men hvis han også angriber dem, som det synes fornuftigt at antage, da han er så stærk, at han kan betvinge de andre, skal også de retirere. [196] Hvilket de glimrende kan gøre, selv om de ikke har nogen bagved, der kan opfange dem. For den forreste halvdel kan fordoble i lige linje, idet det ene geled træder ind i det andet, sådan som vi forklarede det, da vi talte om at fordoble [2. bog 183ff.]. [197] Det er dog sådan, at når man trækker sig tilbage ved at fordoble, så er det nødvendigt at gøre det på en anden måde end den, jeg tidligere demonstrerede for Jer. Jeg sagde dengang, at det andet geled skulle træde ind i det første, det fjerde i det tredje og så fremdeles. I dette tilfælde skal man ikke begynde forfra, men bagfra, således at når gelederne fordobles, trækker de sig tilbage i stedet for at gå frem.

[198] Men for at svare på alle de indvendinger, I kan gøre imod det slag, jeg her har demonstreret, siger jeg, at jeg har haft to grunde til at opstille min hær og udkæmpe mit slag, sådan som jeg gjorde: den første er at vise Jer, hvordan man opstiller en hær i slagorden, den anden er at vise Jer, hvordan man træner den. [199] Opstillingen, tror jeg, har I forstået til fulde. Hvad angår øvelserne siger jeg, at man skal samle soldaterne i den angivne formation så tit som muligt, således at officererne lærer at føre deres respektive bataljoner. [200] For de enkelte soldater skal lære at holde række og geled i hver deres bataljon, og bataljonscheferne skal lære at holde deres bataljoner på hver deres plads i hæren og forstå at adlyde hærførerens ordrer. [201] De skal vide, hvordan de stiller deres bataljoner op på række og hurtigt indtager deres pladser. Derfor er det også nødvendigt, at hver bataljon på sin fane har skrevet sit nummer på en iøjnefaldende måde, dels af hensyn til udstedelsen af befalinger,

dels for at hærføreren og soldaterne ved hjælp af dette nummer lettere kan genkende den. [202] Også regimenterne skal være nummererede og have nummeret på deres hovedfane. [203] Man skal altså vide, hvilket nummer regimentet på venstre eller højre side har, hvilket nummer bataljonerne i front og i midten har, og det samme med de øvrige. [204] Det skal desuden være sådan, at numrene angiver hierarkiet i hæren. For eksempel skal dekurionen have den første grad, føreren for de 50 ordinære veliter den anden, kenturionen den tredje, chefen for den første bataljon den fjerde, for den anden den femte, for den tredje den sjette, og således trin for trin indtil den tiende bataljon, hvis chef får rang lige under obersten, og til hans plads skal ingen kunne forfremmes uden at være steget op gennem alle graderne. [205] Da der ud over disse officerer er de tre bataljonschefer for de ekstraordinære pikenérer og de to for de ekstraordinære veliter, ønsker jeg, at de skal have samme grad som chefen for den første bataljon. Det vil heller ikke bekymre mig, at der er seks mand med samme grad, for så vil de konkurrere indbyrdes om at blive forfremmet til den anden bataljon. [206] Når enhver af disse officerer altså ved, hvilken plads deres bataljoner har, følger heraf med nødvendighed, at når trompeten lyder, og hovedfanen hejses, så er hele hæren på plads. [207] Dette er den første øvelse, man skal vænne en hær til, altså at samle sig hurtigt. Og derfor skal man hver dag og flere gange om dagen opstille den og lade den opløse igen.

[208] *Luigi*: Hvilket tegn vil I, at hærens faner skal have, ud over nummeret?

[209] *Fabrizio*: Hærførerens skal føre fyrstens våbenskjold. Alle de andre kan have det samme våben med forskelligt farvet bund, eller andre tegn, som det måtte synes krigsherren bedst. Det er af ringe vigtighed, når blot de kan skelnes fra hinanden. [210] Men lad os gå videre til den anden øvelse, som en hær skal trænes i, nemlig at bevæge sig og marchere med passende skridt og under marchen holde række og geled. [211] Den tredje øvelse består i at lære at manøvrere, sådan som hæren senere skal manøvrere under et slag: affyre artilleriet og trække det tilbage, sende de ekstraordinære veliter ud og efter et skinangreb lade dem retirere; lade de forreste bataljoner trække sig tilbage til mellemrummene i linjen bagved, som om de var pressede, og derpå lade alle trække sig tilbage til den tredje slaglinje, hvorfra de hver især igen skal vende tilbage til deres pladser. Med sådanne øvelser vil man hurtigt vænne dem til at blive bekendte og fortrolige med enhver ting. [212] Den fjerde øvelse består i, at de ved hjælp af instrumentlyde og faner lærer at forstå deres hærførers befalinger, for mundtlige befalinger forstår de uden videre. [213] Da denne måde at befale på er baseret på instrumenter, vil jeg fortælle Jer, hvilke instrumenter de gamle brugte. [214] Efter hvad Thukydides fortæller, havde spartanerne fløjter, for de

mente, at fløjte-toner var bedst egnede til at få deres hær til at marchere støt og roligt frem og ikke hovedkulds. [215] Af samme årsag betjente karthagerne sig under deres første angreb af citar. [216] Halyattes, lydernes konge, brugte i krig citar og fløjte, men Alexander den Store og romerne havde horn og trompeter, for de mente, at de med sådanne instrumenter bedre kunne opildne soldaterne og få dem til at kæmpe mere tappert. [217] Ligesom vi med hensyn til hærens udrustning har taget noget fra både grækerne og romerne, således vil vi også i fordelingen af instrumenterne låne noget fra begge folkeslag. [218] Derfor vil jeg ved siden af hærføreren stille trompeterne, der ikke blot er egnede til at opflamme soldaterne, men også i stand til at overdøve en hvilken som helst anden lyd. [219] Instrumenterne hos obersterne og bataljonscheferne skal udelukkende være små trommer og fløjter, spillet ikke som man spiller dem nu, men som det er skik og brug ved gæstebud. [220] Hærføreren skal altså med trompeterne tilkendegive, hvornår man skal gøre holdt, marchere frem eller trække sig tilbage, hvornår artilleriet skal affyres, hvornår de ekstraordinære veliter skal sætte sig i bevægelse, og med skiftende lyde skal han befale hæren at udføre alle de manøvrer, som overhovedet kan forekomme. Trompeterne skal derefter følges af trommerne. [221] Da disse øvelser er af stor vigtighed, er det nødvendigt at lade sin hær udføre dem mange gange. [222] Med hensyn til rytteriet skal man ligeledes bruge trompeter, men ikke så kraftige som hærførerens og med en anden tone. [223] Det er, hvad jeg har at sige om opstillingen af hæren i slagorden og indøvelsen af denne.

[224] *Luigi*: Jeg håber dog, at det ikke vil være til for megen ulejlighed at forklare mig endnu en ting: hvorfor satte I det lette rytteri og de ekstraordinære veliter ind under høje råb og stor larm, da de gik til angreb, men da resten af hæren senere angreb, foregik det i dyb tavshed? [225] Jeg ikke forstår grunden til denne forskel og beder Jer om at forklare den.

[226] *Fabrizio*: Der var blandt de antikke hærførere forskellige meninger om, hvordan man skulle indlede et slag: om man under larm skulle sætte marchtempoet i vejret eller i tavshed gå langsomt frem. [227] Den sidste måde har den fordel, at man kan marchere i sluttet orden og lettere forstå hærførerens befalinger, den første opflammer mændene mere. [228] Da jeg er af den opfattelse, at man skal tage hensyn til begge dele, lod jeg de første rykke frem under larm, de andre i tavshed. [229] Jeg mener heller ikke, at uafbrudt larm tjener noget formål, for den forhindrer befalingerne i at blive hørt, hvilket er yderst skadeligt. [230] Ej heller synes det mig fornuftigt at antage, at romerne fortsatte med at larme efter det første angreb, for i deres historie forekom det ofte, at soldater på flugt blev standset af hærførerens ord

og opmuntringer, og på hans befaling ændrede de på forskellig vis deres slagordener, hvilket ikke kunne være sket, hvis hans stemme var blevet overdøvet af larm.

Fjerde bog

[1] *Luigi*: Da man under min befaling har vundet et slag på så ærefuld vis, tror jeg, at det er bedst, at jeg ikke længere udfordrer lykken, vel vidende hvor omskiftelig og usikker den er. [2] Jeg ønsker derfor at nedlægge diktaturet og indsætte Zanobi i spørgerens embede, idet jeg følger den skik, hvorefter den yngste står for tur. [3] Og jeg ved, at han ikke vil afslå denne ære, eller skal vi sige denne byrde, dels fordi han ønsker at glæde mig, dels fordi han fra naturens side er mere modig end mig. Ej heller vækker det hans frygt at udsætte sig for sådanne farer, der kan bringe ham både nederlag og sejr.

[4] *Zanobi*: Jeg er rede til at indtage den post, I giver mig, om end jeg hellere ville fortsætte med at være tilhører. Thi indtil nu har Jeres spørgsmål stillet mig mere tilfreds end de spørgsmål, der faldt mig selv ind, mens jeg lyttede til Jeres samtale. [5] Men jeg tror, Signor Fabrizio, at det er bedre, at I iler videre og bærer over med os, hvis vi har trættet Jer med vore ceremonielle manerer.

[6] *Fabrizio*: Tværtimod bereder I mig en fornøjelse, for denne vekslen mellem spørgerne lader mig kende Jeres forskellige tænke måder og interesser. [7] Men mener I, at der er noget at tilføje til det emne, vi netop har drøftet?

[8] *Zanobi*: Der er et par ting, jeg gerne vil vide besked med, før vi går videre. Den ene er, om I mener, at det kan blive nødvendigt at give Jeres hær en anden slagorden, den anden ting er, hvilke forsigtighedsforanstaltninger en hærfører skal træffe, inden han fører sin hær ud i et slag, samt hvilke midler han skal gribe til, hvis der indtræffer et eller andet uforudset under slaget.

[9] *Fabrizio*: Jeg skal gøre, hvad jeg kan for at tilfredsstille Jer. [10] Jeg vil ikke svare på Jeres spørgsmål ét for ét, for når jeg svarer på det ene, vil jeg også mange gange komme til at svare på det andet. [11] Jeg har forklaret Jer, at jeg har givet hæren en bestemt form, for at I af denne skal kunne udlede alle de former, fjenden og terrænet kræver, for det er de to ting, man her må indrette sig efter. [12] Læg under alle omstændigheder vel mærke til dette: at der ikke gives nogen mere risikabel form end den, hvor du gør hærens front meget bred, med mindre du har en særdeles talrig og stærk hær. For har du ikke det, er det bedre at gøre den dyb og ikke ret bred, i stedet for meget bred og tynd. [13] Når du har få folk i forhold til fjenden, skal du finde andre midler og for eksempel opstille hæren med den ene

side beskyttet af en flod eller en sump, således at du ikke kan blive omringet, eller også skal du dække dine flanker med grave, sådan som Cæsar gjorde i Gallien. [14] I hvert fald gælder der den almindelige regel, at I skal udvide eller sammentrække fronten, alt efter Jeres og fjendens antal. Er fjenden i undertal, skal du søge vide og åbne områder, hvor du begunstiget af dine folks fortræffelige disciplin ikke alene kan omringe ham, men også give din slagorden dens fulde bredde. På ufremkommelige og vanskelige steder, hvor du ikke kan benytte din slagorden, vil du ikke have nogen fordel. [15] Af denne grund søgte romerne næsten altid det åbne terræn og undgik de vanskelige steder. [16] Det modsatte skal du som sagt gøre, hvis du har enten få eller dårligt disciplinerede soldater. Så er det nødvendigt at finde et sted, der kompenserer for det ringe antal, og hvor dine soldaters manglende erfaring ikke kommer dig til skade. [17] Du skal endvidere vælge de højere liggende steder for lettere at kunne angribe fjenden. [18] Dog skal du undgå at stille din hær på en skråning af en høj eller på et sted nær ved foden af en sådan, når fjendens hær har mulighed for at besætte den. I dette tilfælde vil det højere liggende sted på grund af det fjendtlige artilleri være en ulempe for dig, eftersom fjenden altid og bekvemt vil kunne ramme dig, uden at du kan gøre stille noget op imod det, og du vil ikke kunne besvare ilden, fordi du hindres deri af dine egne soldater. [19] Hvem der vil levere et slag, skal endvidere sørge for ikke at have solen og vinden i ansigtet, for begge dele berøver dig udsynet, den ene med sine stråler, den anden med sit støv. [20] Desuden bremser vinden de våben, man slynger mod fjenden, og giver dem mindre kraft. [21] Hvad angår solen, er det ikke nok at tage højde for, at du ikke har den i ansigtet fra starten, du skal også tænke på, at den ikke skal genere dig, efterhånden som dagen skrider frem. [22] Når du opstiller dine soldater, er det altså nødvendigt, at dine folk har den lige i ryggen, således at der går lang tid, før den skinner dig i øjnene. [23] Denne fremgangsmåde blev fulgt af Hannibal ved Cannae, og af Marius mod kimbrerne. [24] Hvis du er talmæssigt langt underlegen med hensyn til ryttere, skal du opstille din hær mellem vinranker og træer og lignende forhindringer, som i vor tid spanierne gjorde, da de besejrede franskmændene ved Cerignola i kongeriget Napoli [2. bog 62ff].

[25] Man har ofte set, hvordan man med de samme soldater kan vende nederlag til sejr blot ved at ændre på slagordenen eller skifte kampplads. Det var tilfældet med karthagerne, som flere gange var blevet slået af Marcus Regulus, men sejrede ved at følge et råd fra spartaneren Xanthippus. Han overtalte dem nemlig til at stige ned på sletten, hvor det lykkedes dem at overvinde romerne takket være deres rytteri og elefanter. [26] Ser man på de antikke eksempler, synes det, at næsten alle fremragende hærførere, når de har fundet ud af, at fjenden havde forstærket en af

siderne i sin hær, ikke har opstillet deres egen stærkeste del over for denne, men deres svageste, og deres stærkeste har de opstillet over for hans svageste. Når slaget så er begyndt, har de befaleet deres stærkeste del at begrænse sig til at holde stand imod fjenden og ikke trænge ham tilbage, og den svageste at lade sig betvinge og retirere til den bageste linje af hæren. [27] Dette skaber alvorlig uorden hos fjenden på to måder: for det første bliver den stærkeste del af hans hær omringet, for det andet tror han, at han har vundet en hurtig sejr, og så sker det hyppigt, at der kommer uorden i hans rækker, hvad der på kort tid bevirker hans undergang. [28] Da Cornelius Scipio i Spanien stod over for karthageren Hasdrubal, blev han underrettet om, at Hasdrubal havde erfaret, at han, Scipio, plejede at opstille sine legioner, den stærkeste del af hans hær, i centrum, og at Hasdrubal derfor ville gøre det samme. Da det derpå kom til slag, ændrede Scipio opstillingen, idet han anbragte sine legioner på de to fløje og de svageste soldater i centrum. [29] Da slaget nu begyndte, befalede han soldaterne i centrum at marchere langsomt, mens han lod fløjene styrte løs på fjenden. På denne måde var det kun de to hæres fløje, der kom i kamp, da afstanden mellem linjerne i midten var for stor til, at de kunne nå hinanden. Således kæmpede Scipios stærkeste del mod Hasdrubals svageste, og han besejrede ham. [30] Denne fremgangsmåde kunne praktiseres dengang, men på grund af artilleriet ville man ikke kunne bruge den i dag, for det frie rum i centrum mellem de to hære ville give det tid til at skyde, hvilket forvolder meget stor skade, som vi tidligere har sagt [3. bog 101ff]. [31] Derfor er man nødt til at give afkald på denne metode og gøre, som jeg sagde for lidt siden, altså angribe med hele hæren og lade den svageste del vige. [32] Når en hærfører har en større hær end fjenden, og han vil omringe ham, uden at han er i stand til at forudse det, skal han opstille sin hær med den samme front som modpartens. Når slaget er gået i gang, skal han lidt efter lidt trække sit centrum tilbage og lade fløjene udvide sig, og det vil altid ske, at fjenden bliver omringet, før han bliver klar over det. [33] Når en hærfører vil kæmpe og være så godt som sikker på, at han ikke kan besejres, skal han opstille sin hær på en lokalitet, hvor han har et sikkert tilflugtssted i nærheden, enten mellem sumpe eller på bjerge eller i en stærkt befæstet by, for i dette tilfælde kan han ikke forfølges af fjenden, men han kan forfølge ham. [34] Denne udvej blev brugt af Hannibal, dengang lykken begyndte at gå ham imod, og han frygtede Marcus Marcellus' tapperhed. [35] Andre hærførere har, for at bringe uorden hos fjenden, befaleet de let bevæbnede at åbne kampen og derefter at trække sig tilbage gennem rækkerne. Når de to hære er stødt sammen, og begge fronter har været optaget af kampen, har de ladet dem ile ud på flankerne, hvorfra de på ny har angrebet fjenden, og således har de brudt hans orden og besejret ham. [36] Hvis én part er underlegen med hensyn til antallet af ryttere, kan han, foruden at følge de allerede nævnte fremgangsmåder, anbringe en bataljon

af pikenérer bagved rytteriet og under kampen befale det at åbne op for pikenérerne, så de kan bryde frem, og han vil altid få overtaget. [37] Mange har opøvet en del af deres let bevæbnede infanterister i at kæmpe mellem rytterne, hvad der har været disse til stor fordel.

[38] Af alle de hærførere, der har opstillet en hær i slagorden, er ingen blevet mere berømmet end Hannibal og Scipio, dengang de stod over for hinanden i Afrika. Eftersom Hannibals hær bestod af karthagere og hjælpetropper af forskellig nationalitet, anbragte han 80 elefanter helt i front, bag disse hjælpetropperne, og bag disse igen sine egne karthagere. På sidstepladsen stillede han italienerne, som han havde ringe tiltro til. [39] Denne opstilling brugte han, for at hjælpetropperne, når de foran sig havde fjenden og bagfra var lukket inde af hans egne soldater, ikke skulle kunne flygte. På denne måde ville de være tvunget til at kæmpe, og når de enten havde besejret romerne eller kørt dem trætte, mente han, at hans egne friske og kampduelige folk let ville kunne overvinde de udmattede romere. [40] Over for denne slagorden anbragte Scipio *hastati*, *principes* og *triarii* på den sædvanlige måde, således at de kunne opfange og understøtte hinanden. [41] Han gjorde sin front fuld af mellemrum, og for at fjenden ikke skulle opdage det, men tværtimod tro, at den var sluttet, lod han dem besætte af veliter. Disse befalede han at trække sig tilbage, så snart elefanterne kom, og gå ind på deres sædvanlige pladser mellem legionerne for at lade vejen være åben for elefanterne. Således gjorde han disses stormløb virkningsløst, og han sejrede, da det kom til den endelige kamp.

[42] *Zanobi*: Når I nu omtaler dette slag, kommer jeg i tanker om, at Scipio under slaget ikke lod *hastati* retirere til *principes'* slaglinje, men delte dem og lod dem trække sig ud på hærens fløje, således at de gav *principes* plads til rykke frem. Jeg ville gerne høre grunden til, at han ikke fulgte den sædvanlige fremgangsmåde.

[43] *Fabrizio*: Det skal jeg forklare Jer. [44] Hannibal havde lagt sin hærs hele kampkraft i anden slaglinje, hvorfor Scipio for at have en lige så stor kampkraft over for denne forenede *principes* og *triarii*. Da mellemrummene mellem *principes* altså var besat af *triarii*, var der ikke plads til at opfange *hastati*. [45] Derfor delte han *hastati* og lod dem trække ud på fløjene, ikke tilbage mellem *principes*. [46] Men bemærk, at denne manøvre med at åbne den første linje for at give plads til den anden ikke kan bruges, med mindre man er den anden overlegen. I dette tilfælde har man mulighed for at kunne gøre det, sådan som Scipio gjorde. [47] Men er du underlegen, og tvinges du til tilbagetog, kan du ikke gøre det uden at lide et fuldstændigt nederlag. Derfor er det nødvendigt, at linjerne bagved kan opfange dig.

[48] Men lad os vende tilbage til vort emne. [49] Blandt de ting, de gamle asiater havde udtænkt for at skade modstanderen, var stridsvogne med krumknive på begge sider. Når de tørnede sammen med fjenden, åbnede de ikke alene hans linjer, men spredte også død og ødelæggelse blandt hans soldater. [50] Mod et sådant angreb var der tre måder at sikre sig på. Enten holdt man stand med tætte formationer, eller man gav vognene plads til at passere igennem ligesom elefanterne, eller man lavede en eller anden kunstig forhindring. Det sidste middel betjente romeren Sulla sig af mod Archelaus, der havde mange sådanne vogne. For at standse ham lod han ramme et stort antal pæle ned i jorden bag den første linje, og mellem disse blev vognene hængende. [51] Bemærkelsesværdig er også den nye slagorden, som Sulla valgte over for denne fjende. Han anbragte nemlig veliterne og rytterne bagest og alle de svært bevæbnede forrest med mange mellemrum, således at han kunne sende de bageste frem, hvis det blev nødvendigt. Således brød hans ryttere frem gennem mellemrummene midt under slaget, og han sejrede. [52] Hvis man under slaget vil bringe forvirring i fjendens hær, er det nødvendigt at foretage sig noget, som forskrækker ham, enten ved at forkynde, at der er hjælpetropper på vej eller ved at vise ham noget, der ligner. Forskrækkes han først af et sådant bedrag, kan han let besejres. [53] Denne fremgangsmåde blev anvendt af de romerske konsuler Minucius Rufus og Acilius Glabrio. [54] Gajus Sulpicius anbragte et stort antal staldknægte på muldyr og andre krigsunyttige dyr og ordnede dem sådan, at de på afstand så ud som rigtige ryttere. Dem befalede han at vise sig på toppen af en høj, mens han var i kamp med gallerne, og det blev grunden til hans sejr [D 363]. [55] Det samme gjorde Marius, dengang han kæmpede mod teutonerne. [56] Da nu et skinangreb har en sådan virkning, mens kampen står på, så er de rigtige angreb nødvendigvis endnu mere afgørende, især hvis man pludselig midt i kampens hede kan angribe fjenden i ryggen eller i flanken. [57] Det kan du dog vanskeligt gøre, hvis ikke terrænet begunstiger dig. For er det åbent, kan du ikke holde en del af dine folk skjult, sådan som det er nødvendigt i den slags aktioner. Men i områder med skove eller bjerge, der er velegnede til baghold, kan du derimod let skjule en del af dine folk for pludseligt og uventet at lade dem styrte sig over fjenden. Et sådant angreb vil altid sikre dig sejren. [58] Undertiden har det været af stor betydning, at man under slaget har spredt det rygte, at den fjendtlige hærfører var faldet, eller en del af hans hær var blevet slået. Hvem der har benyttet sig af dette middel, er ofte gået af med sejren. [59] Det fjendtlige rytteri lader sig nemt bringe i uorden af uvante skikkelser eller lyde, hvilket Krösus udnyttede, da han anbragte kameler foran sin modstanders rytteri. Pyrrhus stillede elefanter op over for de romerske ryttere, der ved synet af disse blev grebet af skræk og forvirring. [60] I vore dage har Tyrken besejret shahen i Persien og sultanen i Syrien alene med knaldene fra

hagebøsser, idet den uvante støj forskrækkede det fjendtlige rytteri i en sådan grad, at Tyrken uden besvær kunne overvinde det [D 245]. [61] For at besejre Hamilkars hær anbragte spanierne i første front oksetrukne vogne fulde af blå, og da det kom til kamp, antændte de det, således at okserne for at komme væk fra ilden styrtede sig ind i Hamilkars hær og splittede den. [62] Som vi har sagt, plejer man under et slag at overliste fjenden ved at lokke ham i baghold, når terrænet tillader det. Men er det åbent og plant, har mange lavet grave og dækket dem let til med grene og jord, samtidig med at de har ladet nogle faste mellemrum blive for at kunne trække sig tilbage over disse. Under kampen er de så retireret, og når fjenden har forfulgt dem, er han styrtet i gravene.

[63] Hvis der under et slag indtræffer et eller andet uheld, der kunne gøre dine soldater bange, er det uhyre klogt at skjule det og vende det til noget godt, som Tullus Hostilius og Lucius Sulla gjorde. Da de midt under et slag så, at en del af deres soldater gik over til fjenden, og at deres folk på grund af dette blev grebet af frygt, bekendtgjorde de straks for hele hæren, at det alt sammen skete på deres ordre. Det bevirkede, at ikke blot lod deres hære sig ikke forvirre, men deres mod blev tilmed styrket så meget, at de kunne hjemføre sejren. [64] En anden gang havde Sulla sendt nogle soldater ud på en særlig mission, under hvilken de alle blev dræbt. For at hæren ikke skulle forskrækkes, sagde han, at han med vilje havde sendt dem i armene på fjenden, fordi han havde anset dem for upålidelige. [65] Under et slag i Spanien huggede Sertorius en mand ned, da denne meldte, at en af officererne var faldet, af frygt for, at han skulle fortælle det videre til andre og på denne måde tage modet fra dem. [66] Det er yderst vanskeligt at standse en hær og få den til at kæmpe, hvis den én gang er begyndt at tage flugten. [67] I skal her skelne mellem to tilfælde: enten har hele hæren taget flugten, og så er alt fortabt, eller også er kun en del af den på flugt, og så er der håb. [68] Mange romerske hærførere har standset flygtende soldater ved at stille sig op over for dem og få dem til at skamme sig over deres flugt. Sådan gjorde Lucius Sulla, efter at en del af hans legioner var blevet slået og fordrevet af Mithradates' folk. Med sværd i hånd stillede han sig op og råbte: – Hvis nogen spørger Jer, hvor I har efterladt Jeres hærfører, så sig: ”Vi har efterladt ham kæmpende i Bøotien”. – [69] Konsulen Atilius stillede de flygtende op over for dem, der ikke flygtede, og lod dem vide, at hvis de ikke vendte om, ville de blive dræbt af både deres egne og af fjenden. [70] Philip af Makedonien, der var klar over, hvor meget hans soldater frygtede skyterne, anbragte nogle af sine mest trofaste ryttere bag sin hær og gav dem ordre til at dræbe enhver, der forsøgte at flygte, hvorfor hans soldater, der hellere ville dø i kamp end under flugt, sejrede. [71] Mange romere har, ikke så meget for at standse en flugt, men for at få deres

soldater til at angribe med større energi, under kampen taget en af deres egne faner og kastet den ind blandt fjendens soldater, idet de har udlovet en belønning til den, der kunne erobre den tilbage.

[72] Det synes mig ikke upassende at tilføje noget om, hvad der sker efter et slag, især da det kan siges kort og ikke bør forbigås, samt passer udmærket ind i denne del af diskussionen. [73] Jeg siger altså, at slag enten taber eller vinder man. [74] Når man sejrer, skal man hurtigst muligt følge sejren op og i dette tilfælde efterligne Cæsar og ikke Hannibal, der efter at have besejret romerne ved Cannae blev stående og således lod herredømmet over Rom glide sig af hænde. [75] Cæsar hvilede aldrig efter en sejr, men forfulgte den slagne fjende med endnu større kraft og energi, end da han havde angrebet ham i første omgang. [76] Men taber man, skal en hærfører undersøge, om der ikke kan komme noget nyttigt ud af hans nederlag, især når han har en del af hæren tilbage. [77] Lejligheden kan opstå på grund af fjendens ringe årvågenhed, fordi han efter sejren som oftest bliver skødesløs og således giver dig mulighed for at undertvinge ham. Sådan som romeren Martius undertvang karthagerne, der, efter at de havde dræbt de to Scipio'er og besejret deres hær, lod hånt om den resterende del, som havde overlevet sammen med Martius. Alligevel blev de angrebet af ham og slået. [78] Heraf ser man, at intet har større udsigt til at lykkes end det, fjenden tror, du aldrig vil forsøge dig med, thi de fleste gange lider menneskene skade, dér hvor de frygter mindst. [79] Når en hærfører ikke kan gøre noget lignende, skal han i det mindste anstrenge sig for, at følgerne af nederlaget bliver så tålelige som muligt. [80] Her er det nødvendigt at gøre sådan, at det ikke bliver let for fjenden at forfølge dig, eller at han mister tid. [81] I det første tilfælde har nogle, da de blev klar over, at de ville tabe, befalet deres officerer at flygte forskellige steder hen og ad forskellige veje, og fortalt dem, hvor de siden hen skulle samles. Dette bevirkede, at fjenden af frygt for at få sin hær splittet op lod enten alle eller hovedparten slippe helskindet bort. [82] I det andet tilfælde har mange kastet deres mest dyrebare ejendele fra sig, således at de fik mere tid til at flygte, fordi fjenden var optaget af at gøre bytte. [83] Titus Dimius lagde en ikke ringe snuhed for dagen, da det gjaldt om at skjule de tab, han havde lidt under et slag. Da han nemlig havde kæmpet til efter solnedgang og mistet mange folk, lod han i ly af mørket de fleste af dem begrave. Næste morgen troede fjenderne så, at de havde lidt langt større tab end romerne, hvorfor fordelene var på modpartens side, og de flygtede.

[84] Jeg tror, at jeg under ét har svaret tilfredsstillende på Jeres spørgsmål, sådan som jeg lovede [4. bog 10]. [85] Det er rigtigt, at jeg med hensyn til hærenes form mangler at fortælle Jer, at nogle hærførere undertiden har brugt at opstille fronten

i kileform, fordi de mente, at de på denne måde lettere ville kunne bryde gennem den fjendtlige hær. [86] Imod denne kile har man så lavet en sakseform for i dens åbning at kunne opfange kilen, omringe den og angribe den fra alle sider. [87] Heraf kan I lære denne generelle regel: at det bedste middel, du kan bruge for at forpurre fjendens planer, er at gøre dét frivilligt, som han vil tvinge dig til at gøre. For når du gør det frivilligt, kan du gøre det med orden til fordel for dig selv og til skade for ham. Gør du det under tvang, er det ensbetydende med din undergang. [88] Til underbygning af dette synspunkt skal jeg gerne gentage, hvad jeg allerede har sagt. [89] Laver modstanderen en kile for at åbne dine linjer? [90] Nuvel, men hvis du marcherer med disse åbne, er det dig, der bringer uorden i hans rækker, ikke omvendt. [91] Hannibal anbragte sine elefanter i front for at åbne Scipios hær. Scipio marcherede mod ham med sin hær åben, og det var årsagen til hans sejr og til den andens nederlag. [92] Hasdrubal placerede de tapreste af sine krigere i centrum for at kaste Scipios soldater tilbage. Scipio befalede sine, at de retirerede frivilligt, og han sejrede. [93] Således er den slags planer, når de er kendt, årsagen til, at den part sejrer, som de var udklækket imod.

[94] Husker jeg ret, står der mig endnu tilbage at fortælle, hvilke særlige forhold en hærfører skal være opmærksom på, før han indlader sig på et slag. [95] Hertil har jeg for det første at sige, at en hærfører aldrig skal levere et slag, hvis han ikke har fordelen, eller hvis han ikke er tvunget til det. [96] Fordelen kan skyldes terrænet, slagordenen eller det faktum, at man har flere eller bedre soldater. [97] Nødvendigheden foreligger, når du indser, at hvis du ikke kæmper, er du helt og aldeles sikker på at lide nederlag: som når du mangler penge, og din hær derfor under alle omstændigheder står overfor at skulle opløses, når du trues af sult, eller når der er forstærkninger på vej til fjenden. [98] I disse situationer skal man altid kæmpe, også selv om man ikke har fordelen på sin side, for det er langt bedre at forsøge lykken, hvor den stadig kan tilsmile dig, end at gå den sikre undergang i møde, hvis du ikke gør det. [99] Det er i dette tilfælde en lige så alvorlig forsyndelse for en hærfører ikke at kæmpe, som det er at have haft lejlighed til at sejre og ikke at have udnyttet den enten på grund af uvidenhed eller fejhed. [100] Undertiden giver fjenden dig fordelen, undertiden skyldes den din egen kløgt. [101] Mange er, mens de har været ved at overskride en flod, blevet slået af en dreven modstander, der har ventet med at angribe, indtil den ene halvdel af hæren stod på den ene bred, og den anden halvdel på den anden. Sådan gjorde Cæsar med helvetierne, da han dræbte en fjerdedel af dem, fordi de var blevet skilt fra den øvrige hær af en flod. [102] Undertiden er din fjende udmattet, fordi han tankeløst har forfulgt dig, og når han så har indhentet dig, og du er frisk og udhvilet, bør du ikke lade en sådan lejlighed gå fra dig. [103]

Endvidere, hvis fjenden udfordrer dig til slag en tidlig morgen, kan du vente flere timer med at rykke ud af din lejr, og når han har stået under våben i længere tid og mistet den gejst, han oprindeligt var besjælet af, kan du tage kampen op med ham. [104] Denne fremgangsmåde brugte Scipio og Metellus i Spanien, den første mod Hasdrubal, den anden mod Sertorius. [105] Hvis fjenden har reduceret sine styrker, enten fordi han har delt sin hær, som Scipio'erne i Spanien gjorde, eller af anden årsag, så skal du prøve lykken. [106] De fleste kloge hærførere har foretrukket at tage imod fjendens angreb frem for selv at angribe, for et rasende angreb modstås let af mænd i faste, tæt sluttede formationer, og raseri, der møder modstand, slår let over i fejhed. [107] Således handlede Fabius over for samnitterne og gallerne, og han sejrede, mens hans kollega Decius blev dræbt [D 444]. [108] Nogle, der har frygtet en fjendes tapperhed, har indledt kampen, lige inden mørket faldt på, således at deres folk, hvis de blev besejret, kunne redde sig i ly af natten. [109] Andre, der har vidst, at den fjendtlige hær var grebet af en eller anden overtro om ikke at kæmpe på et bestemt tidspunkt, har valgt at begynde slaget netop på dette tidspunkt og har sejret. [110] Således gik Cæsar frem mod Ariovist i Gallien, og Vespasian mod jøderne i Syrien. [111] Den første og vigtigste forholdsregel, en hærfører skal tage, er at omgive sig med trofaste, krigserfarne og kloge mænd, som han til stadighed kan rådføre sig med og tale med om sine egne og fjendens styrker: hvem der har de fleste, hvem der er bedst udrustet, hvem der er bedst til hest, eller bedst trænet, hvem der er bedst til at udholde strabadser, hvem man kan have mest tillid til, fodfolket eller rytteriet [F 105]. [112] Desuden skal de undersøge terrænet, hvor de er, om det er mest gunstigt for fjenden eller for dem selv, og hvem af dem der har lettest adgang til proviant, om det er bedst at udsætte slaget eller tage det, hvad godt eller dårligt der kommer ud af at vente, thi mange gange bliver soldaterne mismodige, når de ser krigen trække i langdrag, og trætte af besværlighederne og den lange ventetid forlader de dig. [113] Det er frem for alt vigtigt at kende den fjendtlige hærfører og dem, han har omkring sig, og vide, om han er vovemodig eller forsigtig, frygtsom eller dristig. [114] Desuden skal du vurdere, om du kan stole på hjælpetropperne. [115] Og frem for alt skal du vogte dig for at føre din hær i kamp, hvis den nærer frygt eller på nogen måde tvivler på sejren. For det sikreste tegn på, at man vil tabe, er, at man ikke selv tror på, at man kan vinde. [116] Derfor skal du i denne situation undgå et slag eller gøre som Fabius Maximus, der ved at forskanse sig på sikre steder fratog Hannibal lysten til at angribe ham. Når du tror, at fjenden også vil angribe dig på disse steder, skal du indstille felttoget og fordele soldaterne i dine byer, således at han som følge af de besværligheder og afsavn, han vil lide under belejringen af disse, til sidst vil udtømme sine kræfter.

[117] *Zanobi*: Kan man ikke undgå et slag på anden måde end ved at dele sin hær og lade den trække sig tilbage til befæstede steder?

[118] *Fabrizio*: Jeg tror, at jeg en anden gang har sagt til en af Jer, at når man står i felten og har en fjende, som under alle omstændigheder vil kæmpe, kan man ikke undgå et slag [D 348ff]. Herimod findes kun et eneste middel, nemlig at anbringe sin hær mindst 50 mil fra modstanderen for at have tid til at bryde op, hvis han skulle prøve at angribe dig. [119] Fabius Maximus undgik aldrig et slag med Hannibal, men han ville kun tage det, når han havde fordel på sin side. Og Hannibal troede ikke, at han kunne besejre ham ved at angribe ham de steder, hvor han havde slået lejr. For hvis han havde ment, at han kunne besejre ham, havde Fabius været nødt til enten at tage slaget eller at flygte. [120] Da Philip, konge af Makedonien og fader til Perseus, var kommet i krig med romerne, slog han lejr oppe på et meget højt bjerg for at undgå et slag med dem. Men romerne angreb ham oppe på bjerget og besejrede ham [D 350]. [121] Vercingetorix, gallernes hærfører, trak sig mange mil bort med sine folk for ikke at skulle kæmpe med Cæsar, der til hans overraskelse var sat over en flod. [122] Hvis venezianerne i vore dage ikke ville indlade sig på et slag med den franske konge, skulle de ikke have ventet, til den franske hær havde overskredet Adda, men i stedet have fjernet sig fra den, på samme måde som Vercingetorix gjorde. [123] Men venezianerne ventede og forstod hverken at gribe lejligheden til at levere et slag, mens fjenden var ved at krydse floden, eller at undvige det. For franskmændene nåede at komme helt tæt ind på dem, netop som de var ved at bryde op fra lejren, og de angreb og besejrede dem [1509]. [124] Ergo forholder det sig sådan, at man ikke kan undgå et slag, når fjenden er fast besluttet på at ville kæmpe. [125] Ingen kan heller bruge Fabius som eksempel, for dengang var det lige så meget Hannibal, der undgik et slag, som det var Fabius.

[126] Det sker ofte, at dine soldater er ivrige efter at komme i kamp, mens du på grundlag af antallet, terrænet eller af en anden årsag forstår, at du er underlegen, og du vil have dem til at dæmpe deres kamplyst. [127] Det sker også, at enten nødvendigheden tvinger dig, eller lejligheden indbyder dig til at levere et slag, og at dine soldater er lidet tillidsfulde eller lidet oplagte til at kæmpe. I det ene tilfælde er du derfor nødt til at holde dem tilbage, i det andet at opildne dem. [128] Rækker overtalelser ikke i det første tilfælde, findes der intet bedre middel end at lade fjenden maltraktere en del af dem, således at både de, der været i kamp, og de, der ikke har, vil tro på dig. [129] Man kan meget vel med et kunstgreb opnå det, som hændte for Fabius Maximus ved et tilfælde. [130] Som I ved, ønskede Fabius' hær at kæmpe med Hannibal, og det samme gjorde hans ryttergeneral, mens Fabius ikke

ville vove et slag. På grund af denne uoverensstemmelse måtte han dele hæren i to. [131] Fabius holdt sin del tilbage i lejren, den anden gik i kamp og kom i stor fare, således at han ville være blevet fuldstændigt slået, om ikke Fabius var ilet ham til undsætning. [132] Takket være denne tildragelse forstod ryttergeneralen og hele hæren, hvor klogt det var at adlyde Fabius [D 160]. [133] Drejer det sig om at opildne soldaterne til kamp, skal man vække deres vrede mod fjenden ved at sige til dem, at han taler hånlige om dem, og foregive, at man har underhandlinger med hans folk og har korrumpet en del af dem. Man skal anbringe sin lejr på steder, hvorfra man kan se fjenden og indlade sig i nogle lettere træfninger med ham, for de ting, man ser hver dag, har man nemmere ved at ringeagte. Du kan vise dig oprørt og med passende ord dadle dem for deres lathed eller få dem til at skamme sig ved at sige, at du vil kæmpe alene, hvis de ikke vil følge dig. [134] Frem for alt skal du, når du vil gøre dine soldater hårdnakkede i kamp, ikke tillade, at de sender nogle af deres ejendele hjem eller stikker dem til side et eller andet sted, før krigen er slut, således at de forstår, at flugt måske redder deres liv, men ikke deres ejendele. Thi kærligheden til de sidste plejer at gøre menneskene ikke mindre hårdnakkede, når det gælder om at forsvare sig, end kærligheden til det første [F 117].

[135] *Zanobi*: I har sagt, at man kan få soldaterne til at kæmpe ved at tale til dem [3. bog 230, 4. bog 66-70]. [136] Mener I hermed, at man skal tale til hele hæren eller kun til dens officerer?

[137] *Fabrizio*: At overtale nogle få eller tale dem fra noget er meget nemt, for hvis ordene ikke slår til, kan du bruge din myndighed eller tvang. Men det vanskelige består i at få en menneskemængde til at opgive en forkert mening, der enten er til skade for helheden eller i modstrid med din egen mening. Her kan man kun betjene sig af ord, og de skal kunne høres af alle, hvis du vil overtale alle. [138] En stor hærfører skal derfor også være taler, for uden at kunne tale til hele hæren er det vanskeligt at udrette noget godt, hvad man i vor tid helt og aldeles har mistet forståelsen for. [139] Læs Alexander den Stores levnedsbetegnelse, og I vil se, hvor mange gange han var nødt til at samle hele sin hær og tale til den. På anden måde havde han aldrig kunnet føre den, rig og belæst med bytte, som den var, gennem Arabiens ørkener og helt til Indien under alskens strabadser og fortrædeligheder. For utallige gange indtræffer der ting, som kan betyde en hærs undergang, når hærføreren enten ikke forstår eller ikke er vant til at tale til den. Ved at tale til den kan han nemlig bortveje frygt, opflamme sindene, styrke kampånden, afsløre bedrag, love belønninger, påvise farer og måder at undgå dem på, dadle, bede, true, opmuntre, rose, spotte og gøre alt det, der enten antænder eller udslukker de menneskelige lidenskaber. [140] Altså

skal en fyrste eller en republik, der planlægger at skabe en ny militærmagt og vil gøre den militære gerning anset, vænne soldaterne til at høre hærføreren tale og hærføreren til at holde taler til disse. [141] For soldaterne i antikken betød religionen og eden, som de aflagde, før de drog i felten, uhyre meget for deres beredvillighed til at kæmpe. Thi ved enhver fejl, de begik, truede ikke blot den straf, man kunne frygte fra menneskene, men også den, man måtte vente sig fra guderne. [142] Dette sammen med de andre religiøse ceremonier lettede ofte de gamle hærførere i deres forehavender, og sådan vil det altid være, hvor man frygter og ærer religionen. [143] Det benyttede Sertorius sig af, idet han foregav at tale med en hind, gennem hvilken guderne lovede ham sejren. [144] Sulla plejede at fortælle, at han talte med en statue, som han havde ladet hente fra Apollons tempel. [145] Mange har sagt, at Gud har vist sig for dem i drømme og formanet dem til at kæmpe. [146] På vore fædres tid sagde kong Karl VII af Frankrig under krigen mod englænderne, at han rådførte sig med en ungmø, der var sendt af Gud, og som han kaldte Jomfruen af Frankrig [Jeanne d'Arc], og dette blev årsagen til hans sejr [D 43ff]. [147] Man kan også bruge metoder, der får dine tropper til at ringeagte fjenden, sådan som spartaneren Agesilaus gjorde ved at fremvise nogle nøgne persere for sine soldater, for at de ved synet af deres spinkle lemmer skulle holde op med at frygte dem. [148] Andre har tvunget deres soldater til at kæmpe af nødvendighed ved at fratage dem ethvert håb om redning, med mindre de sejrede, hvilket er det kraftigste og bedste middel, man har, til at styrke soldatens hårdnakkethed i kamp. [149] Denne hårdnakkethed øges af selvtilliden og kærligheden til hærføreren eller fædrelandet. [150] Selvtilliden skabes af våbnene, slagordenen, de friske sejre og hærførerens ry. [151] Kærligheden til fædrelandet kommer af naturen, kærligheden til hærføreren skyldes mere hans tapperhed end nogen anden egenskab. [152] Nødvendigheden kan vise sig på mange måder, men stærkest er den, når den tvinger dig til enten at sejre eller dø [D 355ff].

Femte bog

[1] *Fabrizio*: Jeg har vist Jer, hvordan man opstiller en hær for at levere et slag mod en anden hær, man har over for sig. Og jeg har fortalt Jer, hvordan man vinder slaget, og har gjort rede for mange af de situationer, der på grund af forskellige omstændigheder kan opstå under dette. Tiden synes mig nu inde til at vise, hvordan man ordner en hær mod en fjende, man ikke ser, men som man stedse frygter at blive angrebet af. [2] Dette forekommer, når man marcherer igennem et fjendtligt eller usikkert land.

[3] Det første, I skal vide, er, at en romersk hær som en almindelig forholdsregel altid sendte nogle eskadroner ryttere i forvejen for at udforske ruten. [4] Bagefter kom den højre fløj. [5] Derpå fulgte alle de pakvogne, der hørte til denne. [6] Efter disse kom der en legion, fulgt af dens pakvogne; så igen en legion med dens pakvogne efter sig, og efter disse kom den venstre fløj med dens pakvogne i ryggen, og til sidst fulgte den resterende del af rytteriet. [7] Dette var den almindelige marchorden. [8] Hvis hæren undervejs blev angrebet enten forfra eller bagfra, kørte de øjeblikkeligt alle pakvogne ud til højre eller venstre, som situationen krævede, eller rettere som terrænet tillod. Da soldaterne nu alle var befriet for deres tros, gjorde de front til den side, hvorfra fjenden kom. [9] Blev de angrebet i flanken, trak de pakvognene over i den sikre side og gjorde front til den anden. [10] Eftersom dette var en god og klogt tilrettelagt fremgangsmåde, synes den mig værd at efterligne. Jeg vil altså først sende det lette rytteri af sted for at udforske landet. Derpå vil jeg lade mine fire regimenter marchere i kolonne, hver med sit tros efter sig. [11] Da der er to slags pakvogne, nemlig dem, der transporterer soldaternes ejendele, og dem, der er til fælles brug for hele lejren, vil jeg dele de sidste i fire dele og overlade hvert regiment sin del. På samme måde vil jeg af artilleriet og de ubevæbnede lave fire afdelinger, således at hvert regiment har lige meget tros.

[12] Da det undertiden forekommer, at man marcherer gennem et land, der ikke blot er usikkert, men i den grad fjendtligt, at du hvert øjeblik må frygte at blive angrebet, er du for at marchere i større sikkerhed nødt til at ændre marchordenen og indrette dig således, at hverken indbyggerne eller fjendens hær kan finde et sted, hvor du er uforberedt, og hvor de kan angribe dig. [13] I sådanne tilfælde plejede de gamle hærførere at lade hæren marchere i kvadratisk form – kaldt således, ikke fordi den udgjorde et perfekt kvadrat, men fordi den var i stand til at kæmpe til fire sider. Man sagde da, at de drog frem parate til både march og kamp. Denne orden

vil jeg ikke afvige fra, og jeg vil opstille mine to regimenter, som jeg har taget som model for en hær, derefter [figur 5, s. 161]. [14] Da jeg altså vil marchere sikkert gennem et fjendtligt land og kunne forsvare mig til alle sider mod et pludseligt angreb, vil jeg efterligne de gamles kvadrat og lave et åbent rum i midten på 212 alen på hver side. Til dette formål anbringer jeg først flankerne 212 alen fra hinanden, idet hver flanke består af fem bataljoner i kolonne med tre alen mellem sig. Eftersom hver bataljon optager 40 alen, vil de to kolonner med deres mellemrum være 212 alen i dybden. [15] Mellem de to flankers front og ryg vil jeg anbringe de øvrige ti bataljoner, fem hvert sted, idet de fire i front skal stå ind mod højre flanke, og de fire i ryggen ind mod venstre flanke, med et mellemrum på tre alen mellem sig. En bataljon i front skal stå ind mod venstre flanke, og en anden i ryggen ind mod højre flanke. [16] Da nu det åbne rum fra den ene flanke til den anden er på 212 alen, og da de bataljoner, som står ved siden af hinanden (i bredden og ikke i længden) med mellemrum kommer til at optage 134 alen, så vil der mellem de fire bataljoner på højre flankes front og den ene på venstre flankes front være et rum på 78 alen. Det samme rum vil der være mellem bataljonerne bagved, kun med den forskel, at rummet bagved vil være over mod højre flanke, det andet foran over mod venstre flanke. [17] Rummet på de 78 alen foran vil jeg fylde ud med alle de ordinære veliter, det bagved med de ekstraordinære, hvilket giver 1.000 i hvert rum. [18] Da jeg ønsker, at hærens indre rum i hver side er på 212 alen, må de fem bataljoner i front og de fem i ryggen ikke optage noget af det rum, flankerne optager. De fem bageste bataljoners front skal altså berøre den bageste del af flankerne, og de fem forreste bataljoners ryg skal berøre flankernes front, således at der i hvert hjørne af hæren bliver et rum til en bataljon. [19] Eftersom det drejer sig om fire rum, vil jeg tage fire enheder med 333 ekstraordinære pikenérer i hver og anbringe en i hvert af hjørnerne. Og de to enheder af de nævnte pikenérer, som bliver mig til overs, vil jeg stille midt i det åbne rum inde i hæren i kvadratisk form ligesom bataljonerne, og i spidsen for disse skal hærføreren stå med sine mænd omkring sig. [20] Da de således opstillede bataljoner alle marcherer i én retning, men ikke kæmper i én retning, skal man, når man stiller dem op, ordne de sider til kamp, som ikke er dækket af de andre bataljoner. [21] De fem bataljoner i front har bortset fra fronten dækket alle dele. De skal derfor opstilles på den almindelige måde med pikenérerne forrest. [22] De fem bageste bataljoner er dækket til alle sider undtagen i ryggen. De skal følgelig opstilles, så pikenérerne står bagest, sådan som vi tidligere har vist det [2. bog 226ff]. [23] De fem bataljoner på højre flanke er dækket til alle sider, kun ikke til højre. [24] De fem på venstre flanke er beskyttet overalt, undtagen til venstre. Altså skal man, når man opstiller bataljonerne, anbringe pikenérerne på de udækkede flanker. [25] Dekurionerne skal stå i front og i ryg, således at alle våben

og førere befinder sig på deres rette pladser, hvis det kommer til kamp. Hvordan det skal gøres, har jeg allerede sagt, dengang vi talte om måden at opstille bataljonerne på [2. bog 219ff]. [26] Jeg vil også dele artilleriet og stille den ene del uden for den højre flanke, den anden del uden for den venstre. [27] Det lette rytteri vil jeg sætte forrest til udforskning af terrænet. [28] Det tunge rytteri vil jeg opstille bagest, den ene del på den højre fløj, den anden del på den venstre, i en afstand af 40 alen fra bataljonerne. [29] Med hensyn til rytterne skal I, når I opstiller en hær i slagorden, iagttage denne generelle regel: altid at stille dem enten bagest eller på flankerne. [30] Stiller man dem op foran hæren, skal man gøre ét af to: enten skal man rykke dem så langt frem, at hvis de bliver slået tilbage, har de plads og tid nok til komme uden om fodfolket uden at støde sammen med det; eller også skal man opstille fodfolket med så store mellemrum, at rytterne kan passere igennem uden at skabe uorden i geledderne. [31] Denne regel skal man agte vel på, for mange, der har tilsidesat den, er blevet bragt i uorden og splittet af deres eget rytteri, hvad der har været årsagen til deres undergang. [32] Pakvognene og de ubevæbnede mænd anbringer man på den åbne plads inde i hæren fordelt således, at man let kan komme fra den ene side til den anden eller fra den ene front til den anden. [33] Uden artilleriet og rytteriet måler disse bataljoner på hver yderside 282 alen. [34] Da kvadratet består af to regimenter, må hvert af disse anvises deres pladser. [35] Eftersom de begge har et nummer og, som I ved, hvert består af ti bataljoner under kommando af en oberst, vil jeg lade det første stille sine fem første bataljoner i front og de andre fem på venstre flanke, og obersten vil jeg anbringe i venstre hjørne af fronten. [36] Det andet skal stille sine første fem bataljoner på højre flanke og de andre fem i ryggen, og obersten skal stå i højre hjørne og fungere som *tergiductor*.

[37] Når hæren er blevet opstillet på denne måde, skal den sættes i bevægelse og under marchen bibeholde sin orden til fuldkommenhed. Da er den uden tvivl sikret mod ethvert tilfældigt overfald fra de lokale beboeres side. [38] Den eneste forholdsregel, en hærfører behøver at tage mod den slags overfald, er engang imellem at sende nogle ryttere eller en enhed af veliter ud for at jage dem væk. [39] Det sker heller aldrig, at sådanne bander vover sig inden for dine sværds eller pikers rækkevidde, for folk, der slås uden orden, frygter velordnede soldater. Man vil altid opleve, at de under råb og megen larm fingerer et storangreb uden i øvrigt at komme på nært hold, ligesom små hunde, der bjæffer ad en vagthund. [40] Da Hannibal til romernes ulykke kom til Italien, drog han gennem hele Gallien uden nogen sinde at bekymre sig synderligt om gallernes tumultagtige angreb. [41] Under marchen er det nødvendigt at sende folk i forvejen for at fjerne forhindringer, og de skal beskyttes af de ryttere, der sættes til at rekognoscere. [42] En hær i denne opstilling vil kunne

tilbagelægge ti mil om dagen og vil stadig have lys nok til at slå lejr og spise, for almindeligvis marcherer en hær 20 mil om dagen. [43] Skulle det ske, at den bliver angrebet af en anden regulær hær, kan et sådant angreb ikke komme som et lyn fra en klar himmel, for en regulær hær bevæger sig i samme tempo som du selv, således at du har tid til at opstille dig i slagorden og formere din hær som ovenfor beskrevet [3. bog 48ff, figur 4, s. 160] eller på en anden lignende måde. [44] [figur 6, s. 162] Angribes du forfra, skal du blot flytte artilleriet på flankerne og rytterne bagtil frem og stille dem på de steder og i de afstande, jeg har nævnt ovenfor [3. bog artilleri: 64-65, rytteri: 19, 58-59]. [45] De 1.000 veliter foran kommer ud fra deres position, deler sig i to dele med 500 mand i hver og indtager deres pladser mellem rytterne og hærens fløje. [46] På den tomme plads, de efterlader, indtræder de to enheder af ekstraordinære pikenérer, som jeg anbragte midt i hæren. [47] De 1.000 veliter i ryggen forlader deres position og fordeler sig langs bataljonernes flanker til styrkelse af disse. Gennem den åbning, de efterlader, kommer hele trosset og de ubevæbnede ud og placerer sig bag bataljonerne. [48] Efter at alle har indtaget deres stillinger, er pladsen i midten tom, og gennem denne lader jeg de fem bageste bataljoner marchere frem mellem de to flanker op mod bataljonerne i front. De tre af dem gør holdt 40 alen fra dem i front og med lige store mellemrum mellem sig. De to sidste bataljoner stiller sig bag de tre, ligeledes i en afstand på 40 alen. [49] Denne slagorden kan dannes på et øjeblik og er næsten lig med den første plan for hæren, som vi viste ovenfor [figur 4, s. 160]. Hvis fronten er smallere, er flankerne til gengæld tykkere, således at den ikke er mindre stærk. [50] Men eftersom de fem bataljoner i ryggen har deres pikenérer i de bageste geledder, er det af de tidligere nævnte grunde nødvendigt at stille dem forrest, hvis vi ønsker, at de skal fungere som støtte for hærens front. Det er derfor nødvendigt enten at lade bataljonerne én for én svinge omkring som ét kompakt legeme eller straks lade pikenérerne gå gennem skjoldmændenes rækker og stille sig op foran dem. Det sidste er en hurtigere og mere ordnet måde at gøre det på end at lade hele bataljonen svinge omkring. [51] Det samme skal ske med alle bataljoner, hvor pikenérerne under et hvilket som helst angreb kommer til at stå bagest, sådan som jeg skal vise Jer. [52] Hvis man opdager, at fjenden angriber i ryggen, er det første, man skal sørge for, at alle vender ansigtet i den retning, og straks bliver hærens front til ryg, og ryggen til front. [53] Derpå skal man i et og alt opstille fronten, som jeg har sagt ovenfor. [54] Hvis fjenden angriber den højre flanke, skal hele hæren vende ansigtet i denne retning og derpå udføre alle de ting til styrkelse af fronten, som vi har sagt, således at rytterne, veliterne og artilleriet indtager deres rette pladser på denne front. [55] Der er blot den forskel, at når man ændrer fronterne, skal de, der skifter plads, tilbagelægge snart en længere, snart en kortere strækning. [56] Hvis man gør højre flanke til front, vil de

veliter, der skal indtræde i mellemrummene mellem hærens fløje og rytterne, være dem, som er nærmest den venstre flanke, og deres plads udfyldes af de to enheder af ekstraordinære pikenérer, der står i midten af hæren. [57] Men før det sker, skal pakvognene og de ubevæbnede rømme pladsen gennem åbningen og trække sig bag venstre fløj, der nu bliver ryggen af hæren. [58] De andre veliter, der i den oprindelige opstilling var placeret bagest, ændrer i dette tilfælde ikke plads, for at der her ikke skal skabes en åbning i det, der før var ryg og nu er flanke. [59] Alle de øvrige ting skal udføres, som det er blevet beskrevet ved angrebet på den første front. [60] Hvad der her er sagt om at gøre højre flanke til front, gælder naturligvis også, når venstre flanke bliver front, eftersom man følger samme orden. [61] Hvis en talstærk og velordnet fjende angriber dig fra to sider, skal du forstærke dem med de to, der ikke angribes, idet geledderne fordobles i dem begge, og artilleri, veliter og ryttere fordeles mellem dem. [62] Kommer han fra tre eller fire sider, må nødvendigvis enten du eller han mangle kløgt. Thi hvis du har forstand, vil du aldrig anbringe dig på et sted, hvor en talstærk og velordnet fjende kan angribe dig fra tre eller fire sider på én gang. For hvis han vil være sikker på, at hans angreb vil lykkes, må han nødvendigvis have så mange soldater, at han kan angribe dig på alle sider med næsten lige så mange mænd, som du har i hele din egen hær. [63] Og hvis du er så lidet kløgtig, at du begiver dig ind i et land, hvor styrkeforholdet er det, at din fjende har tre gange så mange regulære tropper som du selv, så har du, hvis det går galt, kun dig selv at takke for det. [64] Sker det, uden at du har nogen skyld, men som følge af en eller anden uheldig omstændighed, kan der ikke føjes skam til skade, og det går dig, som det gik Scipio'erne i Spanien og Hasdrubal i Italien. [65] Men hvis fjenden ikke har mange flere folk og vil angribe dig fra flere sider for at bringe dig i uorden, så er det hans tåbelighed og dit held. Thi for at kunne gøre dette må han nødvendigvis udtynde sine tropper så meget, at du nemt kan sætte dit modstød ind på den ene side og samtidig holde stillingen på den anden, og på kort tid vil du have besejret ham.

[66] Altså er det nødvendigt at vide, hvordan man opstiller en hær mod en fjende, man ikke ser, men frygter. Det er særdeles nyttigt at vænne sine soldater til at stille sig op og marchere i denne orden og under marchen formere sig i kamporden med fronten i bevægelsesretningen og derpå vende tilbage til marchordenen; derefter lave ryg og flanker til front og igen vende tilbage til den oprindelige formation. [67] Sådanne øvelser og tilvænninger er nødvendige, hvis man vil have en disciplineret og brugbar hær. [68] Det er ting, som hærførere og fyrster skal lægge stor energi i, for den militære disciplin består ikke i andet end at kunne befale og udføre dem rigtigt, ligesom en disciplineret hær ikke er andet end en hær, som er fuldt fortrolig

med disse formationer. Hvem der i dag ville indføre en sådan disciplin, ville aldrig kunne besejres fuldstændigt. [69] Hvis den kvadratiske form, jeg har vist Jer, er temmelig vanskelig, så er det en vanskelighed, der er nødvendig, fordi man bruger den til øvelse. Behersker man nemlig denne form, vil man nemt kunne bruge de andre opstillinger, der er mindre vanskelige.

[70] *Zanobi*: Jeg tror, som I siger, at disse formationer er meget nødvendige, og jeg for min del ved ikke, hvad jeg skulle lægge til eller trække fra. [71] Imidlertid er der to ting, jeg gerne vil høre fra Jer. For det første, når I vil lave ryg eller flanker til front, og I vil have folkene til at gøre omkring, skal kommandoerne så gives med råb eller med lyde fra instrumenter? For det andet, skal de folk, I sender i forvejen for at rydde vejen for hæren, tages fra soldaterne i Jeres bataljoner, eller vil I sætte andre og mindre vigtige folk til denne opgave?

[72] *Fabrizio*: Jeres første spørgsmål er meget vigtigt, for det er ofte sket, at der er opstået forvirring i en hær, fordi hærførerens befalinger ikke er blevet hørt rigtigt eller er blevet misforstået. Derfor skal de ord, man bruger til at kommandere med i farefulde situationer, være klare og tydelige. [73] Kommanderer du med lyde fra instrumenter, skal der være en sådan forskel på dem, at de ikke kan forveksles. Giver du dine befalinger med råb, skal du undgå at bruge almindelige udtryk, men holde dig til helt præcise og også undgå de præcise, hvis de kan udlægges fejlagtigt. [74] Mange gange har udtrykket "Tilbage! Tilbage!" været skæbnesvangert for en hær [D 362]. Derfor skal man undgå dette udtryk og i stedet bruge: "Retirér!". [75] Hvis I vil have soldaterne til vende omkring for at flytte fronten til flankerne eller ryggen, så brug aldrig: "Vend om!", men "Til venstre! Til højre! Til ryg! Til front!". [76] På samme måde skal alle andre udtryk være enkle og tydelige, som: "Slut op! Hold stand! Fremad! Omkring!". [77] Og alle steder, hvor man kan kommandere med ord, skal man gøre det, ellers skal man betjene sig af instrumenter.

[78] Med hensyn til dem, der skal rydde vejen, hvilket var Jeres andet spørgsmål, vil jeg lade mine egne soldater udføre denne opgave, dels fordi man gjorde således i antikkens hære, dels fordi der derved også vil være færre ubevæbnede folk og mindre tros i hæren. Jeg vil tage det nødvendige antal fra hver bataljon og give dem de redskaber, der kræves til rydningen, idet de lader de nærmeste geledder bære deres våben for sig, og når fjenden så kommer, behøver de blot at få dem tilbage og genindtræde på deres pladser.

[79] *Zanobi*: Hvem skal transportere redskaberne til at foretage rydningen med?

[80] *Fabrizio*: De vogne, der er beregnet til dette formål.

[81] *Zanobi*: Jeg tvivler på, at I kan få Jeres egne soldater til at lave den slags hakkearbejde.

[82] *Fabrizio*: Hver ting til sin tid. Lige nu vil jeg lade dette spørgsmål hvile og tale om, hvordan hæren skal proviantere, for jeg tror, at vi har kørt den så træt, at tiden er inde til at lade den spise, så den kan friskes op og forny sine kræfter. [83] I må forstå, at en hærfører skal indrette sin hær således, at den kan bevæge sig så hurtigt som muligt, og fjerne alt, hvad der kun giver den mere at slæbe på og dermed besværliggør felttoget. [84] Blandt de ting, der volder de fleste vanskeligheder, er at lade hæren tage vin og brød med sig. [85] De gamle tænkte ikke på vin, for når de ikke havde noget, drak de vand iblandet en smule eddike til at give smag. Altså var der blandt en hærs forsyninger eddike og ikke vin. [86] De bagte ikke brød i ovne, som man gør i byerne, men mændene fik udleveret mel, og det brugte den enkelte soldat, som han selv ville. Som tilbehør havde han spæk og svinefedt, der gav brødet smag og bevarede hans kræfter. En hærs forsyninger bestod således af mel, eddike, spæk og svinefedt og byg til hestene. [87] Almindeligvis fulgte flokke af stort og småt kvæg efter hæren, og eftersom det ikke var nødvendigt at transportere det, var det til ringe ulempe. [88] Denne måde at indrette sig på bevirkede, at en hær i antikken kunne marchere mange dage igennem et øde og svært tilgængeligt område uden at mangle proviant, for den levede af ting, den nemt kunne have med sig. [89] Det modsatte sker i de moderne hære, hvor man ikke vil undvære vin og vil spise brød, som når man er hjemme hos sig selv (noget man ikke kan forsyne sig med til længere tid ad gangen). Derfor lider de enten ofte af sult, eller hvis de vil proviantere, så giver det anledning til meget besvær og store udgifter. [90] Jeg skulle følgelig vænne min hær af med denne måde at leve på, og jeg ønsker heller ikke, at soldaterne skal spise andet brød end det, de selv bager. [91] Hvad angår vinen, vil jeg ikke forbyde, at man drikker den, eller at den kommer ind i hæren, men jeg vil hverken bruge tid eller kræfter på at fremskaffe den. Med hensyn til de andre forsyninger vil jeg gøre akkurat som de gamle. [92] Betragter I det hele nøje, vil I se, at man bliver fri for mange vanskeligheder, at hæren og hærføreren slipper for mange anstrengelser og ulemper, samtidig med at man opnår mange lettelser, uanset hvilket forehavende man er i gang med.

[93] *Zanobi*: Vi har besejret fjenden i felten og er derpå marcheret gennem hans land. Fornuften siger, at vi har gjort bytte, beskattet byerne og taget fanger. Jeg vil derfor gerne vide, hvordan de gamle gjorde disse ting.

[94] *Fabrizio*: Jeg skal med glæde opfylde Jeres ønske. [95] Jeg tror, at I har bemærket, for jeg har ved en tidligere lejlighed talt med nogle af Jer om det [D 207], at de nuværende krige forarmer såvel sejrherrene som de besejrede, for hvis de sidste mister deres stat, mister de første penge og materiel. Sådan var det ikke i antikken, dengang berigede krigen sejrherren. [96] Det kommer af, at man i vore dage ikke holder regnskab med byttet, som de gamle gjorde, men overlader det hele til soldaternes forgodtbefindende. [97] Det skaber to meget alvorlige problemer: det ene dét, jeg netop har nævnt, det andet dét, at soldaten bliver så begærlig efter bytte, at han glemmer disciplinen, og man har ofte set, at begæret efter bytte har forvandlet sejr til nederlag. [98] Romerne, der var mestre i krigskunsten, løste begge problemer ved at bestemme, at alt bytte tilhørte statskassen, og at staten derefter kunne bruge det, som den ville. [99] Derfor havde de i deres hære kvæstorer, som vi i dag ville kalde skatmestre, og de fik overdraget alle skatter og alt bytte. Med disse midler dækkede konsulen udgifterne til soldaternes almindelige sold, hjælpen til de sårede og syge og hærens øvrige behov. [100] Konsulen kunne udmærket overlade et bytte til soldaterne og gjorde det ofte, og det skabte ikke uorden, for når fjenden var blevet slået, bragte man hele byttet ind i hærens midte og fordelte det mellem soldaterne efter rang og fortjeneste. [101] Denne metode bevirkede, at soldaterne anstrengte sig for at sejre og ikke for at røve. Når de romerske legioner havde besejret en fjende, forfulgte de ham ikke, for de trådte aldrig ud af geledderne. Det var kun rytterne, de let bevæbnede, og hvad der ellers var af soldater ud over legionærene, som optog forfølgelsen. [102] Hvis byttet skulle have tilfaldt dem, der gjorde det, ville det hverken have været muligt eller rimeligt at holde legionerne i sluttet formation, og dette ville have medført mange farer. [103] Følgelig berigede staten sig, og hver enkelt konsul overdrog under sin triumf betragtelige værdier til statskassen, der alle stammede fra skatter og krigsbytter.

[104] De gamle handlede også klogt i en anden henseende: de bestemte, at hver soldat skulle deponere en tredjedel af sit sold hos sin bataljons fanebærer. Denne andel blev aldrig udbetalt, før krigen var slut. [105] Det var begrundet af to ting: den ene, at soldaten skulle spare en lille kapital op af sit sold, for da han som oftest var ung og letsindig, ville han bruge mere på unødvendige ting, jo mere han havde mellem hænderne. For det andet ville soldaterne, når de vidste, at deres formue blev opbevaret ved fanen, være tvunget til at bevogte den bedre og forsvare den mere

hårdnakket. Således gjorde denne ordning dem både sparsommelige og tapre. [106] Alle disse ting er det nødvendigt at agte på, hvis man vil føre en hær tilbage til de gamle dyder.

[107] *Zanobi*: Jeg tror, at en hær under march fra sted til sted altid vil komme ud for farefulde situationer, hvor der er brug for hærførerens snarrådighed og soldaternes tapperhed. Det ville derfor være mig kærkomment, om I ville fortælle, hvad det er for ting, man kan komme ud for.

[108] *Fabrizio*: Det skal jeg gerne gøre, da det er noget, som det er absolut nødvendigt at have kendskab til, hvis man vil have en fuldkommen viden om vor profession. [109] En hærfører skal frem for alt, når han marcherer med sin hær, tage sig i agt for baghold. Et sådant kan forekomme på to måder: enten falder du selv i det under marchen, eller fjenden lokker dig i det ved hjælp af et eller andet kneb, og uden at du mærker det. [110] Vil du undgå det første tilfælde, er det nødvendigt at sende to hold spejdere i forvejen for at udforske terrænet. Og jo mere et område egner sig til baghold, hvis der for eksempel er skove og bjerge, desto mere påpasselig skal du være, for almindeligvis lægger man sig i baghold i en skov eller bag en forhøjning. [111] Og lige så let som et baghold, du ikke har regnet med, fører til din undergang, lige så lidt skader det dig, når du har forudset det. [112] En fjende er mange gange blevet afsløret af fugle eller støvskyer. For når han rykker imod dig, rejser der sig støvskyer, som fortæller dig, at han nærmer sig. [113] Ligesådan er det ofte sket, at en hærfører i det område, han skulle passere igennem, har set duer eller andre fugle, der færdes i flok, flyve op og kredse omkring uden at sætte sig igen. Heraf har han sluttet, at fjenden har lagt sig i baghold det pågældende sted, og når han har sendt sine folk ud og fået det bekræftet, har han kunnet redde sig selv og angribe sin fjende. [114] Med hensyn til det andet tilfælde, hvor du bliver lokket i baghold (hvad vi kalder ”at gå i fælden”), skal du vogte dig for at tro på alt for usandsynlige ting. Hvis for eksempel fjenden overlader dig et let bytte, skal du gå ud fra, at det er en lokkemad, og at der ligger en snare skjult i det. [115] Hvis fjenden er talstærk og lader sig fordrive af nogle få af dine egne, eller hvis nogle få af hans styrker angriber hele din hær, eller hvis han pludselig og uden grund tager flugten, så skal du altid i sådanne situationer frygte, at der ligger en list bag. [116] For man må aldrig tro, at en fjende ikke ved, hvad han gør. Vil du undgå at bedrage dig selv og udsætte dig for fare, skal du tværtimod være des mere på vagt, jo svagere og mindre forsigtig han synes at være. [117] I dette tilfælde skal du handle på to forskellige måder: i dine tanker og i opstillingen af dine styrker skal du frygte ham, men i ord og andre udvortes gerninger skal du vise, at du foragter ham. Med den

sidste handlemåde vokser dine soldaters håb om sejr, med den første bliver du mere forsigtig og derfor mindre udsat for at blive overlistet.

[118] I skal også forstå, at når man marcherer gennem et fjendtligt land, er der flere og større farer end under et slag. Derfor skal hærføreren under en sådan march være dobbelt vagtsom. Det første, han skal gøre, er at skaffe sig kort over det land, han marcherer igennem, og beskrivelser af det, således at han kender lokaliteterne, befolkningens størrelse, afstandene, vejene, bjergene, floderne, sumpene og beskaffenheden af alle disse ting. For at være grundigt underrettet skal han hos sig have forskellige folk, der fra forskellige sider kender stederne, udspørge dem omhyggeligt, sammenholde deres beretninger og notere de udsagn ned, der stemmer overens med hinanden. [119] Han skal sende ryttere i forvejen sammen med nogle forstandige officerer, ikke så meget for at finde ud af, hvor fjenden opholder sig, som for at udforske landet og kontrollere, om det passer med hans kort og de oplysninger, han har fået om det. [120] De spejdere, han sender ud, skal overvåges, og han skal sikre sig dem ved, at de både håber på belønning og frygter for straf. Frem for alt skal han undgå, at hæren véd, hvilket forehavende han fører den ud i, thi i krig er intet mere nyttigt end at tie om de planer, man har. [121] For at et overraskelsesangreb ikke skal bringe forvirring blandt dine soldater, skal du formane dem om at være kampberedte, idet ting, man forudser, skader mindre. [122] For at der ikke skal opstå uorden under marchen har mange stillet pakvognene og de ubevæbnede folk i nærheden af fanerne og befale dem at følge disse, således at de lettere kan gøre holdt eller trække sig tilbage under marchen, hvis det bliver nødvendigt, en foranstaltning, jeg i høj grad bifalder. [123] Man skal desuden passe på, at en del af hæren ikke skiller sig fra resten, eller at den tynder ud i nogle afsnit, fordi en del af den bevæger sig hurtigt, en anden langsomt, hvilket skaber uorden. [124] Derfor skal man anbringe officerer på siderne, der ved at holde de hurtige tilbage og skynde på de langsomme gør marchtempoet ensartet, noget, man bedst regulerer ved hjælp af musikken. [125] Man skal endvidere gøre vejene så brede, at mindst én bataljonskolonne kan marchere på den. [126] Yderligere skal man kende fjendens vaner og karakter, vide, om han helst angriber om morgenen, midt på dagen eller om aftenen, om hans styrke ligger i fodfolket eller rytteriet, og i overensstemmelse med disse oplysninger skal du indrette dig og træffe dine foranstaltninger.

[127] Men lad mig give nogle eksempler. [128] Det sker undertiden, at du trækker dig tilbage fra en fjende, fordi du vurderer, at du er ham underlegen og derfor ikke vil risikere et slag. Når han så forfølger dig, og du kommer til bredden af en flod, som det koster dig tid at komme over, sker det, at fjenden er lige ved at indhente og

angribe dig. [129] Nogle har i en sådan farefuld situation omsluttet bagtroppen af deres hær med en grav, fyldt den op med kvas og sat ild til det. Derpå er de sat over floden, uden at fjenden har kunnet forhindre det.

[130] *Zanobi*: Jeg har svært ved at forestille mig, at en sådan ild kan standse en fjende, især fordi jeg husker at have hørt, at karthageren Hanno, der var blevet indkredset af fjender, til den side, hvor han ville bryde ud, omgav sig med tørrede grene, som han satte ild på. Da fjenden så mente, at det ikke var nødvendigt at bevogte ham til denne side, sendte han sin hær gennem flammerne, idet han befalede sine soldater at beskytte ansigtet med deres skjolde mod ild og røg.

[131] *Fabrizio*: Det har I ret i, men tænk vel over, hvad jeg sagde, og hvad Hanno gjorde. De hærførere, jeg talte om, lavede en grav og fyldte den med kvas, således at den, der ville passere igennem, måtte kæmpe både med graven og med ilden. [132] Men Hanno brugte ild uden grav, og da han ville igennem den, gjorde han den ikke særlig kraftig, for ellers ville han også uden grav have spærret sig selv inde. [133] Ved I ikke, at spartaneren Nabis, der var omringet af romerne i Sparta, satte ild til en del af sin by for at standse fjenden, som allerede var trængt ind i den? [134] Og takket være disse flammer ikke blot spærrede han dem vejen, han fordrev dem også.

[135] Men lad os komme tilbage til vort emne. [136] Romeren Quintus Lutatius, der blev forfulgt af kimbrerne, kom til en flod. For at fjenden skulle give ham tid til at sætte over, lod han, som om han indstillede sig på kamp. Han foregav, at han ville standse op på stedet, lavede grave, slog nogle telte op og sendte ryttere ud over markerne for at plyndre. Kimbrerne troede, at han ville slå lejr, følgelig gjorde de det samme og delte sig i flere grupper for at skaffe sig proviant. Så snart Lutatius havde set dette, passerede han floden, uden at de kunne forhindre det. [137] Nogle hærførere har for at sætte over en flod, der ikke havde en bro, afledt dens strøm, og når en del af den var løbet i en anden retning bag deres ryg, var den blevet så lav, at de med lethed kunne passere den. [138] Er der en stærk strøm i floden, skal man, for at fodfolket kan komme sikkert over, anbringe de kraftigste heste højere oppe ad floden, således at de holder vandet tilbage. En del af rytterne beholder man nedenfor, så de kan hjælpe fodfolket, hvis nogen skulle blive revet med af vandet. [139] Floder, man ikke kan vade over, må passeres ved hjælp af broer, både eller lædersække, og derfor er det klogt at have alt hertil fornødent i sin hær. [140] Det hænder undertiden, når du vil passere en flod, at du hindres heri af en fjende på den modsatte bred. [141] For at overvinde denne vanskelighed findes der intet bedre

eksempel til efterligning end Cæsars. Han stod med sin hær ved bredden af en flod i Gallien og blev forhindret i at komme over af galleren Vercingetorix, der havde sine folk på den anden side. Cæsar marcherede flere dage langs med floden, og det samme gjorde fjenden. [142] Da han endelig slog lejr på et skovrigt sted, hvor han let kunne holde sine folk skjult, udtog han fra hver legion tre kohorter og lod dem blive på stedet, idet han gav dem befaling til, at de skulle kaste en bro og befæste den, så snart han var brudt op. Derpå fortsatte han marchen sammen med sine øvrige folk. [143] Da Vercingetorix så et uændret antal legioner, faldt det ham ikke ind, at en del af dem var blevet tilbage, og han fortsatte med at marchere. Så snart Cæsar kunne formode, at broen var færdig, vendte han om, og efter at have konstateret, at alt var i orden, passerede han floden uden vanskeligheder.

[144] *Zanobi*: Findes der regler for, hvordan man kan kende et vadested?

[145] *Fabrizio*: Ja, det gør der. [146] En flod er altid mest lavvandet der, hvor der mellem det næsten stillestående vand og en strøm ses ligesom en kam, og det er det bedste sted at sætte over. For her har floden altid de største aflejringer, og her tilbageholder den en stor del af det materiale, den fører med sig på bunden. [147] Dette kan man roligt forlade sig på, for det er blevet bekræftet af erfaringen den ene gang efter den anden.

[148] *Zanobi*: Men hvis vadestedet giver efter, således at hestene synker i, hvad vil I da gøre?

[149] *Fabrizio*: Lave fletværk af træ og lægge det på bunden af floden og derpå passere over. [150] Men lad os fortsætte vort ræsonnement. [151] Hvis det sker, at en hærfører med sin hær marcherer mellem to bjerge og kun har to veje, han kan redde sig ad, den foran og den bagved, og de begge er besat af fjenden, kan han gøre det samme, som er blevet gjort af andre tidligere. De lod nemlig bagtil grave en bred grav, som det var vanskeligt at komme over, for at fjenden skulle tro, at det var deres hensigt at standse ham med denne forhindring, og at de med alle deres styrker (uden at behøve at frygte, hvad der skete bag dem) ville forsøge at forcere vejen foran dem med magt. [152] I denne tro samlede fjenden så sine styrker foran, hvor vejen var åben, og forlod den bagtil, hvor den var lukket. De har derpå kastet en allerede færdiggjort træbro over graven og er ubesværet sluppet ud af fjendens greb. [153] Den romerske konsul Lucius Minucius stod i Ligurien med en hær og var af sine fjender blevet omringet i nogle bjerge, således at han ikke kunne komme ud. [154] I denne situation sendte han sine numidiske ryttere ud mod det pas, der

blev bevogtet af fjenderne. Numidierne var meget dårligt udrustede og red på små og magre heste. Så snart fjenderne fik øje på dem, rykkede de sammen for at forsvare passet, men da de kom nærmere, og de så, at det var folk uden nogen orden og efter deres mening også elendige ryttere, regnede de dem ikke for noget og opløste deres geledder. [155] Næppe var numidierne blevet klar over dette, før de gav deres heste sporene, styrtede sig over de andre og passerede dem, uden at disse kunne stille noget op. Da de var kommet igennem, hærgede og plyndrede de landet og tvang således fjenden til at åbne passet for Lucius' hær. [156] Nogle hærførere, som er blevet angrebet af en talmæssigt overlegen fjende, har trukket deres hær sammen på et lille område og ladet sig omringe af fjenden til alle sider. Derefter har de på det sted, der syntes dem svagest, gjort et kraftigt udfald, og her er de sluppet igennem og har kunnet redde sig. [157] Marcus Antonius, der var på tilbagetog over for parthernes hær, blev opmærksom på, at fjenden hver dag angreb ham ved solopgang, når han satte sig i march, for derefter at plage ham under hele marchen. Følgelig besluttede han at vente med at bryde op til ved middagstid. [158] Partherne troede, at han den dag ikke ville forlade lejren, og de vendte derfor tilbage til deres egne kvarterer. På denne måde kunne Marcus Antonius marchere hele resten af dagen uden at blive molesteret. [159] For at beskytte sig mod parthernes pileregn gav samme hærfører sine mænd befaling til at gå ned på knæ, når partherne nærmede sig, således at det andet geled kunne beskytte det første med sine skjolde, det tredje det andet, det fjerde det tredje og så fremdeles. Hele hæren befandt derved som under ét tag og var beskyttet mod fjendens pile.

[160] Det er, hvad jeg vil fortælle Jer om det, en hær på march kan komme ud for. Hvis I ikke har yderligere spørgsmål, vil jeg gå videre til en anden del af vort emne.

Sjette bog

[1] *Zanobi*: Da vi nu skal skifte emne, tror jeg, at det er bedst, at jeg nedlægger mit embede og giver det videre til Battista. Således vil vi, som jeg her har forstået det på Signor Fabrizio, efterligne de gode hærførere, der stiller de bedste soldater forrest og bagest i hæren, da de anser det for nødvendigt at have dem forrest, der med kraft kan åbne slaget, og dem bagest, som med samme kraft kan understøtte det. [2] Cosimo begyndte derfor denne diskussion med kløgt, og med kløgt vil Battista bringe den til ende. [3] Ind imellem har Luigi og jeg holdt den i gang. [4] Og ligesom vi alle beredvilligt har påtaget os vor rolle, således tror jeg, at Battista heller ikke vil afvise at påtage sig sin.

[5] *Battista*: Jeg har hidtil ladet mig regere, og det er jeg også parat til at gøre i fremtiden. [6] Jeg beder Jer derfor om, Signor Fabrizio, at fortsætte diskussionen og undskylde, at vi har afbrudt Jer med vore forhandlinger.

[7] *Fabrizio*: Jeg har allerede sagt, at I hermed gør mig en stor glæde, for Jeres afbrydelser trætter mig ikke, men virker tværtimod forfriskende. [8] Men lad os nu gå videre og slå fast, at det er på høje tid, at vor hær slår lejr. For som I ved, ønsker alle skabninger at hvile sig, og i sikkerhed, eftersom hvile uden sikkerhed ikke er nogen rigtig hvile. [9] Jeg kan forestille mig, at I gerne ville have haft, at jeg havde slået lejr tidligere, derefter marcheret og til sidst kæmpet, men jeg har gjort lige det modsatte. [10] Og det er sket af nødvendighed, for da jeg ville vise, hvordan en hær på march overgår fra marchordenen til slagordenen, måtte jeg først forklare Jer, hvordan man opstiller den i slagordenen.

[11] For nu at komme tilbage til emnet siger jeg, at lejren for at være sikker skal være stærk og velindrettet. [12] Hvor velindrettet den er, afhænger af hærførerens omhu, hvor stærk den er, af stedet og menneskenes dygtighed. [13] Grækerne valgte steder, der af naturen var stærke, og de slog sig aldrig ned, hvor der ikke var enten en stejl skrænt, en flodbred, en skovbevoksning eller anden naturlig beskyttelse til at give dem dækning. [14] Romernes lejre derimod var ikke så meget sikre på grund af naturen som på grund af menneskenes flid, og de lagde dem aldrig på steder, hvor de ikke kunne opstille deres hær i hele sin udstrækning, sådan som deres krigsregler foreskrev det. [15] Heraf kom det, at den romerske lejr altid var anlagt på én og samme måde, for de ville, at terrænet indrettedes efter dem, ikke at de indrettede sig efter terrænet. [16] Det samme kunne grækerne ikke gøre, for ved at tilpasse sig de

vekslende steder måtte de nødvendigvis også variere måden at slå lejr på og lejrens form. [17] Hvis romerne altså ikke fandt et sted, som af naturen gav dem en stærk stilling, skabte de den selv med deres dygtighed og flid. [18] Eftersom jeg igennem hele vor samtale har sagt, at man skal efterligne romerne, vil jeg heller ikke afvige fra deres måde at slå lejr på. Dog vil jeg ikke i et og alt overtage deres indretninger, men bruge den del, der efter min mening passer til nutidens forhold.

[19] Jeg har flere gange fortalt Jer [3. bog 40-43], at romerne i deres konsulære hære havde to legioner af romerske borgere, der talte cirka 11.000 mand fodfolk og 600 ryttere. Dertil havde de yderligere 11.000 mand fodfolk, som deres venner sendte dem til hjælp. De havde i deres hære aldrig flere fremmede soldater end romerske, bortset fra ryttere, som de ikke havde noget imod oversteg antallet i deres egne legioner. I alle deres aktioner anbragte de deres legioner i centrum og hjælpetropperne på siderne. [20] Den regel iagttog de også, når de slog lejr, som I vel selv har læst hos de gamle forfattere, der skriver om disse forhold. Derfor vil jeg heller ikke i detaljer fortælle Jer, hvordan de anlagde deres lejr, men nøjes med at gøre rede for, hvordan jeg i dag ville lade min egen hær slå lejr. I vil da få at se, hvad jeg har overtaget fra romerne.

[21] I vil vide, at jeg svarende til to romerske legioner har opstillet to regimenter med 6.000 mand fodfolk og 300 ryttere i hvert, og i hvilke bataljoner og våbentyper jeg har opdelt dem, samt hvilke betegnelser jeg har givet dem. [22] I vil endvidere vide, at jeg i opstillingen af hæren i marchorden og slagorden ikke har nævnt andre folk, men kun sagt, at man med dobbelt så mange folk blot behøver at fordoble antallet af rækker eller geledder [3. bog 48]. [23] Men da jeg nu vil vise Jer, hvordan man skal slå lejr, vil jeg ikke begrænse mig til to regimenter, men samle en hel hær, der i lighed med den romerske skal bestå af to regimenter og lige så mange hjælpetropper. [24] Jeg gør dette, for at lejren i sin form kan blive fuldkommen, idet den skal indrettes til en fuldkommen hær. Dette hensyn har det ikke syntes mig nødvendigt at tage i mine tidligere drøftelser.

[25] Da jeg altså skal indrette en lejr til en rigtig hær på 24.000 mand fodfolk og 2.000 [eller 1.200 som ovenfor] ryttere, fordelt på fire regimenter, to bestående af egne folk og to af fremmede, vil jeg bære mig ad på følgende måde [figur 7, s. 163]. [26] Når jeg har fundet stedet, hvor jeg vil slå lejr, vil jeg hejse min hovedfane, og omkring denne vil jeg afstikke et kvadrat, hvis sider skal være 50 alen fra fanen. Hver af siderne skal vende mod et af de fire himmelhjørner, altså mod øst, vest, syd og nord. På denne plads skal hærføreren have sit telt. [27] Og fordi jeg

tror, at det er klogt, og fordi romerne for en stor del også gjorde det, vil jeg dele de bevæbnede og ubevæbnede og skille soldaterne fra trosset. [28] Jeg vil indkvartere alle de bevæbnede eller hovedparten af dem på den østlige side, de ubevæbnede og oppakningen på den vestlige, således at den østlige side bliver lejrens front, den vestlige dens ryg, den sydlige og nordlige dens flanker. [29] Til inddeling af de bevæbnedes lejrområde vil jeg trække en linje fra hovedfanen og lade den gå 680 alen mod øst. [30] Jeg vil derpå trække to andre linjer, der har den første i midten og er af samme længde, men med 15 alen fra denne. Hvor de ender, skal Østporten være, og rummet mellem de to yderste linjer skal være gaden fra Østporten til hærførerens kvarter, og denne gade vil være 30 alen bred og 630 alen lang, eftersom 50 alen optages af hærførerens kvarter, og den skal kaldes Hærførergaden. En anden gade skal gå fra Sydporten til Nordporten og skære Hærførergaden til front siden, idet den føres forbi hærførerens kvarter på den østlige side. Den vil være 1.250 alen lang (fordi den er i hele lejrens bredde) og vil ligeledes være 30 alen bred, og den skal kaldes Korsgaden.

[31] Da vi nu har bestemt, hvor hærførerens kvarter og disse to gader skal være, vil jeg gå over til at indkvartere mine egne to regimenter. Det ene vil jeg lade tage plads på højre side af Hærførergaden, det andet på venstre. [32] På den anden side af det rum, der optages af Korsgaden i bredden, vil jeg lægge 32 lejrpladser på venstre side af Hærførergaden og 32 på højre, idet jeg mellem den 16. og 17. lejrplads lader være en afstand på 30 alen. Dette bliver Tværgaden, der skærer igennem alle regimenternes lejrpladser, som vi vil få at se, når vi skal fordele disse. [33] I begyndelsen af de to rækker af lejrpladser, der grænser op til Korsgaden, vil jeg indlogere officererne for det tunge rytteri. I de 15 lejrpladser, der på hver side følger efter disse, kommer deres folk, og da hvert regiment har 150 ryttere, skal der på hver lejrplads være ti af dem. [34] Officerernes kvarterer skal være 40 alen brede og ti alen lange. [35] I skal notere jer, at når jeg siger bredde, betyder det altid retningen fra syd til nord, og når jeg siger længde, altid retningen fra vest til øst. [36] De tunge rytteres kvarterer skal være 15 alen lange og 30 brede. [37] På de andre 15 lejrpladser, der følger efter disse på hver side, og som begynder på den anden side af Tværgaden, vil jeg anbringe de lette ryttere, der skal have lige så meget plads som de tunge ryttere, og da de også er 150, skal der være ti af dem på hver lejrplads. På den 16., som rester, vil jeg indlogere deres befalingsmand, og jeg vil give ham lige så meget plads som befalingsmanden for det tunge rytteri. [38] Således vil lejrpladserne for de to regimenters rytteri have Hærførergaden i midten, og deres placering skal tjene som retningslinje for, hvordan fodfolket skal indkvarteres, hvilket jeg nu skal gøre rede for. [39] I vil have bemærket, at jeg har indkvarteret de 300 ryttere i hvert

regiment sammen med deres befalingsmænd på 32 lejrpladser ved Hærførergaden, begyndende fra Korsgaden, og at der mellem den 16. og 17. lejrplads er et rum på 30 alen til Tværgaden. [40] Når jeg skal indkvartere de 20 bataljoner, som de to ordinære regimenter består af, vil jeg lægge lejrpladserne for to bataljoner bag rytternes lejrpladser på hver side af Hærførergaden. Disse skal ligesom rytternes være 15 alen lange og 30 brede og ligge så tæt på ryggen af rytterne, at de støder op til dem. [41] På de to første lejrpladser på hver side, som ligger ud mod Korsgaden, vil jeg indkvartere en bataljonschef, og hans lejrplads skal svare til den, befalingsmanden for det tunge rytteri har. Alene dette kvarter skal være 20 alen i bredden og ti i længden. [42] På de andre 15 kvarterer, som på begge sider følger efter dette frem til Tværgaden, vil jeg på hver side anbringe en bataljon fodfolk. Da den er på 450 mand, skal der pr. kvarter være 30 mand. [43] De næste 15 lejrpladser vil jeg anbringe, så de på begge sider støder op til de lette rytteres og optager samme plads som disse, og på hver side skal der ligge en bataljon fodfolk. [44] Det sidste kvarter på hver side skal indtages af bataljonschefen ved siden af kvarteret for befalingsmanden for det lette rytteri og være ti alen langt og 20 bredt. [45] Således vil disse to første teltrækker bestå halvt af ryttere, halvt af fodfolk. [46] Da jeg ønsker (som jeg tidligere har sagt [2. bog 325-326]), at alle rytterne skal kunne bruges i krig, og da de ikke har tjenere til at hjælpe sig med at passe hestene eller bistå dem i deres andre fornødenheder, skal de infanterister, der ligger bag ved rytterne, have pligt til at hjælpe disse med hestene og være fritaget fra alle andre lejrtjenester, sådan som det var praksis hos romerne. [47] Efter disse lejrpladser skal der på hver side være et rum på 30 alen, og det skal bruges til gader, hvoraf den ene skal kaldes Første Gade på Højre Hånd, den anden Første Gade på Venstre Hånd. På hver side af disse anbringer jeg endnu en række med 32 dobbelte lejrpladser, der vender ryggen mod hinanden og har samme dimensioner som de forrige. Dem deler jeg ligeledes efter den 16. lejrplads for at lave Tværgaden, og jeg lægger på hver side fire bataljoner fodfolk med deres chefer øverst og nederst. [48] Derpå er der igen på hver side et rum på 30 alen til gader, der på den ene side kaldes Anden Gade på Højre Hånd, på den anden Anden Gade på Venstre Hånd. Disse følges af endnu en række med 32 dobbelte lejrpladser med de samme dimensioner og inddelinger som de andre, og her vil jeg på hver side indkvartere yderligere fire bataljoner med deres chefer. [49] Således vil rytterne og bataljonerne i de to ordinære regimenter være indkvarteret i tre rækker på hver side af Hærførergaden.

[50] De to hjælperegiment, der består af det samme antal mænd, vil jeg lægge på hver side af de to ordinære regiment i tilsvarende rækker med dobbelte lejrpladser, idet jeg først laver en række af lejrpladser, hvor den ene halvdel er ryttere, den

anden fodfolk, og de skal placeres 30 alen fra de andre for at lave en gade, som på den ene side skal kaldes Tredje Gade på Højre Hånd, på den anden Tredje Gade på Venstre Hånd. [51] Derefter vil jeg på hver side lægge endnu to rækker lejrpladser, adskilte og ordnede på samme måde som de ordinære regimenters, og de vil have yderligere to gader, der skal benævnes efter nummer og den side, de befinder sig på. [52] Således kommer hele denne del af hæren altså til at ligge i 12 rækker med dobbelte lejrpladser og 13 gader, når man regner Hærførergaden og Korsgaden med. [53] Fra lejrpladserne og ud til graven skal der hele vejen rundt være en afstand på 100 alen. [54] Lægger I alle disse afstande sammen, vil I se, at der fra hærførerens kvarter i midten til Østporten vil være 680 alen.

[55] Der står nu tilbage at bestemme de to afstande, der går fra hærførerens kvarter til Sydporten og fra samme sted til Nordporten. Hver af disse bliver, målt fra punktet i midten, på 625 alen. [56] Trækker man så fra hver af disse afstande de 50 alen, der optages af hærførerens kvarter, 45 alen til en plads, som jeg vil lade være fri på begge sider af dette, 30 alen til en gade, der skal dele de to rum på midten, og de 100 alen, som man på begge sider har mellem lejren og graven, bliver der på hver side et rum på 400 alen i bredden og 100 i længden til lejrpladser, idet længden på dette rum skal være den samme som længden på hærførerens kvarter. [57] Når jeg nu deler denne længde på midten, får man på hver side af hærføreren 40 lejrpladser, der er 50 alen lange og 20 alen brede, altså i alt 80 lejrpladser. Her indkvarteres obersterne, skatmestrene, de ansvarlige for hærens forsyninger og alle dem, der har et embede i hæren, idet jeg dog lader nogle pladser være tomme til de fremmede, der måtte komme til, og til de frivillige, som hærføreren måtte give lov til at deltage i felttoget.

[58] Bag hærførerens kvarter vil jeg lade gå en 30 alen bred gade fra syd til nord, og den skal kaldes Hovedgaden. Den vil ligge langs de 80 omtalte lejrpladser, og denne gade og Korsgaden vil mellem sig have hærførerens kvarter og de 80 lejrpladser på siderne af dette. [59] Fra Hovedgaden, dér hvor den støder op til hærførerens kvarter, vil jeg anlægge en anden gade, gående fra dette til Vestporten og ligeledes 30 alen bred. Den skal i placering og længde svare til Hærførergaden og kaldes Pladsgaden. [60] Når disse to gader er lavet, vil jeg afstikke pladsen, hvor der skal holdes marked. Jeg vil lægge den i begyndelsen af Pladsgaden, over for hærførerens kvarter og stødende op til Hovedgaden, gøre den kvadratisk og lade den måle 96 alen på hver side. [61] På højre og venstre side af pladsen lægger jeg to rækker kvarterer hver med otte dobbelte lejrpladser, der skal være 12 alen lange og 30 brede. Således at der på hver side af pladsen i midten vil være 16 lejrpladser, det

vil sige i alt 32. Her vil jeg indkvartere de resterende ryttere fra hjælperegimenterne, og hvis der ikke er lejrpladser nok, vil jeg anvise dem nogle af dem, som ligger på hver side af hærførerens kvarter, og først og fremmest dem der ligger ud mod graven.

[62] Vi mangler nu at indkvartere regimenternes ekstraordinære pikenérer og veliter. For som I ved, har hvert regiment i vor opstilling ud over de ti bataljoner 1.000 ekstraordinære pikenérer og 500 veliter. Således har vore egne to regimenter 2.000 ekstraordinære pikenérer og 1.000 ekstraordinære veliter, og hjælpetropperne lige så mange. Der mangler altså at blive indkvarteret 6.000 mand fodfolk, som jeg alle vil anbringe i den vestlige del af lejren langs med graven. [63] Fra den nordlige ende af Hovedgaden med en afstand på 100 alen til graven lægger jeg en række med fem dobbelte lejrpladser, som skal være 75 alen i længden og 60 i bredden, således at når man deler i bredden, vil hver lejrplads være 15 alen lang og 30 bred. [64] Det bliver ti lejrpladser, og her lægger jeg 300 mand fodfolk, altså 30 mand på hver lejrplads. [65] I en afstand på 30 alen herfra vil jeg på samme måde og med de samme dimensioner lægge endnu en række med fem dobbelte lejrpladser, derpå endnu én, indtil jeg har fem rækker med fem dobbelte lejrpladser, hvilket tilsammen giver 50 lejrpladser, liggende i en lige linje mod nord og alle 100 alen fra graven, og her vil jeg da have indkvarteret 1.500 mand. [66] Idet jeg nu vender mig til venstre mod Vestporten, vil jeg på den strækning, der går fra de første fem rækker af dobbelte lejrpladser til nævnte port, anbringe endnu fem rækker med dobbelte lejrpladser med de samme dimensioner og på samme måde (med den undtagelse at der fra den ene række til den anden kun vil være 15 alen), hvor der indkvarteres yderligere 1.500 mand. Således vil man fra Nordporten til Vestporten langs med graven have 100 lejrpladser, opdelt i ti rækker med fem dobbelte lejrpladser i hver, og her vil vi lægge alle de ekstraordinære pikenérer og veliter fra vore egne to regimenter. [67] Fra Vestporten til Sydporten vil jeg, følgende graven, på nøjagtig samme måde anbringe hjælperegimenternes ekstraordinære pikenérer og veliter i andre ti rækker med ti lejrpladser i hver række. [68] Deres officerer eller rettere deres bataljonschefer kan indtage de kvarterer ud mod graven, der synes dem mest bekvemme.

[69] Artilleriet vil jeg opstille overalt langs gravvoldene. Og i hele det rum, der bliver tilbage mod vest, vil jeg placere alle de ubevæbnede folk og hele trosset, som de gamle kaldte "*impedimanta*". [70] I skal forstå, at de med dette ord mente hele det følge og alle de ting, der er nødvendige for en hær, ud over soldaterne, såsom: tømrere, smede, beslagsmede, stenhuggere, ingeniører, bombarderer (disse kunne også medregnes til de bevæbnede), hyrder med deres flokke af kastrerede lam og

kvæg, nødvendige for hærens forsyninger, og dertil alle slags håndværkere, samt de fælles pakvogne til transport af mad, våben og ammunition. [71] Jeg vil ikke tildele alle disse folk bestemte lejrpladser, kun udpege de gader, som de ikke må opholde sig på. Derefter vil jeg anbringe hele trosset og dets folk i de fire rum, der bliver tilbage mellem gaderne, og give et til hyrderne, et andet til de forskellige håndværkere, et tredje til de fælles vogne med proviant, og et fjerde til vognene med våben og ammunition. [72] De gader, de ikke må færdes på, vil være Pladsgaden og Hovedgaden, samt en gade, der skal kaldes Midtergaden. Den skal gå fra nord mod syd, skære Pladsgaden på midten og have samme funktion i den vestlige del af lejren, som Tværgaden har i den østlige. [73] Ud over denne skal der gå en gade langs de ekstraordinære pikenérers og veliters kvarterer på den side af dem, der vender ind mod lejren. [74] Alle disse gader skal være 30 alen bredde. [75] Artilleriet vil jeg fordele langs lejrens gravvolde på indersiden af disse.

[76] *Battista*: Jeg må tilstå, at jeg ikke forstår mig på disse ting. Det tror jeg nu heller ikke er nogen skam at indrømme, eftersom det ikke er min profession. [77] Ikke desto mindre synes jeg i høj grad godt om hele den måde, I har indrettet Jer på. Blot vil jeg gerne have svar på to spørgsmål: For det første, hvorfor laver I gaderne og mellemrummene mellem graven og lejren så brede? For det andet, og det forstår jeg endnu mindre, hvordan skal man bruge de arealer, som I afstikker til lejrpladserne?

[78] *Fabrizio*: I skal vide, at jeg gør alle gader 30 alen brede, for at en hel bataljon i normalopstilling kan marchere på dem, for som I vel husker, sagde jeg, at en bataljon er fra 25 til 30 alen i bredden. [79] Det er endvidere nødvendigt, at der mellem graven og lejrpladserne er 100 alen, for at bataljonerne har plads nok til at manøvrere med artilleriet, transportere bytte og, hvis der er behov for det, trække sig tilbage til nye grave og volde. [80] Lejrpladserne er også bedre beskyttet, hvis de ligger et godt stykke fra graven, for derved er de længere væk fra fjendens ild og de andre genstande, han måtte forsøge at slynge imod dem. [81] Hvad angår det andet spørgsmål, så er det ikke min mening, at der på hvert eneste areal kun skal stå ét stort telt, men at det bruges, som det er mest bekvemt for folkene. De kan have flere eller færre telte, når blot de holder sig inden for det afmærkede område. [82] Til indretning af lejrpladserne kræves der særdeles øvede mænd og dygtige bygmestre, som, så snart hærføreren har udvalgt stedet, forstår at give det form og opdele det ved at afmærke gaderne og fastlægge lejrpladserne med reb og spyd på en så praktisk måde, at alt hurtigt bliver ordnet og inddelt. [83] For at undgå forvirring skal de enkelte dele af lejren altid have samme placering, så enhver ved, i hvilken

gade og på hvilken plads han skal indkvarteres. [84] Disse regler skal man iagttage altid og overalt, således at lejren er som en bevægelig by, der, hvor end den drager hen, tager de samme gader, de samme huse og det samme udseende med sig. De kan ikke følges af dem, der søger stillinger, hvor naturen yder dem beskyttelse, eftersom de er nødt til at ændre lejrens form efter stedets beskaffenhed.

[85] Romerne på deres side befæstede deres lejr med grave, volde og brystværn, idet de omgav den med et palisadeværn og foran dette med en grav, der sædvanligvis var seks alen bred og tre alen dyb. Disse dimensioner øgede de, alt efter hvor længe de skulle blive på stedet, og hvor meget de frygtede fjenden. [86] I dag ville jeg for min del ikke lave et sådant palisadeværn, med mindre jeg skulle overvintre på et sted. [87] Graven og volden vil jeg ikke gøre mindre, men nok større, hvis det kræves. [88] Med hensyn til artilleriet vil jeg i hvert hjørne af lejren anlægge en grav i halvcirkelform, hvorfra fjenden kan beskydes i flanken, hvis han skulle angribe. [89] Soldaterne skal trænes grundigt i at slå lejr, således at de, der forestår anlæggelsen af den, hurtigt kan udføre deres opgaver, og soldaterne straks finde deres pladser. [90] Intet af dette er vanskeligt, som der vil blive gjort rede for på rette sted. [91] Jeg vil nemlig nu gå over til bevogtningen af lejren, for uden en ordentlig fordeling af vagterne vil alle de øvrige anstrengelser være spildt.

[92] *Battista*: Før I går videre til vagterne, vil jeg gerne vide, hvordan man skal bære sig ad, hvis man vil slå lejr tæt på fjenden. For i en sådan situation kan jeg ikke se, at der er tid nok til, at det kan foregå på den her beskrevne måde uden at udsætte sig for fare.

[93] *Fabrizio*: I skal vide, at ingen hærfører slår lejr tæt på fjenden, hvis han ikke er parat til at tage et slag, når som helst fjenden vil. [94] Og når man er parat til det, er der ingen fare ud over den almindelige, for man opstiller to tredjedele af hæren i slagorden, den sidste tredjedel slår lejr. [95] I sådanne tilfælde overlod romerne det til *triarii* at befæste lejren, mens de holdt *principes* og *hastati* kampklare. [96] Det gjorde de, fordi *triarii* var de sidste til at komme i kamp, og skulle fjenden rykke imod dem, havde de tid nok til at forlade arbejdet, få fat på deres våben og indtage deres pladser. [97] I skal efterligne romerne og lade de bataljoner slå lejr, som I vil anbringe i den bageste del af hæren på *triarii*'s plads.

[98] Men lad os se på vagterne. [99] Jeg mener ikke hos de gamle at være stødt på, at de for at sikre lejren om natten stillede vagter uden for gravene, sådan som man gør det i dag under navn af skildvagter. [100] Jeg tror, at de undgik dette,

fordi de mente, at hæren på denne måde let ville kunne blive lokket i en fælde, dels fordi det ville være vanskeligt at overvåge vagterne, dels fordi de kunne blive enten bestukket eller overmandet af fjenden. Altså var det efter deres opfattelse farligt at forlade sig enten helt eller delvis på dem. [101] Derfor beholdt de hele vagtstyrken inden for gravene. Denne indrettede de omhyggeligt og med den største disciplin og straffede enhver med døden, som brød disciplinen. [102] Hvordan hele denne ordning var, skal jeg ikke komme ind på for ikke at trætte Jer, og fordi I selv kan læse om det, hvis I ikke allerede har gjort det. [103] Jeg skal kun kort fortælle om, hvordan jeg selv vil bære mig ad. [104] Jeg vil som en almindelig regel lade en tredjedel af hæren være under våben om natten, og heraf skal en fjerdedel være stående. Denne fjerdedel skal fordeles langs med volden, således at der står dobbelte vagter hele vejen rundt samt på alle vigtige punkter i lejren. En del af vagterne skal have faste poster, en anden del skal uden afbrydelse patruljere fra det ene hjørne af lejren til det andet. [105] Den samme ordning vil jeg også bruge om dagen, når fjenden er i nærheden. [106] Med hensyn til at give parolen og ændre den hver aften, og alle de andre ting, der bruges af sådanne vagter, er det kendte forhold, som jeg ikke yderligere skal kommentere. [107] Kun skal jeg minde om én ting, da den er af største vigtighed, og som, når man er opmærksom på den, afstedkommer meget godt, og meget dårligt, hvis man ikke er det. Og det er, at man omhyggeligt skal kontrollere, hvem der om aftenen ikke er i lejren, og hvilke nyankomne der er. [108] Det lader sig let gøre, når man har slået lejr på den anviste måde, for eftersom der på hver lejrplads er et bestemt antal mænd, kan man nemt se, om der mangler nogle, eller om der er for mange. Har nogle forladt deres poster uden tilladelse, skal de straffes som desertører, og er der for mange, skal man undersøge, hvem de er, hvad de laver, og hvad deres øvrige forhold er. [109] En sådan grundighed bevirker, at fjenden ikke kan, i hvert fald kun med vanskelighed, få forbindelse med dine officerer og skaffe sig underretning om dine planer. [110] Havde romerne ikke udvist en sådan omhu, havde Claudius Nero med Hannibal over for sig ikke kunnet bryde op fra sin lejr i Lucanien og tage til Marche og tilbage igen, uden at Hannibal havde fået nys om det.

[111] Dog er det ikke tilstrækkeligt at indføre disse gode foranstaltninger, hvis man ikke med den største strengthed sørger for, at de efterleves, for intetsteds kræves der så megen lydighed som i en hær. [112] Derfor skal lovene til dens bevarelse være strenge og hårde, og håndhæveren af dem skal være aldeles ubønhørlig. [113] Romerne straffede med døden dem, der ikke indfandt sig ved et vagtskifte, dem, der forlod den plads, de var blevet tildelt under et slag, dem, som smuglede noget ud af lejren, dem, som sagde, at de havde udrettet et eller andet stort under kampen og ikke

havde gjort det, dem, som havde kæmpet i strid med hærførerens befaling, og dem, som i frygt havde kastet deres våben fra sig. [114] Skete det, at en hel kohorte eller legion havde begået en sådan fejl, kom man, for ikke at henrette alle, deres navne ned i en pose og udtrak en tiendedel af dem, og disse måtte dø. [115] Denne straf var altså indrettet sådan, at selv om den ikke ramte alle, så måtte alle frygte den. [116] Men da der skal være belønninger, hvor der er strenge straffe, sådan at menneskene på én gang lever i frygt og håb, havde de også belønninger til alle, der udmærkede sig. Som når nogen under en kamp reddede en medborgers liv, eller som den første kom op på muren i fjendens by, eller som den første trængte ind i hans lejr eller i kamp sårede eller dræbte en fjende eller rev ham af hesten. [117] Således blev enhver tapper handling anerkendt og belønnet af konsulerne og offentligt rost af enhver. Og foruden den hæder og ære, de høstede blandt soldaterne for sådanne handlinger, viste de, når de kom tilbage til deres hjemstavn, de modtagne gaver til deres venner og familier under megen højtidelig pomp og store glædesscener. [118] Det kan derfor ikke undre, at romerne erhvervede sig så stort et rige, eftersom de konsekvent straffede og belønnede alle, der gennem deres dårlige eller gode handlinger havde gjort sig fortjent til enten det ene eller det andet, og man burde i de fleste af disse ting følge deres eksempel. [119] Jeg skal heller ikke undlade at nævne en særlig straf, som de brugte: når en mand var blevet erklæret skyldig af tribunen eller konsulen, gav denne ham et let slag med en stok. Efter dette slag havde han lov til at flygte, og de andre soldater havde lov til at dræbe ham. Med det resultat at alle kastede enten sten eller spyd efter ham eller sårede ham med andre våben, til han styrtede død om. De allerfærreste overlevede, og gjorde de det, kunne de ikke vende hjem undtagen under så mange trængsler og nedværdigelser, at det var meget bedre at dø. [120] Næsten den samme straffemetode bruges i dag af schweizerne, der lader de dømte henrette offentligt af de andre soldater. [121] Hvilket er velovervejet og glimrende gjort, for ønsker man at undgå, at nogen forsvarer en skyldig, findes der intet bedre middel end at overlade ham fuldbyrdselsen af straffen. Thi man forsvarer en skyldig på en anden måde og nærer et andet ønske om at se ham straffet, når det er én selv, der eksekverer dommen, end når en anden gør det. [122] Vil man altså, at en mand, der har gjort sig skyldig, ikke vinder folkets gunst, er det et fortrinligt middel at lade folket selv dømme ham. [123] Til bekræftelse heraf kan man anføre eksemplet med Manlius Capitolinus. Han var blevet anklaget af senatet, og folket forsvarede ham, indtil det selv blev gjort til hans dommer. Men da det skulle afgøre hans sag, dømte det ham til døden [D 344-345]. [124] Dette er følgelig en måde at straffe på, som hindrer optøjer og bevirker, at retfærdigheden sker fyldest. [125] Da frygten for lovene og menneskene ikke er nok til at tøjle bevæbnede mænd, tilføjede de gamle den guddommelige autoritet. Derfor lod de under storslåede ceremonier soldaterne

aflægge ed på, at de ville overholde den militære disciplin, således at de, hvis de brød den, måtte frygte ikke blot lovene og menneskene, men også guderne. [126] Og de skyede ingen anstrengelser for at fylde dem med religion [4. bog 141ff].

[127] *Battista*: Tillod romerne, at der var kvinder i deres hære, eller at man fordrev tiden med spil, som man gør det i dag?

[128] *Fabrizio*: De forbød både det ene og det andet. [129] Det var heller ikke vanskeligt at opretholde et sådant forbud, for der var hver dag så mange øvelser såvel for den enkelte soldat som for soldaterne som helhed, at de ikke fik tid til at tænke hverken på Venus eller på spil eller på andre af de ting, der gør soldater oprørske og uanvendelige.

[130] *Battista*: Det tiltaler mig. [131] Men sig mig, når hæren skulle bryde op fra lejren, hvilken orden skete det så i?

[132] *Fabrizio*: De lod hærførerens trompet lyde tre gange. [133] Ved det første signal tog de teltene ned og pakkede bagagen, ved det andet lastede de dyrene, og ved det tredje satte de sig i bevægelse, sådan som jeg har forklaret ovenfor [5. bog 2-9], altså med tros efter hver afdeling af bevæbnede og med legionerne i midten. [134] I skal altså først sætte et hjælperegiment i march sammen med dets eget tros og en fjerdedel af det fælles tros, som blev opbevaret i et af de fire rum i lejren, vi talte om for lidt siden [6. bog 69-71]. [135] For at alle kan kende deres pladser under marchen, skal man lade hver enkelt del af trosset høre til et bestemt regiment. [136] Således skal hvert regiment altså marchere med sit eget tros og en fjerdedel af det fælles tros efter sig, sådan som vi har vist, at den romerske hær gjorde.

[137] *Battista*: Tog romerne andre hensyn end dem, I har nævnt, når de slog lejr?

[138] *Fabrizio*: Jeg gentager, at romerne, når de slog lejr, altid ønskede at bevare den samme, for dem vante form, hvilket var deres første og vigtigste hensyn. [139] Derudover tog de især to ting i betragtning: den ene var at slå sig ned et sundt sted, den anden var at slå sig ned på et sted, hvor fjenden ikke kunne overfalde dem eller afskære dem fra vand og levnedsmidler.

[140] For at undgå sygdomme undgik de områder med sumpe og skadelige vinde. [141] Dem bestemte de ikke så meget efter stedets beskaffenhed som efter

beboernes ansigter. Fandt de, at de havde en dårlig kulør og var opsvulmede eller ramt af anden sygelighed, slog de ikke lejr. [142] Med hensyn til det andet om at undgå overfald er det nødvendigt at undersøge stedets natur, samt hvor venner og fjender befinder sig, og herudfra slutte, om du kan blive angrebet eller ej. [143] Derfor skal hærføreren også have et grundigt kendskab til landet og omgive sig med folk med samme kendskab. [144] Man undgår ligeledes sygdomme og sult, når man sørger for, at der ikke er uorden i hæren. Thi når man vil holde den sund, skal man se til, at soldaterne sover i telte, at de slår lejr, hvor der er træer, som kan give dem skygge, og hvor de kan finde brænde til at koge deres mad, samt at de ikke marcherer i brændende hede. [145] Om sommeren er det derfor nødvendigt, at hæren bryder op fra lejren før solopgang, ligesom man om vinteren skal vogte sig for at marchere gennem sne og is uden mulighed for at tænde bål. Dertil skal man sikre sig, at soldaterne ikke mangler den nødvendige påklædning, og at de ikke drikker fordærvet vand. [146] Skulle nogle alligevel blive syge, skal der være læger til at behandle dem, for en hærfører er fortabt, hvis han skal kæmpe mod både sygdomme og fjenden. [147] Intet er dog bedre til at holde hæren sund end øvelser, og derfor trænede de gamle den hver dag. [148] Heraf ser man, hvor værdifulde øvelser er, for i lejren holder de dig sund, og på slagmarken giver de dig sejren.

[149] Hvad angår sult, er det ikke blot nødvendigt at sørge for, at fjenden ikke afskærer dig fra levnedsmidler, du skal også finde ud af, hvor du skal få dem fra, og at det, du har, ikke bliver sat over styr. [150] Derfor skal din hær altid have reserver til en måned, og du skal pålægge dine venner i nærheden som skat, at de forsyner dig dagligt. Forrådene skal opbevares på et sikkert sted, og man skal frem for alt være omhyggelig med at dele ud af dem, således at alle hver dag får en rimelig ration, uden at der opstår uorden. Thi i krig kan enhver ting overvindes med tiden, alene denne overvinder med tiden dig. [151] Der vil heller aldrig være en fjende, som vil forsøge at besejre dig med våben, hvis han kan gøre det med sult, for selv om sejren ikke er så ærefuld, så er den mere sikker og vis. [152] Altså kan en hær ikke undgå sulten, hvis den handler uretfærdigt over for sine venner eller bruger løs af det, den har, thi den ene form for uorden bevirker, at forsyningerne udebliver, den anden, at de ødes bort. [153] Derfor befalede de gamle, at soldaterne fortærede deres ration på bestemte tidspunkter, hvorfor de kun spiste, når hærføreren gjorde. [154] Enhver ved, hvor meget af alt dette, der bliver praktiseret i de moderne hære, og derfor kan man ikke med rette kalde dem velordnede og mådeholdne som de gamle, men løsslupne og fordrukne.

[155] *Battista*: I sagde i begyndelsen [6. bog 23-24], da vi slog lejr, at I ikke ville begrænse Jer til to regimenter, men tage fire for at vise, hvordan en hel hær skal slå lejr. [156] Jeg ønsker derfor, at I forklarer mig to ting: den ene, hvordan jeg skal slå lejr, hvis jeg har enten flere eller færre folk. [157] Den anden, hvor mange soldater der synes Jer tilstrækkeligt for at kæmpe mod en hvilken som helst fjende.

[158] *Fabrizio*: Til det første spørgsmål svarer jeg, at hvis hæren er 4-6.000 mand større eller mindre, tilføjer eller fjerner man så mange rækker lejrpladser, som det er nødvendigt, og på denne måde kan man øge eller formindske i det uendelige. [159] Dog lavede romerne to lejre, når de forenede to konsulære hære, og vendte delen med de ubevæbnede ind mod hinanden. [160] Hvad angår det andet spørgsmål, svarer jeg, at en ordinær romersk hær var på omkring 24.000 mand, men når de blev trængt af en større styrke, var det højeste antal, de kom op på, 50.000. [161] Med så mange mand stillede de op mod de 200.000 gallere, der angreb dem efter deres første krig mod karthagerne. [162] Med det samme antal kæmpede de mod Hannibal. I skal derfor mærke Jer, at romerne og grækerne førte krig med forholdsvis få mænd, der var stærke i kraft af deres slagorden og disciplin, mens gallerne og orientalerne forlod sig på mængden. Det ene af disse folkeslag, nemlig gallerne, benyttede sig af den naturlige vildskab, det andet af den store underdanighed, hine folk har over for deres herskere. [163] Men i Grækenland og Italien, hvor der hverken er naturlig vildskab eller naturlig ærefrygt for herskerne, har det været nødvendigt at betjene sig af disciplinen, og den har været i stand til at udrette så meget, at de få har kunnet besejre de manges vildskab og naturlige hårdnakkethed. [164] Følgelig siger jeg, at vil man efterligne romerne og grækerne, skal man ikke have mere end 50.000 soldater, snarere mindre, for de mange skaber forvirring og gør det vanskeligere at opretholde disciplinen og den indlærte slagorden. [165] Pyrrhus plejede således at sige, at han med 15.000 mand ville kunne angribe hele verden.

[166] Men lad os gå videre. Vi har ladet vor hær vinde et slag og vist, hvilke farer der kan opstå herunder. Vi har ladet den marchere og fortalt, hvilke forhindringer den kan støde på under marchen. Og til slut har vi ladet den slå lejr, hvor den ikke blot skal hvile ud oven på de udståede strabadser, men også tænke på, hvordan den skal gøre en ende på krigen. I lejren er der mange ting at tage vare på, især hvis der stadig er fjender i felten og upålidelige byer, som det er klogt at sikre sig imod eller erobre, hvis de er helt på fjendens side. [167] Det er derfor nødvendigt at komme til behandlingen af disse problemer og overvinde vanskelighederne på den samme ærefulde måde, som vi hidtil har ført krigen på. [168] Når vi nu går ned i detaljerne, siger jeg derfor, at hvis du har behov for, at mange mennesker eller folk gør noget,

som er nyttigt for dig og til stor skade for dem selv – som at rive deres bymure ned eller forvise mange af deres borgere – skal du enten føre dem bag lyset på en sådan måde, at hver enkelt by tror, at den ikke er berørt, således at de ikke hjælper hinanden, og derfor alle let vil kunne undertrykkes. Eller også skal du befale dem alle, at de skal gøre en bestemt ting på én og samme dag, men sådan at hver af dem tror, at han er den eneste, der har fået befalingen og derfor kun tænker på at adlyde, ikke på at gøre modstand. På denne måde vil de alle hver især udføre din befaling uden at anstifte uroligheder. [169] Hvis du nærer mistro til et folks loyalitet, og du vil sikre dig den og samtidig besætte landet i en håndevending, kan du for at skjule din plan ikke gøre noget bedre end at underrette det om en eller anden afvigende plan, som du beder om hjælp til, og vise, at du tænker på at foretage et andet felttog, der slet ikke har noget med det omtalte folk at gøre. Det vil bevirke, at de ikke tænker på deres eget forsvar, da de ikke tror, at du vil angribe dem, hvilket vil give dig rig mulighed for at tilfredsstille dit egentlige ønske. [170] Hvis du får farten af, at der i din egen hær er nogen, som holder din fjende informeret om dine planer, kan du ikke gøre noget bedre end at benytte dig af hans forræderi og fortælle ham alle de ting, du ikke vil gøre, og fortie de ting, du vil gøre, og sige, at du frygter de ting, du ikke frygter, og for ham skjule de ting, du frygter. Det vil få fjenden til at indlade sig på et eller andet forehavende, fordi han tror at kende dine planer, men du vil da let kunne udmanøvrere og besejre ham. [171] Hvis du som Claudius Nero har planer om at formindske din hær for at komme din ven til undsætning, og fjenden ikke skal finde ud af det, skal du ikke gøre din lejr mindre, men lade faner og teltrækker stå og overalt have de samme ildsteder og vagter. [172] Hvis du omvendt får forstærkninger udefra, og fjenden ikke skal vide, at din hær er blevet større, skal du ikke udvide lejren, thi det har altid været af den største nytte at holde sine handlinger og planer hemmelige. [173] Da Metellus stod med sin hær i Spanien, og der var en, som spurgte ham, hvad han ville lave den næste dag, svarede han, at hvis hans tunika vidste det, ville han brænde den. [174] Til en anden, der ønskede at vide, hvornår Marcus Crassus ville bryde op med sin hær, sagde denne: ”Tror du, at du alene ikke vil høre trompeterne?” [175] For at kende fjendens hemmeligheder og situationen i hans hær har nogle brugt at sende gesandter til ham og sammen med disse krigskyndige mænd, forklædte som tjenere. Når de så har fået lejlighed til at se fjendens hær og konstateret hans styrke og svage punkter, har de kunnet sejre takket være disse oplysninger. [176] Andre har sendt en absolut pålidelig mand i eksil, og gennem ham har de lært fjendens planer at kende. [177] Lignende hemmeligheder om fjenden kan man også få, når man tager fanger til dette formål. [178] I den krig, Marius udkæmpede mod kimbrenne, ville han vide, om de gallere, der dengang boede i Lombardiet, og som var i forbund med det romerske folk, var til at stole på.

Derfor sendte han dem både åbnede og forseglede breve, og i de første skrev han, at de ikke måtte åbne de forseglede før en bestemt dag, men før det fastsatte tidspunkt krævede han brevene tilbage, og da han så, at de alle var blevet åbnet, forstod han, at han ikke kunne forlade sig på deres troskab.

[179] Nogle hærførere har, når de er blevet angrebet, ikke villet møde fjenden, men har i stedet invaderet hans land og tvunget ham til at vende hjem for at forsvare det. [180] Det er ofte gået godt, fordi dine soldater begynder med at sejre, gøre bytte og vinde selvtillid, mens fjendens skræmmes, da de fra sejrherre synes at blive de besejrede. [181] Således har mange med denne afledningsmanøvre nået deres mål [182]. Men det kan kun lade sig gøre, hvis dit land er stærkere end fjendens, for forholder det sig omvendt, vil du tabe. [183] Det har ofte været nyttigt for en hærfører, når hans lejr er blevet angrebet af en fjende, at starte nogle forhandlinger og indgå våbenhvile med ham for nogle dage. Dette plejer at gøre fjenden mere skødesløs i alle hans handlinger, således at du ved at udnytte denne skødesløshed nemt kan slippe ud af hans greb. [184] Således befriede Sulla sig to gange fra sine fjender, og med det samme kneb slap Hasdrubal i Spanien væk fra Claudius Nero, som holdt ham belejret. [185] For at komme fri af en fjende er det foruden de nævnte ting nyttigt at gøre noget, som kan aflede hans opmærksomhed. [186] Det kan ske på to måder: enten ved at angribe ham med en del af dine styrker, for at resten kan redde sig, mens han er optaget af kampen; eller ved at lade indtræffe en eller anden uventet begivenhed, der forbløffer ham, således at han af frygt forholder sig uvirksom. Sådan som I ved, at Hannibal gjorde, dengang han var blevet indesluttet af Fabius Maximus og om natten satte brændende fakler på hornene af en større flok kvæg, således at Fabius, gjort usikker af det uvante syn, ikke tænkte på at spærre ham vejen [D 434].

[187] En hærfører skal blandt sine øvrige gøremål med alle midler bestræbe sig på at splitte fjendens styrker, enten ved at kaste mistanke på hans betroede folk eller ved at give ham anledning til at dele sine tropper og derved svække sig selv. [188] Det første gør man ved at tage særlige hensyn til de besiddelser, en mand i hærførens inderkreds har, som når man under krigen for eksempel skåner hans folk eller ejendele og leverer hans sønner eller andre slægtninge tilbage uden løsesum. [189] I ved, at Hannibal afbrændte alle marker omkring Rom og kun gik uden om dem, der tilhørte Fabius Maximus. [190] I ved, at Coriolanus, da han rykkede mod Rom med sin hær, sparede patriciernes ejendomme og brændte og plyndrede plebejernes [D 26-27]. [191] Metellus, der stod over for Jugurtha med sin hær, opfordrede alle de gesandter, Jugurtha sendte til ham, om at udlevere deres herre. Senere skrev han breve

til dem med det samme indhold og udvirkede, at Jugurtha efter kort tid begyndte at mistænke samtlige sine rådgivere, og på forskellig vis fik han dem alle dræbt. [192] Da Hannibal havde søgt tilflugt hos Antiochus, behandlede de romerske udsendinge ham så fortroligt, at Antiochus fik mistanke til ham og derefter ikke længere lyttede til hans råd. [193] Når det gælder om at dele fjendtlige folk, findes der ingen mere sikker metode end at angribe nogle af disses lande, således at de tvinges til at træde ud af krigen for at forsvare sig. [194] Denne metode betjente Fabius sig af, da han med sin hær stod over for en forenet styrke af gallere, etruskere, umbrere og samnittere. [195] Titus Didius havde få folk sammenlignet med fjendens og ventede på en legion fra Rom. Fjenden ville rykke imod den og angribe den, og for at forhindre dette lod han udsprede det rygte i hele sin hær, at han den næste dag ville levere et slag. Derpå sørgede han for, at nogle af de fanger, han havde taget, fik lejlighed til at flygte og fortælle om sin befaling om at kæmpe den følgende dag. For ikke at formindske sine styrker afstod fjenden fra at marchere imod legionen, der således nåede sikkert frem. Denne fremgangsmåde delte ikke fjendens stridskræfter, men den fordoblede konsulens. [196] Andre har for at splitte fjendens styrker ladet ham trænge ind i deres land og indtage flere byer, for at han ved at efterlade garnisoner i disse fik formindsket sine styrker. Når han på denne måde er blevet svækket, har de angrebet og besejret ham. [197] Atter andre har, når de ville invadere en provins, foregivet at ville angribe en anden og forberedt sig så grundigt, at når de var trængt ind i det område, man ikke forventede, at de ville angribe, har de sejret, før fjenden kunne nå frem med forstærkninger. [198] Thi din fjende, der ikke er sikker på, om du vil vende om og angribe det først truede punkt, er tvunget til ikke at forlade det ene sted for at undsætte det andet, og således ender det ofte med, at han ikke forsvarer noget af dem.

[199] Ud over de allerede nævnte ting er det vigtigt for en hærfører at vide, hvordan han skal nedkæmpe et mytteri og forhindre splid blandt sine soldater. [200] Den bedste metode er at straffe hovedmændene bag uroen, men sådan at du får dem sat ud af spillet, før de er blevet klar over dine hensigter. [201] Fremgangsmåden er denne: hvis de ikke er i din nærhed, skal du ikke blot tilkalde de skyldige, men sammen med dem alle andre, for at de skal tro, at det ikke sker for at straffe dem. Således vil de ikke flygte, og du vil bekvemt kunne give dem deres straf. [202] Er de i din nærhed, skal du støtte dig til dem, der ikke er skyldige, og med deres hjælp straffe de skyldige. [203] Når der er splid mellem dine soldater, er den bedste metode at udsætte dem for fare, for den angst, der opstår herved, plejer altid at holde dem samlede. [204] Men det, som frem for alt skaber enighed i en hær, er hærførerens anseelse, hvilken udelukkende kommer af hans tapperhed, for hverken byrd eller

myndighed har nogensinde skabt anseelse, hvis tapperheden har manglet. [205] Det første, som det tilkommer en hærfører at gøre, er at sørge for, at hans soldater er sikre på både straf og betaling, for når som helst betalingen udebliver, må straffen nødvendigvis også udeblive. Du kan ikke straffe en soldat, der plyndrer, hvis du ikke betaler ham, for soldaten kan ikke, hvis han vil overleve, afholde sig fra at plyndre. [206] Men betaler du ham uden at straffe ham, bliver han under alle omstændigheder opsætsig. Han vil ringeagte dig, og hvem det sker for, kan ikke holde på sin rangs værdighed, og kan man ikke det, følger med nødvendighed uroligheder og splid, hvilket er ensbetydende med din hærs undergang. [207] Hærførerne i antikken havde en bekymring, som de nuværende er næsten fri for, nemlig at fortolke de dårlige varsler, så de passede ind i deres planer. Slog et lyn ned i lejren, formørkedes solen eller månen, var der et jordskælv, eller faldt hærføreren, når han steg op på sin hest eller ned fra den, fortolkede soldaterne det som et uheldigt varsel, og det satte en sådan skræk i dem, at de næsten var dømt til at tabe, hvis de skulle komme i kamp. [208] Så snart en sådan begivenhed indtraf, forklarede de gamle hærførere den naturlige årsag til den eller udlagde den til deres fordel. [209] Da Cæsar gik fra borde i Afrika og faldt, udbrød han: ”Afrika, jeg har indtaget dig”. [210] Mange har forklaret måneformørkelser og jordskælv. Dette er alt sammen ting, der ikke vil kunne forekomme i dag, dels fordi menneskene nu ikke er så overtroiske, dels fordi vor religion udelukker alle sådanne forestillinger. [211] Men skulle noget lignende alligevel ske, skal man efterligne de gamle.

[212] Når enten sult eller et andet naturligt behov eller en menneskelig lidenskab har ført din fjende ud i den yderste fortvivelse, og når han drevet deraf vil kæmpe med dig, skal du blive i din lejr og gøre, hvad der står i din magt for at undgå et slag. [213] Således gjorde spartanerne mod messenierne, og således gjorde Cæsar mod Afranius og Petreius. [214] Da konsulen Fulvius stod over for kimbrerne og mange dage igennem havde ladet sine ryttere angribe fjenderne, blev han opmærksom på, at de kom ud af lejren for at forfølge hans folk. Han lagde derfor et baghold bag kimbrernes lejr og angreb dem igen med sine ryttere. Da de så forlod lejren for at forfølge disse, indtog og plyndrede Fulvius den. [215] Nogle hærførere har, når deres hær har stået i nærheden af fjendens, haft stor nytte af at sende deres folk ud under fjendens faner for at plyndre og afbrænde deres eget land. Fjenden har da troet, at det var folk, som var kommet dem til undsætning, og de er ilet til for at hjælpe med at gøre bytte, og på denne måde har de opløst deres orden og gjort det muligt for deres modstander at besejre dem. [216] Denne metode brugte Alexander af Epirus, da han kæmpede mod illyrierne, og syrakuseren Leptines mod karthagerne, og begge gennemførte med held deres forehavender. [217] Mange har overvundet en fjende ved

at give ham mulighed for at spise og drikke uden måde, idet de har ladet som om, de var bange og har efterladt deres lejr fuld af vin og kvæg. Når fjenden så har fyldt sig langt ud over ethvert naturligt behov, har de angrebet og besejret ham. [218] Således gjorde Tamyris mod Kyrus, og Tiberius Gracchus mod spanierne. [219] Nogle har forgiftet vin og anden proviant for nemmere at kunne overvinde fjenden. [220] Jeg sagde tidligere, at jeg ikke var stødt på, at de gamle om natten havde skildvagter uden for lejren, og jeg vurderede, at de handlede således for at undgå de uheldige konsekvenser heraf. Man ser nemlig, at selv de vagter, man om dagen har haft til at holde øje med fjenden, har betydet ruin for den, som har udkommanderet dem. For det er mangel på en gang sket, at de er blevet taget til fange og tvunget til at hidkalde deres egne ved hjælp af et aftalt signal, og når disse så har indfundet sig, er de blevet enten dræbt eller fanget. [221] For at narre fjenden er det gavnligt en gang imellem at ændre dine vaner, således at han, når han forlader sig på disse, kan gå til grunde. Som en hærfører gjorde, der plejede at signalere fjendens ankomst til sine folk med ild om natten og røg om dagen. Han gav da befaling til, at man uden afbrydelse lavede ild og røg, men holdt inde, når fjenden nærmede sig. Denne troede så, at han ikke var blevet set, eftersom han ikke så signalet til, at han var blevet opdaget. Derfor rykkede han frem uden orden og hjalp derved sin modstander til sejr. [222] For at lokke den fjendtlige hær ud af dens befæstede stillinger, sendte Memnon fra Rhodos en af sine mænd til fjenden under foregivende af at være overløber. Manden hævdede, at der var splid i Memnons lejr, og at hovedparten af den var ved at drage bort. For at gøre historien mere troværdig foranstaltede Memnon nogle tumulter i lejren. Da fjenden nu troede, at han kunne sejre, gik han til angreb og blev selv slået. [223] Foruden de allerede nævnte ting skal man tage sig i agt for at drive fjenden ud i den yderste fortvivlelse. En sådan agtpågivenhed udviste Cæsar, dengang han kæmpede med germanerne. Han åbnede en vej for dem, da han havde set, at de ikke kunne flygte, og at denne tvangssituation gav dem fornyede kræfter. Han foretrak altså besværet med at forfølge dem, når de var på flugt, frem for farerne ved at kæmpe med dem, når de forsvarede sig. [224] Lucillus så, at nogle af de makedonske ryttere, han havde hos sig, var på vej til at ride over på fjendens side. Straks blæste han til angreb og befalede sine øvrige folk at sætte efter dem. Fjenden troede, at Lucillus ville indlede slaget, og de angreb makedonierne med en sådan heftighed, at disse blev nødt til at forsvare sig, og således blev de mod deres vilje kæmpende i stedet for desertører.

[225] Det er også vigtigt at vide, hvordan du, enten før eller efter du har vundet et slag, sikrer dig en by, hvis troskab du tvivler på. Det kan vi lære af nogle eksempler fra antikken. [226] Pompejus, der nærede mistro til indbyggerne i Chauci, bad

dem om at tage imod nogle syge, som han havde i sin hær, men sendte forklædte som syge sine stærkeste mænd ind i byen, der således blev erobret. [227] Publius Valerius betvivlede loyaliteten hos indbyggerne i Epidaurus og lod afholde, hvad vi ville kalde en soningsceremoni i et tempel uden for byen, og da hele folket var illet dertil for at få tilgivelse, stængede han byportene og lukkede kun dem ind, han havde tillid til. [228] Da Alexander den Store ville marchere mod Asien og samtidig sikre sig Thrakien, tog han alle dette lands stormænd med sig og gav dem sold, mens han lod folket i Thrakien blive regeret af mænd af lav stand. Således stillede han stormændene tilfredse ved at betale dem, og folket forholdt sig i ro, fordi det ikke havde førere, der kunne hidse det op. [229] Men frem for alt vinder hærførere folkene for sig ved at give dem eksempler på kyskhed og retfærdighed. Som Scipio, da han i Spanien sendte en kvinde af usædvanlig skønhed tilbage til faderen og ægtemanden, hvilket betød mere for erobringen af Spanien end hans våben [D 374]. [230] Cæsar [Augustus Germanicus, dvs. kejser Domitian] vandt sig ved at betale for det træ, han havde brugt til palisaderne omkring sin hær i Gallien, et sådant ry for retfærdighed, at det lettede ham erobringen af landet.

[231] Jeg ved ikke, om der står mere tilbage at sige om disse ting. Der er heller ingen spørgsmål inden for vort emne, som vi ikke har diskuteret. [232] Blot mangler jeg at fortælle om, hvordan man erobrer og forsvaret byer, hvilket jeg med glæde vil gøre, hvis I ikke har noget at indvende imod det.

[233] *Battista*: Jeres elskværdighed er så stor, at den tilfredsstiller vore ønsker, uden at vi behøver at være bange for at synes ubeskedne, for I tilbyder os frit alt det, vi selv ville skamme os over at bede om. [234] Derfor siger vi kun dette, at I ikke kan give os en større eller mere velkommen gave end at føre vor diskussion til ende. [235] Men før I tager hul på det sidste punkt, så besvar dette spørgsmål for os: om det er bedre at fortsætte krigen også om vinteren, som man gør i dag, eller om man kun skal kæmpe om sommeren og lægge sig i vinterkvarter, sådan som de gamle gjorde.

[236] *Fabrizio*: Her ser man, at hvis det ikke var for spørgerens kløgt, havde vi forbigået et tema, der fortjener opmærksomhed. [237] Jeg siger endnu en gang, at de gamle gjorde alting bedre og med større klogskab end vi. Og hvis man på andre områder begår enkelte fejl, så begår man på krigskunstens alle dem, man kan. [238] Der findes intet mere uklogt eller mere farligt for en hærfører end at føre krig om vinteren, og faren er meget større for den, der angriber, end for den der forsvaret sig. [239] Årsagen er denne: alle de anstrengelser, man bruger på den militære disciplin,

bruger man, for at man i ordnet opstilling kan levere et slag mod en fjende, thi det er det mål, en hærfører skal stræbe efter, eftersom slaget afgør, om du har vundet eller tabt krigen. [240] Hvem der altså bedst forstår at ordne sig til slag, og hvem der har den mest disciplinerede hær, har de største fordele under slaget og de største udsigter til at vinde det. [241] På den anden side er der intet, som er mere ødelæggende for en slagorden end et ufremkommeligt terræn eller et koldt og regnfuldt vejr, for et ufremkommeligt terræn tillader ikke, at du breder dine tropper ud, sådan som de militære regler foreskriver det, det kolde og regnfulde vejr bevirker, at du ikke kan holde dine folk samlede. Du kan ikke rykke mod fjenden med hele din hær, men er nødt til at lade den være spredt og uden orden, fordi du må indrette dig efter de slotte, landsbyer og landsteder, der kan give dig indkvartering, således at alle de anstrengelser, du har lagt i at disciplinere den, vil være spildt. [242] I skal ikke forundre Jer over, at man i dag fører krig om vinteren, for da hærene er uden disciplin, kender de ikke til skaderne ved ikke at slå lejr samlet. Det generer dem jo ikke, at de ikke kan holde en slagorden eller iagttage en disciplin, som de ikke har. [243] Dog burde de indse, at vinterfelttog har forårsaget store tab, og huske på, at franskmændene i 1503 blev besejret ved Garigliano ikke af spanierne, men af vinteren. [244] For som jeg sagde, befinder angriberen sig i en langt mindre gunstig situation, da det dårlige vejr skader ham mere, eftersom han må trænge ind i et fremmed land, hvis han vil føre krig. Følgelig er han tvunget til enten at holde sine folk samlede og affinde sig med de besværligheder, regn og kulde fører med sig, eller at dele sine folk for at undgå dem. [245] Men en forsvarer kan indtage de stillinger, han vil, og vente på modstanderen med friske tropper. Og disse kan han hurtigt samle og gå løs på en del af de fjendtlige styrker, der ikke vil kunne holde stand mod hans angreb. [246] Således blev franskmændene besejret, og således vil enhver blive besejret, der om vinteren angriber en fjende, som er i besiddelse af klogskab. [247] Hvem der altså vil, at antallet af soldater, slagorden, disciplin og tapperhed ikke skal være til nogen som helst nytte, kan føre sit felttog om vinteren. [248] Men da romerne ville, at de fik det fulde udbytte af alle disse ting, som de havde lagt så meget arbejde i, undgik de lige så meget vinteren som ufremkommelige bjerge og vanskelige steder og alt muligt andet, som kunne forhindre dem i at bruge deres krigskunst og vise deres tapperhed. [249] Dette turde være svar nok på Jeres spørgsmål. Vi skal nu komme til forsvaret af og angrebet på byer og fæstninger og bygningen af disse.

Syvende bog

[1] *Fabrizio*: I skal vide, at byer og fæstninger kan være svære at indtage enten på grund af naturen eller menneskenes arbejde. [2] Af naturen er dé svære at indtage, der er omgivet af floder eller sumpe, som Mantova og Ferrara, eller som ligger på en klippe eller på et stejlt bjerg, som Monaco eller San Leo. For de, der ligger på let tilgængelige bjerge, er i dag på grund af artilleriet og underjordiske gange uhyre svage. [3] Når man skal bygge, vælger man derfor som oftest et fladt område, som man befæster ved hjælp af menneskeligt arbejde. [4] Det første arbejde består i at gøre murene krumme og fulde af bugtninger og fordybninger, hvilket bevirker, at fjenden ikke kan komme tæt på dem, da han nemt kan beskydes ikke blot forfra, men også fra siden. [5] Gør man murene høje, er de for udsatte for artilleriets kugler, gør man dem lave, er de meget lette at komme over ved brug af stiger. [6] Anlægger du grave foran dem for at vanskeliggøre anvendelsen af stiger, og sker det, at fjenden fylder dem op, hvilket en stor hær let vil kunne gøre, bliver muren hans bytte. [7] Derfor tror jeg (altid med forbehold for en bedre vurdering), at man for at undgå begge disse ulemper skal gøre muren høj og anlægge grave indenfor og ikke udenfor. [8] Dette er den stærkeste måde at bygge på, for den forsvarer dig mod artilleriet og stigerne og giver ikke fjenden mulighed for at fylde graven op. [9] Muren skal altså være så høj som muligt i forhold til dit behov og ikke mindre end tre alen tyk for at gøre det sværere at skyde den i grus. [10] Den skal forsynes med tårne for hver 200 alen. Graven indenfor bør være mindst 30 alen bred og 12 dyb, og al den jord, man graver op for at lave graven, skal kastes ind mod byen og understøttes af en mur, som skal gå fra bunden af graven og gøres så høj over jorden, at en mand kan dække sig bag den, hvorved graven bliver dybere. [11] På bunden af graven skal man for hver 200 alen bygge en kasemat, som med sit artilleri kan beskyde alle, der stiger ned i den. [12] Det tunge artilleri, som forsvarer byen, skal man anbringe bag den mur, der lukker graven, for til forsvar for den ydre mur kan man på grund af dens højde kun bruge artilleristykker af lille og mellemstor kaliber. [13] Rykker fjenden frem med stiger, forsvarer højden af den forreste mur dig nemt. [14] Rykker han frem med artilleri, skal han først skyde den yderste mur ned, men sker det, fordobler murbrokkerne dybden af graven – eftersom en mur altid falder til den side, den blive beskudt fra, og eftersom murbrokkerne ikke har en grav, de kan falde ned i. Således at det ikke er muligt for fjenden at trænge videre frem, da murbrokkerne er ham i vejen, og graven yderligere hindrer ham, og endelig vil dit eget artilleri på gravens mur med sikkerhed gøre det af med ham. [15] Heroverfor har han kun ét middel: at fylde graven op, hvad der er uhyre vanskeligt, dels fordi

den både er bred og dyb, dels fordi det af de allerede nævnte grunde er svært at komme frem mellem de bugtede og konkave mure. Dertil kommer, at fjenden skal medbringe de nødvendige materialer til opfyldningen af graven og slæbe dem over den sønderskudte mur, hvad der ligeledes vil berede ham de største vanskeligheder. Jeg vil derfor anse det for umuligt at indtage en by, der er befæstet på denne måde.

[16] *Battista*: Hvis man foruden graven indenfor også lavede en udenfor, ville byen så ikke være bedre befæstet?

[17] *Fabrizio*: Det ville den uden tvivl, men det, jeg mener, er, at hvis man kun vil lave én grav, så er det bedre indenfor end udenfor.

[18] *Battista*: Vil I foretrække, at graven er fyldt med vand, eller at den er tør?

[19] *Fabrizio*: Meningerne herom er delte. For grave med vand beskytter dig mod underjordiske gange, grave uden vand er vanskeligere at fylde op. [20] Men jeg ville, alt taget i betragtning, lave dem uden vand, fordi de er mere sikre. Man har også om vinteren set, at vandgrave er frosset til, og derved har det været let at indtage en by, som det skete med Mirandola, dengang pave Julius belejrede den. [21] For at beskytte mig mod underjordiske gange vil jeg gøre gravene så dybe, at den, som vil grave sig under dem, kommer så langt ned, at han støder på vand. [22] Fæstninger ville jeg med hensyn til grave og mure bygge på samme måde, således at de ville være lige så svære at indtage.

[23] Der er en ting, jeg vil minde om, når man skal forsvare en by, og det er, at man ikke skal bygge bastioner uden for denne og skilt fra bymuren. Og jeg vil sige en anden ting til dem, der bygger fæstninger, nemlig at de ikke skal lave skanser inden i disse, som de, der er i fæstningen, kan trække sig tilbage til, hvis den ydre mur falder. [24] Hvad der får mig til at give det første råd, er, at du ikke bør gøre noget, som betyder, at du med sikkerhed begynder at miste din anseelse. For mister du den, vil man have mindre agtelse for dine øvrige foranstaltninger, og det vil sætte skræk i dem, som har taget dit forsvar. Og det vil altid ske, når du bygger bastioner uden for den by, du skal forsvare, thi du vil altid miste dem, eftersom man i dag ikke kan holde små fæstningsværker, når de udsættes for artilleriets ild. Således bliver dette tab begyndelsen og årsagen til din undergang. [25] Da Genova gjorde oprør mod kong Ludvig af Frankrig, opførte genoveserne nogle bastioner på de høje, der ligger omkring deres by. Så snart de var gået tabt, og det gjorde de med det samme, gik også byen tabt [D 274]. [26] Hvad angår det andet råd, hævder jeg, at der for en

fæstning ikke eksisterer nogen større fare end at have indre skanser, man kan trække sig tilbage til. Thi når menneskene har et håb om at kunne redde sig ved at forlade en stilling, de skal forsvare, vil denne gå tabt, og når det er sket, vil hele fæstningen gå tabt. [27] Som et frisk eksempel har vi indtagelsen af fæstningen i Forlì, da grevinde Caterina forsvarede den mod Cesare Borgia [F 45-57], pave Alexander VI's søn, der havde omringet den med den franske konges hær [F 159, D 337]. [28] Fæstningen var overalt forsynet med indre skanser, som man kunne trække sig tilbage til én efter én: først var der citadellet, mellem dette og fæstningen var der en grav, således at man for at komme derind skulle over en vindebro. Fæstningen selv var inddelt i tre afsnit, og hvert afsnit var delt fra de andre med grave og vand, og man kom fra det ene til det andet over broer. [29] Hertugen begyndte med at beskyde et af disse afsnit med sit artilleri og åbnede et breche i muren. Det faldt ikke messer Giovanni da Casale, der ledede forsvaret, ind at forsvare brechen; tværtimod forlod han den for at trække sig tilbage til nogle af de andre steder. Da hertugens folk uden at møde modstand var trængt ind det første afsnit, satte de sig på kortest tid i besiddelse af hele fæstningen ved at indtage broerne mellem dens forskellige dele. [30] Denne fæstning, der blev anset for uindtagelig, gik følgelig tabt af to grunde: den ene var det store antal af indre skanser, den anden var skansernes manglende kontrol over deres egne broer. [31] Således kastede den dårligt byggede fæstning og forsvarernes ringe kløgt skam over grevindens storsindede beslutning. Hun havde haft modet til at tage kampen op med en hær, som hverken kongen af Napoli eller hertugen af Milano havde vovet at møde. [32] Men selv om hendes anstrengelser ikke førte til et lykkeligt resultat, høstede hun alligevel den ære, som hendes handlekraft gjorde hende fortjent til. [33] Hvilket bevidnes af de mange digte, som dengang blev forfattet til hendes pris.

[34] Hvis jeg derfor skulle bygge en fæstning, ville jeg gøre dens mure stærke, og graven ville jeg lave på den måde, vi har talt om. Indenfor ville jeg kun bygge huse til beboelse, og dem ville jeg gøre svage og lave, således at man fra midten af pladsen har fuldt udsyn over alle murene, for at kommandanten med egne øjne kan se, hvor der var brug for undsætning, og for at enhver kan forvisse sig om, at når murene og graven er gået tabt, så er hele fæstningen gået tabt. [35] Hvis jeg endelig skulle lave en skanse, ville jeg dele broerne på en sådan måde, at hvert afsnit kontrollerer broerne på sin egen side, altså indrette dem således, at de kunne nedsænkes på pæle midt i graven.

[36] *Battista*: I har sagt, at man i dag ikke kan holde små fæstningsværker. Jeg synes at have forstået det modsatte, nemlig at jo mindre et fæstningsværk er, jo nemmere er det at forsvare.

[37] *Fabrizio*: Det har I ikke forstået rigtigt, for man kan i dag ikke kalde en stilling stærk, hvor forsvareren ikke har plads nok til at trække sig tilbage til nye grave og nye volde. Artilleriets ildkraft er nemlig så stor, at den, der forlader sig på blot én mur og én vold, bedrager sig selv. Da bastioner nu er bygget sådan, at man ikke har noget sted at trække sig tilbage til (når de ikke overskrider deres almindelige dimensioner, for så er der tale om fæstninger og kasteller), går de tabt med det samme. [38] Det er følgelig en klog beslutning at undgå ydre bastioner og i stedet befæste indgangene til byerne og dække deres porte med raveliner, således at man ikke kan komme ind eller ud af porten i lige linje, samt at have en grav med en bro mellem ravelinen og porten. [39] Portene skal endvidere forstærkes med faldanordninger, for at man kan lukke sine egne folk ind, når de har været udenfor for at kæmpe, og for at forhindre fjenden i at komme ind, hvis han forfølger dem. [40] Derfor har man opfundet disse anordninger, som de gamle kaldte *cataractae*, der, når de falder ned, lukker fjenden ude og bringer dine egne folk i sikkerhed. Thi i sådanne tilfælde bevirker den voldsomme trængsel, at hverken en vindebro eller en port er til nogen nytte.

[41] *Battista*: De faldanordninger, I taler om, har jeg set i Tyskland, hvor de er lavet af tynde bjælker og formet som et jerngitter, mens vore er lavet af planker og helt massive. [42] Jeg kunne godt tænke mig at vide, hvad denne forskel skyldes, og hvilken slags der er stærkest.

[43] *Fabrizio*: Jeg siger på ny til Jer, at de gamles militære skikke og indretninger overalt er gået i forfald, men i Italien er de gået fuldstændigt tabt, og hvis der findes noget, der er blot lidt brugeligt, har vi lært det af folkene på den anden side af Alperne. [44] I har vel hørt, og Jeres venner kan endnu huske det, hvor svagt man byggede vore fæstninger, før kong Karl af Frankrig i 1494 invaderede Italien. [45] Murtakkerne gjorde man kun en halv alen tykke, skydeskårene til armbrøster og bombarder lavede man med en smal åbning udadtil og en bred indadtil, og man begik mange andre fejl, som jeg vil undlade at fortælle om for ikke at trætte Jer. De tynde murtakker giver ingen beskyttelse, og de forkert byggede skydeskår lægges nemt åbne. [46] Nu har franskmændene lært os at gøre murtakkerne brede og tykke og at bygge skydeskårene brede indadtil, men sådan at de snævrer sammen på midten af muren og herfra igen vider sig ud mod ydermuren, hvilket gør, at artilleriet kun med besvær kan nedkæmpe forsvaret. [47] Franskmændene har herudover mange andre lignende indretninger, som vi ikke har set og derfor heller ikke har overvejet. [48] Blandt disse er der gitterformede faldanordninger, og de er meget bedre end vore, for hvis I til at beskytte en port har en massiv faldvæg af hele planker og lader

den gå ned, vil I stå bag den uden at kunne gøre fjenden noget, således at denne i fuldkommen sikkerhed kan ødelægge den med økser eller ild. [49] Men er den lavet som et gitter, kan I, når det er nede, gennem dens masker og mellemrum forsvare den med lanser, armbrøster og alle andre slags våben.

[50] *Battista*: Jeg har i Italien set en anden udenlandsk opfindelse, nemlig artillerivogne med hjuleger, der går fra fælgen skråt ud mod enderne af navet. [51] Jeg vil gerne vide, hvorfor de laver dem sådan, eftersom det forekommer mig, at lodrette eger, som vi har det, er stærkere.

[52] Tro aldrig, at ting, der afviger fra det almindelige, er lavet tilfældigt, og hvis I skulle være af den mening, at de laver dem sådan, fordi det ser bedre ud, tager I fejl. Thi hvor det er nødvendigt med styrke, ser man bort fra skønheden. Den eneste årsag er, at de er langt mere sikre og stærkere end vore. [53] Forklaringen er denne: når en vogn er læsset, kører den enten lige, eller den hælder til højre eller venstre side. [54] Når den kører lige, bærer hjulene lige meget af vægten, og da den er ligelig fordelt på dem begge, belaster den dem ikke meget; men hælder den, kommer hele vognens vægt til at hvile på det hjul, den hælder imod. [55] Er egerne lige, kan de let knække, for når hjulet står skævt, kommer også egerne til at stå skævt og understøtter ikke lasten lodret. [56] Således er de stærkere, når vognen kører lige og ikke har så meget last, men når den hælder og har mere last, er de svagere. [57] Det modsatte er netop tilfældet med de skrå eger i de franske vogne, for når vognen hælder til den ene side og trykker på dem, kommer de, fordi de er skrå, i lodret stilling og er stærke nok til at bære hele vognens vægt. Og når vognen kører lige, behøver de skrå eger kun at støtte halvdelen af vægten.

[58] Men lad os komme tilbage til vore byer og fæstninger. [59] Franskmændene har, foruden de allerede nævnte ting, en anden indretning, som jeg endnu ikke har set eksempler på i Italien. Med den sikrer de deres byporte og gør det nemmere for deres soldater at komme ud og ind af byen under en belejring. De rejser nemlig to piller foran den ydre ende af vindebroen, og på hver af disse anbringer de en bjælke, der kan tippes op og ned, idet halvdelen af den befinder sig over broen, den anden halvdel rager ud over den. [60] Hele den del, der rager udover, tømmer de så sammen med små bjælker, således at der mellem de to store bjælker dannes en slags gitter, og på den del, der vender indad, fastgør de på hver ende af bjælkerne en kæde. [61] Når de ønsker at lukke broen af på ydersiden, frigør de kæderne og lader hele den gitterformede del gå ned. Når de ønsker at åbne den, trækker de i kæderne, og gitteret løftes op igen. De kan løfte det så meget op, at en mand, men ikke en hest kan

passere, eller så meget at en hest med rytter kan gøre det, eller de kan lukke broen helt af, eftersom gitteret kan sænkes og hæves som et vippebræt mellem to murtakker. [62] Denne indretning er mere sikker end faldgitteret, for fjenden har sværere ved at forhindre, at den sænkes ned, da den ikke går lodret ned som faldgitteret, der af denne grund nemt kan blokeres ved at skubbe noget under.

[63] Altså skal man, når man vil befæste en by, følge alle disse forskrifter. Desuden skal man i mindst én mils omkreds af murene hverken beplante eller bebygge, således at der kun er bart land uden krat, opkastet jord, træer eller huse til at spærre for udsynet og give en belejrer dækning. [64] Og læg vel mærke til, at en by, som udenfor har grave, og hvor den udgravede jord danner volde, er uhyre svag. For det er ting, som er til støtte for fjenden, og de forhindrer ham ikke i at angribe dig, eftersom han let kan skabe åbninger i dem og få plads til sit artilleri.

[65] Vi kommer nu ind i byen. [66] Jeg vil ikke spilde megen tid på at fortælle Jer, at man ud over de nævnte ting også skal have proviant og ammunition, for det er noget, enhver kan sige sig selv, og har man ikke det, er alle andre forholdsregler til ingen nytte. [67] Generelt skal man dels forsyne sig selv, dels fratage fjenden muligheden for at udnytte dit lands hjælpeklender. [68] Hø, kvæg og korn, som du ikke kan bringe ind i byen, skal du derfor ødelægge. [69] Hvem der forsvare en by, skal desuden sørge for, at intet sker i forvirring og uorden, og tage sådanne skridt, at enhver ved, hvad han har at gøre i en hvilken som helst situation. [70] Fremgangs-måden er denne: kvinderne, de gamle, børnene og de syge skal holde sig inden døre og overlade byen til de unge og kampduelige. De sidste udruster man og fordeler til forsvaret, idet nogle placeres på murene, andre ved portene, og atter andre på de vigtigste steder i byen, så de er klar til at gribe ind, hvis der her opstår fare. Resten får ikke anvist noget bestemt sted, men skal være parat til at komme til undsætning, hvor som helst der måtte være behov for det. [71] Hvis tingene gribes an på en sådan måde, kan der vanskeligt opstå tumulter, som bringer uorden i dit forsvar. [72] I øvrigt skal I holde Jer for øje, når det gælder om at angribe og forsvare byer, at intet giver en fjende større håb om erobring end at vide, at byen ikke er vant til at se en fjende. Thi ofte mister man en by alene på grund af frygt og uden at have erfaret, hvem af parterne der er stærkest. [73] Derfor skal man, når man angriber en sådan by, gøre alt for at synes skrækindjagende. [74] På den anden side skal den belejrede part placere sine bedste mænd, der ikke skræmmes af rygter, men af våben, på det punkt, hvor fjenden sætter sit angreb ind. For hvis det første forsøg slår fejl, stiger modet hos de belejrede, og så er fjenden tvunget til at overvinde byen med sin tapperhed og ikke blot med sit ry. [75] De gamle havde mange maskiner til at forsvare byerne med,

som de kaldte ballister, onagere, skorpioner, arcuballister, fustibaler og slynger. Og de havde også mange til at angribe med, som rambukke, tårne, stormtage, skærme, halvtage, stormkroge og stormhytter. [76] I stedet for disse maskiner har man nu om dage artilleriet, der bruges såvel til forsvar som til angreb, og som jeg ikke skal tale yderligere om.

[77] Men lad os komme tilbage til vort emne, og lad os se på de enkelte typer af angreb. [78] Man skal tage sig i agt for at blive udsultet og for at blive taget i et stormløb. [79] Med hensyn til sult har vi sagt, at det er nødvendigt at være godt forsynet med madvarer, før belejringen begynder. [80] Når der opstår mangel, fordi belejringen trækker ud, har forbundsfæller undertiden brugt forskellige usædvanlige måder til at bringe forsyninger frem, især når der igennem den belejrede by er løbet en flod. Som romerne gjorde, da Hannibal belejrede deres fæstning i Casilinum. Da de ikke kunne sende andet ad floden, kastede de en stor mængde nødder i den, som fjenden ikke kunne forhindre i at komme frem, og således forsynede de en tid lang indbyggerne med føde. [81] Nogle belejrede har for at vise fjenden, at de havde korn nok, og for at få ham til at opgive håbet om at kunne udsulte dem, enten kastet brød over murene eller fodret en okse med korn og ladet fjenden fange den, for at han, når han havde slagtet den og set, at den var fuld af korn, skulle tro, at de havde mad i overflod. [82] På den anden side har de fremragende hærførere brugt forskellige metoder til at udsulte fjenden. [83] Fabius [Maximus Cunctator] tillod campanerne at tilså deres marker, for at de skulle komme til at mangle korn. [84] Da Dionysius lå foran Rhegium, foregav han, at han ville indgå en aftale med indbyggerne. Under forhandlingerne bad han dem om at sende hans hær forsyninger, og da han så på denne måde havde tømt deres kornlagre, indesluttede og udsultede han dem. [85] Da Alexander den Store [i stedet Alexander II af Epirus] ville erobre Leucadia, indtog han først alle omkringliggende fæstninger og lod folkene flygte til byen. Den således forøgede menneskemængde forårsagede hungersnød.

[86] Hvad angår angreb, har jeg allerede sagt, at man skal tage sig i agt for det første stormløb. Med et sådant erobrede romerne mange byer, idet de angreb dem på én gang og fra alle sider, hvad de kaldte "*aggredi urbem corona*", sådan som Scipio gjorde, dengang han erobrede Nykarthago i Spanien [D 298]. [87] Men modstår du det første stormløb, kan du kun vanskeligt besejres i det følgende. [88] Og selv om det skulle ske, at fjenden har forceret murene og er trængt ind i byen, så har indbyggerne stadig visse muligheder, såfremt de ikke opgiver ævred. Det er nemlig ofte sket, at styrker, som er kommet ind i en by, enten er blevet jaget ud igen eller dræbt. [89] Metoden er, at indbyggerne besætter de højtliggende steder og

bekæmper fjenden fra huse og tårne. [90] Denne vanskelighed har angriberne søgt at overvinde på to måder. Den ene er at åbne byportene for at give indbyggerne en sikker flugtvej, den anden er at råbe, at de kun vil angribe de bevæbnede og skåne dem, der kaster deres våben fra sig. [91] Dette har lettet erobringen af mange byer. [92] Byer er desuden nemme at indtage, hvis du overfalder dem pludseligt. Her skal du stå så langt borte med din hær, at fjenden tror, at du ikke vil angribe, eller at du ikke kan gøre det, uden at han kan nå at få underretning om det forinden. [93] Hvis du så hemmeligholder dit angreb og gennemfører det hurtigt, vil det næsten altid lykkes for dig at hjemføre sejren. [94] Jeg vil meget nødig diskutere om det, der er sket i vor egen tid, for det vil være belastende at tale om mig selv og mine egne, og andre ved jeg ikke, hvad jeg skal sige om. [95] Dog kan jeg i denne forbindelse ikke lade være med at nævne Cesare Borgia, kaldt hertug Valentino. Han befandt sig i nærheden af Nocera med sine folk, og under foregivende af, at han ville rykke mod Camerino, vendte han sig mod Urbino og erobrede på én dag en stat uden noget besvær, hvilket andre kun ville have kunnet gøre, om de havde haft både lang tid og mange penge til rådighed.

[96] Det er desuden nødvendigt, at de belejrede tager sig i agt for fjendens list og bedrag. Når de derfor ser en fjende gøre den samme ting om og om igen, skal de ikke tro, at han vil fortsætte dermed, men altid gå ud fra, at der kan ligge en list bag, og at han pludselig kan skade dem gennem en ændring af sin handlemåde. [97] Domitius Calvinus belejrede en by og anlagde den vane at lade en god del af sine folk marchere rundt om dens mure hver dag. [98] Indbyggerne troede, at han gjorde det for eksercitsens skyld, og slækkede på bevogtningen. Så snart Domitius blev klar over det, angreb og erobrede han byen. [99] Undertiden har en hærfører, der har fået underretning om, at der var hjælp på vej til de belejrede, klædt sine soldater i hjælpetroppers dragter, og når de så er blevet lukket ind i byen, har de erobret den. [100] Atheneren Kimon satte en nat ild på et tempel uden for byen, og da indbyggerne ilede til for at redde det, overlod de dermed byen til fjenden. [101] Nogle har dræbt dem, der er taget ud fra en fæstning for at skaffe mad, og har iført deres egne soldater deres klæder, og på denne måde har de bemægtiget sig byen.

[102] De antikke hærførere brugte forskellige metoder til at fjerne vagterne i de byer, de ville indtage. [103] Da Scipio var i Afrika og ønskede at erobre nogle fæstninger, der blev bevogtet af karthagerne, lod han flere gange, som han ville angribe dem, men derpå lod han, som om han af frygt ikke alene ville undlade det, men også drage bort. [104] Hannibal troede, at det virkelig forholdt sig sådan og trak alle sine garnisoner ud af fæstningerne for at kunne forfølge Scipio med en

større styrke og således lettere besejre ham. Da Scipio fik underretning herom, gav han sin forbundsfælle Massinissa befaling til at indtage fæstningerne. [105] Pyrrhus førte krig i Illyrien mod landets hovedstad, der blev bevogtet af en anseelig styrke. Han lod, som om han havde opgivet at erobre den, og vendte sig mod andre byer. Da fjenden rykkede disse til undsætning, blev byen tømt for soldater og kunne let betvinges. [106] Mange har forgiftet vandet og afledt floder for at indtage byer, selv om det ikke lykkedes for Jer florentinere. [107] Man kan også få de belejrede til at overgive sig, hvis man skræmmer dem ved at forkynde, at man har vundet en stor sejr, eller at der er forstærkninger på vej, som vil forværre deres situation. [108] Antikkens hærførere prøvede desuden at besætte byer gennem forræderi, idet de korrumpere nogle af indbyggerne, og her har de brugt forskellige metoder. [109] Nogle har sendt en af deres mænd ind i byen under foregivende af at være overløber. Denne har så vundet fjendens anseelse og tillid, hvad han har udnyttet til fordel for sin herre. [110] Andre har med dette middel skaffet sig oplysninger om vagtordningen og har takket være disse kunnet indtage byen. [111] Atter andre har under et eller andet påskud blokeret byporten med en vogn eller med bjælker, så den ikke kunne lukkes, hvad der har gjort det let at komme ind i byen. [112] For at indtage en af romernes byer overtalte Hannibal en borger til at blive forræder. Han skulle gå på jagt om natten under foregivende af, at han af frygt for fjenden ikke kunne gøre det om dagen. Da han kom tilbage med sit bytte, fik han nogle af Hannibals mænd smuglet med ind. De dræbte straks vagterne og overlod Hannibal byporten. [113] Du kan også overliste de belejrede ved at lokke dem ud af byen og få dem til at fjerne sig fra den ved at give udseende af, at du flygter, når de angriber dig. Mange, og heriblandt Hannibal, har ligefrem ladet fjenden indtage deres lejr for at få lejlighed til at omringe ham og fratage ham byen. [114] Nogle har ført fjenden bag lyset ved at lade, som om de var på vej væk. Dette var tilfældet med atheneren Phormion, der efter at have hærget omlandet omkring byen Chalcedon tog imod indbyggernes gesandter. Han fyldte dem med forsikringer og fromme løfter, som de lidet mistænksomme folk troede på, og de blev kort tid senere undervundet af Phormion.

[115] De belejrede skal ligeledes overvåge dem blandt deres egne, som de nærer mistanke til, men undertiden kan man sikre sig dem såvel med velgerninger som med straffe. [116] Marcellus vidste, at Lucius Bantius i Nola var gunstigt stemt over for Hannibal, men han behandlede ham med en sådan venlighed og gavmildhed, at han fra at være romernes fjende blev deres varme tilhænger. [117] De belejrede skal være mere omhyggelige med bevogtningen, når fjenden er draget bort, end når han er i nærheden; og de skal holde særligt øje med de steder, der synes dem mindst

udsatte for et angreb, for mange byer er gået tabt, når fjenden har angrebet dem på et sted, hvor de belejrede regnede det for udelukket, at han ville angribe. [118] En sådan overrumpling kan foregå på to måder: enten tror de belejrede, at stedet er så godt befæstet, at det er uindtageligt, eller også kan fjenden bruge list og med larm fingere et angreb fra én side, mens han i al stilhed sætter det virkelige angreb ind fra en anden. [119] Det er altså noget, de belejrede skal være uhyre opmærksomme på, og frem for alt skal de på alle tider af døgnet (især om natten) have rigeligt med vagter på murene. Ikke blot ved at have mænd dér, men også hunde, vilde og vagtsomme, der med deres lugtesans kan opdage fjenden og afsløre ham med deres gøen. [120] Man har i øvrigt set, at ikke blot hunde, men også gæs kan redde en by, som det skete for romerne, dengang gallerne belejrede Capitol [D 31]. [121] For at kontrollere om vagterne var på deres pladser, da Athen blev belejret af spartanerne, befalede Alkibiades, at når han om natten løftede et lys i vejret, skulle alle vagterne gøre det samme, og hvem der ikke gjorde det, blev straffet. [122] Atheneren Iphikrates dræbte en vagt, han fandt sovende, idet han sagde, at han havde efterladt ham, som han havde fundet ham.

[123] Belejrede har brugt forskellige midler til at sende meddelelser til deres venner. Når de ikke har villet overbringe et budskab mundtligt, har de skrevet breve i koder og skjult dem på forskellige måder. Koderne laves efter aftale mellem sender og modtager, måden at skjule dem på skifter. [124] Nogle har skrevet på indersiden af en sværdskede, andre har kommet breve i en dej, derpå bagt et brød og givet overbringeren det med som proviant. [125] Nogle har gemt det på de mest intime steder på kroppen. [126] Atter andre har stukket det ind i et halsbånd på en hund, der var vant til at følge sendebudet. [127] Nogle har skrevet et brev om ligegyldige ting og har så mellem to linjer skrevet beskeden med en særlig væske, således at bogstaverne blev synlige, når man enten fugtede brevet eller opvarmede det. [128] Denne metode er blevet brugt med stor snedighed i vor tid. Når man i dag har villet meddele hemmelige ting til sine venner inde i en by, og man ikke har villet betro sig til nogen, har man affattet vanlige ekskommunikationssedler med skrift imellem linjerne, sådan som jeg nævnte før, og hængt dem op på kirkedørene. De, beskeden var rettet til, har genkendt dem ved hjælp af et aftalt tegn, taget dem ned og læst dem. [129] Denne metode er yderst sikker, for overbringeren behøver ikke at kende indholdet og udsætter sig således ikke for nogen fare. [130] Der er utallige andre metoder, som enhver selv kan læse om eller udtænke. [131] Det er dog nemmere at skrive til de belejrede end for de belejrede at skrive til deres venner udenfor, for de kan kun sende breve med et sendebud, som under foregivende af at være overløber forlader byen, hvilket er en usikker og farlig affære, når fjenden er

blot lidt forsigtig. [132] Men den, som vil bringe meddelelser ind i byen, kan under mange påskud sende sin budbringer ind i den fjendtlige lejr, hvorfra han let finder en gunstig lejlighed til at slippe ind i byen.

[133] Men lad os tale om vor egen tids erobringer af byer. Jeg siger, at hvis det sker, at du bliver angrebet i din by, som ikke er forsynet med indre grave, sådan som vi tidligere talte om [7. bog 7ff], og du vil forhindre, at fjenden trænger ind gennem den breche i muren, som han laver med sit artilleri (for der er intet middel til at forhindre artilleriet i at lave en sådan breche), skal du bag muren, endnu mens den beskydes, lave en mindst 30 alen bred grav og kaste al den jord, der graves op, ind imod byen for at danne en vold og gøre graven dybere. Og du er nødt til at arbejde så hurtigt, at graven er mindst fem eller seks alen dyb, når muren falder. [134] Mens man graver, skal graven på hver side lukkes med en kasemat, og når muren er så stærk, at den giver dig tid til at lave graven og kasematterne, bliver den side, der skydes ned, stærkere end resten af byen, for dette afsnit har da den form, som vi har anbefalet til vore indre grave. [135] Men er muren svag, er tiden knap, og så er det nødvendigt at handle tappert og slå angrebet tilbage med alle de bevæbnede mænd og stridsmidler, du har til rådighed. [136] Den første måde at forsvare sig på, brugte pisanerne, da I [florentinere] belejrede deres by [1509]. Og de kunne gøre det, fordi deres stærke mure gav dem tid til det, og fordi jorden er klæbrig og særdeles velegnet til at lave volde og brystværn med. [137] Havde de ikke haft disse fordele, havde de været fortabt. [138] Derfor gør man altid klogt i at forberede sig i god tid ved at lave grave inde i byen og i hele dens omkreds, som vi tidligere forklarede det, thi i denne situation kan man vente på fjenden i ro og sikkerhed, eftersom forsvarsværket allerede er lavet. [139] De gamle indtog ofte byer ved hjælp af underjordiske gange, hvad der kunne foregå på to måder. Enten lavede de i al hemmelighed en gang, der endte i byen, og gennem denne kom de ind i den – således indtog romerne Veji – eller de gravede gange under en mur og væltede den. [140] Den sidste metode er i dag den mest effektive, hvorfor højt beliggende byer er mere svage, eftersom det her er lettere at grave gange. Når man så fylder dem med krudt, der antændes på et øjeblik, vælter man ikke alene en mur, men bjerge åbner sig, og hele fæstninger slår revner flere steder. [141] Midlet herimod er at bygge på et fladt terræn og gøre graven omkring byen så dyb, at fjenden ikke kan komme dybere uden at støde på vand, hvilket er det eneste, som kan forhindre gravningen af sådanne gange. [142] Skal du forsvare en by, der ligger på en forhøjning, kan du ikke gøre andet end at grave mange og dybe brønde inden for dine mure. De virker som lufthuller for de gange, fjenden måtte grave imod dig. [143] Et andet middel er at grave en gang med retning imod fjendens, når du har fundet ud af, hvorfra han graver. På denne

måde kan du nemt standse ham; dog er det, hvis man belejres af en forsigtig fjende, vanskeligt at finde ud af, hvor han vil grave.

[144] De belejrede skal frem for alt tage sig i agt for ikke at blive overfaldet i hvilepauserne, som efter et slag eller et vagtskifte (som er om morgenen ved solopgang og om aftenen mellem dag og nat), og især når man spiser. Her er mange byer blevet erobret, men også mange hære er blevet slået på flugt af de belejrede. [145] Derfor skal man altid omhyggeligt bevogte byen til alle sider og holde en god del af sine tropper kampklare.

[146] Jeg skal ikke undlade at gøre Jer opmærksom på, at det, der gør det vanskeligt at forsvare en by eller en lejr, er, at styrkerne i disse må fordeles. Mens fjenden nemlig kan angribe dig samlet, hvor som helst det behager ham, er du nødt til at holde hvert eneste punkt besat, og således har du over for samtlige hans stridskræfter kun en del af dine til at forsvare dig. [147] Desuden kan de belejrede lide et fuldstændigt nederlag, men den, der står udenfor, kan kun kastes tilbage. Derfor er mange, der er blevet belejret enten i en lejr eller i en by, selv når de har været i undertal, brudt ud med alle deres folk på én gang og har overvundet fjenden. [148] Det gjorde Marcellus ved Nola og Cæsar i Gallien. Cæsars lejr var blevet angrebet af en stor mængde gallere, og da han så, at han hverken kunne forsvare den, fordi han ville blive nødt til at splitte sine styrker op, eller rette et afgørende slag mod fjenden, så længe han stod bag sine palisader, åbnede han lejren til en af siderne, samlede på dette sted hele sin styrke og styrtede med en sådan kraft og tapperhed løs på gallerne, at han overvandt dem og hjemførte sejren.

[149] Standhaftigheden hos de belejrede har også mange gange frataget en belejrer modet og skræmt ham. [150] Da Pompejus stod over for Cæsar, og Cæsars hær led stærkt af sult, blev der bragt Pompejus noget brød fra Cæsars lejr. Da han så, at det var lavet af planter, befalede han, at man ikke viste det til hans soldater, for at de ikke skulle blive skræmte, når de så, hvilken fjende de havde imod sig. [151] Intet gjorde romerne større ære i krigen mod Hannibal end deres standhaftighed, for ligegyldigt hvor meget krigslykken gik dem imod, bad de aldrig om fred, og de viste aldrig noget tegn på frygt. Tværtimod, da Hannibal lå omkring Rom, solgtes de marker, hvor han havde slået lejr, til højere priser, end de på andre tidspunkter var blevet solgt til. Og de var så hårdnakkede i deres krigsførelse, at de, da Rom blev belejret, ikke ville hæve deres belejring af Capua for at komme deres egen by til undsætning.

[152] Jeg ved, at jeg har sagt mange ting, som I selv må have vidst og tænkt over. Alligevel har jeg gjort det (som jeg også sagde det i dag) for herigennem bedre at kunne vise Jer, hvori den militære profession består og endvidere for at tilfredsstille dem (hvis de skulle findes), der ikke har haft mulighed for at erhverve det samme kendskab som I. [153] Det forekommer mig, at der ikke står mig andet tilbage end at anføre nogle generelle regler, som I sikkert er særdeles fortrolige med, nemlig disse:

[154] Det, som gavner fjenden, skader dig, og det, som gavner dig, skader fjenden.

[155] Den, der i krig er bedst til at aflure fjendens planer og lægger flest kræfter i at træne sin hær, løber ind i de færreste farer og kan gøre sig de største forhåbninger om at sejre.

[156] Før aldrig dine soldater ud i et slag, hvis du ikke først har indgydt dem mod og konstateret, og de er uden frygt og i god orden; forsøg også kun et slag, når du ser, at de tror på sejren.

[157] Det er bedre at besejre fjenden med sult end med jern, for en sejr med det sidste afhænger langt mere af lykken end af taperheden.

[158] Ingen plan er bedre end den, som forbliver skjult for din fjende, indtil du har udført den.

[159] Intet er mere nyttigt i krig end at kunne se, hvornår den gunstige lejlighed er der, og gribe den.

[160] Naturen skaber få tapre mænd, flid og øvelse mange.

[161] Disciplin udretter mere i krig end vildskab.

[162] Når nogle forlader din fjende for at gå i din tjeneste, og når de er trofaste, er de altid en stor gevinst. For modstanderens stridskræfter svækkes mere gennem tabet af dem, som flygter, end af dem, som bliver dræbt, også selv om navnet desertør vækker mistanke hos de nye venner og had hos de gamle.

[163] Når man stiller op til et slag, er det bedre at have betragtelige reserver bag den første front end at sprede sine soldater ud for at få en bredere front.

[164] Den, der forstår at bedømme sine egne kræfter og fjendens, kan vanskeligt besejres.

[165] Soldaternes tapperhed er mere værd end deres antal, og undertiden er terrænet til større gavn end tapperheden.

[166] Nye og pludselige ting skræmmer en hær, vante og langsomme regner den ikke højt. Derfor skal du, før du tager et slag med en ny fjende, gennem småtræfninger give dine soldater lejlighed til at lære ham at kende.

[167] Den, der uden orden forfølger en slagen fjende, vil ikke opnå andet end at forvandle sin sejr til et nederlag.

[168] Den, der ikke sørger for den nødvendige proviant til at leve af, besejres uden våben.

[169] Den, der sætter mere lid til rytteriet end til fodfolket eller mere til fodfolket end til rytteriet, skal vælge terrænet derefter.

[170] Hvis du vil efterprøve, om der om dagen er kommet en spion ind i lejren, så lad enhver indtage sin plads.

[171] Skift beslutning, når du ser, at fjenden har regnet med den.

[172] Rådfør dig med mange om, hvad du skal gøre, men fortæl kun få, hvad du har besluttet dig til at gøre.

[173] Når soldaterne ligger i lejr, opretholdes disciplinen med frygt og straf, når de går i krig, anspores de af håb og belønning.

[174] Gode hærførere tager aldrig et slag, hvis nødvendigheden ikke tvinger dem, eller lejligheden ikke gør det gunstigt.

[175] Sørg for, at dine fjender ikke ved, hvordan du vil opstille din hær til slag, men ligegyldigt hvordan du opstiller den, skal du sikre dig, at den første linje kan opfanges af den anden og den tredje.

[176] Under slaget skal du aldrig bruge en bataljon til andet end det, du på forhånd har bestemt den til, med mindre du vil skabe forvirring.

[177] Pludselige tilbageslag overvinder man kun vanskeligt, forudsete let.

[178] Soldater, våben, penge og brød er krigens fundament, men af disse fire er de to første mest nødvendige, thi soldater og våben finder penge og brød, men penge og brød finder ikke soldater og våben.

[179] Den rige uden våben er den fattige soldats belønning.

[180] Væn dine soldater til at foragte forfinede spiser og luksuriøse klæder.

[181] Dette er de generelle regler, som jeg ville minde Jer om. Jeg ved, at man kunne have tilføjet adskilligt til hele min redegørelse, som for eksempel: hvordan og på hvor mange måder de gamle opstillede deres slaglinjer, hvordan de klædte sig, og hvordan de øvede sig i mange andre ting, og man kunne have medtaget en lang række detaljer, som jeg ikke har ment det nødvendigt at fortælle om, dels fordi I selv kan studere det, dels fordi det ikke har været min hensigt at vise Jer, hvordan antikkens militærvæsen var indrettet i hele sit omfang, men derimod hvordan man i vor egen tid ville kunne opstille en mere slagkraftig hær end dem, man nu ser. [182] Derfor har jeg kun berørt de ting i antikken, jeg har ment det nødvendigt at genindføre.

[183] Jeg er også klar over, at jeg kunne have talt mere udførligt om rytteriet og være kommet ind på krigsførelsen til søs, for de, der inddeler krigskunsten i dets forskellige grene, siger, at den udøves til vands og til lands, til fods og til hest. [184] Om søkrigen vil jeg ikke driste mig til at tale, da jeg intet kendskab har til den, men lade genoveserne og venezianerne om at gøre det, eftersom de med deres kyndighed på dette område i forgangne tider har udført så store bedrifter. [185] Om rytteriet vil jeg begrænse mig til det allerede sagte, fordi det, som jeg har nævnt, udgør den mindst fordærvede del af vore stridskræfter. [186] I øvrigt, når fodfolket er velordnet (og det er hærens fundament), får man nødvendigvis også et godt rytteri. [187] Kun vil jeg anbefale den, der vil oprette en hær i sit land med et stort rytteri, at tage to forholdsregler: den ene er at fordele hopper af god race på hele sit område og vænne sine folk til at opkøbe føl, sådan som I gør her til lands med kalve og muldyr; den anden er at sørge for, at opkøberne kan finde aftagere, hvorfor jeg ville forbyde enhver, som ikke har en hest, at holde muldyr, således at alle, som kun vil have ét ridedyr, er tvunget til at holde hest, ligesom den, der ikke har en hest, ikke skulle have lov til at klæde sig i silke. [188] Så vidt jeg forstår, er en sådan ordning blevet indført af en fyrste i vore dage, og han skal på korteste tid have opstillet et

fortræffeligt rytteri i sit land. [189] Med hensyn til de andre ting, der angår rytteriet, henviser jeg til det, jeg har sagt i dag, og til det, sædvanen foreskriver.

[190] Måske ønsker I også at vide, hvilke egenskaber en hærfører skal besidde? [191] Det ønske kan jeg opfylde med ganske få ord, for jeg vil ikke vælge mig nogen anden mand end den, der forstår at udføre alle de ting, vi har talt om i dag. Og dog slår heller ikke dét til, hvis han ikke af sig selv forstår at finde på nye løsninger, thi uden opfindsomhed bliver man aldrig en stor mand på sit felt, og hvis opfindsomheden indbringer ære på alle andre områder, så indbringer den dog størst ære på krigskunstens. [192] Man ser jo enhver nok så ubetydelig opfindelse blive prist af forfatterne. Således roser de Alexander den Store, der for at bryde op fra sin lejr i hemmelighed ikke gav signalet med en trompet, men med en hjelm på en lancespids. [193] Yderligere roses... [navnet mangler i manuskripterne] for at have befalet sine soldater at gå ned på venstre knæ, når de kom i kamp med fjenden, for at de bedre kunne modstå hans angreb. Denne foranstaltning indbragte ham sejren, og han høstede så megen hæder for den, at alle de statuer, man rejste til hans ære, stod i denne stilling.

[194] Men da det er på tide at afslutte vor diskussion, vil jeg vende tilbage til mit udgangspunkt og således undgå den straf, man bruger i denne by, når man forviser folk og forbyder dem at vende tilbage til *deres* udgangspunkt [byen Firenze]. [195] Hvis I husker det, Cosimo, så sagde I til mig [1. bog 36], at jeg på den ene side var en beundrer af antikken og en revser af dem, der ikke efterligner den i de alvorlige dele, og at jeg på den anden side ikke har efterlignet den i krigskunsten, som er min profession, og I kunne ikke forstå grunden til dette. Hvortil jeg svarede, at mænd, der har en eller anden plan, først skal forberede sig grundigt for så at være parat til at udføre den, når lejligheden byder sig. [196] Om jeg ville være i stand til at føre krigskunsten tilbage til antikkens former eller ej, ønsker jeg, at I skal dømme om, der har hørt mig ræsonnere så længe om dette emne. Af det sagte vil I også kunne forstå, hvor megen tid jeg har brugt på disse tanker, og jeg tror endvidere, at I kan forestille Jer, hvor meget jeg ønsker mig, at de kunne virkeliggøres. [197] Om jeg har kunnet gøre det, eller om der nogen sinde er blevet givet mig lejlighed til det, kan I nemt gætte. [198] Dog, for at gøre Jer mere overbeviste og for at retfærdiggøre mig selv yderligere vil jeg også anføre årsagerne til, at det ikke er sket. Samtidig vil jeg holde, hvad jeg lovede, nemlig at vise Jer, hvad der i dag forhindrer og letter sådanne efterligninger [1. bog 44].

[199] Jeg siger derfor, at intet af det, menneskene i dag foretager sig, nemmere kan føres tilbage til de gamle former end krigsvæsenet, men kun for de herskere, hvis stater er så store, at de blandt deres undersåtter kan udskrive 15.000 eller 20.000 unge mænd. [200] På den anden side er intet mere svært for dem, der ikke har en sådan mulighed. [201] For at I bedre kan forstå dette punkt, skal I vide, at der findes to slags rosværdige hærførere. [202] Den ene slags er dem, der har udrettet store bedrifter med en hær, der var velordnet på grund af sin egen naturlige disciplin; hertil hører hovedparten af de romerske borgere og andre, der har stået i spidsen for en hær. Disse har ikke haft andet besvær end at bevare hærens gode stand og sørge for at lede den sikkert. [203] Den anden slags er dem, der ikke blot har skullet besejre en fjende, men som, før de er kommet så vidt, har været nødt til selv at skabe en god og velordnet hær. De sidste fortjener uden tvivl langt mere ros end dem, der har kæmpet dygtigt med allerede eksisterende og gode hære. [204] Det drejer sig her om mænd som Pelopidas, Epaminondas, Tullus Hostilius, Philip af Makedonien, fader til Alexander den Store, den persiske kong Kyrus og romeren Gracchus. [205] De skulle alle først skabe en god hær og derpå kæmpe med den. [206] Det formåede de dels takket være deres klogskab, dels fordi de havde undersåtter, de kunne disciplinere og træne. [207] Men ingen af dem ville have været i stand til, hvor fremragende en mand han end måtte have været, at udrette noget som helst prisværdigt, hvis han skulle have gjort det i et fremmed land, befolket af lutter fordærvede mennesker, blottede for enhver form for ærlighed og lydighed. [208] I Italien er det altså ikke nok at kunne føre en allerede veldisciplineret hær, man skal være i stand til først at skabe den, og derefter skal man forstå at føre den. [209] Det er ting, som kun er mulige for fyrster med store stater og mange undersåtter. [210] Hertil kan jeg ikke regne mig selv, som aldrig har kommanderet og heller ikke vil kunne kommandere andet end fremmede hære og mænd, der er andres og ikke mine egne undersåtter. [211] Om det er muligt at indføre nogle af de forbedringer, jeg i dag har talt om, blandt sådanne mennesker, vil jeg overlade til Jer selv at dømme om. [212] Hvornår vil jeg kunne få en af de soldater, man har at gøre med i dag, til at bære flere våben end de gængse, og ud over våbnene proviant til to eller tre dage, samt en hakke? [213] Hvornår vil jeg kunne få ham til at bruge hakken og hver dag i mange timer kunne øve ham i våbenbrug, for at han kan være til nogen nytte i rigtig kamp? [214] Hvornår vil han holde sig fra de spil, udsvævelser, eder og frækheder, som han nu farer frem med hver dag? [215] Hvornår vil han få så megen disciplin, lydighed og ærbødighed, at han i lejren vil lade et æbletræ fyldt med frugter stå urørt, som man læser, at det hyppigt var tilfældet i antikkens hære? [216] Hvad kan jeg love ham, for at han i ærbødighed elsker eller frygter mig, når han efter krigen ikke længere behøver at enes med mig om nogen ting? [217] Hvordan kan jeg få mennesker til

at føle skam, der er født og opdraget uden skam? [218] Hvorfor skal de adlyde mig, når de ikke anerkender mig som deres overhoved? [219] Ved hvilken gud eller hvilke helgener skal jeg få dem til at sværge? [220] Ved dem, de tilbeder, eller ved dem, de forbander? [221] Jeg ved ikke af, at de tilbeder nogen, men jeg ved, at de forbander alle og enhver. [222] Hvordan kan jeg tro, at de vil holde deres løfter til dem, de hvert øjeblik viser deres foragt? [223] Hvordan kan de, der foragter Gud, ære menneskene? [224] Hvilken god form kan man altså påtrykke en sådan materie?

[225] Hvis I ville sige, at schweizerne og spanierne er gode soldater, så vil jeg indrømme, at de er langt bedre end italienerne. Men tager I alt det i betragtning, jeg har sagt, og lægger I mærke til begges måde at kæmpe på, vil I se, at de mangler mange ting i at blive lige så perfekte som de gamle. [226] Schweizerne er blevet gode soldater på grund af deres naturlige skikke, skabte af de forhold, jeg har talt om i dag. De andre er blevet tapre af nødvendighed, da de kæmper i et fremmed land, hvor de er tvunget til enten at dø eller sejre og ikke har noget sted at flygte hen. [227] Men de har mange mangler, for det eneste gode ved dem er, at de har vænnet sig til at lade fjenden komme tæt ind på sig, helt indtil spidsen af deres piker og sværd. [228] Og det, de mangler, vil ingen være i stand til at lære dem, og slet ikke de, der ikke taler deres sprog.

[229] Men lad os vende tilbage til italienerne, der ikke har haft gode ordener, fordi deres fyrster ikke har været kloge. Da de heller ikke har været tvunget af nødvendighed som spanierne, har de ikke af sig selv skabt dem, og således er og bliver de til spot for verden. [230] Skylden er ikke folkenes, men fyrsternes [D 400]. Disse er også blevet tugtet derefter, og for deres uvidenhed har de fået deres retfærdige straf, idet de skammeligt har mistet deres stater uden at fremvise et eneste eksempel på virkelig handlekraft. [231] Ønsker I at få bekræftet rigtigheden af det, jeg siger? [232] Så se engang på, hvor mange krige der er blevet ført i Italien siden kong Karls invasion [1494] og frem til i dag. Og mens krige plejer at gøre mænd kamplystne og ansete, så har Italiens folk og fyrster mistet stadig mere anseelse, jo større og voldsommere krigene er blevet. [233] Det er udelukkende kommet af, at vore vante ordener ikke var og ikke er gode, og nye ordener har ingen været i stand til at indføre. [234] Tro heller ikke, at de italienske våben nogen sinde kan vinde anseelse på anden måde end den, jeg har anvist Jer, og da kun af dem, der har store stater i Italien, thi denne form kan man kun give sine egne ærlige og uspolerede undersåtter, ikke fordærvede udlændinge med slette sæder. [235] Man vil heller aldrig finde en god billedhugger, som mener, at han kan skabe en smuk statue af et stykke dårligt bearbejdet marmor, men nok af en rå blok [D 44].

[236] Vore italienske fyrster troede, før de kom til at mærke slagene fra krigene med udlændingene, at det var nok for en fyrste at kunne udtænke et skarpsindigt svar i sin skrivestue, sammensætte et smukt brev, i sine udtalelser og ord vise vid og kvikhed, kunne smede en rænke, pynte sig med ædelstene og guld, sove og spise i større pragt end de andre, have mange udskejelser omkring sig, optræde nærigt og hovent over for sine undersåtter, forrådde i lediggang, tildele de militære grader som gunstbevisninger, vise foragt, hvis nogen anviste en rosværdig vej, ønske, at ens ord blev opfattet som orakelsvar; ej heller gjorde disse ynkelige sig klart, at de forberedte sig til at blive bytte for enhver, der angreb dem. [237] Heraf opstod i 1494 de paniske forskrækkelser, de overilede rømninger og de ufattelige tab, og således er de tre mægtigste stater i Italien blevet plyndret og hærget flere gange. [238] Men hvad værre er, så begår de, der er tilbage, de samme fejl og lever i den samme uorden, og de tager ikke i betragtning, at de, som i antikken ville bevare deres stater, gjorde og fik gjort alle de ting, jeg har fortalt om, og at deres bestræbelser gik ud på at forberede kroppen på strabadser og ånden på at møde farerne uden frygt. [239] Heraf kom det, at Cæsar, Alexander og alle andre fremragende mænd og fyrster var først blandt de kæmpende og marcherede bevæbnede til fods, og hvis de alligevel mistede deres stat, ville de hellere dø end leve videre. Således levede og døde de i tapperhed, og selv om man kan fordømme dem, eller en del af dem, for overdreven herskesyge, kan man aldrig fordømme dem for blødhed eller nogen anden ting, som gør menneskene slappe og ukrigeriske. [240] Hvis vore fyrster ville studere disse ting og tro på dem, kan man umuligt tænke sig, at de ikke ville ændre deres livsform, og at deres lande ikke ville få en langt lykkeligere skæbne. [241] I begyndelsen af vor samtale beklagede I Jer over Jeres borgermilits [1. bog 148-156], hvortil jeg vil sige, at hvis I havde indrettet den, som jeg her har forklaret, og erfaringen så havde vist, at den var mangelfuld, da ville I med rette have kunnet beklage Jer. Men eftersom den ikke er blevet indrettet og trænet, som jeg har sagt, så er det den, der kan beklage sig over Jer for at have bragt et misfoster og ikke et fuldendt legeme til verden. [242] Også venezianerne og hertugen af Ferrara var begyndt på at skabe en milits, men gennemførte det ikke, hvilket var herskernes, ikke folkenes fejl. [243] Jeg vil påstå, at hvem som helst af dem, der i dag besidder en stat i Italien, og som den første vil betræde den anviste vej, vil kunne gøre sig til herre over hele landet. Der vil ske det for hans stat, som der skete for makedonernes rige, dengang det kom under Philip. Han havde af thebaneren Epaminondas lært, hvordan man skaber en hær, og blev med sin nye slagorden og træningen af hæren (mens resten af Grækenland var sunket ned i lediggang og optaget af at recitere komedier) så mægtig, at han på få år kunne erobre hele Grækenland og efterlade sønnen et sådant fundament, at denne kunne gøre sig til hersker over alverden. [244] Hvem der altså

foragter disse tanker, foragter, hvis han er fyrste, sit fyrstendømme, og hvis han er borger, sit fædreland.

[245] Jeg for min del beklager mig over naturen, der enten ikke skulle have givet mig indsigt i disse ting eller også skulle have givet mig mulighed for at virkeliggøre dem. [246] Da jeg nu er gammel, tror jeg ikke længere, at der skal gives mig nogen lejlighed. Derfor har jeg åbent indviet Jer i mine tanker, I, som er unge og egnede, for at I, hvis det, jeg har sagt, behager Jer, kan bistå og rådgive vore fyrster, når tiden er inde til det. [247] Jeg ønsker ikke, at alt dette skal skræmme Jer eller få Jer til at opgive håbet, thi dette land synes født til at give nyt liv til døde ting, sådan som man ser det i digterkunsten, malerkunsten og billedhuggerkunsten. [248] Hvad angår mig selv, gør jeg mig ingen illusioner om, at jeg med min fremskredne alder skulle kunne være til nogen nytte. [249] Men havde skæbnen fordum givet mig en så stor stat, som der kræves til et sådant forehavende, tror jeg i sandhed, at jeg på korteste tid ville have vist verden, hvor meget man kan udrette med de gamle ordener. Og uden tvivl ville jeg da enten have udvidet min stat med ære eller tabt den uden skam.

Slut på den syvende og sidste bog om Krigskunsten
af Niccolò Machiavelli,
florentinsk borger og sekretær.

Niccolò Machiavelli, florentinsk borger og sekretær, til læserne

[1] For at I læsere uden vanskelighed skal kunne forstå opstillingen af bataljonerne og hæren og indretningen af lejren, sådan som det fremstilles i teksten, tror jeg, at det er nødvendigt at vise Jer en figur for hvert enkelt tilfælde. [2] Men først må jeg forklare Jer med hvilke tegn eller bogstaver infanteristerne, rytterne og de andre personer og elementer er symboliseret.

[3] I skal altså vide, at dette bogstav

o	betyder	Skjoldmand
o		Pikenér
x		Dekurion
τ		Ordinære veliter
t		Ekstraordinære veliter
c		Kenturion
ρ		Bataljonschef
φ		Oberst
ω		Hærfører
ς		Musik
z		Fane
ϝ		Tunge ryttere
υ		Lette ryttere
θ		Artilleristykker

[4] I den første figur vises en bataljon i ordinær opstilling [2. bog, 193-196], og hvordan den kan fordobles på flanken som beskrevet i teksten [2. bog, 185-188, 191-192].

[5] Af samme figur ses umiddelbart, at den samme opstilling med 80 geledder kan ændres, således at de fem geledder af pikenérer kommer til at stå bagest i kenturien i stedet for forrest, hvorved alle pikenérer kommer til at stå bagest, når man fordobler; hvilket man gør, når man marcherer i frontretningen og frygter fjenden i ryggen [2. bog, 226].

[6] I den anden figur vises det, hvordan en bataljon, der marcherer i frontretningen og skal kæmpe på flanken, formerer sig, sådan som det er forklaret i værket [2. bog, 221-222].

[7] I den tredje figur vises det, hvordan en bataljon med to horn formeres [2. bog, 232-246], derpå vises en bataljon med pladsen i midten [2. bog, 248-249], sådan som det er forklaret i værket.

[8] I den fjerde figur vises opstillingen af en hær, der skal levere et slag mod fjenden, sådan som det er fremstillet i værket [3. bog, 50-63].

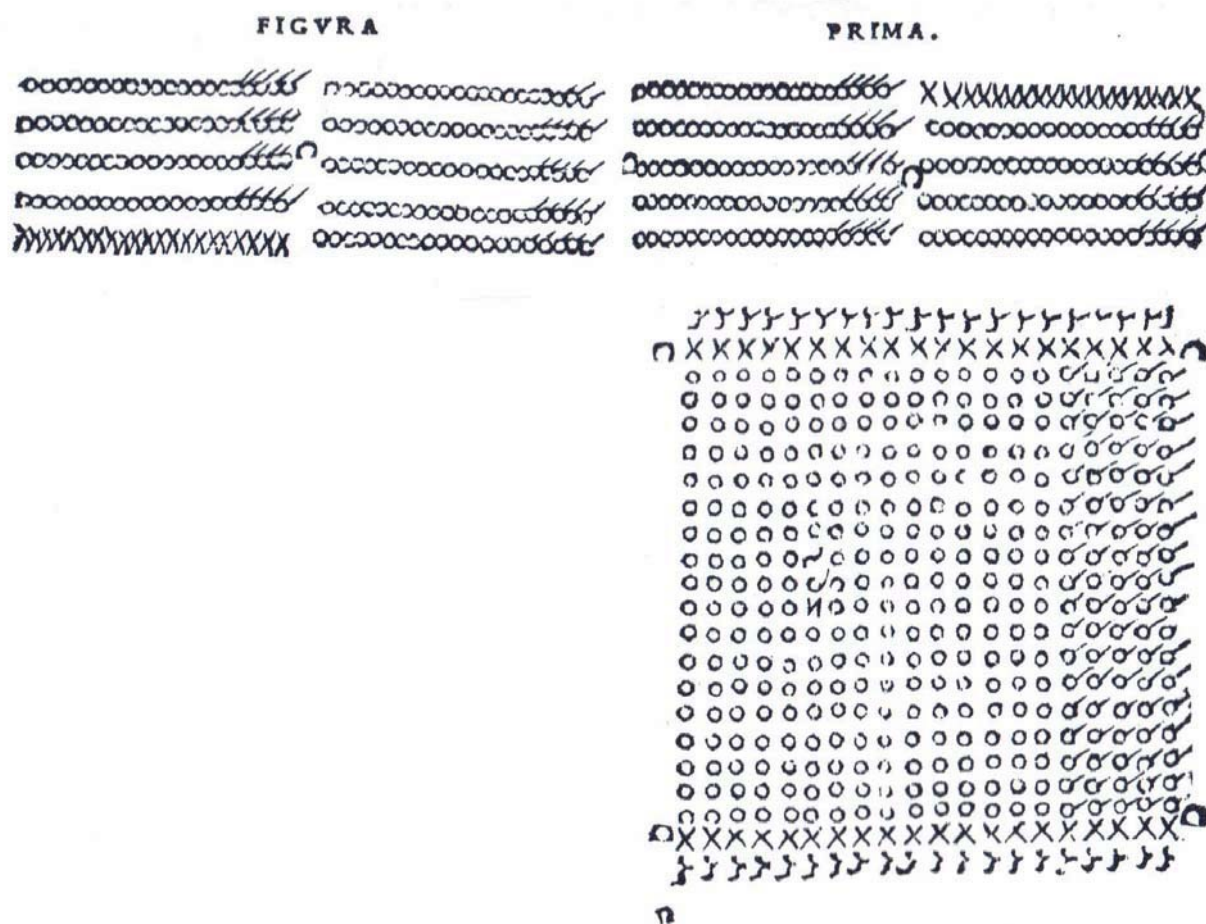
[9] I den femte figur vises en hær i kvadratisk formation, sådan som det er forklaret i værket [5. bog, 14-36].

[10] I den sjette figur vises en hær i ordinær slagorden, formeret af en hær i kvadratisk form, sådan som det siges i teksten [5. bog, 44-50].

[11] I den syvende figur vises lejrens indretning som forklaret ovenfor [6. bog, 23-88].

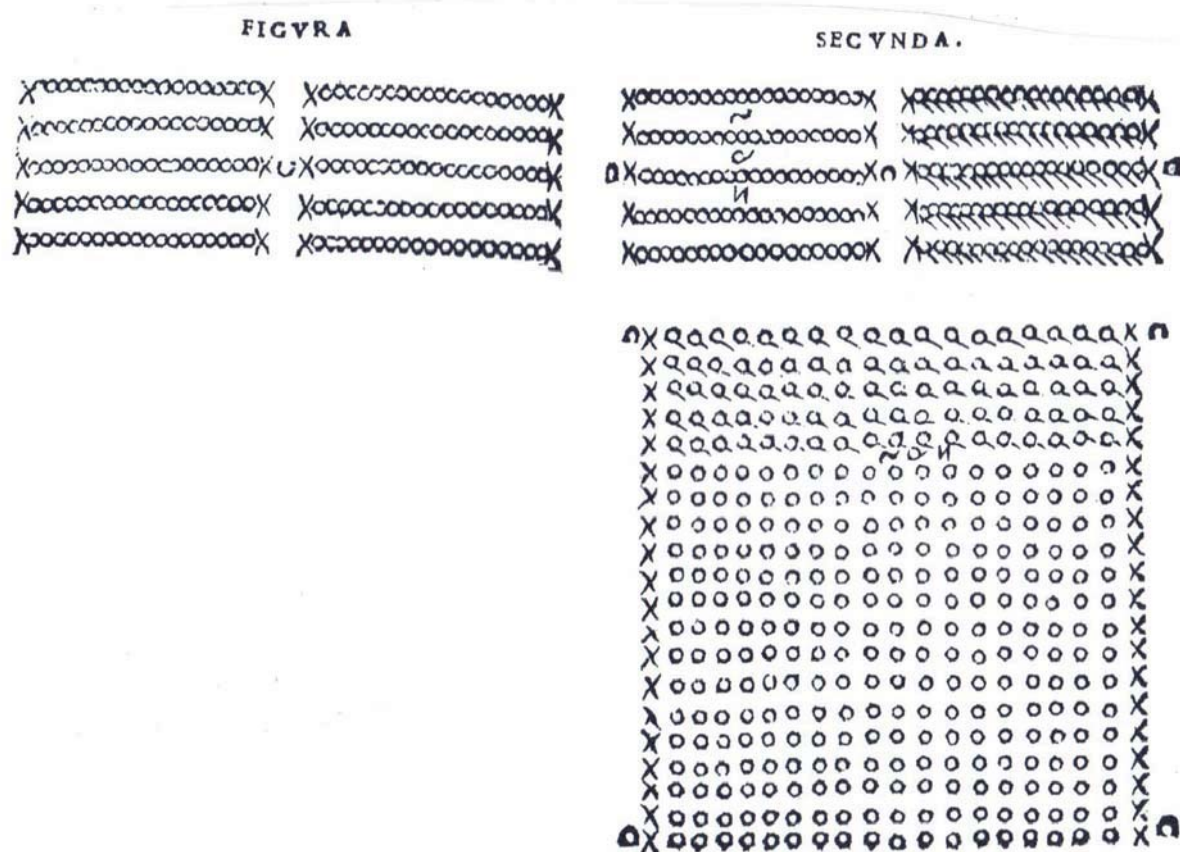
Figurer

Figur 1. Marchorden (t.v) og slagorden (t.h.) for en bataljon i ordinær opstilling. Veliterne vises kun i slagordenen.

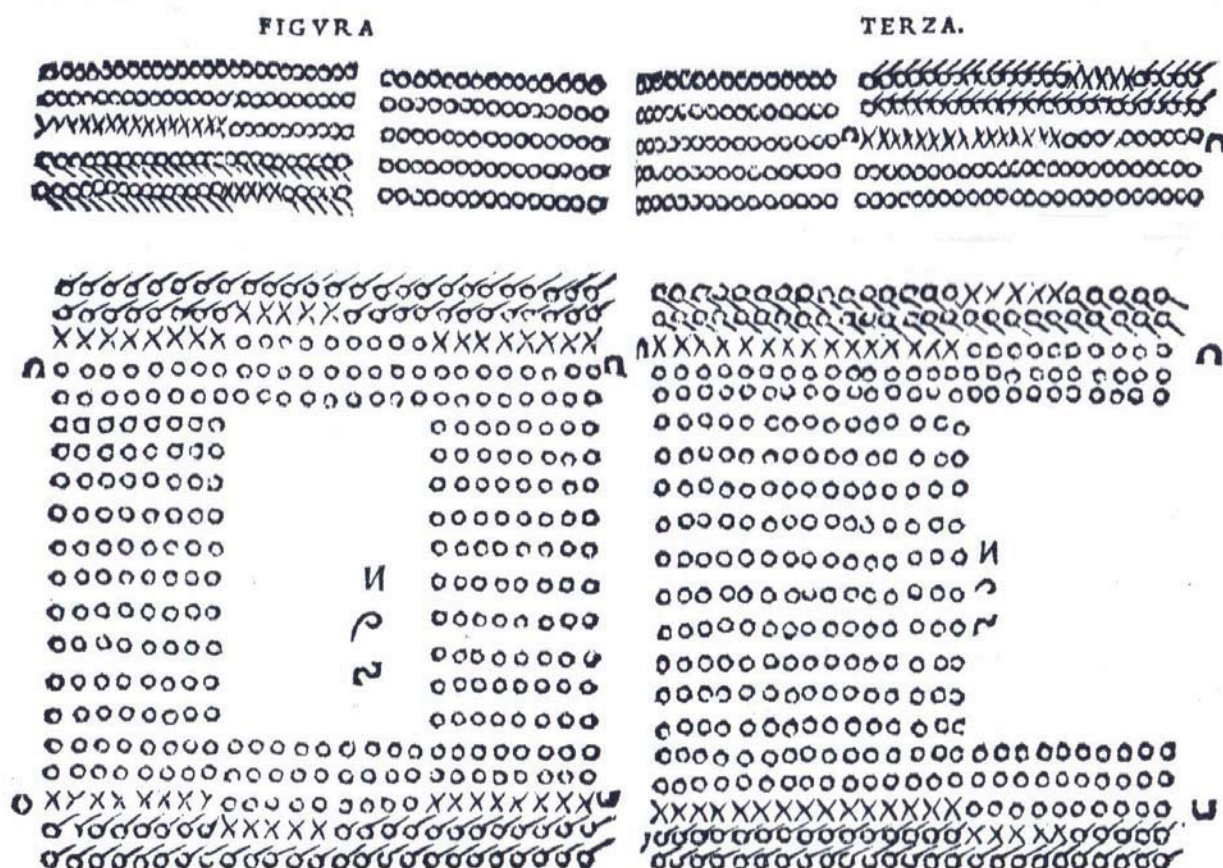
Note: Marchorden: Symbolerne for bataljonschef, musik og fane mangler [2. bog, 194]. Slagorden: Symbolerne for bataljonschef, musik og fane er placeret forkert [2. bog, 191].

Figur 2. Marchorden (t.v.) og slagorden (t.h.), når der forventes et pludseligt angreb på flanken (her venstre).

Note: Slagorden: Symbolerne for bataljonschef, musik og fane er placeret forkert [2. bog, 224].

Figur 3. Marchorden (t.v.) for en bataljon, der skal kunne opstilles som en slagorden enten med to horn i front (øverst t.h.) eller med et åbent rum i midten (nederst t.h.).

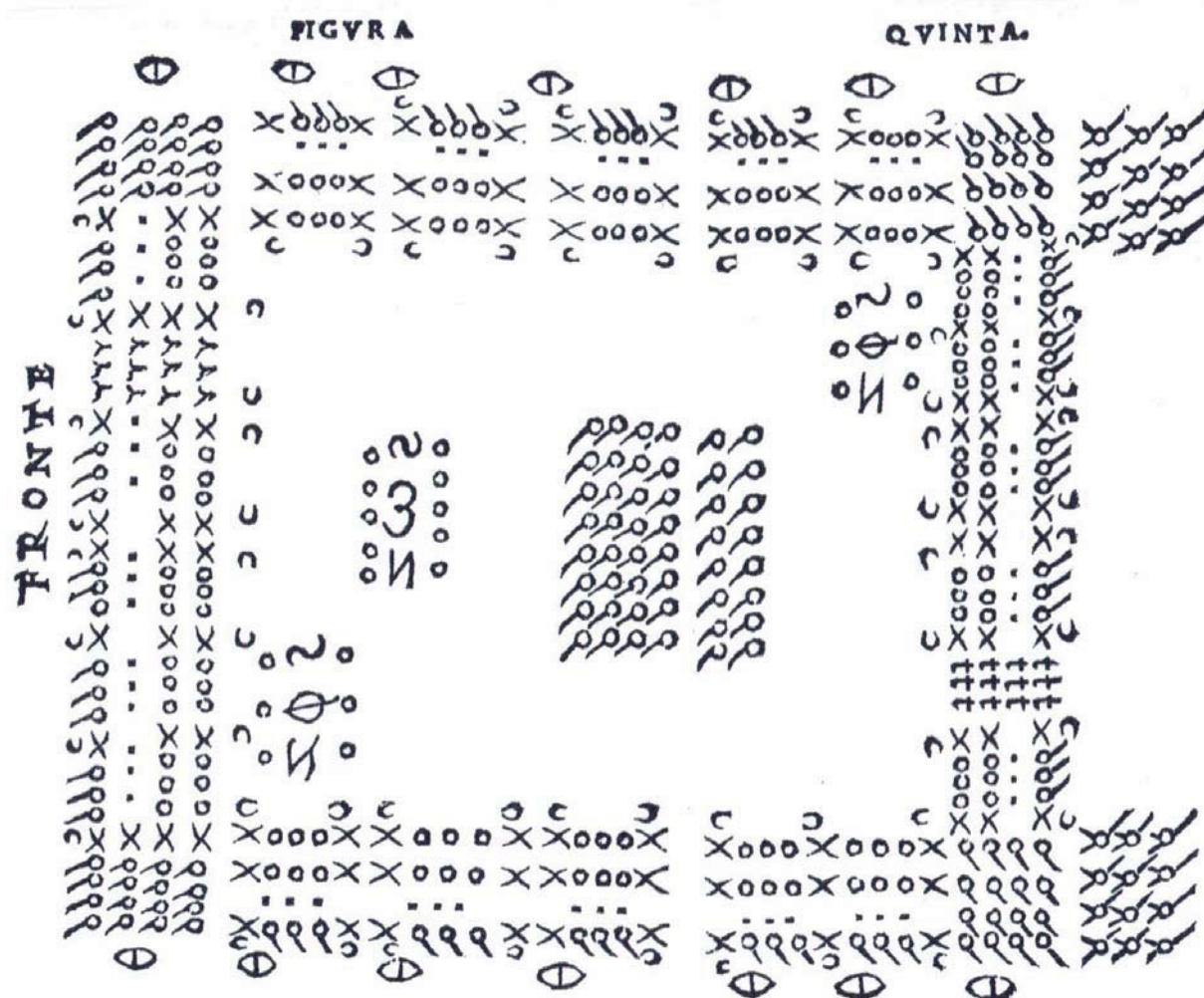
Note: Marchorden: Symbolerne for bataljonschef, musik og fane mangler. [2. bog, 234].

Figur 4. To regimenter i slagorden.

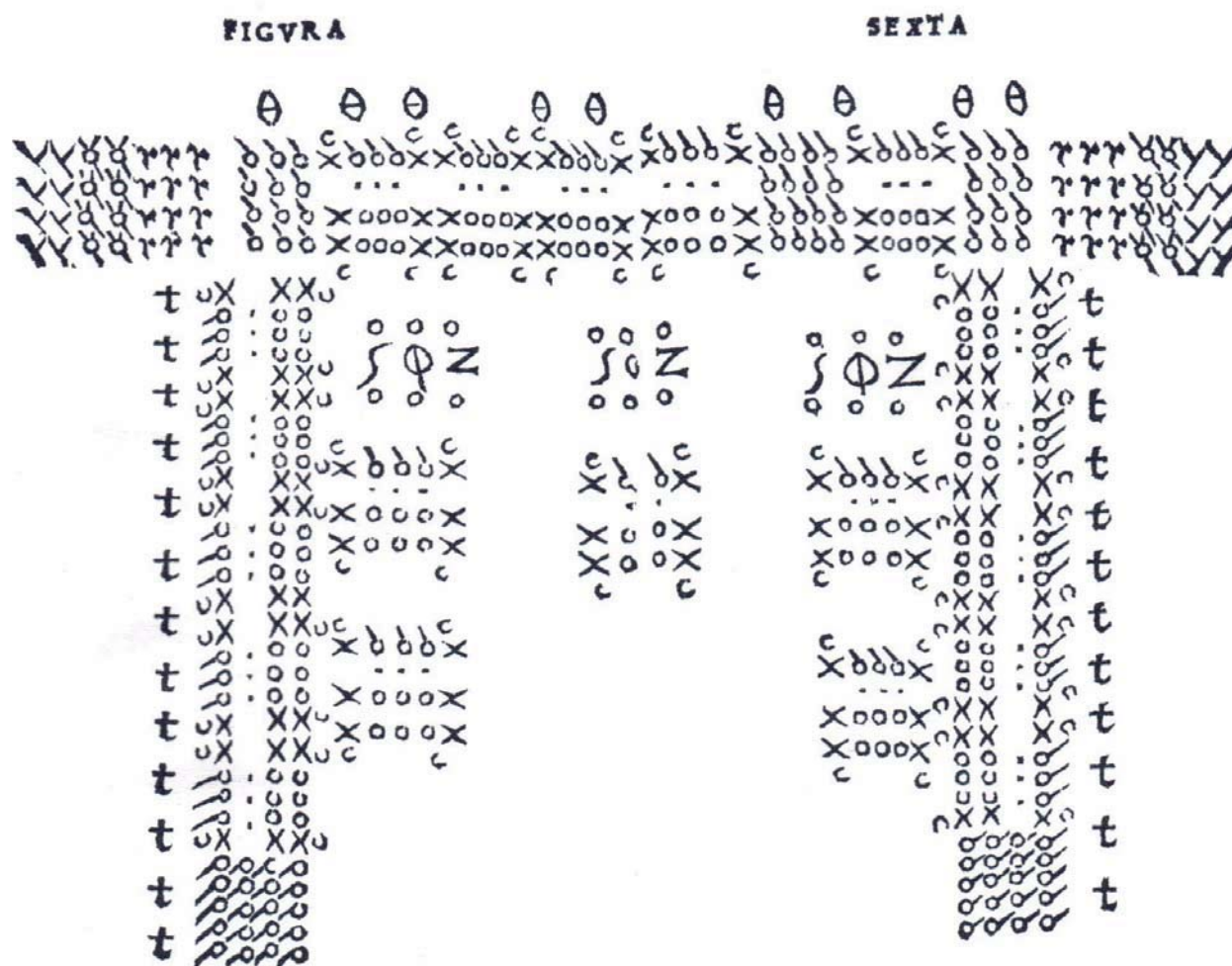
Note: Symbolet for kenturionerne enten mangler eller er spejlvendt flere steder. Symbolet for de ordinære veliter vises kun i front. "Carriaggi et disarmati": Trosset og de ubevæbnede.

Figur 5. Marchorden for en hær bestående af to regimenter, der skal kunne kæmpe til alle sider og med hærfører, pikenérer osv. i det åbne rum.

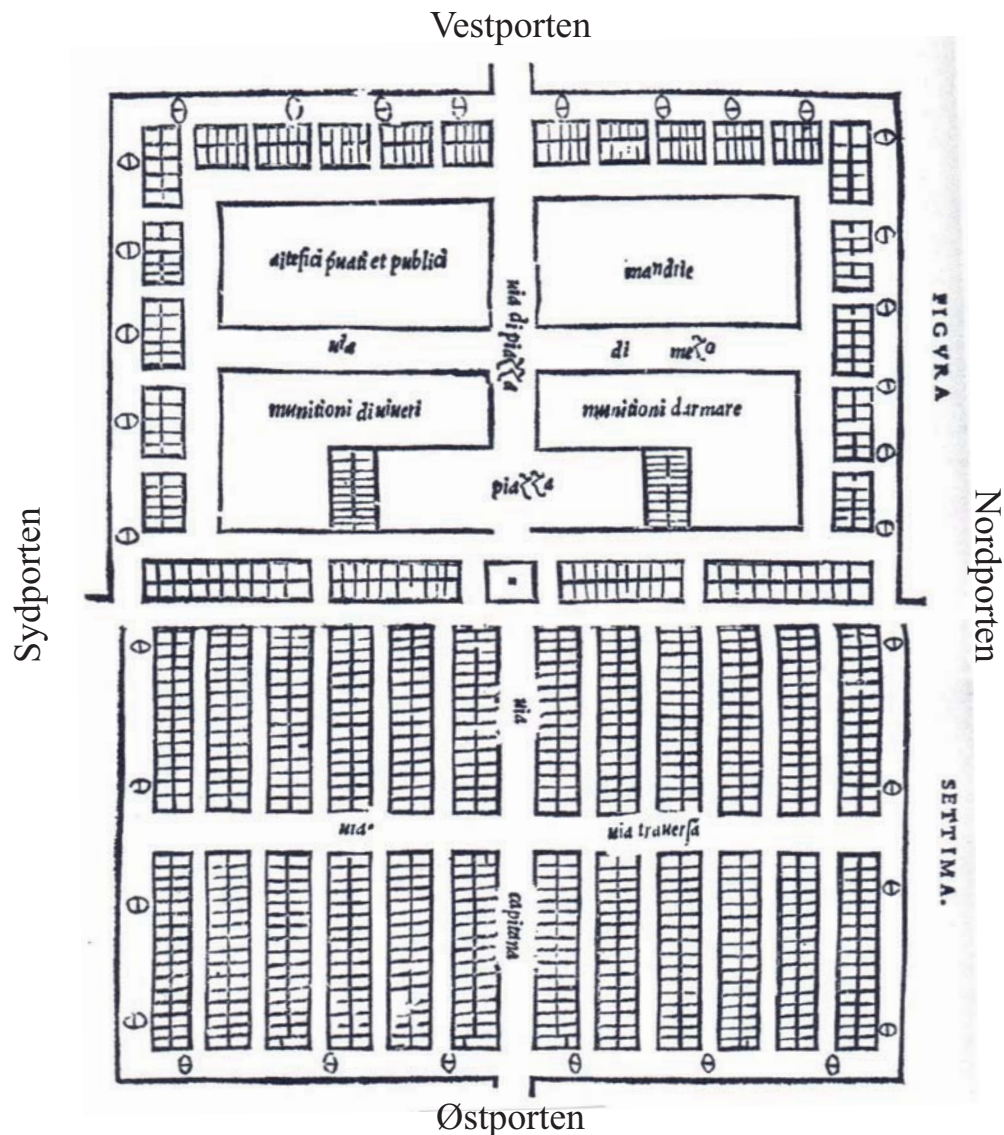
Note: Symbolerne for de ordinære og ekstraordinære veliter hhv. i front og i bagtrop er placeret forkert. Symbolet for kenturionerne enten mangler eller er spejlvendt flere steder.

Figur 6. To regimenter i marchorden, opstillet sådan, at de kan modstå et pludseligt angreb fra alle sider.

Note: Symbolet for kenturionerne mangler flere steder.

Figur 7. En befæstet lejr med kvarterer.

Note: Oversættelse fra øverste venstre side:

"artefici privati et publici": private og offentlige håndværkere

"mandrie": kvæghjorde

"munitioni di viveri": proviant

"munitioni d'armare": ammunition

"piazza": Pladsen.

Gader: Fra Pladsen udgår "via di piazza", Pladsgaden, der skæres af "via di mezza", Midtergaden. På den anden side af Pladsen (mod øst) går "via capitana", Hærførrergaden, der skæres af "via traversa", Tværgaden. Mellem Tværgaden og Pladsen ligger nærmest Tværgaden og parallelt hermed Korsgaden og – langs med Pladsen – Hovedgaden. Benævnelserne for de to sidste gader mangler.

Noter

Fortale

Lorenzo di Filippo Strozzi (1482-1549), Machiavellis ven og beskytter og en af gæsterne i Orti Oricellari, bror til Filippo (Giovanni Battista) Strozzi (1489-1538), der organiserede en republikansk opstand mod Medici'erne, men blev slået og tilfangetaget 1537.

Første bog

[1] **Cosimo Rucellai** (1494-1519), barnebarn af Bernardo Rucellai. Machiavelli tilegnede *Drøftelserne* til Cosimo Rucellai og **Zanobi Buondelmonti**, som nævnes i det følgende sammen med andre af kredsens deltagere, **Batista della Palla** og **Luigi Alamanni**.

[9] **Fabrizio Colonna** (ca. 1450-1520), en af samtidens kondottierer og medlem af den magtfulde romerske Colonna-familie, fra 1515 øverste hærfører i kongeriget Napoli, kæmpede 1515 i Lombardiet for Ferdinand den Katolske mod Frans I af Frankrig, i *Krigskunsten* talerør for Machiavelli. **Hans Excellence Hertugen** er Lorenzo II de' Medici, hertug af Urbino 1516 (1492-1519), som Machiavelli tilegnede *Fyrsten*.

[25] **Diogenes** (ca. 400-325), græsk filosof og kyniker, om hvem det dog berettes, at han om vinteren omfavnede de snedækkede statuer, ikke at han væltede sig rundt i sneen.

[27] Gajus **Fabricius** Luscinius, romersk konsul 282 og 278, fremhæves af flere af antikkens forfattere som et mønster på ubestikkelighed og loyalitet.

[55] **Matho og Spendius** stod i spidser for de lejesoldater, der umiddelbart efter den første puniske krig gjorde oprør mod Karthago (241-237).

[56] Efter Filippo Maria Viscontis død i 1447 udråbtes Milano til en republik, der hvervede kondottieren **Francesco Sforza**. Denne tilrev sig magten i 1450 og herskede som hertug indtil 1466.

[58] Muzio Attendolo **Sforza** (1369-1424) forlod 1420 **Giovanna** II af Napoli, der således blev tvunget til at søge hjælp hos Alfonso V af Aragonien.

[59] Kondottieren **Braccio** da Montone eller Andrea Fortebracci (1368-1424), fra 1416 hersker i Perugia, stod i Giovanna II's tjeneste, men vendte sig mod hende og forsøgte at fratage hende magten.

[63] Gajus Julius **Cæsar** (100-44). Gnaeus **Pompejus** Magnus (106-48), statsmand og feltherre, Publius Cornelius **Scipio**, kaldt Africanus (236-183) besejrede Hannibal definitivt ved Zama 202 f. Kr. Marius Claudius **Marcellus** (268-208), kaldt "Roms sværd", erobrede 212 f. Kr. Syrakus.

- [65] ... **den sidste puniske krig**: 149-146.
- [69] **Regulus Atilius**: Marcus Atilius Regulus, konsul 267 og 256, henrettet i Karthago 250 f. Kr.
- [74] **Gracchierne**: Brødrene Caius Sempronius Gracchus (154-121) og Tiberius Sempronius Gracchus (163-133). Efter deres forgæves forsøg på at gennemføre reformer til fordel for Roms fattige, fulgte en lang periode med social uro og klassekampe.
- [87] **Octavian** (Augustus), første romerske kejser 27 f. Kr.-14 e. Kr., **Tiberius**, anden romerske kejser 14-37.
- [98] ... **pave Julius II** (Giuliano della Rovere), pave 1503-1513.
- [104] ... **den franske konge**, Frans I, konge 1515-1547.
- [120] Udskrivningen: Vegetius I 2ff.
- [148] ... **borgermilits**... Machiavelli selv havde været hovedkraften bag den florentinske borgermilits, der i 1512 led et vanærende nederlag til spanierne i Prato, hvad der førte til republikkens fald og Medici'ernes tilbagevenden til magten. En ny milits var blevet oprettet i 1514.
- [168] **Hannibal** (247-183), søn af Hamilkar Barca, der lod Hannibal sværge som barn, at han ville være evig fjende af Rom.
- [181] ... **markgreven af Mantova**: Francesco I Gonzaga (1366-1407) erobrede 1404 Vicenza for venezianerne.
- [184] Der henvises til den første puniske krig, da romerne 260 f. Kr. vandt en afgørende flådesejr over karthagerne ud for Mylae (Milazzo) på Siciliens nordkyst.
- [190] **Servius Tullius**, sjette konge af Rom 578-535 iflg. traditionen.
- [194] **Forfatterne**: Vegetius I 7.
- [203] **Pyrrhus** (319-272), konge af Epirus fra 306.
- [209] **Maximinus**, romersk kejser 235-238.
- [212] Polybius VI 19-20.
- [257] **Hadrian**, kejser 117-138, **Marcus Aurelius**, kejser 161-180), **Septimus Severus**, kejser 193-211.

Anden bog

- [1] Udrustningen i antikken: Polybius VI 22-23, Vegetius I 20, IV 22.
- [24] **Livius**: Udsagnet findes ikke ordret hos Livius, men er dækkende for hans generelle opfattelse.
- [33] **Karl VIII's** indtrængen i Italien 1494 markerer begyndelsen på "de italienske krige", der først afsluttedes 1559.
- [50] Der tales om slaget ved Arbedo i det nuværende Schweiz 1422, hvor Carmagnola besejrede schweizerne, der var i krig med hertugen af Milano, Filippo Maria Visconti.

-
- [62] **Consalvo** di Cordova eller Il Gran Capitano (1453-1515) besejrede fransk-mændene ved Cerignola (Foggia) 1503.
- [63] **Herren af Aubigny**, Robert Stuart (ca. 1470-1543), marskal af Frankrig.
- [66] Slaget ved **Ravenna** 1512 mellem franskmændene og den spansk-pavelige hær.
- [76] **Tigranes** (ca. 95-55) besejredes år 69 af den romerske general Lucius Licinius **Lucullus** (ca. 117-57) ved den armenske hovedstad Tigranocerta.
- [84] Marcus Lucinius **Crassus** (115-53) blev år 53 besejret af partherne, der år 36 også tvang **Marcus Antonius** (ca. 83-30) til et katastrofalt tilbagetog.
- [96] **Cæsar** I 25.
- [105] De militære øvelser: Vegetius I 9ff.
- [143] Vegetius II 2.
- [170] Flavius **Josefus** *Den jødiske krig* (da. 1997) III 4-5.
- [175] ... ”**snegleformationer**”, manøvrer, hvor enheden drejer om sig selv.
- [280] **Alexander** den Store (356-323), konge af Makedonien.
- [289] **Ninus**, den legendariske grundlægger af Assyriens gamle hovedstad Ninive. **Kyrus** den Store (?-530 f. Kr.), grundlægger af det første Perserrige. **Artaxerxes** (465-424), konge af Persien, **Mithradates** VI den Store (ca. 132-63), konge af Pontus.
- [290] **Massinissa** (ca. 240-148), konge af Numidien, **Jugurtha** (ca. 160-104), konge af Numidien.

Tredje bog

- [14ff] Den romerske legion: Livius VIII 8, Vegetius II 15-17.
- [21ff] Den makedonske falanks: Polybius XVIII 28-32.
- [41] Polybius VI 26 siger, at antallet af allierede infanterister almindeligvis var det samme som romernes, mens det iflg. Livius XL 36 var betydeligt højere. Se også Vegetius II 6.
- [78] Quintus **Fabius Maximus** (ca. 280-203), kaldt Cunctator/”Nøleren”.
- [123] Publius **Ventidius** Bassus i slaget ved Gindarus 38 f. Kr., Frontinus II 2.5.
- [124] **Cæsar** I 52.
- [130] **Epaminondas** (?-362 f. Kr.), thebansk statsmand og hærfører, Frontinus II 2.12.
- [178] Polybius VI 21.
- [205] Vegetius II 21.
- [214] **Thukydide** *Den Peloponnesiske Krig* V 70.
- [216] **Halyattes** (617-562), konge af Lydien.

Fjerde bog

- [13] ... **ikke kan blive omringet...** Vegetius III 20, Cæsar II 8 og VII 72.
- [17] Vegetius III 13.

-
- [23] Slaget ved **Cannae** 216 f. Kr.; **Marius mod kimbrenne**, slaget ved Vercellae 101 f. Kr.
- [25] Episoden er fra 255 f. Kr., Polybius I 32-35, Frontinus II 2.11.
- [28ff] ... **han besejrede ham** ved Baecula 208 f. Kr., Livius XXVIII 14-15, Polybius XI 22ff, Frontinus II, 3.4.
- [34] **Marcus Marcellus**, slaget ved Nola 215 f. Kr., Frontinus II 3.9, Livius XXIII 16, XXVII 12 og 14.
- [37] Vegetius III 16.
- [38ff] Slaget ved Zama 202 f. Kr., Livius XXX 32ff., Polybius XV 9ff., Frontinus II 3.16.
- [49] Vegetius III 24, Livius XXXVII 41.
- [50ff] ... **Sulla... Archelaus**: Slaget ved Cheronea 86 f. Kr., hvor Lucius Cornelius Sulla (138-78) besejrede Archelaus, hærfører for Mithradates VI, Frontinus II 3.17.
- [53] Marcus **Minucius Rufus** besejrede 109 f. Kr. scordiscanerne og dacierne, Frontinus II 4.3. Manius **Acilius Glabrio** besejrede 191 f. Kr. Antiochus III af Syrien, Frontinus II 4, 4.
- [54] **Gajus Sulpicius**, episode fra 358 f. Kr., Frontinus II 4.5, Livius VII 14-15.
- [55] **Marius** imod teutonerne 102 f. Kr., Frontinus II 4.6.
- [58] Frontinus II 4.9-10.
- [59] **Krösus**, konge af Lydien, i slaget ved Sardis mod Kyrus den Store af Persien 546 f. Kr., Frontinus II 4.12. **Pyrrhus**, konge af Epirus, i slaget mod romerne ved Heraclea 280 f. Kr., Frontinus II 4.13.
- [60] **Tyrken**, dvs. Selim I, besejrede 1514 shahen af Persien, Ismail I, og erobrede efterfølgende Syrien og Egypten.
- [61] **Hamilkar** mod **spanierne** 229 f. Kr., Frontinus II 4.17, Polybius II 1.
- [63] **Tullus Hostilius** under krigen mod vejenterne, Frontinus II 7.1, Livius I 27.
- [64] **Sulla**, Frontinus II 7.2-3.
- [65] **Sertorius**, episoden er fra 75 f. Kr., Frontinus II 7.5.
- [68] **Sulla** under slaget ved Orchomenus 85 f. Kr., Frontinus II 8.12.
- [69] **Atilius** 294 f. Kr. under krigen med samnitterne, Frontinus II 8.11, IV 1.29, Livius X 36.
- [70] **Philip af Makedonien** i 339 f. Kr., Frontinus II 8.14.
- [71] Frontinus II 8.1-3.
- [77] **Martius**, Frontinus II 10.2. **De to Scipio'er**, Publius Cornelius Scipio og Gnaeus Cornelius Scipio Calvus, hhv. far og onkel til Scipio Africanus d. Æ., blev 211 f. kr. besejret og dræbt af Hasdrubal i Spanien.
- [81] Frontinus II 13.3-4.
- [82] Frontinus II 13.1-2.

-
- [83] **Titus Dimius** eller Didius, konsul 98 f. Kr., kæmpede 98-93 i Spanien, Frontinus II 10.1.
- [86] Vegetius III 19.
- [91] Slaget ved Zama 202 f. Kr.
- [92] Scipios sejr over Hasdrubal ved Baecula i Spanien 208 f. Kr., Frontinus II 1.1.
- [101] **Cæsar** I 12.
- [104] **Scipio og Metellus**, Frontinus II 1.1-2.
- [107] Quintus **Fabius** Maximus Rullianus og Publius **Decius** Mus i slaget ved Sentium 295 f. Kr., Frontinus II 1.8, Livius X 28.
- [108] Frontinus II 1.13.
- [110] **Cæsar** mod Ariovist 58 f. Kr., Cæsar I 50, Frontinus II 1.16. **Vespasian** mod jøderne 70 e. Kr., Frontinus II 1.17.
- [111] Vegetius III 9.
- [120] Slaget ved Kynoskefalai 197 f. Kr., Polybius XVIII 6-10, Livius XXXIII 7-10.
- [121] Cæsar VII 35.
- [122] Slaget ved Agnadello 1509 mellem Venezia og Frankrig. Slaget omtales flere steder i såvel *Fyrsten* som *Drøftelserne*.
- [129] **Fabius Maximus**: Livius XXII 24ff.
- [133] Vegetius III 12.
- [143] **Sertorius**: Frontinus I 11.13.
- [144] **Sulla**: Frontinus I 11.11.
- [147] Agesilaus II af Sparta besejrede perserne ved Sardis 395 f. Kr., Frontinus I 11.17.

Femte bog

- [3ff] Romernes marchorden: Polybius VI 40, Vegetius III 6.
- [40] **Hannibal**: Polybius III 50-51.
- [98] Fordeling af krigsbytte hos romerne: Polybius X 16-17, Livius IV 53, V 20, X 46 XXXVII 57.
- [104] Vegetius II 20.
- [118-126] Vegetius III 6.
- [129] Frontinus I 5.1.
- [130] **Hanno** den Store, leder af det aristokratiske parti i Karthago, modstander af Hannibal, Frontinus I 5.27.
- [133] I 195 f. Kr., Livius XXXIV 39.
- [136] I 102 f. Kr., Frontinus I 5.3.
- [138] Vegetius III 7.
- [141ff] Cæsar VII 34-35.

[153ff] I 193 f. Kr., Frontinus I 5.16.

[157f] I 36 f. Kr., Frontinus II 13.7.

[159] Frontinus II 3.15.

Sjette bog

[13ff] Sammenligning mellem grækernes og romernes lejr: Polybius VI 42.

[20] Indretningen af lejren hos romerne: Polybius VI 27-32, Vegetius III 8.

[98ff] Bevogtningen af lejren hos romerne: Polybius VI 33-36.

[110] Gajus **Claudius Nero**, konsul 207 f. Kr., Frontinus I 1.9, Livius XXVII 39-50.

[113ff] Straffe og belønninger hos romerne: Polybius VI 37-39.

[123] Marcus **Manlius Capitolinus**, konsul 392 f. Kr.: Livius VI 19-20.

[130ff] Polybius VI 40.

[139ff] Vegetius III 2.

[149ff] Vegetius III 3.

[159] Polybius VI 32.

[161] Gallerne blev afgørende slået af romerne ved Telamon 225 f. Kr., Polybius II 22ff.

[173] I 79 f. Kr., Frontinus I 1.12.

[174] Frontinus I 1.13.

[175] Frontinus I 2.1.

[176] Frontinus I 2.3.

[177] Frontinus I 2.5.

[178] I 104 f. Kr., Frontinus I 2.6.

[179] Frontinus I 3.8.

[184] Frontinus I 5.17-19.

[186] I 217 f. Kr., Frontinus I 5.28, Livius XXII 16-17, Polybius III 93-94.

[189] I 217 f. Kr., Frontinus I 8.2, Livius XXII 23.

[190] I 491 f. Kr., Frontinus I 8.1, Livius II 39.

[191] I 108 f. Kr., Frontinus I 8.8.

[192] I 191 f. Kr., Frontinus I 8.7.

[194] Quintus **Fabius** Maximus Rullianus 295 f. Kr., Frontinus I 8.3, Livius X 27.

[195] Frontinus II 8.5.

[209] Frontinus I 12.1-2.

[213] Frontinus II 1.10-11.

[214] I 181 f. Kr., Frontinus II 5.8.

[216] Frontinus II 5.10-11.

[218] Tamyris, massageternes dronning, i 529 f. Kr. Tiberius Gracchus i Spanien 179-178, Frontinus II 5.5 og II 5.14.

-
- [219] Frontinus II 5.12.
[220] Frontinus II 5.15.
[221] Frontinus II 5.16.
[222] Frontinus II 5.18.
[223] Frontinus II 6.3., Vegetius III 21.
[224] Frontinus II 7.8.
[226] Frontinus II 11.2.
[227] Frontinus II 11.1.
[228] I 334 f. Kr., Frontinus II 11.3.
[229] Frontinus II 11.5.
[230] I 83 e. Kr., Frontinus II 11.7.
[243] Spanierne besejrede endegyldigt franskmændene ved Garigliano-floden d. 28. december 1503. Kongeriget Napoli blev herefter et spansk vicekongedømme (1503-1734).

Syvende bog

- [1f] Vegetius IV 1. Monaco, det nuværende fyrstendømme. San Leo, fæstning i hertugdømmet Urbino.
[4] Vegetius IV 2.
[20] Pave Julius II erobrede januar 1511 Mirandola (Modena), men mistede kort efter atter byen.
[25] Genova gjorde 1506 oprør mod Ludvig XII, som generobrede byen 1507.
[27] Cesare Borgia erobrede 1500 Imola og Forlì og førte Caterina Sforza Riario til Rom som sin fange.
[29] ... **messer Giovanni da Casale**... agent i Ludovico Sforzas tjeneste.
[31] Kongen af Napoli er Alfonso II, konge af Napoli 1494-95. Hertugen af Milano er Ludovico Sforza, Caterinas onkel.
[40] Vegetius IV 4.
[74] Vegetius IV 12.
[75] Vegetius IV 13f., 22.
[80] I 216 f. Kr., Frontinus III 14.2.
[81] Frontinus III 15.1 og 5.
[83] I 215 f. Kr., Frontinus III 4.1.
[84] I 391 f. Kr., Frontinus III 4.3.
[85] I 266-263, Frontinus III 4.5.
[86] Nykarthago eller Carthagerne i 209 f. Kr., Livius XXVI 44ff., Polybius X 12 ff., Frontinus III 9.1.
[87ff] Vegetius IV 25.

-
- [95] Episoden er fra juni 1502.
- [97f] Frontinus III 2.1.
- [99] Frontinus III 2.4.
- [100] Frontinus III 2.5.
- [101] Frontinus III 2.9.
- [103f] I 202 f. Kr., Frontinus III 6.1.
- [105] Episoden er fra 296-280, Frontinus III 6.3.
- [106] Frontinus III 7.1-6.
- [107] Frontinus III 8.2.
- [109] I 518 f. Kr., Frontinus III 3.4.
- [110] I 212 f. Kr., Frontinus III 3.2.
- [111] Frontinus III 3.5.
- [112] I 212 f. Kr., Frontinus III 3.6.
- [113] Frontinus III 10.1-4.
- [114] I 432 f. Kr., Frontinus III 11.1.
- [116] I 216 f. Kr., Frontinus III 16.1, Livius XXIII 15-16.
- [120] Vegetius IV 26.
- [121] Frontinus III 12.1.
- [122] Frontinus III 12.2.
- [124] Frontinus III 13.5.
- [139] Vegetius IV 24.
- [148] Marcellus: Livius XXIII 16. Cæsar: Frontinus III 17.6.
- [150] Suetonius *Divus Julius* 68.
- [151] Frontinus III 18.2-3.
- [153ff] De følgende i alt 27 forskrifter er taget fra Vegetius III 26.
- [183] Søkrig: Vegetius IV 31ff.
- [215] Frontinus IV 3.13.
- [237] ... **de tre mægtigste stater i Italien**... Milano, Venezia og kongeriget Napoli.
- [242] ... **venezianerne og hertugen af Ferrara**... de første i 1509, den sidste – Ercole d’Este – i 1479.

Bibliografi

I. Primærlitteratur

Machiavelli, Niccolò: *L'arte della guerra. Scritti politici minori (Edizione nazionale, udg. af Jean-Jacques Marchand, Denis Fachard og Giorgio Masi)*, Rom 2001.

II. Sekundærlitteratur

Antikke værker:

Der henvises til de engelske oversættelser i Loeb-serien.

Samtidige værker:

Guicciardini, Francesco: *Storia d'Italia* (skrevet 1537-40, første fuldstændige udgave, Genève 1621), pocket-udgave i tre bind, Milano 2006. Eng. udg. 1969 (forkortet).

Militærhistorie:

Arnold, Thomas F.: *The Renaissance at War*, London 2001.

Corvisier, André (red.): *A Dictionary of Military History*, Oxford 1994.

Creveld, Martin van: *Krig og krigsteori*, København 2003. Oversat af Hans Christian Bjerg.

Delbrück, Hans: *Geschichte der Kriegskunst. Die Neuzeit. Vom Kriegswesen der Renaissance bis zu Napoleon*, Berlin 1920, Nachdruck Hamburg 2006.

Eltis, David: *The Military Revolution in Sixteenth-Century Europe*, London 1995.

Hale, J. R.: *War and Society in Renaissance Europe*, Baltimore 1985.

Keegan, John: *Krigens historie*, København 2000. Oversat af Ole Ventegodt.

Montgomery of Alamein: *Krigens historie*, København 1968. Oversat af U. Gabel-Jørgensen og K. G. H. Hillingsø.

Oman, Charles: *The Art of War in the Sixteenth Century* (1927), Greenhill 2000.

Parker, Geoffrey: *The Military Revolution: Military Innovation and the rise of the West 1500-1800*, Cambridge 1988.

Pieri, Piero: *Il Rinascimento e la crisi militare italiana*, Torino 1952.

Storch, Axel: *Krigskunst og hærvæsen gennem tiderne*, København 1951.

Om Krigskunsten:

Gilbert Felix: Machiavelli. The Renaissance of the Art of War, i *Makers of Modern Strategy. From Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton 1986.

Om figurerne til *Krigskunsten*:

Burd, L. A.: Le fonti letterarie di Machiavelli nell'Arte della Guerra', i *Atti della R. Accademia dei Lincei. Classe di Scienze Morali, Storiche e Filologiche*, s. V, vol. IV, a. CCXCIII 1896, s. 188-261.

Andre værker på dansk af Niccolò Machiavelli:

Fyrsten, Forlaget HELIKON, Aarhus/Hasselager 1998/2004/2006/2012.

Drøftelser af Titus Livius, Forlaget HELIKON, Hasselager, 2004.

Yderligere oplysninger kan findes på Forlaget HELIKONS hjemmeside:
www.helikon.dk

Navneregister

Adda-floden: IV 122

Aemilius, Paulus (228-160), konsul: II 17

Afranius, Lucius (?-46 f. Kr.) hærfører: VI 213

Afrika: I 69, II 285, 290, 292, 303, IV 38, VI 209, VII 103

Agésilas II, konge af Sparta 398-360: IV 147

Alamanni, Luigi (1495-1556), M.'s ven: I 11, III 6, 38, 77, 101, 151, 164, 172, 176, 185

Alexander II, konge af Epirus 342-330: VI 216

Alexander den Store (356-323), konge 336-323: II 280, III 216, IV 139

Alexander VI (Rodrigo Borgia) (1430-1503), pave 1492-1503: VII 27

Alfonso II af Aragonien og Napoli (1448-1495), konge 1494-1495: VII 31

Alfonso V af Aragonien (1396-1458), konge 1416-1458: I 58

Alkibiades (ca. 450-404), athensk hærfører: VII 121

Antiochus III den Store (243-187), konge af Syrien 223-187: VI 192

Antonius, Marcus (ca. 83-30), en af triumvirerne efter mordet på Cæsar: II 84, V 157, 158

Aquila: I 59

Arabien: IV 139

Archelaus (?-88 f. Kr.), hærfører under Mithradates (s.d.): IV 50

Ariovist, germansk fyrste, besejret af Cæsar 58 f. Kr.: IV 110

Armenien: II 76

Artaxerxes I, konge af Persien 465-424: II 289

Asien, asiater: II 82, 283, 289, 291, 303, 304, VI 228

Assyrien, assyrere: I 255

Athen, athenere: VII 100, 114, 121, 122

Atilius, Marcus Regulus, se Regulus, M. Atilius

Aubigny, Robert Stuart, herren af (1470-ca.1543), marskal af Frankrig: II 63

Augustus, Gajus Julius Cæsar Octavianus (Octavian) (f. 63 f. Kr., kejser 27 f. Kr.-14 e. Kr.): I 87

Bantius, Lucius, borger i Nola under 2. puniske krig: VII 116

Barletta: II 62

Borgia, Cesare (1475-1507), kaldt hertug Valentino: VII 27, 29, 95

Braccio da Montone (1368-1424) eller Andrea Fortebracci, kondottiere: I 59, 101

Brescia: II 311

Buondelmonti, Zanobi (1491-1527), M.'s ven: I 11, III 3, IV 4, 8, 42, 117, 135, V 70, 79, 81, 95, 107, 130, 144, 148, VI 1
Bussone, Francesco (ca. 1380-1432), greve af Carmagnola, kondottiere: II 50, 52, 56, 58, 59
Bøotien IV 68

Calvinus, Domitius, konsul 283 f. Kr.: VII 97, 98
Camerino: VII 95
Campanien, campanere: VII 83
Cannae: IV 23, 74
Capitolinus, Manlius, se Manlius Capitolinus, Marcus: VI 123
Capua: II 311, VII 151
Carmagnola, se Bussone, Francesco
Casale, messer Giovanni da, agent i Ludovico Sforzas tjeneste: VII 29
Casilinum, romersk fæstning: VII 80
Cerignola (Foggia): IV 24
Chalkedon, by ved Bosporus: VII 114
Chauci: VI 226
Cisalpinske gallere: II 296
Consalvo, se Fernández Gonzalo
Coriolanus, Gnaeus Marcius (ca. 500 f. Kr.), romersk aristokrat: VI 190
Crassus, Marcus Licinius (ca. 115-53), dannede sammen med Cæsar og Pompejus det første triumvirat 60 f. Kr.: II 84, VI 174
Cæsar Augustus Germanicus (Domitian, kejser 81-96) VI 230
Cæsar, Gajus Julius (100-44), hærfører og politiker: I 63, 65, 203, 256, II 96, III 124, IV 13, 74, 101, 110, 121, V 141, 142, 143, VI 209, 213, 223, VII 148, 150, 239

Decius Mus, Publius (?-295 f. Kr.), konsul: IV 107
Didius, Titus (?-89 f. Kr.), konsul 98 f. kr.: IV 83, VI 195
Dimius, Titus: se Titus Didius
Diogenes (ca. 400-325), græsk filosof, kyniker: I 25
Dionysius I (405-367), tyran i Syrakus: VII 84
Domitian, se Cæsar Augustus Germanicus

Egypten: II 290
Englændere: IV 146
Epaminondas (?-362 f. Kr.), thebansk statsmand og hærfører: III 130, VII 204, 243
Epidaurus: VI 227

Epirus: VI 216

Europa: II 81, 285, 286, 290, 294, 303, 304, 309

Fabius Maximus, Quintus, kaldt Cunctator/"Nøleren" (ca. 280-203): III 78, IV 107, 116, 119, 125, 129, 130, 131, 132, VI 186, 189, VII 83

Fabius Maximus Rullianus, Quintus (?-280 f. Kr.), ryttergeneral under Papirius Cursor d. Æ. 365 f. Kr.: IV 107

Fabircius, Gajus Luscinus, konsul 282 og 278: I 27

Ferdinand II den Katolske (1452-1516), konge 1479-1516: I 9

Fernández Gonzalo, kaldt Consalvo di Cordova (1453-1516), spansk hærfører: II 62

Ferrara, hertugen af, Ercole d'Este (1433-1505): VII 242

Ferrara: VII 2, 242

Forlì: VII 27

Frankrig, franskmænd: I 159, 188, II 62, 66, 96, 143, 297, 300, 309, III 124, IV 13, 24, 54, 110, 121, 122, 123, 146, V 40, 141, VI 26, 28, 161, 178, 194, 230, 243, 246, VII 47, 48, 57, 59, 60, 61, 120, 148

Frans I (1494-1547), konge af Frankrig 1515-1547: I 104

Fulvius Flaccus, Quintus (?-172 f. Kr.), konsul: VI 214

Gallien, gallere: IV 107

Garigliano: VI 243

Genova, genovesere: VII 25, 184

Giovanna II (1371-1435), dronning af Napoli 1414-1435: I 58

Glabrio, Manius Acilius, konsul 191 f. Kr.: IV 53

Gonzaga, Francesco I (1366-1407), markgreve af Mantova: I 181

Gracchierne (Caius Sempronius Gracchus og Tiberius Sempronius Gracchus): I 74

Gracchus, Tiberius Sempronius (ca. 210-150), hærfører og far til Gracchierne: VI 218, VII 204

Grækenland, grækere: I 184, II 15, 85, 143, 295, III 9, 21, 22, 23, 30, 31, 68, 216, VI 13, 16, 162, 163, 164, 247

Hadrian, Publius Aelius (76-138), romersk kejser 117-138: I 257

Halyattes (617-562), konge af Lydien: III 216

Hamilkar Barca (290-228), Hannibals far: IV 61

Hannibal (247-183), karthagisk hærfører: I 168, IV 23, 34, 38, 39, 45, 74, 91, 116, 119, 125, 130, V 40, VI 110, 162, 186, 189, 192, VII 80, 104, 112, 113, 116, 151

Hanno den Store, leder af det aristokratiske parti i Karthago, modstander af Hannibal: V 130, V 131, V 132

Hasdrubal (ca. 245-207), karthagisk hærfører, bror til Hannibal: IV 28, 29, 92, 104, V 64, VI 184

Hostilius, Tullus, se Tullus Hostilius

Illyrien, illyrere: VI 213, VII 105

Indien: IV 139

Iphikrates (ca. 415-353), athensk hærfører: VII 122

Ismail I (1487-1524), shah af Persien: IV 60

Italien, italienere: I 54, 57, 132, II 33, 78, 296, 309, IV 38, V 40, 64, VI 163, VII 43, 44, 48, 50, 59, 208, 225, 229, 232, 234, 236, 237, 241, 243

Jeanne d'Arc (ca. 1412-31): IV 146

Josephus, Flavius (ca. 37-100), jødisk historiker: II 170

Jugurtha (ca. 160-104), konge af Numidien 112-105: II 290, VI 191

Julius II (Giuliano della Rovere) (1443-1513), pave 1503-1513: I 98, VII 20

Jøder: IV 110

Karl VII (1403-1461), konge af Frankrig 1422-1461: IV 146

Karl VIII (1470-1498), konge af Frankrig 1483-1498: II 33, VII 44, 232

Karthago, karthagere: I 55, 65, 69, 184, 289, 291, III 215, IV 25, 28, 38, 77, V 130, VI 161, 216, VII 103

Kimbrere: IV 23, V 136, VI 178, 214

Kimon (ca. 505-449), athensk politiker og hærfører: VII 101

Krösus (560-546), konge af Lydien: IV 59

Kyrus den Store (?-530), konge af Persien 558-529: II 289, VI 218, VII 204

Lakedaimoniere: III 214, IV 25, VI 213

L'Aquila: I 59

Leptines, syrakuser: VI 216

Leucadia: VII 85

Ligurien: V 153

Livius, Titus (59 f. Kr.-17 e. Kr.), romersk historiker: II 13, II 24

Lombardiet: VI 178

Lucanien, lucanere (Basilicata): VI 110

Lucullus, Lucius Licinius (ca. 117-57), hærfører: II 76, VI 224

Ludvig XII (1462-1515), konge af Frankrig 1498-1515: VI 122, VII 25, 27

Lutatius Catalus, Quintus, konsul 102 f. Kr.: V 136

Lydien: III 215

Makedonien, makedonere: II 15, 18, 295, III 31, 166, VI 224, VII 243
Manlius Capitolinus, Marcus, konsul 392 f. Kr.: VI 123
Mantova: I 181, VII 2
Marcellus, Marcus Claudius (268-208), romersk hærfører: I 63, IV 34, VII 116, 148
Marche: VI 110
Marcus Aurelius Antoninus (121-180), romersk kejser 161-180: I 257
Marius, Gajus (157-86) romersk hærfører: IV 23, 55, VI 178
Markgreven af Mantova, se Gonzaga, Gianfranco
Marsmarken: II 128
Martius, Lucius eller Titus, romersk hærfører under 2. puniske krig: IV 77
Masinissa (ca. 240-148), konge af Numidien: II 290, VII 104
Matho, en af anførerne i opstanden mod karthagerne 241-237: I 55 VII 116, VII 151
Maximinus, Gajus Julius Verus (?-238), romersk kejser 235-238: I 209
Medici, Lorenzo II de' (1492-1519): I 9
Memnon af Rhodos (?-333 f. Kr.), græsk hærfører: VI 222
Metellus, Quintus Cecilius (130-64): IV 104, VI 173, 191
Milano, hertugen af (Ludovico Sforza): VII 31
Milano, milanesere: I 56, 57, II 50, 311, VII 31
Minucius, Lucius (?-188 f. Kr.), konsul 193: V 153, 155
Mirandola: VII 20
Mithradates VI Eupator (den Store), konge af Pontus ca. 120-63: II 289, IV 68
Monaco VII 2

Nabis (205-192), tyrann i Sparta: V 133
Napoli: I 59, II 61, 311, VII 31
Nero, Gajus Claudius, konsul 207 f. Kr.: VI 110, 171, 184
Ninus, den legendariske grundlægger af Assyriens gamle hovedstad Ninive: II 289
Nocera: VII 95
Nola: VII 148
Numidien, numidiere: V 154, 155
Nykarthago (Carthagerne): VII 86

Octavian, se Augustus

Palla, Batista della (?-1530), M.'s ven: I 11, VI 1, 2, 4, 5, 76, 92, 126, 130, 137, 155, 233, VII 16, 18, 36, 41, 50
Parthien, partherne, iransk rytterfolk: II 80, 83, 84, III 123
Pelopidas, befriede sammen med Epaminondas 379 f. Kr. Theben fra spartanerne: VII 204

Perseus af Makedonien, konge 179-168: II 17, IV 120
Persien, persere: IV 60, 147, VII 204
Perugia: I 102
Petreius, Marcus (?-46 f. Kr.), romersk hærfører: VI 213
Philip II (382-336), konge af Makedonien 359-336, far til Alexander d. St.: IV 70, 120, VII 204, 243
Phormion, athensk hærfører: VII 114
Pisa, pisanere: VII 136
Pompejus Magnus, Gnaeus (106-48), statsmand og feltherre: I 63, 65, VI 226, VII 150
Pyrrhus (319-272), konge af Epirus 306-272: I 203, IV 5, VI 165

Ravenna: II 66, II 311
Regulus, Marcus Atilius, konsul, kæmpede 294 f. Kr. mod samnitterne: IV 69
Regulus, Marcus Atilius, konsul, henrettet i Karthago 250 f. Kr.: I 69, IV 25
Rhegium: VII 84
Rucellai, Bernardo (1448-1514), bedstefar til Cosimo: I 15, 23, 27, 28, 29
Rufus, Marcus Minucius, konsul 110 f. Kr.: IV 53

Samnium, samnitterne: II 296, 299, IV 107, VI 194
San Leo, fæstning: VII 2
Schweiz, schweizere: I 98, 208, II 18, 29, 50, 52, 56, 58, 96, 144, 253, III 27, 28, 29, 36, 134, 140, 141, 142, 145, 146, 165, 166, IV 101, VI 120, VII 226
Scipio, Gnaeus Cornelius Calvus (?-211 f. Kr.), romersk hærfører og politiker: IV 77, 105, V 64
Scipio, Publius Cornelius (?-211 f.Kr.), romersk hærfører og politiker: IV 77, 105, V 64
Scipio, Publius Cornelius (236-183), kaldt Africanus, Hannibals besejrer: I 63, IV 28, 29, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 77, 91, 92, 104, 105, V 64, VI 229, VII 86, 103, 104
Selim I, sultan 1512-1520: IV 60
Sertorius, Quintus (123-72), romersk hærfører og politiker: IV 65, 104, 143
Servius Tullius, Roms sjette konge 578-535: I 190
Severus, Septimius (145-211), romersk kejser 193-211: I 257
Sforza, Caterina (1463-1509), grevinde af Forlì 1488-1500: VII 27, 31, 32, 33
Sforza, Francesco (1401-1466), hertug af Milano 1450-1466: I 56, 58, 101, 175
Sforza, Ludovico, kaldt Il Moro (1452-1508), hertug af Milano 1494-1500: VII 31
Sforza, Muzio Attendolo (1369-1424), kondottiere: I 58, 101
Sicilien: II 62
Skythien, skythere: II 304, IV 70
Spanien, spaniere: I 184, II 62, 63, 64, 65, 66, 297, 300, 309, IV 24, 28, 61, 65, 104,

105, V 64, VI 173, 184, 218, 229, 243, VII 86, 225, 229
Sparta, spartanere: I 26, 172, IV 147, V 133, VII 121
Spendius, en af anførerne i opstanden mod karthagerne 241-237: I 55
Strozzi, Lorenzo di Filippo (1482-1549), florentinsk borger, M.'s ven og beskytter, se Fortale
Sulla, Lucius Cornelius (138-78), diktator 81-79: IV 50, 51, 63, 64, 68, 144, VI 181
Sulpicius, Petrus Gajus, diktator 358 f. Kr.: IV 54
Syrakus: VI 216
Syrien: IV 60, 110

Tamyris (6. årh. f. Kr.), massageternes dronning: VI 218
Theben, thebanere: VII 243
Thrakien: VI 228
Thukydides (ca. 460-ca. 400), græsk historiker: III 214
Tiberen: II 128
Tiberius, Claudius Nero (42 f. Kr.-37 e. Kr.), romersk kejser 14-37: I 87
Tigranes, konge af Armenien 95-55: II 76
Tortona: II 311
Toscana, toscanere: II 224, 296, 299, VI 191
Tullus Hostilius, Roms tredje konge 673-642: VII 204
Tyskland, tyskere: I 132, II 29, 32, 34, 36, 37, 43, 44, 49, 55, 56, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 85, 297, 314, 325, 327, IV 55, VI 223, VII 41

Umbrien: VI 194
Urbino: VII 95

Valentino, hertug, se Borgia, Cesare
Valerius, Publius, konsul, dræbt 460 f. Kr.: VI 227
Veji, vejentere: VII 139
Venezia, venezianere: I 159, 178, II 311, III 5, IV 122, 123, VII 184, 242
Ventidius, Publius Bassus (1. årh. f. Kr.), romersk hærfører og politiker: III 123
Vercingetorix, gallisk høvding, anfører af opstanden mod Cæsar 52 f. Kr.: IV 121, 122, V 141, 143
Vespasian, Titus Flavius (9-79), romersk kejser 69-79: IV 110
Vicenza: I 181
Visconti, Filippo Maria (1402-1447), hertug af Milano 1412-1447: II 50

Xantippos, spartansk hærfører i karthagisk tjeneste under første puniske krig: IV 25